

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Bindbetegnelse | Volume Statement:

Udgivet år og sted | Publication time and place:

Fysiske størrelse | Physical extent:

udgivne af Joh. Grundtvig.

Meddelelser fra Rentekammerarchivet,
indeholdende Bidrag til Danmarks Historie af
utrykte Kilder

Vol. 1; 1871

København : i Commission hos C. A. Reitzel,
1871-1878

5 bd.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

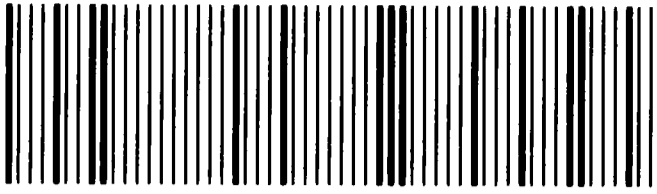
UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

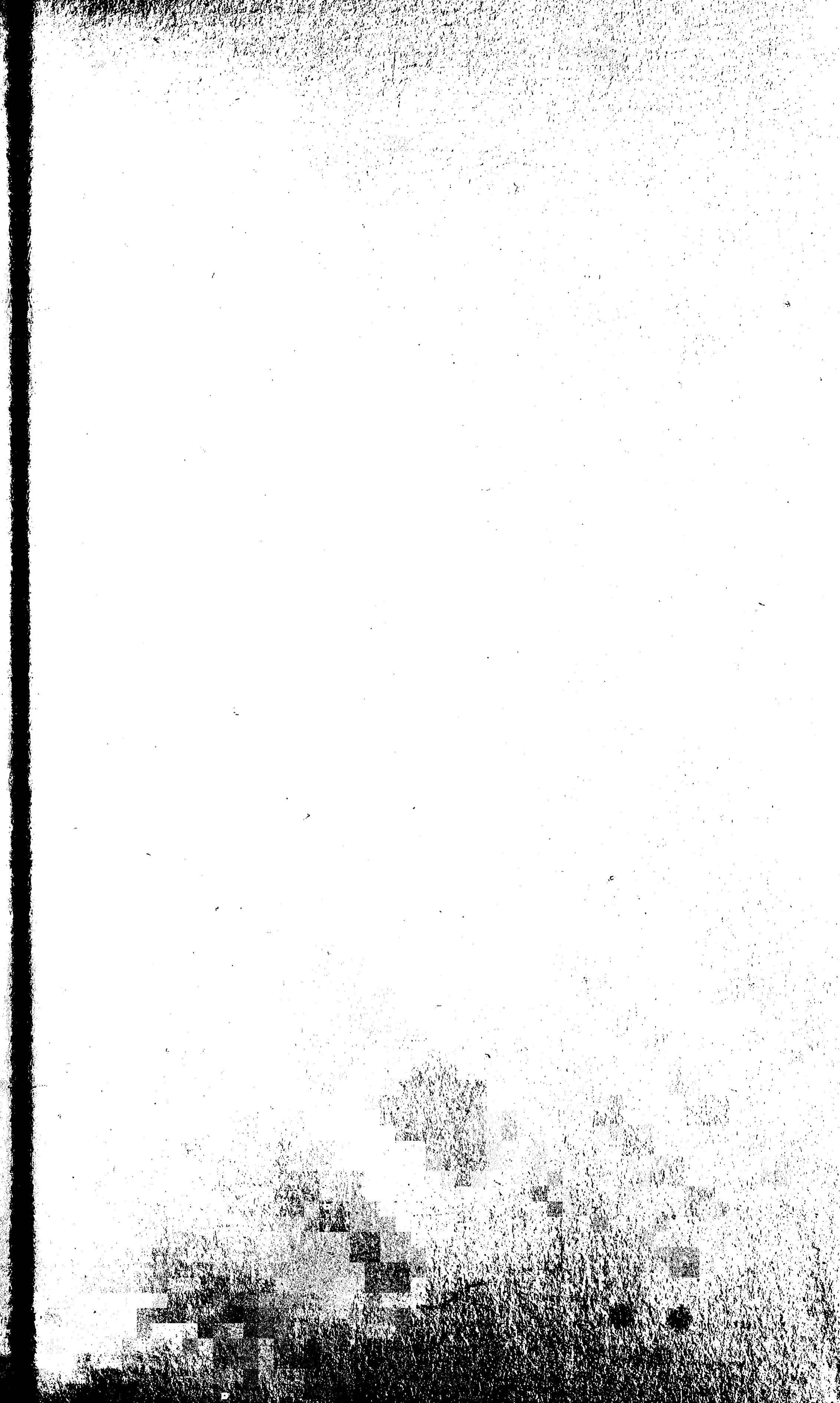

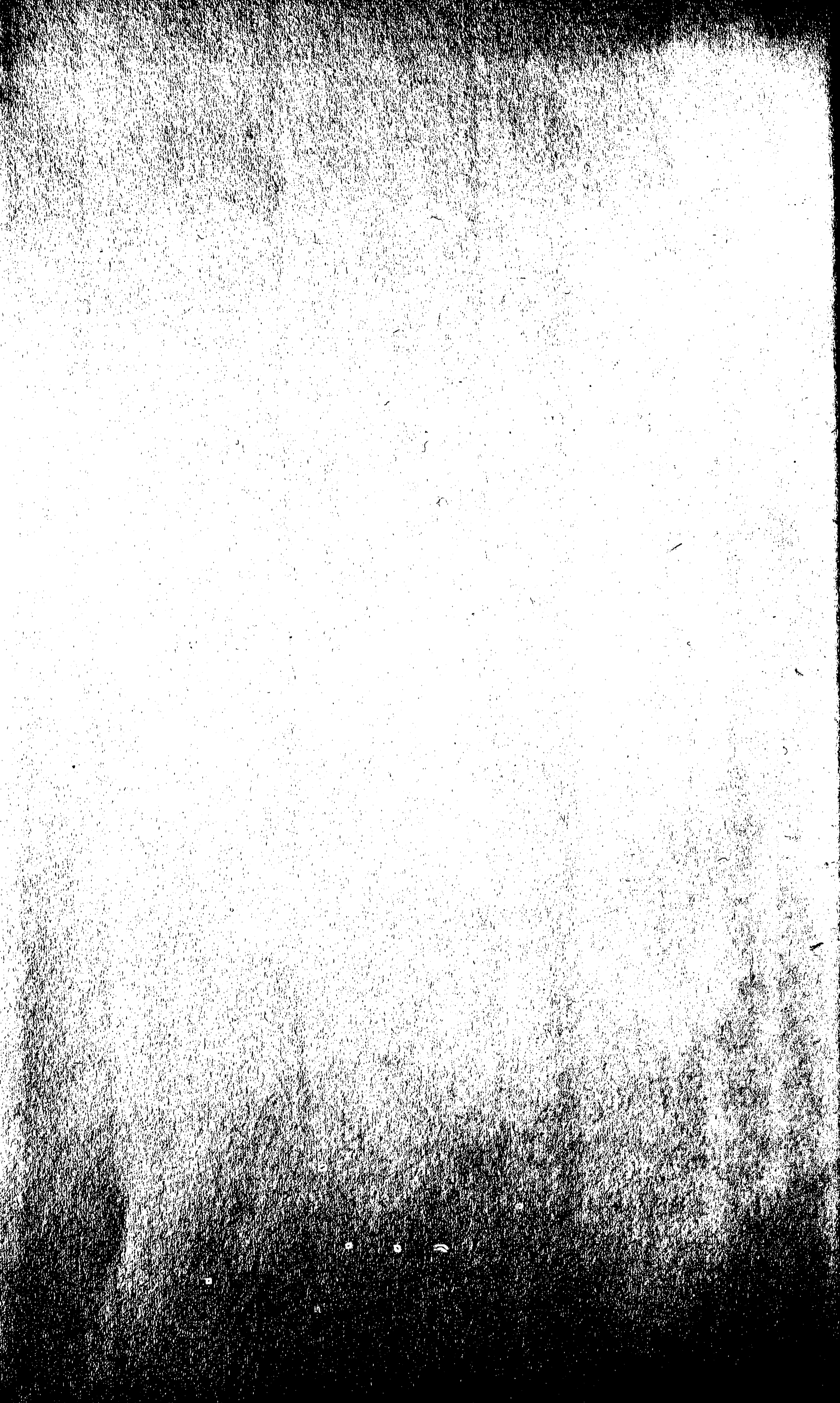
35, -5; -8

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130022038223

MEDDELELSER

FRA

RENTEKAMMERARCHIVET,

INDEHOLDENDE

BIDRAG TIL DANMARKS HISTORIE

AF UTRYKTE KILDER,

UDGIVNE

AF

JOH. GRUNDTVIG.

1871.

KJØBENHAVN.

I COMMISSION HOS C. A. REITZEL.

Bianco Lunos Bogtrykkeri ved F. S. Muhle.

Forord.

De Meddelelser fra Rentekammerarchivet, nu Ministeriernes Archivs 2den Afdeling, som hermed tage deres Begyndelse, ere, i Overensstemmelse med en i sin Tid af Cultusministeriet approberet Plan for deres Udgivelse, bestemte til at fremme Studiet af vor Historie ved saavidt muligt at lette Adgangen til det indtil for faa Aar siden kun meget lidet benyttede, men store og omfattende Materiale til Opklaring af det Danske Monarkis hele indre Udviklingshistorie, navnlig siden 1660, som det gamle Rentekammerarchiv indeholder, — og som, efter at dette Archiv nu ved en i en Række af Aar fortsat og planmæssig gennemført Revision og Omordning er blevet restitueret, viser sig at danne et sammenhængende og afrundet Hele, — dels 1) ved at fremdrage saadanne enkelte Aktstykker eller Rækker af Aktstykker, der bringe nye Oplysninger til et eller andet Punkt af vor Historie, dels 2) ved at meddele saadanne Fortegnelser eller Registraturer over visse Afsnit af Archivets Indhold, som kunne tjene til at lette Historieforskningen et af dens byrdefulde Arbejder, nemlig at finde og samle det utrykte Stof til sine Studier, og endelig 3) ved at give mere eller mindre sammenarbejdede Udsigter over saadanne enkelte Institutioners eller Styrelsesgrenes Udvikling gennem Tiderne, som vanskelig lade sig levere af Andre, end hvem der efter deres Livsstilling maa være særlig fortrolige saavel med de Kilder, fra hvilke Stoffet maa hentes, som med de mange andre Forhold, der her komme i Betragtning.

Denne Plan er i nærværende Samling udført paa den Maade, at alle de tre nævnte Klasser af Meddelelser ere repræsenterede. Til den førstnævnte Klasse henhøre Stykkerne I—V: de af Frederik I.s Secretair Antonius Wulfferds aflagte Regnskaber for Kongens Hofholdning i de fire Aar 1527—30, samt et Kieler Omslags-Regnskab fra 1528, aflagt til Hertug Christian af kongelig Secretair og Rentemester Henrik Schulte, hvilke Stykker navnlig kunne tjene til at vise, at der for Frederik I.s Regering lod sig tilvejebringe en lignende Række af i forskjellig Retning oplysende Aktstykker, som den, nærværende Udgiver fornylig har meddelt i Danske Magazin, 4de Række, 3die Bind. Den væsenlige Del af Materialet hertil findes imidlertid i Geheimearchivet, og Arbejdet lader sig derfor ikke udføre uden en friere og bekvemmere Adgang til Benyttelsen af dette Archiv, end der for Tiden haves. Til samme Klasse henhøre fremdeles ogsaa de fire følgende Stykker VI—IX, af hvilke de tre første, nemlig Gjældsregistrene fra 1540 til 1545 samt Delingsregisteret fra 1544, ere hidtil ganske ubekjendte, men meget vigtige Bidrag til Christian III.s Finantshistorie, og det fjerde paa en fyldig Maade supplerer de tidligere uklare Efterretninger om Laanet og Kongeskatten i 1545. Disse Bidrag til vor Finantshistorie, hvilke det tilsigtes at fortsætte ogsaa for de følgende Kongers Regeringstid, slutte sig ogsaa nær til det nævnte, ifjor udkomne Bind af Danske Magazin, til hvis talrige Anmærkninger de have ydet vigtige og væsenlige Oplysninger. Til samme Klasse høre endelig ogsaa de to Instruxer, for Generalcommissariatet af 1677 og for Kammercollegiet af 1680, der ere meddelte som XIII og XIV, og slutte sig supplerende til den i Geheimearchivets Aarsberetningers andet Bind for en halv Snes Aar siden meddelte Række. Navnlig er dette Tilfældet med den sidste af dem, uden hvilken det ikke er muligt at forstaae hele Rentekammerstyrelsens Organisation, fra dens Begyndelse af, saaledes som denne endnu levende træder Beskueren imøde

fra selve det Archiv, der bærer Rentekammerets Navn, og som endnu i alt Væsenligt bestaar udelt som en sammenhængende og organisk Helhed, der gjenspejler vort Fædrelands Statsforvaltnings Historie gennem mere end tre Aarhundreder. Medens den ved de her nævnte Meddelelser angivne Retning ifølge Sagens Natur vil blive den, i hvilken de her fra Archivet fremdragne Bidrag til vor Historie fortrinsvis ville komme til at gaae, saa ere de to andre Klasser dog heller ikke urepræsenterede. Til den anden Klasse høre saaledes de tre i Registraturform affattede Bidrag X. XI. XII., af hvilke det mellemste, en original Registratur over Nyborg Slots Archiv, knytter sig til et af Danske Selskab for en Del Aar siden udgivet særdeles fortjenstfuldt Arbejde, og det første og det sidste: Et Frieri af Frederik II. og Karl Gustav i Danmark, ved den Interesse, de i sig selv frembyde, formentlig vilde være istand til at forsvare den beskedne Plads, der er indrømmet dem i disse Meddelelser. Den tredie Klasse vil endelig findes repræsenteret i de Bidrag til Archivets Historie, med hvilke man har ment mest passende at kunne begynde dette Foretagende, idet man iøvrigt agter ad Aare at levere saadanne Supplemen-ter dertil, som kunne antages at ville finde almindelig Interesse hos Historiens Dyrkere. Forsaavidt som det muligvis kunde findes, at man i disse Bidrag er gaaet vel meget i Detail, vil det dog forhaabentlig ikke være i højere Grad, end at det tillige vil findes undskyldeligt hos den, der i en længere Aarrække har virket i en Institutions Tjeneste, og som ønsker at yde sine Eftermænd en Hjelp og Vejledning, som han selv gennem mange Aar har følt Savnet af.

Idet man har sat sig til Formaal ved Udgivelsen af nærværende Meddelelser at yde Historien den størst mulige Nytte, har man ladet sig det være magtpaaliggende at give dem i en saa let tilgængelig Form, som det lod sig gjøre, uden at gjøre sig skyldig i noget, der kunde kaldes Forvanskning, og dette Formaal har man navnlig troet at tjene ved i de in extenso

mæddelte Stykker, med Undtagelse af de to sidste, at foretage følgende Forandringer: Store Begyndelsesbogstaver ere foruden efter Punktum kun anvendte ved Egennavne; Romertallene ere i Regelen ombyttede med arabiske Tal, ligesom Mark og Skilling ogsaa i Regelen ere gjengivne med de nu gængse Tegn; Interpunktionen er allevegne læmpet efter vor Tids Brug; og endelig er det dobbelte s, der saa hyppig anvendes, navnlig i det 16de Aarhundredes Aktstykker, overalt gjengivet ved ss. Til Slutning skal endnu gjøres den Bemærkning, at forsaavidt som de efter vanskelige Originaler aftrykte Stykker, navnlig Nr. I—V., her forhaabenlig ville findes at fremtræde i en temmelig fejlfri Skikkelse, da skyldes dette for en stor Del den Hjælp, der i saa Henseende er ydet Udgifveren af hans med det ældre Tydsk særlig fortrolige yngre Collega, Assistent ved Archivet Adolf Jørgensen.

Kjøbenhavn, 10 Februar 1872.

Indhold.

	Side
Bidrag til Rentekammer-Archivets Historie 1660—1860	I.
I. Hofholdnings-Regnskab fra 1527	1.
II. Hofholdnings-Regnskab fra 1528	6.
III. Kieler Omslags-Regnskab fra 1528	12.
IV. Hofholdnings-Regnskab fra 1529	14.
V. Hofholdnings-Regnskab fra 1530	28.
VI. Kongeligt Gjælds-Register fra 1540—43	35.
VII. Delings-Registeret fra 1544	63.
VIII. Kongeligt Gjælds-Register fra 1545	76.
IX. Laanepenge- og Kongeskats-Register fra 1545—46	92.
X. Et Frieri af Kong Frederik II. i 1566—68	100.
XI. Register over Nyborg Slots Ejendomsbreve fra 1579	113.
XII. Karl Gustav i Danmark 1658—59	125.
XIII. Instruction for General-Commissariatet af 1677	134.
XIV. Instruction for Kammer-Collegiet af 1680	151.

SECRET

CONFIDENTIAL

TOP SECRET

SECRET

CONFIDENTIAL

TOP SECRET

SECRET

CONFIDENTIAL

TOP SECRET

SECRET

CONFIDENTIAL

TOP SECRET

SECRET

CONFIDENTIAL

TOP SECRET

SECRET

CONFIDENTIAL

TOP SECRET

SECRET

CONFIDENTIAL

TOP SECRET

SECRET

CONFIDENTIAL

TOP SECRET

SECRET

Bidrag til Rentekammer-Archivets Historie 1660 — 1860.

Rentemester-Institutionen som Bestyrelse for Kongernes Pengesager gaaer langt tilbage i Middelalderen, og Rentekammer i Betydning af Skatkammer gaaer ialfald tilbage til Christian den III.s Tid. Revisionen af Regnskaberne kan paavises at have været organiseret i Begyndelsen af Christian III.s Regering, og Regnskabsaflæggelse fandt allerede Sted ved den Oldenborgske Stammes Thronbestigelse. Som en Følge heraf maa der utvivlsomt i Skatkammeret eller Rentekammeret i en meget tidlig Tid have været et Locale, hvor de aflagte og kvitterede Regnskaber opbevaredes, men det er dog først efter Enevoldsmagtens Indførelse, da et Rentekammer-Collegium oprettes som Bestyrelse af omtrent det Omraade, der nu henhører under Finants- og Indenrigsministeriet, at vi med Bestemthed kunne paavise et Rentekammer-Archivs Tilyværelse, og det er saaledes jevnaldrende saavel med Geheimearchivet som med det store kongelige Bibliothek. Dets Oprettelse dengang synes ogsaa at være en ganske naturlig Følge af den Bestemmelse i den første Rentekammer-Instruction af 8de November 1660, at «for at Alting herefter maa holdes i bedre Rigtighed med alle de Breve og Ordres, som vedkomme Rigernes Indkomster, — uden videre Confusion mellem Kammercollegiet og Cancelliet, — saa have vi naadigst befalet, at intet herefter,

som vedkommer Kammeret og Rigens Intrader, enten Bestallinger, Forpagtninger, Afgifter, Forleninger, Donationer, Afregninger, Restancer, Kvittancer, Mageskifter, Assignationer, Contracter og andet deslige, som angaaer Indtægter og Udgifter, i Cancelliet maa expederes, men i Kammer-Collegiet»¹⁾. I Overensstemmelse hermed begynde ogsaa de forskjellige Rækker af Protokoller i Rentekammer-Archivet med Aaret 1660, idet saaledes navnlig Relations- og Resolutions-Protokollen udviser, at det ny Collegiums første Møde fandt Sted den 13 November dette Aar.

I selve Instructionen for Rentekammer-Collegiet af 8 November 1660 nævnes vel ikke udtrykkelig noget «Brevkammer», men i den kongelige Resolution af 14 Januar 1661, der i Henhold til Instructionen nærmere fastsætter Fordelingen af Forretningerne i Rentekammeret, findes følgende Bestemmelse: «Brevkammerets Forvalter hans Forretning, som Jens Sørensen hidindtil har forvaltet, er at registrere og føre tilbogs alle de Regnskaber, som blive kvitterede og klarerede, saavel som alle Mandtalsregnskaber, og have Opsyn med alle Jordebøger, med Mageskifter og udlagt Gods og andet deraf dependerende, og derover holde rigtig Bog, saavel som og forrette hvis andet forefalder, som af Hr. Rigens Skatmester eller Rentemestrene til hans kongelige Majestæts Tjeneste befales»²⁾. I denne Brevkammer-Forvalter Jens Sørensen have vi saaledes den første Archivar i Rentekammer-Archivet. Han var en af de ældre Renteskriverne (svarende til det nuværende Contoirchef); vi træffe ham allerede som

¹⁾ I Instructionen for Rentemestrene af 15 November 1652 hed det kun: «Alle Breve, som udgaae af Cancelliet, Rigens Indkomst enten til Indtægt eller Udgift vedkommende, deraf skal strax meddeles rigtig Copi til Rentemestrene.»

²⁾ Rentekammerets Deliberations-Protocol Nr. 1 a. fol. 84—91.

III

saadan i 1642, og han levede endnu 20 Marts 1675, da han fik Confirmation paa sin Bestalling som Renteskriver¹⁾. Han forestod imidlertid dengang ikke længere Brevkammeret, men var nogle Aar før bleven afløst af Jacob Sidenborg, der 6 April 1672 fik Bestalling som Brevkammer-Forvalter paa Skatkammeret. I den ny Instruction for Skatkammer-Collegiet af 20 Juli 1670 nævnes Brevkammeret ikke, men i Jacob Sidenborgs Bestalling hedder det, at han skal «samme Bestilling troligen og flittigen forestaae og betjene, og de paa samme Brevkammer befindende og herefter indkommende Breve og Documenter rigtig registrere og ordenlig henlægge, og intet deraf uden Befaling lade udkomme, og hvis som udleveret vorder, af den, som det annammer, hver Gang tage Bevis, og det igjen indfordre og paa sit Sted henlægge, og sig ellers efter hvis ham derforuden Tid efter anden befales og instrueres saaledes skikke og forholde, som det en ærlig og oprigtig Brevkammerforvalter og tro Tjener egner og bør²⁾. Det er her navnlig af Interesse at bemærke, at Forretningerne alt dengang vare bragte i en saadan Orden, at man tog Bevis for Udlaan og krævede det Udlaante tilbage igjen. Jacob Sidenborg blev siden Assessor og Secretair i Commercecollegiet, og døde vistnok i Begyndelsen af Aaret 1685³⁾. Iøvrigt synes hverken Jacob Sidenborg eller hans Formand at have offret, eller kunnet offere, deres Embede den fornødne Omhu, dersom man skal slutte af den Beretning, der blev aflagt af hans Eftermand ved dennes Fratrædelse i 1685, og som nedenfor vil blive omtalt.

¹⁾ Danske Magazin V, 204. Rentekammerets Bestallings-Protocol I, 72. III. 414. XV, 186.

²⁾ Rentek. Best. Prot. X, 168. XV, 85.

³⁾ Jfr. en kgl. Befaling til Rentemester Peter Brandt 7 April 1685 ved Diverse Documenter II, B.

Under 16 April 1680 blev der udgivet en ny Instruction for Kammercollegiet, som ikke hidtil har været kjendt, og heller ikke findes i den store, men iøvrigt langt fra complete Samling af Instructioner, der er meddelt i Geheimearchivets Aarsberetninger II, 151—326, og som derfor er optaget her nedenfor som Nr. XIV. Denne Instruction er særlig vigtig derved, at den giver Rentekammeret den Ordning, som i det væsentlige vedblev at bestaae lige til 1841, og som navnlig karakteriseres ved Oprettelsen af særskilte Contoirer, («at vores Renteskriverne visse Contoirer indgives», see § 9.), og ved Fordelingen af Forretningerne mellem disse efter Provindser. I denne Instruction findes Brevkammeret særlig omtalt, og det paa en Maade, der afgiver et hæderligt Vidnesbyrd om Tidens, navnlig Christian V.s og hans Regerings, aabne Blik for Institutionens Betydning og Vigtighed. Det hedder saaledes i denne Instruction under Nr. 6: «Og som vi vores Brevkammers Indrettelse højnødvendig eragter paa den Maade at skee, at alle Regnskaber, særdeles de siden 1648, med deres Bilager og Beviser, item andre Rentekammeret vedkommende Forretninger, Bøger, Breve og Documenter, være sig Protokoller, Dombøger, Registranter, Bestallings-, Cautions-, Contract-, Assignations-, Ordres-, Missive-, Extract-, Restants-, Tegne-, Afregnings- og Kvittants-Bøger, naar nogen nye af de Vedkommende forfattes, item Jordebøger, Amternes og Kjøbstædernes Matriculer, med hvis deraf dependerer, Bøger paa Mageskifter, afhændet og benaadet Gods, med tilhørende Documenter, vores indfrie Obligationer, Skjøder og Pantebreve, saa og Andres Skjøder til os udgivne, med alle didhen hørende Documenter, og til det af os og vores højlovlige Forfædre, Konger i Danmark og Norge, alienerede eller igjen til os og dem henfaldne Gods, samt alle vore Fordringer og Pretensioner, alt i visse Ordener henlægges, og rigtige Bøger derover

holdes, saa at Alting kan være til gode Rede og uden Forhaling findes, naar efterspørges, — saa ville vi, at samme vores Brevkammer herefter af En af Assessorerne forestaaes, og derfor nu tilbetroe vores Assessor udi Kammercollegio og Vice-Procureur-General os elskelige Niels Bentsen det.» See iøvrigt nærmere selve Instruxen nedenfor, Side 161—62, hvor forskjellige detaillerede og meget forstandige Bestemmelser gives i Henseende til de forskjellige Arter af Documenter. Til Slutning hedder det: «Hvis og Noget af Brevkammeret udlaanes, være sig udi sær Commissioner, Rentekammerets Sager angaaende, eller til nogen af Collegio, eller til nogen af Renteskriverne for Regnskabernes Conferering, haver han de Vedkommendes Bevis derpaa at annamme og med forderligste igjen at indfordre, og til ingen Anden noget af Rentekammerets Sager at lade være følgagtig, eller Underretning om at give, foruden vores Rentemesters foregaaende Videnskab og Samtykke».

Niels Bentsen var 6 August 1675 bleven Assessor i Collegiet samt succederende Medhjelp for General-Procureuren ¹⁾, og forestod Brevkammeret i noget over 5 Aar, fra December 1679 til Februar 1685, og i Modsætning til de tarvelige Efterretninger, vi have om Brevkammeret under hans to Formænd, have vi om hans Styrelsestid en udførlig Underretning, der her meddeles fuldstændig, eftersom den dels giver vigtige Oplysninger til Archivets Historie og dels er saa karakteristisk affattet, at den ogsaa af den Grund har sin Interesse. Det er en Memorial af

¹⁾ Rentek. Best. Prot. XIII, 168. Niels Bentsen var en Søn af Dr. med. Niels Bentsen og fød 1646. Han blev 10 December 1675 gift med Etatsraad og Generalprocureur Peder Lauritsen Scavenius' Datter Else, og blev adlet 15 Dec. 1679. Se Lengnicks Genealogier 1. Saml. III. Kbhn. 1851.

Cancelliraad Niels Bentzon (som han nu skriver sig), af 23 Februar 1685, der lyder saaledes: «Stormægtigste Konge, allernaadigste Herre! Saasom mig ved Skatkammerets Forandring i December 1679 blev paalagt foruden min forrige Assessors Bestilling at forestaae Brevkammeret, og blev mig ved Navn videre udi Eders kgl. Maj.s allernaadigste Instrux for Rentekammeret i April 1680 allernaadigst anbefalet, haver jeg og gjort min yderste Flid at bringe Brevkammeret udi sin rette Orden, og til den Ende anvendt al den Tid, som jeg kunde erobre fra min anden Forretning her ved Rentekammeret, og selv med mine egne Tienere været udi idelig Arbejd med at lægge det Forkastede og Adspredte hvert paa sit Sted, og derfor maattet gaae saadanne vidtløftige Papirer igjennem, som ikke udi nogle Snese Aar vare rørte. Umagen haver og i min Tid været større fremfor tilforn, eller den herefter kan blive, fordi at der ikke kunde [revideres] efter specificeret Overlevering fra dem, som det kvitterede, men Specifikationen maatte siden af mig forfattes, og alt hvad fandtes, baade udi de afdøde Renteskriveres Thomiss Thomissens, Anders Sørensens og Samuel Bieners Kamre, og ellers udi de øvrige Renteskriveres Kamre, hvilke enten paa de Tider kvitterede Bestillingen, eller ej da havde som nu deres visse Distrikt, og ligesaa leverede fra sig paa en Gang hvis som fandtes hos dem af kvitterede Regnskaber og andre Bøger og Documenter, som hørte til Brevkammeret, (thi faa af Renteskriverne leverede noget fra sig udi Brevkammeret tilforn), og derfor maatte da paa en Gang af mig imodtages og paa sit Sted beskikkes. Dertil var dog ej Plads nok paa Brevkammeret, saa at Haandværksfolkene ogsaa maatte dertil indrette al Husens Længde over, og jeg imidlertid maatte annamme det gamle af Regnskaber og Papirer, som man deroppe kunde tilforn fra sig lægge udi det rette Brevkammer. Endda udi den

VII

Forvirring havde jeg tillige at betjene Revisions-Commissionen med at forskaffe dem alle de Afregninger, item Regnskaber til Conferering, og Beviser, som kunde begjæres, gjøre ved hver Afregning sær Register, ind- og afskrive Documenterne, ligesom de blev affordrede eller igjen leverede, saa at jeg fast paa de Tider despererede med al den Umag, som jeg tog mig tilligemed en Karl, som jeg for dis ene holdte ved Brevkammeret, og da en, da to Tjenere foruden, for at kunne faae det udi nogen Skik igjen, eftersom jeg havde ingen vis Efterretning om hvis som fandtes paa Brevkammeret, men maatte tillige beskikke Brevkammeret udi Orden, og føre det kunde naaes dagligen forskaffe ej allene Renteskriverne hvad de derfra begjærte, men endog Herrerne udi Revisionscommissionen baade det som paa Brevkammeret fandtes og det som hos Renteskriverne kunde endnu være beliggende, thi fra Revisionen gik ikkun deres Begjæring directe til mig, ja det hændte sig tit og ofte, at det som af mig begjæres fra Revisionen, var alt blevet leveret derned tilforne, og dog eftersøgte af mig overalt udi den Mening, at den, som skulde lægge de udi Revisionen affordrede Papirer udi Orden, sig maatte bedre erindre end jeg hvad indleveret var, hvilken dog efter Beretning tit lagde Skylden paa mig, naar Papirerne siden kom ham for Øjnene, endog de udi hans egne Gjemme siden havde bleven beliggende. Saa at de tre første Aar ved Brevkammeret vare mig mere peinibles baade paa Sindet med den Uro, jeg var udi: at ej kunne altid forskaffe strax hvad udi Revisionen begjærtes og tit ej hos mig fandtes, og paa Helbreden med den idelig Støv, som ved Rummenes Omkastelse faldt mig paa Brystet, end nogen anden Forretning, og havde ved Eders kgl. Majestæts allernaadigste Tilladelse ej fortrudt at da kvittere tilligemed Brevkammeret den af sær Naade mig derfor tillagte Løn udi

VIII

Reglementet og den mig udi Instruxen allernaadigst forundte Sjettedel af Sportlerne, for hvilke jeg og udi dybeste Underdanighed takker, dersom jeg ikke havde frygtet for, at det skulde blevet mig regnet til en uforsvarlig Mangelighed, og at Eders Maj.s Tjeneste maatte derover bleven opholdet og forsømt. Og saasom jeg er bleven siden saa lykkelig at overvinde al den Besværlighed, saa at alting er med Brevkammeret længesiden bragt udi den Orden, at alle Regnskaber, Afregninger og alleslags Bøger, som paa Brevkammeret findes, baade vides og strax paa Begjæring følge, de Regninger ogsaa, som nu staar af Revisions-Commissionen uensurerede tilbage, ej ere vidtløftige eller af stor Importants, tilmed den Forretning, som nu ved Brevkammeret falde kan, letteligen kan efter min allerunderdanigst ubegribelig Mening fyldestgjøres ved en af de unge Renteskrivere, som kan udstaae den Fatigue med at lægge Documenterne ind og ud udi Kammerene, hvergang noget begjæres eller igjen indleveres, og derover bogholde, og endda derforuden gjøre Eders kgl. Maj. behørig Tjeneste ved Regnskaberne, med mindre Eders kgl. Maj.s allernaadigste Villie er, at Brevkammeret skal fremdeles efter Instruxen ved en udaf Kammerassessorerne forvaltes. Af disse Aarsager, og efterdi mig nu mere Arbejd udi Rentekammeret overligger end tilforn, saa at jeg ved Brevkammerets forsvarlige Forretning maatte forhindres fra anden Eders kgl. Maj.s ved Rentekammeret mere magtpaaliggende Tjeneste, udi hvilken jeg og efter min allerunderdanigste Pligt ingen Flid skal spare, falder min allerunderdanigste Bøn og Begjæring til Eders kgl. Maj. at maatte fra samme Brevkammerets Forvaltning allernaadigst entlediges, allerunderdanigst indstillendes til Eders kgl. Maj.s egen Naade, hvorledes med den Sjettedel af de ringe Sportler, som ved Rentekammeret falder

IX

og mig ere udi den sidste Kammer-Instrux udi den Henseende hidindtil allernaadigst forundte, skal fremdeles forholdes.»

Kongen resolverede paa dette Andragende saaledes: «Bentzen maa forløfuis derfra, og Lauridtz Moridtzen igien det att forrette»¹⁾. Resolutionen fattes, som i den Tid oftere er Tilfældet, Dato, men maa antages at være af 18 April 1685, eftersom Laurits Mouritsens Bestalling bærer denne Dato. Naar det nemlig hedder i denne, at han er udnævnt 1 Januar 1684, da maa dermed sikkert menes: til Renteskriver²⁾.

Om Laurits Mouritsens Bestyrelsestid findes ingen Efterretninger, og det kan ikke engang med Sikkerhed afgjøres, hvorlænge den varede. Den 15 December 1691 var han endnu Brevkammerforvalter³⁾, og var Renteskriver endnu i 1698 og maaske ogsaa endnu i 1710⁴⁾, men i 1693 synes han at være bleven afløst ved Brevkammeret af Reguel Rasmussen. Det hedder nemlig i Rentekam-

¹⁾ Rentek. Res. Prot. IX, 17. Niels Benzon blev samme Aar ved sin Svigerfader Peder Scavenius' Død Generalprocureur, og arvede tillige Herregaarden Aastrup i Sjælland efter ham. Efter sin Fader fik han Herregaarden Vaar i Jylland, og havde endnu flere Landejendomme. Han døde som Geheimeraad og Storkors af Danebrog i 1708, og er Stamfader til Familien Benzon paa Christiansdal i Fyn. See F. Krogh, De danske Majorater (Kbh. 1868), der iøvrigt ikke veed rigtig Besked om ham, idet den forvexler ham med hans Fader ved at nævne ham til Højris, men derimod hverken til Vaar eller Aastrup. Jfr. Trap, Beskr. af Danm. (1859) I, 187. II, 164. 245.

²⁾ Rentek. Best. Prot. XX, 124. Jfr. Kbhns Civiletats Cont.s Copibog under 19. Januar 1686.

³⁾ En Erklæring af Chefen for Aalborg og Viborg Stifters Contoir H. Justsen, dat. 26 Febr. 1710, i Anledning af Rentek. Circul. 20 Febr. 1710 (hvorom siden) i Ordres til Archivet Nr. 2.

⁴⁾ Kbhns Civ. Et. Cont.s Copibog, 14 Maj 1698 og Ordres til Archivet Nr. 2.

merets Forestilling til en senere kongelig Resolution, af 4 Februar 1716, angaaende en Ansøgning fra den daværende Brevkammerskriver om at blive Renteskriver: «han har og Exempel for sig af sine Antecessorer, saasom forrige Renteskriverne Hans Bentzen, Lars Mouridsen og Reguel Rasmussen, som alle tre fra Brevkammeret ere blevne forflyttede til Renteskriverertjenester, de to første ved det norske søndenfjeldske Contoir, og den sidste til det nordenfjeldske»¹⁾. Denne Efterretnings Paalidelighed bliver imidlertid noget tvivlsom derved, at hvad der siges om Bentsen er bevislig urigtigt, idet han hed Niels og ikke Hans, og ikke fra Brevkammerforvalter blev Renteskriver, men hele Tiden ved Siden af var Assessor i Collegiet; men da Reguel Rasmussen nævnes paa denne Maade, maa man dog antage, at han virkelig en Tid har været Brevkammerskriver. Undersøge vi Sagen nærmere, da finde vi, at denne Reguel Rasmussen under 21 Juli 1693 indgav følgende Ansøgning til Kongen, der er saa karakteristisk for Tiden, at den her meddeles fuldstændig: «Efterat jeg Anno 1688 nogle Aars Udenlandsrejser havde aflagt, har jeg insinueret mig ved Ederes kgl. Maj.s Rentekammer, for idag eller imorgen at gjøre mig dygtig til Ederes Maj.s og Fædrenelandets Tjeneste, og som det Ederes kgl. Maj. i Begyndelsen af Anno 1692 allernaadigst behagede at forandre Betjeningen ved Deres Zahlkammer, hvortil var antegnet 1 Kasserer og 2 Bogholdere, saa var jeg ej aleneste samme Tid i Forslag, men endog saa vidt fastsat at skulle være bestilt til Bogholder for de danske Forretninger, mens som det da ej kom til Slutning med videre end Kassererens Tjeneste, har jeg dog som tilforn holdt mig ved Kammeret og udi forefaldende Forretninger

¹⁾ Rentek. Resol. Prot. LXXI, 143.

ladet mig bruge, i det allerunderdanigste Haab, over langt eller kort at nyde nogen Befordring, hvorom Eders Maj. og hermed allerunderdanigst bøn søges, om enten nogen Renteskriver tjener eller andet deslige ved Kammeret maatte vaccere, jeg da dertil allernaadigst maatte blive employeret, som jeg med saadan Flid og Troskab skal forrette, som jeg vil vente mig videre Kongens Naade og Forfremmelse, og ellers imidlertid allernaadigst maatte tillades at sortere under Eders Maj.s Hofetats Betjenter; i hvilken allernaadigst Tilforsigt om Eders Maj.s allernaadigste Bøn høring jeg alle mine Dage forbliver Eders kgl. Maj.s allerunderdanigste & tro forbundne Undersaat og Tjener: Reguel Rasmussen.» Den kongelige Resolution, der ingen Dato bærer, lyder saaledes: «Dette have vi bevilget»¹⁾. Siden blev han under 23 October 1697 udnævnt til Renteskriver, uden at det ved den Leilighed nævnes, at han da var Brevkammerskriver²⁾. Det maa altsaa indtil videre henstaae som usikkert, hvorvidt alligevel Reguel Rasmussen har været Brevkammerskriver. I alle Tilfælde har han ikke været det længere end til 1698. Under 28 Juni 1698 blev nemlig Nicolaus Friis (senere Friesse) udnævnt til Brevkammerskriver³⁾, og knap to Aar efter, 2 Februar 1700, til Kammeradvokat og Brevkammerskriver i Forening⁴⁾.

Saa vidt man kan skjønne, har Friis neppe inter-

¹⁾ Rentek. Res. Prot. XXX, 350.

²⁾ Rentek. Best. Prot. XXIV, 56. Reguel Rasmussen fik siden 22 Februar 1710, efter Ansøgning og paa Grund af Svagelighed, Peder Lauritsen Smith adjungeret, og erholdt samtidig Character af Kammerassessor. Rentek. Res. Prot. og Best. Prot.

³⁾ Rentek. Best. Prot. XXIV, 100.

⁴⁾ Rentek. Best. Prot. At Bind og Sidetal ikke længere angives, er begrundet i, at Protocollerne ved denne Tid blive chronologiske.

esseret sig for Brevkammeret, uden for saavidt som hans Embede som Kammeradvokat krævede det, derpaa tyder idetmindste den Beskrivelse, der blev givet af Archivets Tilstand ved hans Fratrædelse. Muligt er det dog, at Skylden herfor ikke saameget falder paa ham, som paa hans Foresatte, der forenede i hans Person to Bestillinger, som højst sandsynligt krævede hver sin Mand. Hvorledes det nu imidlertid forholder sig hermed, saa blev han dog den, der gav Stødet til, at Brevkammeret beholdt et bedre Locale end tidligere, i en egen, særlig dertil opført Bygning. Brevkammeret var hidtil i den gamle Cancellibygning, der laa ligeoverfor Slottet paa Slotspladsen, lige ved Kanalen, imellem Højbro og Holmens Bro, omtrent midt mellem denne og den nuværende Boldhusgade¹⁾. Denne Bygning var i det Hele 50 Alen lang, 17 Alen bred, 2 Etager høj og grundmuret, med hvælvet Kjelder²⁾. I hvilket af denne Bygnings Localer Brevkammeret var, er ikke fundet angivet, men da det hedder i Bentsens ovenfor aftrykte Memorial, at der til Brevkammer foruden det oprindelige Locale blev «indrettet al Husens Længde over», saa maa man antage, at det idetmindste har indtaget hele den ene Etage af Bygningen, formodenlig den nederste. Dette be- styrkes navnlig ved den Omstændighed, at en stor Del af Archivets ældre Sager have lidt meget af Fugtighed, hvilket ikke kan stamme fra de nuværende Localer, der alle ere fuldstændig tørre, og derfor med en vis Sandsynlighed maa antages at forskrive sig fra den gamle Bygning, der

¹⁾ See Grundtegningerne fra 1590 og 1658 og Prospectet fra 1618 i Pontoppidans *Origines Hafnienses* (Kbh. 1760) Plade 7. 10. og 31. Jfr. Planen over Kbh. 1660 i Traps *Danm. Beskr.*

²⁾ Overslagene, der ere vedlagte den kongelige Resolution af 31 Dec. 1721, ifølge hvilken Bygningen blev nedbrudt, ved *Docum. til Rentek. Res. Prot.*

XIII

efter Angivelsen i Pontoppidans Origines Hafnienses Side 34 maa antages omtrent i Begyndelsen af Frederik II.s Regering, eller ved 1560, fra Toldbodbygning at være bleven omdannet til Cancelli- og Rentekammer-Bygning.

Efterat denne Bygning saaledes i omtrent 150 Aar havde gjort Tjeneste som Regeringsbygning, havde imidlertid Sagerne i Brevkammeret i denne lange Aarrække ophobet sig saaledes, at det viste sig nødvendigt at tænke paa at skaffe dette et nyt Locale udenfor Bygningen. I Rentekammerets Forestilling af 28 November 1707 hedder det: «Kammeradvokat Friese beretter underdanigst, at han den 13 Januar 1705 har forestillet, udi hvor slet Tilstand Eders kgl. Maj.s Kammer-Archiv eller Brevkammer findes, som hosføjede Copi af hans allerunderdanigste Memorial videre udviser, hvis Original findes hos Hofmarchal Platen¹⁾, som ham haver berettet, at Eders kgl. Maj. allernaadigst har resolveret et aparte Hus til Deres Kammerarchiv at lade opbygge, hvortil og velbemeldte Hr. Marchal har forevist ham et til samme Bygning forfærdiget Dessen, mens som siden ej noget videre derudi er foretaget, saa understaaer han sig herved at repetere hosføjede hans allerunderdanigste Memorial²⁾, som udviser, hvor højt det er fornødent for Eders kgl. Maj.s Tjeneste, at et andet Sted dertil bliver indrettet.» Hertil føjede Kammeret følgende allerunderdanigste Erklæring: «At Brevkammeret her ved Rentekammeret formedelst Pladsens Slethed, hvor det er bestaaende, ikke er udi den Orden eller saaledes specialiter sorteret, som det sig burde, er vist nok; tilmed er der ej heller mere Plads tilovers, at de hos Renteskriverne befindende Regnskaber, som er reviderede, de-

¹⁾ Denne har hidtil ikke været til at finde.

²⁾ Denne Memorial er neppe mere til.

ciderede og kvitterede, med deres hosfølgende Bevisligheder af Kammeradvokaten kan imodtages for at henlægges paa sit visse Sted, naar man til Conferering og Eftersyn noget vilde lade eftersøge, hvilket gjør ikke liden Forhindring udi Contoirerne; thi var det at ønske, at en anden Plads dertil kunde udfindes, som alt beroer paa Eders kgl. Maj.s egen allernaadigste Anordning og Resolution.» Under 30 November resolverede Kongen herpaa: «De Deputerede af Kammeret maa herom med Marechal Plato konferere, paa hvad Maade dette Hus bedst kan blive opbyggt»¹⁾. Efterat Rentekammeret derpaa havde modtaget Plan og Overslag til «et grundmuret Hus, som skulde bygges paa Slotspladsen til et Brevkammer for Rentekammeret, saa og at bruges en Del deraf til et Consumtions-Contoir», nedlagde Kammeret under 19 December næstefter atter Forestilling om Sagen til Kongen om, at «det grundmurede Hus, som skal være 32 Alen udi Længden og 11 Alen udi Breden, maatte opføres efter det gjorte Overslag for 2,012 Rdr. 47 β Lybsk», hvilket Kongen approberede ved Resolution af 22 December 1707²⁾. Hvor dette ny Brevkammer, eller som det senere kaldes: det ny Archivhus, laae, sees af Rentekammerets Forestilling til en kongelig Resolution af 4 Oktober 1736, angaaende Nedbrydelsen af denne Bygning, idet denne Nedbrydelse motiveres ved, at «til det under Bygning værende Residentsslot skal i indeværende Aar anlægges en Løngang fra den Side, som vender ud til Højbro»³⁾. Det ny Archivhus synes herefter at maatte have ligget omtrent paa den Plads, hvor nu Slotskirken staaer. Opførelsen af den ny Bygning synes at have medtaget omtrent halvandet Aar.

1) Rentek. Resol. Protokol.

2) Rentek. Res. Prot.

3) Rentek. Res. Prot.

Inden dette ny Brevkammer blev taget i Brug, havde imidlertid den tidligere Brevkammerskriver Nicolaus Friis, der, som anført, ogsaa var Kammeradvokat og tillige Søfiskal, paa Grund af, at disse «hans to andre Charger gav ham saameget Arbejde, at han ej kunde holde Brevkammeret i den Orden, som behøvedes»¹⁾, beholdt sin Afsked og var bleven afløst af en Anden, idet Niels Christensen under 13 Februar 1708 udnævntes til Brevkammerskriver²⁾. Hermed var imidlertid Friis aldeles ikke tilfreds, men indgav et Andragende til Kongen, hvori han gjorde gjældende, at han «havde holdt Alting paa Brevkammeret i forsvarlig Rigtighed efter den Methode, som Geheimeraad Bentzon for nogle og tyve Aar siden havde introduceret, som Bøgerne skal kunne vidne, og udi Gjerningen kan bevises.» Han anførte tillige, at han i 1699 havde til Geheimeraad Pless indgivet et Projekt til adskillige Forbedringer, hvilke denne havde approberet, men som ikke vare komne til Udførelse paa Grund af Pless's Dimission fra Rentekammeret. Efter i 1700 tillige at være bleven Kammeradvokat, havde han derpaa atter overgivet samme Projekt til de Deputerede for Finantserne, men Etatsraad Rosenkreutz tog det til sig for at forandre og forbedre noget deri, og det var da heller ikke kommet videre. Endnu en Gang havde han indgivet samme Projekt til afdøde Oberkammersekretær Dose, men var heller ikke den Gang kommet videre, paa Grund af de mange Forandringer, der i disse Aar vare forefaldne ved Kammeret. Han udbad sig nu Tilladelse til at overlevere sit efter hans Formening højst nyttige Projekt til hans Majestæt, idet han til Slutning yttrede det Haab, at hans Majestæt «ikke haver kast nogen Unaade paa ham, ej heller, at

¹⁾ Kongelig Resolution 3 Marts 1708 i Rentek. Res. Prot.

²⁾ Rentek. Res. Prot.

han ved denne Forandring skulde miste noget af den Gage, som hans Majestæt ham engang havde tillagt, paa det hans mange Fjender og Misundere ei skulde faae Lejlighed til at glæde sig over ham, thi det er bekjendt, at de Fiscals Embeder ej fører andet end Had, Forfølgelse og Efterstræbelse med sig.» Kammeret føjede hertil som sin «allerunderdanigste Erklæring» følgende: «Supplikantens Ansøgning bestaaer udi to Poster 1) at han har havt et Projekt til et Brevkammers Indrettelse, som ikke er kommen til nogen Effect, og derfor begjærer, at han det til Eders Majestæt maatte indlevere; da synes allerunderdanigst, at dersom han veed noget til Eders Maj.s Tjenestes Befordring, da kunde han indlevere det til Eders Maj., om Eders Maj. saaledes behager, eller og til Rentekammeret, som kunde examinere det og siden derover til Eders Maj. give deres allerunderdanigste Betænkende; 2) angaaende hans anden Begjæring at maatte beholde den ham allernaadigst tillagte Gage, da er det en Sag, som blot alene dependerer af Eders kgl. Maj.s allernaadigste Villie.» Under 3 Marts 1708 resolverede Kongen herpaa: «Vi approbere allernaadigst Kammerets Betænkning, at om Supplikanten haver noget at angive, han det Kammeret kunde communicere, at der det examineres, og deres underdanigste Betænkende Os derover indsendes»¹⁾. Dette saameget omtalte Projekt er uden al Tvivl identisk med det Udkast til en ny Instrux for Kammeradvokaten og Brevkammerskriveren, dateret 14 Februar 1708, under N. Friesses Haand og med vedtegnede Bemærkninger af Etatsraad og Kammerdeputeret Worm, der findes mellem «Instructioner for Betjenterne i Danmark for diverse Aaringer» ved Kammercancelliets Documenter, men angaaende Brev-

¹⁾ Rentek. Res. Prot.

XVII

kammeret intet mærkeligt indeholder, uden et Forsøg paa at skaffe dette Eneret paa at udfærdige Afskrifter af Documenter, hvilken Indtægtskilde ellers tilhørte Kammersecretairen. Saameget er vist, at hans Eftermand ikke delte hans Mening om den gode Orden paa Brevkammeret, thi han gav en Indberetning til Kongen angaaende «Brevkammerets confuse og slette Tilstand ved hans Tiltrædelse.» Han anfører navnlig deri, at «de 2 Registraturer, som paa Brevkammeret forefindes, ikke ere i den Orden og Rigtighed, at den tilbørlige Underretning deraf kan have», og ansøger om at maatte bevilges Penge til Anskaffelsen af 3 nye Registraturer, til Sejlgarn at sammenbinde Pakkerne med, samt grovt Papir til Skilter paa dem. Fremdeles anfører han følgende: «Som det ikke er muligt saaledes i nogle Aar at bringe Brevkammeret udi Rigtighed, uden Assistance af en Tjenere, efterdi derved vil falde stort Arbejde med over 100 Aars Regnskaber hver for sig at sortere og sammenbinde, foruden at Registraturerne først maa have i Concept, for derudi at corrigere og bringe alting paa sit Sted, siden renskrives, hvorved idetmindste vil hengaae 2 Aars Tid, saa anholder han allerunderdanigst, at hannem paa en Tjenere aarlig maa tillægges 100 Rdr. til Kost, Kammer og Løn, og vil han da næst Guds Hjelp herved formode at bringe Brevkammeret i tilbørlig Stand, eftersom han uden det ikke kan promittere mere end hvis et Menneske muligt er.» Hertil føjer Kammeret følgende allerunderdanigste Erklæring: «Saasom Supplikanten herved søger at bringe Brevkammeret udi rigtigere Orden, at man deraf kan have Underretning naar behøves, saa synes os, at de Penge, som Supplikanten forlanger til Papir, Indbinding og Sejlgarn, bedragende sig til 37 Rdr., var fornøden til Eders Maj.s Tjenestes Befordring. Saa skal Supplikanten vel ej heller allene uden Assistance af en Tjenere

kunne sortere og sammenbinde alle disse Papirer, thi indstilles det til Eders kgl. Maj.s allernaad. Resolution, om de begjærte 37 Rdr. samt 100 Rdr. aarlig til en Tjener, — dog aleneste udi 2 Aar — Supplikanten maa vorde godtgjort.» Ved kongelig Resolution af 29 September 1708 blev dette ham ogsaa bevilget. Af det her anførte maa man nærmest drage den Slutning, at de foregaaende Brevkammerskrivere siden Bentsens Fratrædelse i 1685: Laurits Mouritsen, Reguel Rasmussen og Nicolaus Friis, ikke have været paa deres Plads eller ikke gjort deres Pligt, siden Brevkammeret i lidt over 20 Aar kunde komme i saadant Forfald. Muligviis ligger Grunden dog for en Del i, at de selv paatog sig, eller der paalagdes dem, andre Forretninger ved Siden af, som vare af en mere paatrængende Natur, og vistnok ogsaa for en væsenlig Del deri, at Stillingen ved Brevkammeret i disse Aar blev betragtet som en Overgangsstilling til bedre lønnede Embeder, og derfor ikke blev omfattet med den tilstrækkelige Alvor og Interesse fra de Paagjældendes Side. Friis vedblev at vise sig gjenstridig. Endnu 23 October 1708, otte Maaneder efter Udnævnelsen af hans Eftermand, maatte Rentekammeret udstede en streng Ordre til ham om at overlevere Niels Christensen «Contoiret, som Brevkammeret er tilhørende» ¹⁾.

Omtrent et Aar efter Christensens Embedstiltrædelse synes Indflytningen i det ny Archivhus at være gaaet for sig, thi 16 Juli 1709 tilskrev Rentekammeret Told- og Consumtions-Inspecteurerne Leers og Meyer, at «Controleuren og Skriveren for Maleværkets Consumption her i Staden» til førstkommende Mikkelsdag skulde indflytte i det ny grundmurede Hus, som Kongen havde ladet opbygge paa Slotspladsen ²⁾; og 23 Juli næstefter tilskrev

¹⁾ Kbhns Civil-Etats Contoirs Copibog. Friis blev 1 Oct. 1718 Amtmand i Finmarken, og døde i 1721.

²⁾ Kbhns Civil-Etats Contoirs Copibog.

Rentekammeret Hofmarchal Vilhelm Frederik v. Platen, at «hvad Brevkammerskriveren N. Christensen for os an- drager angaaende Værelserne udi det til Brevkammer op- bygte Hus, det vilde Hr. Hofmarchallen af indlagte hans Memorial videre behage at fornemme, hvilken hans Be- gjæring, saasom det er hans kgl. Maj.s Tjeneste, vi herved tjenstlig ville have recommanderet til snarest Forfærdigelse muligt er»¹⁾. Dette Arbejde tog imidlertid længere Tid, thi af en Skrivelse fra N. Christensen til Rentekammeret af 19 Februar 1710 sees det, at Brevkammeret dengang endnu ikke var flyttet ind i den ny Bygning, samt at dets Indretning heller ikke var færdig. Han anfører nemlig, at efter hans tidligere Skrivelser af 23 Juli og 16 August 1708 af «hvad som i det til Brevkammer opbygte Hus befandtes af Reoler og Skillerum at manquere» vel «nogle Reoler under og over Vinduerne blev gjort, tillige- med Luger for Vinduerne, mens de behøvende Skillerum og Reoler udi det nederste Værelse og paa Loftet er endnu ikke forfærdiget.» Han beder derfor om, at det manglende «jo før jo bedre maatte blive færdiggjort, at derefter med Sagernes Transportering kunde gjøres en Anfang.» Ved samme Lejlighed bad han om, at der maatte blive givet Ordre til «samtlige Renteskriverne at indlevere paa Brev- kammeret alle de Regnskaber, som udi deres Contoirer findes at være afgjorte og kvitterede, med hvad andet af Bøger, Breve og Documenter, som Brevkammeret ved- kommer, og hvad gamle Sager er, som ikke er til Ende kommen, enten formedelst Betjenternes dødelige Afgang og Uformuenhed eller i andre Maader, og endnu ikke kan opleveres, derover at meddele mig en rigtig Specification, paa det jeg derefter kan give Rum til dem i Registra-

¹⁾ Kbhns Civil-Etats Contoirs Copibog.

turerne, og naar de i sin Tid blive opleveret, de da kan blive registrerede paa deres rette Sted, thi ellers vil det for-
 aarsage Confusion og Urigtighed i Bøgerne, og man da
 aldrig kan have eller vente saa rigtige og ordenlige Re-
 gistraturer, som ellers ved et Brevkammer bør være.»
 Fremdeles beder han om, at der maa blive givet Ordre
 til Kammeradvokat og Sefiskal, Mons. Friesse om at gjøre
 Rede og Rigtighed for adskillige Sager, han i sin Tid
 uden Ordre eller Bevis havde udleveret af Brevkammeret,
 eller selv endnu sad inde med. Det sees heraf, at Chri-
 stensen virkelig gjorde sig Umage for at bringe Brevkam-
 meret igjen i Orden, og han fandt ogsaa heri Rentekam-
 merets virksomme Understøttelse, idet et Circulære fra
 Kammeret af 20 Februar 1710 til samtlige Contoirer be-
 ordrede disse til at afgive alle ældre Sager til Brevkam-
 meret, eller dog ialfald dertil aflevere en Specification over
 hvad de ønskede indtil videre at beholde¹⁾. At denne
 Ordre dog endnu fem Aar efter ikke i alle Dele var bleven
 adlydt, det sees imidlertid af et nyt Rentekammer-Circu-
 lære af 28 Marts 1715, saalydende: «Ihvorvel vi under
 Dato 20 Februar 1710 have beordret samtlige Rente-
 skriverer at indlevere paa Brevkammeret alle de Regn-
 skaber og Regninger, som udi deres Contoir maatte be-
 findes at være revideret og kvitteret, med alt andet af
 Bøger, Breve og Documenter, saa og at meddele Brev-
 kammerskriveren en rigtig Specification paa hvis som for-
 medelst Mangel paa Endskaab og Rigtighed ikke kunde
 opleveres, saa ikke desmindre maa vi fornemme, at be-
 meldte Ordre ikke er bleven i alle Maader efterlevet.
 Thi ere vi foraarsaget at igjentage og ydermere hermed
 at beordre dem samtlig, at de forderligst paa Brevkam-

1) Ordres til Archivet Nr. 2.

meret opleverer alle gamle Sager, det være sig kongelige Resolutioner, Skjødedocumenter, Regnskaber og andet mere, som udi deres Contoir ere beliggende og paa Brevkammeret bør bevares, i Særdeleshed alle de hos dem befindende Protocoller indtil vores allernaadigste Konges højpriselige Regerings Tiltrædelse, og derfor paa den derover forfattede og medfølgende Specification at lade sig kvittere.» ¹⁾

Nogen udtrykkelig Ordre til Indflytning i det ny Brevkammer er ikke funden, men Indflytningen synes dog et have fundet Sted i Foraaret 1710, idet Rentekammeret under 6 Maj 1710 paa Christensens Andragende beordrede Raadmand og Stempelpapirsforvalter Jens Kuur til at udlevere ham tolv Ark Pergament, som nu ikke mere brugtes, «til Tituler over Reolerne udi det ny Brevkammer.» ²⁾ Kort efter at Brevkammeret saaledes var indrettet i det ny Locale, vare de to Aar udløbne, for hvilke der var bevilget Christensen 100 Rdr. paa en Tjener, men paa hans Andragende blev denne ham dog ved kongelig Resolution 20 October 1710 bevilget endnu paa et Aar. ³⁾

Ved Opførelsen af det ny Archivhus var imidlertid ikke opnaaet at skaffe Plads til hele Rentekammerarchivet; det sees nemlig af Forestillingen til den kongelige Resolution af 6 September 1712, at der dengang endnu var tre Brevkamre, nemlig «1) her paa Rentekammeret, 2) udi det ny Hus paa Slotspladsen, og 3) i et Kammer ved Bibliotheket», altsaa paa tre forskjellige Steder, der endog saa vare i temmelig stor Afstand fra hinanden. Den «Tjener», der var Archivaren bevilget indtil Udgangen af Aaret 1711, havde under disse Forhold ikke været til-

¹⁾ Ordres til Archivet Nr. 2.

²⁾ Kbhns Civ. Et. Cont.s Copibog. Under 3 Okt. 1710 bevilgedes ham endvidere 8 Ark, see sammesteds.

³⁾ Rentek. Resol. Prot.

strækkelig, han maatte desforuden holde «en Dreng», og ved kongelig Resolution fik han da 6 September 1712 bevilget et fast Tillæg af 100 Rd. til en Skriver. Det hedder i Rentekammerets Forestilling i den Anledning, af 27 August 1712: «Hvad Møje og Arbejd Supplikanten har havt med at bringe Brevkammeret udi god Orden og Skik, er noksom bekjendt for dem som have seet, udi hvad Confusion og Uorden de fleste Documenter iblandt hinanden tilforn laae henkast». ¹⁾

Ved kongelig Resolution 4 Februar 1716 fik Christensen Løfte om en Renteskrivertjeneste ved forefaldende Vacance, og da han alligevel ikke erholdt Renteskrivertjenesten ved Kjøbenhavns Distrikts Contoir, som blev ledig ved Christen Ruus' Død, hedder det i den kongelige Resolution af 5 Marts 1716, ved hvilken Posten blev besat: «Som vi finder, at Brevkammerskriveren Niels Christensen ved Brevkammeret haver ved samme Funktion saa god Kundskab, saa ville vi allernaadigst, at han ogsaa derved indtil videre forbliver, og hannem til desto bedre Subsistance aarligen at maa tillægges 100 Rd. pro persona, saalænge han samme Funktion tilbørligen forestaar». ²⁾

Den forøgede Plads, der i 1710 var opnaaet for Regeringsautoriteterne ved at flytte den største Del af Rentekammerarchivet til en anden Bygning, viste sig imidlertid snart at være utilstrækkelig. Faa Aar efter bestemte man sig til at ombytte hele den gamle Regeringsbygning med en helt ny: den nuværende Cancellibygning, i hvilken der ogsaa skulde indrettes Localer for de forskjellige Archiver. Om den Agt, Archiverne dengang holdtes i, finde vi et Vidnesbyrd i Thurahs Hafnia hodierna (Kbhn. 1748.), hvor det, efterat der er berettet, at Cancellibygnings

¹⁾ Rentek. Res. Prot.

²⁾ Rentek. Res. Prot.

«underste Stokværk er næsten indtaget af de kongelige Archiver, og har hvert Collegium sit Archiv for sig selv», hedder Side 98: «Disse samtlige Archiver maa en Lysthavende gjøre sig Umag for at faae at see, idet den særdeles gode Orden og ethverts zirlige Indretning fortjener at betragtes».

Den 15 August 1721 begyndte Rentekammercollegiet sin første Session i den ny Cancelli- og Rentekammer-Bygning, efter at alt var dertil overflyttet. Rentekammerarchivet var saaledes nu ogsaa overført til den for det indrettede Hvælving i den underste Etage af den ny Bygning, nemlig det siden saakaldte Store Archiv, der er beliggende umiddelbart under Rentekammerets, nu Indenrigsministeriets, store Sal, i den søndre Fløj af Cancelli-bygningen, der adskiller Cancelligaarden fra den saakaldte Rosenkrantzeske Gaard: et Lokale, der nu kun rummer en Tiendedel af de Archivalier, der henhøre under Ministeriernes Archivs anden Afdeling, som det gamle Rentekammerarchiv for Tiden benævnes. Efter at saaledes den ny Regeringsbygning var taget i Brug, blev det ved kongelig Resolution af 30 August 1721 bestemt, at den gamle Bygning skulde nedbrydes, og ifølge kongelig Resolution af 31 December 1721 blev da «det gamle Rentekammer» nedbrudt, og Materialierne, der vurderedes til ialt 1,321 Rd., benyttede til Slottets Istandsættelse¹⁾. Omtrent paa samme Tid blev ifølge kongelige Resolutioner af 24 November og 8 December 1721 den tidligere af Archivet benyttede Del af «det saakaldte lidet Kammerarchivhus paa Slotspladsen» indrettet «til fire smaa Kamre og en Skræderstue» for Hofskræderen Commerceraad Brummund²⁾, og vedblev at have denne Anvendelse i de føl-

¹⁾ Rentek. Res. Protokol.

²⁾ Rentek. Res. Protokol.

gende 15 Aar, indtil det ved kongelig Resolution af 4 October 1736 blev bestemt, at Bygningen skulde nedbrydes, «i Anledning af, at til det under Bygning værende Residentsslot skal i indeværende Aar anlægges en Løngang fra den Side, som vender ud til Højbro». Consumptionscontoiret, der, som ovenfor omtalt, havde haft Locale i Archivhuset siden 1709, en senere der ligeledes etableret Vagt for Arrestanter, samt Hofskrædernes Værksted bleve ved den Lejlighed flyttede til en ny Bygning, der blev opført dertil «ved Bolværket mellem Børsen og Posthuset (det nuværende Krigsministerium), hvor den forfaldne liden Corps de garde nu er bestaaende». ¹⁾ Denne ny Bygning var den senere saakaldte Slotsholms Vagtbygning, hvis øverste Etage af Krigsministeriet benyttedes til Archiv, og som for faa Aar siden blev nedbrudt i Anledning af den ny Slotsholmsgades Anlæg.

Saagodtsom strax efter at man havde taget den ny Cancellibygning i Brug, viste det sig dog, at man ikke havde beregnet Pladsen for Rentekammerarchivet tilstrækkelig rigelig. Paa et Andragende fra Brevkammer skriver Niels Christensen af 22 September 1721 nedlagde nemlig Rentekammeret under samme Dato Forestilling til Kongen, hvori det udtales, at efterat man havde taget de «Logementer» i Øjesyn, i hvilke Landmaalingsarchivet var anbragt, og «som er paa den øverste Etage af Kunstkammeret, i Enden af Tøjhuset imod Proviantgaarden», eller, som Christensen udtrykker sig: «oven over Bibliotheket», saa fandt man det, navnlig med Hensyn til Ildsvaade, ønskeligt, «at disse Landmaalingsssager, tilligemed de i et andet Kammer næstved liggende gamle Rentekammerarchsager, ved Kammerarchivet paa den ny Bygning under Eet kunde vorde samlet. Mens, som den til

¹⁾ Rentek. Res. Prot.

Kammerarchivet udi den ny Bygning allernaadigst destinerede Gewölbe allerede der med de gamle Regnskaber og Documenter er opfyldt, foruden det, at endnu en stor Del er tilbage, som derudi ikke kan indrømmes, og langt flere tilkommer, naar Renteskriverne fra deres Contoirer skal levere de kvitterede Regnskaber», saa indstillede Rentekammeret derfor, at hans Majestæt vilde «lade os til Rentekammeret blive overleveret den Gewölbe, som udi den ny Bygning til Søetatens Sager er henlagt, hvilken er i Nærværelse af det ved Rentekammeret destinerede Archiv, og Søetaten derimod kunde betjene sig af den Gewölbe, som Landetaten i samme ny Bygning til deres Documenter skulde have, efterdi de samme ei der fornødigere, siden de ved deres nu udi Possession havende Værelser haver Rum nok, allerhelst da de fleste af deres Papirer Ryttergodset vedkommende nu ogsaa til Rentekammeret ved den derom allernaadigst føjende Anstalt mesten indløbe. Ved saadan allernaadigst Forandring kunde da og Kammer-Archivet, som højnødvendigen behøves, paa eet Sted udi den ny Bygning vorde sammenføjet.» En kongelig Resolution af 6 October 1721 udtalte derpaa: «Vi approbere allernaadigst Kammerets Betænkning og bevillige, at denne Gewölbe indtil videre og til man seer, om Landetatens General-commissariat sligt kunde miste, til den foreslagne Brug maa employeres». ¹⁾ Den Hvælving, der herved overgik til Rentekammerarchivet, maa være det siden saakaldte Gamle Archiv, i Stueetagen ud til Cancelligaarden, mellem Rentekammertrappen og Porten, i hvis forreste Afdeling senere Landmaalingsarchivet for en Tid var, indtil det fik sit nuværende store Locale i Proviantgaardsbygningen. Det Locale, der blev overladt Søetaten til Erstatning, maa

¹⁾ Rentek. Res. Prot. og Docum. til samme.

være det nuværende Krigsministeriets Archiv, der indtager den Del af Stueetagen, som støder op til Gamle Archiv og vender ud til Slotsholmsgade.

Medens man saaledes søgte at skaffe Archivet forøget Plads, bestræbte man sig ogsaa for at fjerne hvad der fandtes af saadanne Sager, som det formentlig var uden al Interesse at bevare. Den forestaaende Flytning gav Anledning til en for Brevkammeret betydningsfuld Begivenhed, nemlig den første os bekjendte Kassation af ældre Archivalier. Under 27 Marts 1720 indgav Christensen en Memorial til Rentekammeret, hvori han anførte, «at her paa Brevkammeret forefindes en stor Del unyttige Sager, som kunde kasseres, formedelst de ikke til nogen Nytte eller Efterretning var at gjemme.» Hertil henregnede han blandt andet navnlig «gamle Mandtaller og Ruller, ældgamle Bilag ved Bremerholms Regnskaber, ligesom gamle Bilag ved Tøjhuskriverens samt Fæstnings-Regnskaber», idet han tilføjede, at «som det er venteligt, at Brevkammeret, saasnart det ny Rentekammer bliver færdigt, Tid efter anden skal transporteres, saa forestiller han, at alle saadanne gamle unyttige Sager, som ikke ere værd at give Plads, maatte forinden blive efterseet og kasseret, og at en Commission derover blev udvirket, paa det i sin Tid kunde sees og vides, at ej noget, som var til fornøden Efterretning, ved saadan Revision af Brevkammeret var forkommet.» I sin Forestilling desangaaende af 8 April 1720 udtaler Rentekammeret sig saaledes: «Vi skulle allerunderdanigst eragte, at alle saadanne ældgamle og unyttige Bøger og Papirer, som Brevkammeret er opfyldt med, og ikke til nogen Efterretning eller Brug mere ere tjenlige, bleve kasserede indtil Aar 1690, eftersom samme borttager Pladsen til det, som bør gjemmes og i Agt tages, og at samme nødvendig maatte skee, førend Brevkammeret blev transporteret, til hvilken Revisions-

forretning vi allerunderdanigst skulle foreslaa Cancelliraad og Kammeradvokat Bredahl samt forrige Renteskriver nu Raadmand Caspar Rosenberg, til at igjennemgaae alle saadanne gamle og unyttige Papirer til Kassering og derover en Forretning at formere, paa det i Fremtiden kunde sees, at ej noget andet er kasseret end unyttige og uefterrettelige Sager. Derhos skulle vi være af de allerunderdanigste Tanker, at alt hvad i nogen Maade kasseres, blev overladt til Papirmøllen, eftersom det idetmindste maa være tjenlig til at gjøre Carduspapir af, hvorom vi paa bedste Maade med Papirmøllerne kunde accordere.» Under 15 April næstefter faldt der kongelig Resolution paa denne Forestilling, saalydende: «Vi approbere i saavidt Kammerets Betænkning, at en Commission vorder anordnet, alle de unyttige Brevskaber og Bøger at eftersee, hvilke til ingen Nytte tjente, mens hvad Cancelliraad og Kammeradvokat Bredal anlanges, saa kunde samme ikke vel til denne Commission bruges, saasom ellers alle de Processager, som han paa vores Vegne haver under Hænder, derved blev liggendes, hvorfor de Deputerede af Kammeret Raadmand Rosenberg en Anden havde at adjungere, hvilken dog Ingen af Kammeret kunde være, idet samme derved i deres andre Forretninger blev forhindrede.»¹⁾ Rosenberg ansøgte imidlertid under 15 Maj om at fritages for denne Commission, «formedelst de ham ved Raadstuen paaliggende vigtige Forretninger», og ved kongelig Resolution 27 Maj 1720 blev derfor efter Renteskammerets Forestilling i hans Sted udnævnt den fra 1 Januar 1721 reducerede Krigscommissær, siden Krigsraad, Gregorius Wulff.²⁾ Til den anden Commissær var under 14 Maj den fra 1 Januar samme Aar reducerede Feltbog-

¹⁾ Rentek. Res. Prot.

²⁾ Rentek. Res. Prot.

holder Adam Levin Lindberg udnævnt.¹⁾ Da de begge vare afgaaede Embedsmænd uden Pension, blev der ved kongelig Resolution af 27 Januar 1721 tillagt dem hver 1 Rdr. om Dagen for denne Forretning, idet det tillige blev bestemt, at Revisionen skulde være endt inden Aarets Udgang.²⁾ Dette slog dog ikke saa ganske til. Sidst paa Aaret finde vi, at Commissionen var flyttet over i den ny Rentekammerbygning og der fortsatte sit Arbejde.³⁾ Da Rentekammeret i Henhold til den kongelige Resolution af 27 Januar 1721 fra Begyndelsen af Aaret 1722 nægtede at anvise dem deres Dagpenge, saa indgave de et Andragende til Kongen, hvori de gjorde gjældende, at det havde været dem «en pur Umulighed til næstafvigte Aars Udgang at faae tilendebragt den foretagne Revision», og ansøgte derfor om at maatte beholde deres Diæter til 30 September samme Aar, da «de formener, at faae Revisionen til endelig Rigtighed bragt». Kammeret anbefalede deres Andragende, idet det erklærede at maatte «tilstaae, at den Mængde af gamle Papirer og Documenter, som saavel paa det gamle Rentekammer som udi Archivet og andre Steder har ligget, og Commissarierne til Revision ere leverede, har været dem altfor overstridig at kunne til næstafvigte Aars Udgang faae eftersete, hvorfor en stor Del af slige Documenter endnu her paa Loftet uefterseet ere liggende, og ikke kan vides, om noget deraf skulde være til Nytte eller ej». Kongen afgav under 12 Maj sin Resolution i Henhold til Rentekammerets Forestilling, idet han dog kun bevilgede dem Dagpenge til 30 Juni 1722, «mens om de ikke til den Tid med Revisionen

¹⁾ Jfr. kgl. Res. 27 Jan. 1721 i Rentek. Res. Prot.

²⁾ Rentek. Res. Prot.

³⁾ Kgl. Res. 30 Nov. 1721 i Rentek. Res. Prot.

bliver færdig, de da skulle være forbundne samme Forretning uden videre Dagpenge at nyde at bringe til Endskaab og Rigtighed»¹⁾. De bleve nu ogsaa færdige til den fastsatte Tid, men der blev siden givet dem flere Sager at gjennemgaae og gjøre Forslag om, saa at de ikke dermed bleve færdige før over to Aar senere, henimod Slutningen af Aaret 1724. Under 20 November 1724 fik nemlig Brevkammerskriver Niels Christensen og Bogholder Hans Jørgen Kirksteen Ordre til: i Forening med de to Commissærer nærmere «at eftersee de i Kammerarchivet af dissé til Side lagte Papirer, hvad deraf er fornødent at bevares.» Efterat de havde erklæret dem derover og foreslaaet nogle ganske enkelte, fire, Undtagelser, navnlig «en Del Breve til Rentemestere og Rentekammeret fra Aarene 1670 — 89» og «en Parti interciperede Svenske Breve, Anno 1658 og 1659 af de Svenske Generaler og Officerer skrevne til deres Oberkrigscommissær Siltman, alt angaaende Kvarter, Provision og deslige, samt og et Paquet Anno 1676 og 1677 af ingen Værdi», saa resolverede Kongen, efter Rentekammerets Forestilling, under 26 Februar 1725, at det Hele, ogsaa disse undtagne Sager, skulde kasseres²⁾. Hermed var dog denne uheldige Commissions Virksomhed endnu ikke tilende. Ved Ordre fra Rentekammeret af 22 Marts og af 31 Maj samme Aar blev der endnu overdraget dem flere Sager til Eftersyn, og dette optog det meste af Aaret, saa at Commissionen først sluttede sit Arbejde og indsendte sin Protokol den 8 Oktober 1725. Dette, man kan gjerne sige sørgelige, Værk, paa 950 Sider i Folio, indeholder en temmelig nøjagtig Fortegnelse paa de Sager, som ved denne Lejlighed ere blevne kasserede, og er velskikket til at vise,

¹⁾ Rentek. Res. Prot.

²⁾ Rentek. Res. Prot.

hvilke uhyre og uerstattelige Tab vor Historie har lidt ved den slette Økonomi: saasnart der viste sig Mangel paa Plads i Archiverne, da ikke noget Øjeblik at tænke paa at bringe denne Plads tilveje paa anden Maade end ved at kassere af saadanne Sager, for hvilke Administrationen ingen Brug havde, saalænge indtil man fik tilstrækkelig Luft. Hvad der ved den nærværende Lejlighed gik tabt, var saa meget og af saa forskjellig Art, at man her maa indskrænke sig til at anføre nogle enkelte Exempler.¹⁾ Mellem det Kasserede findes saaledes: Lensregnskaber, der gaae tilbage til 1532, forskjellige andre Regnskaber fra 1538 af, Toldregnskaber fra 1556, Skatteregnskaber fra 1566, Byregnskaber fra 1600, Bilag til Hofregnskaber fra 1618, til Holmens Regnskaber fra 1622, til Kjøbenhavns Slots og Fæstnings Regnskaber fra 1622, til Baltzer Berns og Gabriel Marselis' Regnskaber fra 1628, Slots-Inventarier, der gaae tilbage til 1587, militære Ruller fra 1600 af, Skattemandtal fra 1600, Jordebøger fra 1630, Hofruller fra 1640; fremdeles: Suppliker og Memorialer indgivne til Kongen og Rentekammeret i Tidsrummet 1660—99; og endelig af forskjellige andre Sager blandt andet følgende: et Register af Oluf Hendriksen angaaende hans Ryssiske Rejse Anno 1543; — Register paa de Forandringer med Rigens Len, som Danmarks Rigsraad har gjort 1593; — Overslag og Beregning over Unions- og andre Skatter i Danmark 1603—29; — Overslag angaaende Kjøbenhavns Børs og Ladegaarden udenfor Nørreport deres Indretning og Bygning 1623—27; — en Del Forslag af Generalkrigscommissær Ahlefeldt angaaende

¹⁾ Ved en senere Lejlighed haaber man at blive istand til at give en samlet Oversigt over hvad der er kasseret af Rentekammerarchivet, og derved formentlig yde fremtidige Historikere den Lettelse: ikke at behøve at søge saadant.

Fæstningen Glykstadt med omliggende Skåndser, hvorledes de imod Svenskens Anfald til Forsvar kan indrettes 1625; — Oberstlieutenant Fritz Pappenheims Afregning for sin Person og 4 Kompagnier 1625—28; — Overslag og Specification paa hvis Diamanter, Smykker, Klenodier, Guld og Sølv og rede Penge, som Christian IV. af sit eget Kammer til Rentekammeret og Unionens Krigsfolks Betaling forstrakt haver, item hvad af Unionsskatten til slig Betaling igjen er indkommet udi de Aar 1636—41. Saa og Extracter og Beregninger over Rigens Indtægter og Udgifter og de Genanter, som ere bevilgede 1642—51; — Forslag til Krudtmøllernes og Salpeterværkets Indretning 1637 og 1639; — Documenter angaaende Marse-liernes Leverantser 1642—49; — Instrux for Holmens Admiral 1645; — Forening, som en Del Gehejmeraader (!) under sig angaaende deres Børns Gods have sluttet 1651; — En Tegnebog udi Rentekammet, hvorudi findes indført en Del Officerers Tilkraav for Tjeneste i forledne Krigtid, dennem hos H. M. tilkommer, hvoraf $\frac{1}{4}$ nu med Jordegods er vorden betalt; forfattet 7 August 1651; — Project om Sølvværkets Indretning og Opkomst i Norge 1666; — Ordre fra Senatet i Stokholm og det Svenske Generalitet til en Del Officerer, navnlig Major Zinklar 1676. Efterat Kassations-Commissionen saaledes havde fuldført sit Hverv, indgave de to Commissærer Wulff og Lindberg i den Anledning et Andragende til Kongen, hvori de nærmere udviklede de ovenfor refererede Forhold, der havde bevirket, at deres Forretning havde trukket saa meget længere ud end beregnet, idet de tilføjede, at de ikke havde paataget sig den, «dersom Kammeret ikke havde givet dem Forsikring om Belønning, at samme Eders kgl. Maj. paa bedste Maade allerunderdanigst skulde blive forestillet, thi de vidner for Gud, at de ej for at nyde Penge har forhalet Tiden og forsømt Forretningen,

men samme saa hastig som muligt været haver befordret, helst Arbejdet med saa mange gamle, ilde conditionerede Papirer ikke har været saa behageligt, at de skulde søge Tiden dermed at forlænge, eftersom de undertiden har været saaledes beskaffen, at man maatte frygte sig for at røre ved dem, meget mere dem at gennemlæse, hvilket de dog ikke har agtet, men med en ufortrøden Flid examineret hvert Blad Papir, for at see, hvad der var nyttigt og burde henlægges, og hvad derimod skulde kasseres, hvilket alt deres indleverede Registratur-Protocol tydelig kan oplyse. De har og desuden paa deres egen Bekostning maattet holde to Karle, som saadanne Papirer har baaret fra Loftet og ned til dem i Commissionscontoiret, hvor de bleve reviderede, og siden igjen til Kassation paa Loftet opbaaret; og forhaaber disse tvende Committerede saameget mere at nyde Continuationen af deres Dagpenge, som den ene af dem, Krigsraad Wulff, har saalænge denne Commission vedvarede, været foraarsaget en dygtig Karl i sit Sted til anden Eders Majestæts Tjeneste ved den ham allernaadigst anfortroede Charge at holde¹⁾, og Feltbogholder Lindberg har ikke, siden Reductionen ved Generalcommissariatet skete, nydt anden Forflegning eller Subsistance end hvis ham for denne Commission allernaadigst har været tillagt, ihvorvel han udi 16 Aar har havt den Naade at tjene Eders Majestæt, og dog endnu ikke nydt nogen virkelig Employ.» I Anledning af dette Andragende nedlagde Rentekammeret under 4 Marts 1726 Forestilling til Kongen, og i Henhold til den resolverede Kongen under 12 Marts 1726, at der bevilgedes Krigsraad Wulf 300 Rdr. og Lindberg 400 Rdr. ialt, mod at de forpligtede

¹⁾ Det maa herefter antages, at Wulff siden Resolutionen af 27 Januar 1721, jfr. ovenfor Side XXVIII, har erholdt ny Ansættelse, maaskee i en anden Stilling.

sig til «de øvrige gamle Sager, som de endnu maatte have under Hænder, uden videre Betaling at registrere og kassere og derover en Registraturprotocol at forfærdige.»¹⁾ Hermed synes endelig denne lange og idethele meget uheldige Kassationsforretning at være tilendebragt.

Uafhængig af denne store Kassation var der allerede i 1722 begyndt med at kassere fra Archivet. Vi finde nemlig, at der efter Andragende af Jens Ebbesen, der siden 1717 var ansat som Fuldmægtig ved Brevkammeret, ved kongelig Resolution af 30 November 1722 bevilges ham kasseret Papir til en Værdi af 12 Rd., samt tilføjes: «som og hvis herefter kasseret vorder hannem til en liden Douceur maa skjænkes.»²⁾ Denne Bestemmelse var afgjort uheldig, og har vistnok været skjæbnesvanger saavel for nærværende Archiv som for andre. I Henhold til den her nævnte kongelige Resolution fik samme Jens Ebbesen ogsaa skjænket Papiret af den nedenfor omtalte under 19 Januar 1729 bevilgede Kassation, og ligeledes af en i Forbindelse dermed af Rentekammeret under 7 September s. A. approberet Kassation, ligesom der ved kongelig Resolution af 9 Marts 1729 atter blev bevilget samme Jens Ebbesen kasseret Papir til en Værdi af 156 Rd. 4 ŷ ³⁾.

Uagtet disse mislige Udfejninger vedblev dog Trangen til Plads at gjøre sig gjældende. Vi finde, at Christensen i Aaret 1725 efter sit Forslag ved kongelig Resolution af 26 Marts derfor fik Loftet over Rentekammeret forsynet med Reoler til derpaa at henlægge Documenter.⁴⁾ I 1726 skrev han fremdeles til Rentekammeret,

¹⁾ Rentek. Res. Prot.

²⁾ Rentek. Res. Prot.

³⁾ Rentek. Res. Prot. Jfr. Docum. ang. Rentek. Kassationer 1720 følgende.

⁴⁾ Rentek. Res. Prot.

«at udi det ene Kammerarchiv indenfor Landmaalingens Contoir nødvendig behøves 5 Reoler, til de derværende Regnskaber og Documenter at sortere og lægge paa; desligeste til samme og de andre Archiver behøves 5 à 6 Stiger forfærdiget, hvilke han begjærer at maatte anskaffes. Som ellers paa Loftet over denne Bygning Tid efter anden mere og mere Sager oplægges, til hvilken Ende og sammesteds Reoler er bekostet og opsat, men siden ingen Lyssen kan have, førend Lugerne paa Taghullerne oplades, hvilke ere saa slet conditionerede, at de ofte blæser af Stablerne og falder ned paa Gaarden og Gaden, hvorved Folk snart kan komme til Ulykke, saa til sligt at forekomme og tilige at have Lysen, naar Nogen har der at bestille, forestiller han, om ikke istedenfor de nederste Tagluger maatte sættes Vinduer, eller og idetmindste udi hver anden, som er en liden, men dog fornøden Bekostning.» Dette blev ogsaa bevilget ved kongelig Resolution 8 Juni 1726.¹⁾

Der hengik imidlertid ikke mange Aar, inden der atter blev Tale om at kassere for at skaffe Plads. Under 17 Januar 1729 nedlagde Rentekammeret Forestilling til Kongen, hvori det hedder: «Efter Eders kgl. Maj.s aller-naadigste Befaling, at de Papirer og Sager, som paa Loftet over Rentekammeret ere beliggende, skulde eftersees, paa det, at hvis deraf unyttigt og ubrugeligt findes kunde kasseres, at Loftet derefter kunde vorde ryddeligt, have vi beordret Brevkammerskriver Niels Christensen om deslige Brevskaber og Documenter at give Forklaring.» Efter at have modtaget denne, fandt Rentekammeret fire Numere, blandt hvilke det ene hed: «Endel ældgamle kongelige Ordres og Befalinger fra forrige højlovlige Kongers Tide, som ikke bruges», der burde bevares, medens det Øvrige, mest Toldregnskaber 1696—1725, kunde kasseres. Den

¹⁾ Rentek. Res. Prot.

kongelige Resolution af 19 Januar 1729 billigede dette, «paa det Loftet derved kunde blive ryddeligt og ikke videre Fare være exponeret», formodenlig ved Ildebrand i Nærheden, der kunde forplante sig igjennem Taget — sagtens en Yttring af den ved Stadens Brand i det foregaaende Aar naturlig udbredte Ildskræk.¹⁾ Aaret efter, under 26 Januar 1730, blev Christensen udnævnt til Kammerraad²⁾, og bestyrede Archivet endnu i tre Aar efter. I Slutningen af 1733 afgik han imidlertid ved Døden, efter at have været ved Archivet i 25 Aar. Saavidt man kan skjønne, har han været en virksom og dygtig Mand, men synes paa den anden Side i høj Grad at have savnet Øje for et Archivs Betydning for kommende Tider, og har derfor ved flere Kassationer, og navnlig ved den store Kassation af 1725, foraarsaget vor Historie følelige og uerstattelige Tab. Men han er ikke ene om Ansvarret. Der fandtes heller ikke blandt hans Foresatte i Rentekammeret Nogen, som havde Øje herfor. Han efterlod utvivlsomt Archivet i en god og planmæssig Orden, hvorom de to ældste Archivlokaler: Store Archiv og Gamle Archiv endnu den Dag idag bære Vidne. Han fulgte de rigtige og naturlige Principer for et Archivs Ordning, og netop de samme, ifølge hvilke man efter nøje Overvejelse nu, henved 150 Aar senere, efter lange Tidens Forfald, igjen har reorganiseret Archivet. Men denne Mand levede ogsaa i og for Archivet, og havde ikke ved Siden andre Forretninger, der spredte hans Kræfter og Interesse.

Vi saae ovenfor, at Christensen strax ved sin Tiltrædelse fik bevilget en Tjener (Assistent) med 100 Rd. til Løn. Denne Stilling synes først at have været indtaget af Niels Agerskov, der, efter tidligere at have været i 8 Aar i Krigscancelliet, synes at have tjent ved Archivet fra

¹⁾ Rentek. Res. Prot.

²⁾ Rentek. Res. Prot. og Best. Prot.

1708 til 12, da han blev Fuldmægtig ved Bogholder Kirksteens Kontoir ¹⁾. Hans Eftermand blev Christoffer Schrøder, der var ved Archivet fra 1712 til 17, da han blev Fuldmægtig ved Zahlkassen ²⁾. I 1717 fik Christensen en Fuldmægtig ved Archivet i Jens Ebbesen ³⁾, og da denne i 1730 blev Renteskriver, fik han ved kongelig Resolution af 7 Februar 1730 en Eftermand i Peder Limskov ⁴⁾.

Under 6 November 1733 blev ved kongelig Resolution Jens Poulsen Dreyer udnævnt til Brevkammerskriver i Christensens Sted. Han var 18 Aar gammel kommen ind i Kammeret 1713, var 22 Maj 1719 blevet Kammersecretair, og 15 December 1728 Justitssecretair ved Kammerretten, hvilket Embede han beholdt i Forening med Brevkammeret, idet han samtidig blev udnævnt til Kammerraad ⁵⁾. Faa Maaneder efter blev Dreyer imidlertid udnævnt til Committeret i Kammeret ⁶⁾, og i hans Sted blev da under 15 Februar 1734 udnævnt til Justitssecretair og Brevkammerskriver: Kammerraad Jochum Richard Paulli, der efter fra 1717 til 29 at have været Secretair i Hofretten, faa Aar før, under 29 Juni 1729, var bleven Toldinspecteur i Kjøbenhavn, og 6 November 1733 Kammerraad ⁷⁾.

¹⁾ Kgl. Resol. 29 Juli 1720 i Rentek. Res. Prot.

²⁾ Rentek.s Forestillinger til de kongelige Resolutioner af 18 Juli 1733 og 6 November 1733 i Rentek. Res. Prot.

³⁾ Rentek.s Forest. til kgl. Res. 10 Okt. 1727 og 1 Febr. 1730.

⁴⁾ Rentek. Res. Prot.

⁵⁾ Rentek. Res. Prot. og Best. Prot.

⁶⁾ Dreyer blev 9 Dec. 1733 gift med Anna Elisabeth Scavenius, Broderdatter af den ovennævnte Niels Benzons Hustru, blev derefter Committeret i Kammeret i Begyndelsen af 1734, Justitsraad i 1745, og døde 18 Januar 1749. Jfr. Lengnicks Genealogier 1. Saml. III.

⁷⁾ Rentek. Best. Prot. Han var en Søn af den som Psalmedigter bekjendte Kjøbmand Holger Paulli, der døde i 1714 eller 15, og gav sig ogsaa selv af med literære Sysler, idet han navnlig foretog den bekjendte Omarbejdelse af Holbergs Comedier. Nyerup og Kraft, Literaturlexikon S. 452.

Ligesom Niels Christensen styrede Paulli Arkivet i 25 Aar, uden at vi dog vide noget nærmere om det i hans Embedstid. Kun sees det, at efterat han havde været 12 Aar i Embedet, nemlig i 1746, fandt man det atter nødvendigt at træffe extraordinaire Foranstaltninger for at faae oparbejdet de Restancer, som havde opsamlet sig i disse Aar, ved at skaffe Archivet større Arbejdskraft. Han havde tidligere havt til sin Assistance en Fuldmægtig, Peder Limskov, og fra 1736 af ogsaa, som sin private «Tjener», Hans Jochum Horn, der senere nærmere vil blive omtalt. Men dette havde ikke viist sig tilstrækkeligt. Da i 1746 Fuldmægtigen i Justitssecretair-Contoiret Hans Lange blev forfremmet til Tolder i Langesund, saa ansøgte blandt Andre om Pladsen Lic. jur. Frederik Christian Sevel, som «foredrog, at han i 7 Aar saavel ved det kongelige Universitetet her i Staden som og i Halle og Jena havde lagt sig efter det juridiske Studium, og siden øvet sig in praxi; tilbyder og, ifald han med denne Fuldmægtigplads maatte benaades, da tillige at gjøre Tjeneste i Kammerarchivet.» Uagtet Kammerraad Paulli paa det Varmeste anbefalede Hans Jochum Horn; der i 10 Aar havde «staaet i Tjeneste ved de ham paa det kgl. Rentekammer allernaadigst betroede Forretninger», indstillede Rentekammeret dog Sevel, paa Grund af den juridiske Dannelse, som han havde forud for Horn, og som ved Justitssecretair-Contoiret var uomgængelig nødvendig, idet Kammeret dog ogsaa fremhævede hans Tilbud om tillige at gjøre Tjeneste i Archivet. Den kongelige Resolution af 7 Oktober 1746 beskikkede i Henhold dertil Sevel til Fuldmægtig i Justitssecretair-Contoiret, med den Forpligtelse: «tillige indtil videre at gjøre den Tjeneste i Kammerarchivet, som ham af vort Rentekammer tilsiges» ¹⁾).

¹⁾ Rentek. Res. Prot. Jfr. Doc. t. kgl. Resol. 18 Jan. 1747, ved

XXXVIII

Et Aar efter fik Archivet endnu en Arbejder, idet Kongen, Frederik V., først paa derom gjort Andragende mundtlig havde tilladt, og derefter paa Rentekammerets Forestilling resolverede 27 September 1747, at Kammersecretair Christian Mørch «antages i Kammerarchivet, for at bringe de derværende gamle Sager i Orden efter den dertil ham givne Anvisning, dog at han derfor ikke nyder noget videre end hvad ham allerede af Postkassen er tilagt»¹⁾. Den Del, disse to Extraarbejdere skulde tage i Archivets Forretninger, findes derefter nærmere bestemt ved en Rentekammer-Ordre af 9 August 1748, hvori det hedder: «Som udi Rentekammerets Archiver efter indleveret Beretning befindes endel uregistrerede Documenter og Papirer, til hvilke at eftersee nu, da endel kasserede Told-Contrabøger og Sedler bortkommer, kan blive bedre Rum end der tilforn haver været, og hans kgl. Maj. ved allernaadigst Resolution af 7 October 1746 og 27 September 1747 haver bevilget og befalet, at Kammersecretair Christian Mørch saavel som Fuldmægtigen ved Justitssecretair-Contoiret Frederik Christian Sevel maa gjøre den Tjeneste udi Archivet, som dennem vorder anvist, ligesom det og paaligger Fuldmægtig ved Archivet Peder Limschou, samt den der i Contoiret værende Skriver Hans Jochum Horn, saadant at forrette, saa haver Kammerraad Pauli for det første at anvise Enhver af dem efterskrevne Protocoller og Documenter sig at foretage, samme i Archivet at eftersee og behørig sortere, samt derover rigtige Registre at forfatte, alt under hans som Brevkammerskrivers Tilsyn, saa-

Doc. til Res. Prot. Han var, efter Nyerup og Krafts Literaturlexikon, Side 554, en Søn af Slotspræst paa Fredensborg Johan Justus Sevel, var fød i Kbhn. 1723, blev Student 1739, rejste udenlands 1743 og blev Lic. jur. i Jena 1745.

¹⁾ Rentek. Res. Prot.

som: Udi det store Archiv: Kammersecretair Mørch de fra Kammerraad Mencke der indleverede og efter Ordre af 4 November 1739 imodtagne Tydske Commissions-Protocoller og Documenter, Fuldmægtig Limschou de der befindende gamle Norske Jordebøger og Matriculer. Udi det Archiv indenfor Landmaalingens: Fuldmægtig Sevel de udi tvende Kasser befindende Kong Christiani III^{tii}, Friderici II^{di}, Christiani IV^{ti}, Friderici III^{tii}, og Christiani V^{ti} Befalinger, og Hans Jochum Horn de ligeledes udi to Kister der befindende fra Kasserer Linde ved Particulair-Kassen indleverede og efter Ordre af 4 Mai 1742 imodtagne gamle Told- og Contrabøger samt Toldbeviser, hvorefter da behørige Registre eller Designationer herover til os indleveres» ¹⁾).

Medens denne Ordre paa den ene Side viser, hvor detailleret et Kjendskab Kammeret havde til selve Archivet, og hvor stor en Interesse det nærrede for, at det var i en tilfredsstillende Orden, saa tyder den paa den anden Side ikke paa nogen stor Virksomhed, Dygtighed eller Foretagsomhed hos vedkommende Archivar, der vistnok ikke har været den Post voxen: paa een Gang at bestyre Justitssecretair-Contoiret og Kammer-Archivet. Herpaa tyder ogsaa den Omstændighed, at Sevel, der, efter 1749 at være bleven Dr. jur., imidlertid ogsaa i 1751 var bleven Notarius ved det juridiske Fakultet, og 14 Marts 1754 Søkrigsprocureur, under 20 Maj 1754 blev udnævnt til at være Kammerjustitssecretair ved Siden af Paulli ²⁾). Samme Aar blev Peder Limskov, der i 24 Aar havde været Fuldmægtig ved Archivet, under 13 November forfremmet til

¹⁾ Ordres til Archivet Nr. 41 b.

²⁾ Rentek. Best. Protokol og Marineministeriets Archiv.

General-Skibsmaaler i Christiansand Stift ¹⁾. Hans Eftermand blev 3 December næstefter Hans Jochum Horn, der i 18 Aar havde været ved Archivet i Paullis private Tjeneste, med den Forpligtelse, «ved det med Kammerarchivet combinerede Justitssecretair-Contoir tillige at gjøre den Tjeneste, som ham af Rentekammeret tilsiges, da Justitssecretair Dr. Sevel og ved samme Forretninger forbliver» ²⁾. I de følgende Aar af Paullis Embedstid finde vi kun den Notits, at en Plan til «at lade til Archivernes Sikkerhed i paakommende Tilfælde istedenfor de derværende Trævindueskarme forfærdige saadanne Karme af Marmor» af Sparsommelighedshensyn ved kongelig Resolution af 19 Maj 1755 blev udsat ³⁾. Endnu fortjener det dog at fremhæves, at der under Paullis 25 aarige Styrelse ikke blev kasseret noget af Archivet, som burde have været bevaret, undtagen Rækken af Extract-Kvittantse-Bøger fra 1627—98, og Suppliker om vacante Tjenester 1720—29, men Sandheden kræver, at det tilføjes, at Æren derfor ikke var hans, men Rentekammerets, som endnu holdt sin Haand over flere andre værdifulde Sager, som Paulli foreslog til Kassation, navnlig de saakaldte Tegnebøger for 1627—98, og Bilagene til Rigens Regnskaber for 1562—1650, der efter de Rester at dømme, som endnu ere blevne bevarede, have været overordenlig værdifulde ⁴⁾.

I Begyndelsen af Aaret 1759 døde Paulli, og under 17 April fik Sevel, der foruden at være Søkrigsprocureur og Notarius ved det juridiske Fakultet, nu tillige siden 9 Ja-

¹⁾ Rentek. Norske Res. Prot. og Norske Best. Prot. Limskov blev 4 Februar 1755 General-Skibsmaaler i Akershus Stift, og døde ved Aarets Udgang.

²⁾ Rentek. Res. Prot. og Doc. t. denne.

³⁾ Rentek. Res. Prot.

⁴⁾ Docum. ang. Rentekammerets Kassationer 1720 følgende.

nuar 1756 var Professor extraordinarius, Bestalling baade som Justitssecretair og som Brevkammerskriver ved Rentekammeret i Paullis Sted ¹⁾. Nogle Aar efter, 27 Juni 1765, blev Sevel Generalauditeur ved Søetaten og Assessor i Overadmiralitets-Retten, men vedblev endnu ved Siden deraf at være Brevkammerskriver. Den 1 Maj 1767 blev han Justitsraad, og 5 Maj 1769 Etatsraad ²⁾.

Under de store Forandringer, der indtraadte under Struensees Styrelse, afgik Sevel i 1771 fra Brevkammeret. Efter Struensees Fald blev han 6 Juli 1772 Deputeret i Admiralitets- og Commissariats-Collegiet, og opgav kort efter, 9 November 1772, Generalauditeurembedet til sin Svoger, den bekjendte Jurist Kofod-Ancher ³⁾. Ligesom denne var Sevel juridisk Forfatter, især er han dog bekjendt som Samler, saavel af Bøger, som af Manuscripter ⁴⁾, hvorpaa der nedenfor vil forekomme et Bevis af en noget tvetydig Natur. At hans Virksomhed ved Brevkammeret ikke har spillet nogen stor Rolle i hans Liv, derpaa vil man formentlig finde et Bevis i den Omstændighed, at hverken Nyerup og Krafts Literaturlexikon eller N. M. Petersens Literaturhistorie, der dog paa flere Steder omtaler ham, IV, 228. V, b, 37. 220., eller Büsching, Nachrichten v. d. Zust. der Wissenschaften III. 1754., kjende denne hans Livsstilling. Ved Archivet findes hans Navn kun knyttet til to Kassationer ifølge Rentekammerordrer af 22 Mai 1760 og 12 August 1766, ved hvilke Archivet blev skilt ved to meget værdifulde Rækker, nemlig Suppliker 1662—1720 og Indkomne Breve til Rentekammeret

¹⁾ Rentek. Best. Prot. Büsching, Nachr. III, 175.

²⁾ Rentek. Best. Prot. 18 Marts 1766 og Cancelliarchivet.

³⁾ Sevel blev Conferentsraad 10 Maj 1776 og døde 10 Oct. 1778. Cancelliarchivet og Marineministeriets Archiv.

⁴⁾ Jfr. Werlauff, Det kgl. Bibliotheks Historie (1844) S. 281.

for Aarene 1692—1748¹⁾. Rentekammeret blev i 1771 delt i 3 Kamre, det danske, norske og tydske Kammer, alle det ny oprettede Finantscollegium underordnede, og Archivet blev som en Følge heraf ligeledes delt i 3 tilsvarende Archiver, hvert bestyret af en Archivsecretair med en Registrator under sig. Ved det Danske Kammer blev Justitsraad Christian Frederik Hansen under 29 Juni 1771 udnævnt til Archivsecretair²⁾, og (formodenlig under samme Dato) Christoffer Nelling, der i 12 Aar havde indtaget den Stilling som Fuldmægtig ved Rentekammerets Justitscontoir, som Sevel havde forladt, da han blev Justitssecretair og Brevkammerskriver, til Registrator. Ved det Norske Kammer blev Cancelliraad Otto Friedrich Müller Archivsecretair³⁾, og Fuldmægtig Hans Jochum Horn Registrator, og ved det Tydske Kammer blev under 27 Juni 1771 Dr. jur. August Adolf Friedrich Hennings udnævnt

¹⁾ Docum. ang. Rentek. Kassationer.

²⁾ Rentek. Best. Prot. Hansen var ved kgl. Res. 12 Juli 1763 (i General-Toldkammerets Res. Prot.), ifølge en Accord mellem hans Fader, Generalkrigscommissair Stefan Hansen, og Kæmmerer ved Øresunds Toldkammer Nicolas Nissen, istedenfor denne blevet udnævnt til Kæmmerer, og derefter under 28 Sept. 1764 til Justitsraad (Cancelli-Archivet). Ved kgl. Res. 20 Juni 1769 (Gen.-Toldk. Res. Prot.) beholdt han imidlertid sin Afsked som Kæmmerer, „da han havde nedlagt denne sin Tjeneste, i Betragtning af, at han andensteds i kongelig Tjeneste var bleven employeret“.

³⁾ Müller var en Søn af Hoftrumpeter Joachim Nicolai Müller og født 1730. Han blev Student 1748, Hovmester hos Grev Schulin 1753, Cand. jur. 1760, var en i sin Tid berømt Naturforsker, og blev i denne Egenskab Cancelliraad 2 Juni 1769. Om ham kan eftersees i N. M. Petersens Literaturhistorie V, a, 24 f. Nyerup og Krafts Literaturlexikon S. 409 samt Rector Lorens Hansens Tale ved et Monument for ham (Kbhvn. 1787).

til Archivsecretair ¹⁾, og (formodenlig under samme Dato) Nicolaus Brøding til Registrator ²⁾.

Af den Struenseeske Styrelsestid har Archivet iøvrigt kun Spor i forskellige tydske Ordre. Først træffe vi under 8 Juli 1771 en Kammerordre til de to Archivarer Hansen og Müller om at rydde Contoir Nr. 11, og dernæst en Ordre af samme Dato fra Commissionen for Localernes Fordeling til alle tre Archivarer, hvorved der anvises dem «det store Forgemak til det forrige Conseil- og Conferentsværelse», dog med Undtagelse af de to indre Værelser, Conseilværelset og Sideværelset ³⁾. Under 13 Juli 1771 finde vi fremdeles en Kammerordre til den Danske og Norske Archivar om, at rømme Contoir Nr. 14, og under 15 Juli til de samme, om at rømme Contoir Nr. 32 ⁴⁾.

¹⁾ Rentek. Best. Prot. Hennings var en Søn af Etatsraad Martin Nicolaus Hennings, født i Rendsborg 1746, studerede i Göttingen 1763—66 og blev der Dr. jur. I 1768 var han kommet til Kjøbenhavn og havde i Sommeren 1770 en Ansættelse „ved en økonomisk Indretning paa de kgl. Godser i Antvorskov Amt“. Autobiografi i Worms Lex. over lærde Mænd III, 323.

²⁾ Jfr. Finantscollegiets kgl. Resolutioner 9 September 1773. Brøding var født i Tønning omtrent 1738, og studerede i nogle Aar udenlands, navnlig i Helmstädt. I 1766 udgav han paa Tydsk en Elegi i Anledning af Frederik V.s Død, samt i 1767 et moralsk Ugeskrift: „Der nordische Sittenfreund“, og nævnes i N. M. Petersens Literaturhistorie V, a, 47 som En af de Slesvigere, der hørte til den tydske Coloni i Kbhn., som væsenlig fremmede vor Literatur. Lübker u. Schröder, Lex. Schl. Holst Lauenb. Schriftsteller I, 77. Naar Nyerup og Krafts Literaturl. S. 89 kalder ham Registrator ved Bergværksdirektoriet, beroer dette paa en Fejllæsning af Statskalenderen.

³⁾ Ordres til Archivet No. 58 og 59. Geheimstatsconseillet blev hævet 27 December 1770. Det her nævnte Locale maa være det, der nu benyttes af Finantsministeriets Secretariat. Jfr. Jonge, Kbhn. Beskriv. S. 427. Thurah, Hafnia hodierna S. 99.

⁴⁾ Ordres til Archivet, Nr. 60, 61.

Den Struenseeske Perodes Ophør betegnes for Rente-kammerets Vedkommende først ved et Circulaire til Renteskriverne af 19 Januar 1773 saalydende: «Det har behaget H. M. ved allerhøjeste Befaling af 14de hujus til os Deputerede og Committerede udi det nu igjen oprettede Rentekammer at tilkjendegive, at de 3 Kamre, som 1771 bleve oprettede, aldeles skal ophæves og igjen omdannes til et Collegium, som bestyrer det hele Cameralvæsen, undtagen Told- og Bergværks-, samt saadanne Sager, der egenlig henhøre til Finantsvæsenet.» Allerede forinden 13 November 1772, ti Maaneder efter Struensees Fald, var Archivsecretair Hennings bleven udnævnt til Legationssecretair i Berlin¹⁾, og det følgende Aar, ved kongelig Resolution 22 Februar 1773, blev «Archivar ved Rente- og General-Toldkammeret» Justitsraad C. F. Hansen befordret til Amtmand i Lundenæs og Bøvling Amter, og det blev ved samme Resolution tillige bestemt, at «den ved Archivet værende Registrator Horn skal indtil videre

¹⁾ Hennings blev senere, 19 Maj 1775, Charge d'affaires i Dresden, 27 Decbr. 1776 Justitsraad og fra 1 Jan. 1777 Committeret i General-Landøkonomi- og Commerce-Collegiet, 12 Maj 1779 Etatsraad og 1 Maj 1781 Deputeret i Collegiet. I October 1780 var han bleven gift med den 1ste Deputeret i Sø-Commissariats-Collegiet, Geheimeraad Krabbes Datter Eleonora, og spillede omkring dette Aar en ikke ubetydelig Rolle i vor Literatur som en af Tidens mere fremragende Fritænkere, hvorom kan eftersees N. M. Petersens Lit.-Hist. V, a, 56 f. Den 5 April 1784 blev han Kammerherre og samme Aar Obercommerce- og Fabrikintendant i Slesvig og Holsten; 28 Marts 1787 Amtmand i Pløn og Arensbøck; 27 Novbr. 1807 Administrator for Grevskabet Rantzau samt Intendant for Herskaberne Herzhorn, Somerland og Grønland; 31 Juli 1815 blev han Ridder af Danebrog, og døde 17 Maj 1826. Autobiografi i Worms Lex. over lærde Mænd III, 323. Kordes, Lex. Schl. Holst. Schriftsteller 162. Nyerup og Krafts Lit.-Lex. S. 244. Lübker u. Schröder, Lex. Schl. Holst. Schriftsteller I, 243, Rentek. Res. Prot. Cancelliarchivet og Udenrigsministeriets Archiv.

forestaae samme Archiv»¹⁾. Et halvt Aar efter blev ogsaa En af Registratorerne befordret, idet Christoffer Nelling ved kongelig Resolution af 29 Juli 1773 blev udnævnt til Bogholder ved den Kjøbenhavnske Extraskat, og hans Post blev i Henhold til et kongelig Reskript af 14 Januar 1773 ikke besat, da Archivet deri kun var normeret med 2 Registratorer²⁾. For dog at erstatte den herved tabte Arbejdskraft, ansattes efter den første Registrator Horns Indstilling ved kongelig Resolution af 19 August 1773 Jørgen Hauch Hjerrild, der i to Aar havde arbejdet uden Løn som Volontair hos den daværende Archivar ved det danske Kammer, som Copist ved Archivet³⁾. Allerede Aaret efter, nemlig ved kongelig Resolution 25 Maj 1774, blev paa Finantscollegiets Forestilling Hans Jochum Horn udnævnt til Archivar ved «Kamrenes forenede Archiv.» Hans Bestalling er dateret 2 Juni 1774⁴⁾.

Kort efter at Archivet saaledes var blevet reconstrueret, modtog det en værdifuld Forøgelse fra en Institution, der havde bestaaet i flere Aarhundreder, men hidtil ført en temmelig selvstændig Tilværelse, nemlig det kongelige Particulairkammer, tidligere «Kongens eget Kammer», der gjennem dette lange Tidsrum dannede et Slags Parallel

1) Rentek. Res. Prot.

2) Rentek. Res. Prot. Omtrent ved samme Tid maa ogsaa Registrator O. F. Müller være afgaaet fra Archivet. Han blev samme Aar gift med en rig Enke, Anna Paludan, en Datter af Biskop Paludan i Christianssand og Enke efter Kjøbmand Christen Carlsen i Drøbak, blev 29 Januar 1773 Justitsraad, 21 Okt. 1774 Etatsraad, 18 April 1781 Conferentsraad, og døde i 1784. Jfr. Lorens Hansens ovenciterede Tale, samt Nyerup og Krafts Lit.-Lex. S. 409 og Cancelliarchivet.

3) Rentek. Res. Prot.

4) Rentek. Res. Prot. og Best. Prot.

eller Supplement til Rentekammeret, og navnlig oppebar den betydelige Indtægt af Øresundstolden; see navnlig Rentekammerinstruxen af 1680, nedenfor Side 154. Ved kongelig Resolution 26 Juli 1774 blev det imidlertid paalagt denne Institution at aflevere til Rentekammerarchivet en Del Documenter, Regnskaber, Tegninger m. m., hvoriblandt navnlig fandtes et stort Antal overordenlig værdifulde Skjøder, Kjøbebreve og andre Documenter til Københavns Slots og hele Slotsholmens Historie og Topografi, og ved Siden deraf forskjellige Protocoller, Documenter og Regnskaber, vedkommende Hofstaten og de under Particulairkammeret henhørende Godser.¹⁾

For at bringe Archivet igjen i Orden efter den ved Delingen i 1771 fremkomne Forvirring, var det ved det ovenfor omtalte Rentekammer-Circulaire af 19 Januar 1773 bleven befaleet, at de i Aaret 1771 fra de forskjellige Contoirer uden Designation i Archivet indleverede Sager skulde tilbageleveres Contoirerne, for siden derfra igjen at indleveres med ordenlige Designationer. Det herved paa lagde Extraarbejde smagte imidlertid ikke de paagjældende Contoirer, og de synes derfor at have viist sig temmelig uvillige til igjen at beskæftige sig med Ordningen af Documenter, som de engang vare blevne kvit til Archivet. Under 2 November 1776 beordrede da Rentekammeret Archivar Horn til at oplyse, hvorfor Archivet endnu ikke havde erholdt de omtalte Sager fra det Fynske og Jydske Toldcontoir, samt hvorvidt der i det Hele var avanceret med de i 1771 til Archivet afleverede udesignerede Documenter, som efter Circulairet 19 Januar 1773 skulde tilbageleveres de enkelte Contoirer²⁾. Horn oplyste da under

¹⁾ Kbhns Rentekr. Cont.s Copib. 30 Juli og 6 Aug. 1774. Om en tidligere Aflevering fra Particulair-Kassen, see S. XXXIX ovenfor.

²⁾ Ordres til Archivet Nr. 71 r. Jfr. Kbhns Civil-Etats Contoirs kgl. Resolutioner.

7 November næstefter, at der over nogle af de fra det nævnte Contoir 1771 i Uorden til Archivet afleverede Regnskaber og Documenter var forfattet Designation af 28 October 1774, og Sagerne derefter henlagte i Archivet, men de øvrige Papirer, bestaaende af kongelige Resolutioner og andre Pakker af gamle Documenter, var ifølge Collegiets Ordre af 19 Januar 1773 tilbageleverede Contoiret for derover at forfatte Designation og saa igjen levere dem til Archivet, men dette var endnu ikke sket. Med Hensyn til de fra de andre Contoirer paa samme Tid til Archivet i Uorden leverede Documenter, var der anvendt al mulig Umage for at bringe dem i Orden, og de Vedkommende ligeledes anmodede om at tilbagetage dem for at designere og aflevere ordenlig, og dette var ogsaa af nogle efterkommet, men af andre nægtet af Mangel paa Tid. Han har derfor dels selv og dels med sine Folk forfattet Designationer over de betydeligste Documenter og derefter henlagt dem i Archivet. De øvrige paa Loftet henliggende diverse gamle Documenter, samt adskillige Concepter og Chartequer restere endnu fra Danske og Norske Kammer-Cancelli, Sjællands Stifts Contoir, Fyens Stifts Contoir og de Jydske Stifters Contoir¹⁾. Under 15 Marts 1777 næstefter fik Horn da Ordre fra Kammercollegiet, «at han med allerførste maa gjøre Forslag paa en bekvem og duelig Person, som under hans Anvisning, Tilsyn og Ansvar kunde for en billig Belønning een Gang for alle sortere bemeldte paa Loftet oplagte gamle Documenter og derover forfatte en rigtig og fuldstændig Designation, samt derhos melde, hvad han mener, denne Person for samme Forretning kunde være at tilstaae»²⁾.

¹⁾ Kbhns Civil-Etats Contoirs kgl. Resolutioner.

²⁾ Ordres til Archivet Nr. 71, s. Jfr. Kbhns Civil-Etats Contoirs kgl. Resolutioner.

Horn svarede 21 Marts, at han til denne Forretning ingen bedre kan foreslaae end en i Contoiret hos ham værende Person, Hans Christoffer Horn (formodenlig en Slægting af ham ¹⁾), samt at han mener, samme kunde derfor fortjene 8 Rdr. maanedlig i det ringeste, uagtet han ej understaaer sig at forlange nogen Betaling, men er villig til at paatage sig samme, naar han maatte nyde Collegiets Løfte og Forsikring om Employ ved første forefaldende Vacance enten i Contoiret eller andensteds. Desuden indstiller han til Collegiets nærmere Overveielse, om ikke et andet bekvemt Sted kunde blive anvist til fornævnte paa Loftet liggende Documenter, siden der ikke i Archivet er den ringeste Plads ²⁾. I Ordre af 5 April 1777 udtaler Rentekammeret, «at den af ham ved Promemoria af 21 Marts sidstleden foreslagne Person Hans Christoffer Horn til at sortere og designere de her i Collegiebygningen paa Loftet henliggende Documenter og Papirer, som til Rente- og General-Toldkammeret henhøre, kan dertil antages under bemeldte Archivar Horns Tilsyn og Ansvar, og naar han saadan Forretning har bragt til Endskab, skal han derfor efter Omstændighederne en Gratification vorde tillagt. Iøvrigt vil man være betænkt paa at anvise et andet Sted til disse Documenter, forsaavidt de ikke i Archivet kan rummes, og hvorom Archivaren kan vente nærmere Ordre» ³⁾. Under 12 August 1777 indmeldte Horn, at han i Henhold til Collegiets Ordre af 5 April

¹⁾ Om denne anføres det i Skrivelsen, at han var Cand. jur. „med allerbedste Charakter“ fra Aar 1773 og at han nu paa sjette Aar havde været i Archivcontoiret, dels før og dels efter Archivernes Combination, været flittig og arbejdsom, men derfor kun nydt det lidet, Archivarius af sin Gage har kunnet meddele ham.

²⁾ Kbhns Civil-Etats Contoirs kgl. Resolutioner.

³⁾ Ordres til Archivet Nr. 71, t.

havde ladet sig det være angelegen at bringe de paa Loftet siden 1771 henliggende Documenter i behørig Orden, og til den Ende ved Hjælp af en dertil antagen Person Horn gjort Begyndelsen med de fra Danske og Norske Kammer-Cancelli-Contoir afleverede Documenter, hvormed nu saa-vidt er avanceret, at han hermed kan fremlægge to derover samt over de i Contoiret værende dertil hørende Protocoller og Documenter forfattet Designation, nemlig en over de danske Sager og en over de norske Sager. De deri anførte Protokoller og Documenter, som ere af Betydning og kunne tjene til Oplysning og Efterretning i Fremtiden, har han bragt ned i Archiverne, forsynet med Skilte og henlagt paa sit Sted. De øvrige, som ligeledes er gennemsete og sorterede, nemlig Memorialer ved Extract-Protokollerne, Ansøgninger om vacante Embeder, Concepter etc., ialt 298 Pakker, ere blevne liggende paa Loftet i behørig Orden, ikke alene af Mangel paa Plads til dem i Archivet, men ogsaa fordi de efter hans «underdanigste ringe Tanker» kunde være at kassere, da de ikke kunne være til ringeste Nytte eller Efterretning i Fremtiden. Han skal nu tage fat paa de øvrige Documenter paa Loftet, og fremme Arbejdet med dem muligst, og minder om Løftet om Anvisning af anden Plads til dem ¹⁾. Rentekammeret nedlagde i den Anledning under 24 September næstefter Forestilling til Kongen, hvori det hedder, at de til Kassation foreslagne 298 Pakker alene indeholdt Memorialer ved Extract-Protokollerne og Ansøgninger om ledige Tjenester, hvilke efter Kammerets Formening «ikke kunde ansees for at være til nogen Nytte eller Efterretning i Fremtiden», og Kassationen foresloges derfor bevilget efter Archivarii Forslag. Det anføres dernæst, at slige Kassationer ofte forhen ere foretagne, paa

¹⁾ Ordres til Archivet Nr. 71, t. Kbhvns Rentekr. Cont.s Copib.

L

den Maade, «at deslige kasserede Papirer sædvanlig ere blevne skjænkede Fuldmægtigen ved Archiv-Contoiret, i Overensstemmelse med derom ved en vis enkelt Lejlighed falden kongelig Resolution af 30 November 1722¹⁾. Bemeldte Fuldmægtige have derefter dels til Papirfabrikørerne dels til Urtekræmmere og andre Private afhændet saadanne Papirer, ligesom de have fundet at kunne fordelagtigst for sig udbringe denne dem bevilgede Accidens. Denne Maade at kassere Kammerets ubrugelige Papirer kunne vi imidlertid ikke andet end holde betænkelig, efterdi det, naar saadanne Documenter, for at udbringes til desto større Fordel, for meget skaanes for Sønderrivelse, lettelig kan skee, at adskillige deraf komme næsten hele og holdne, eller dog ganske læselige, i Publici Hænder, og at derved en og anden Efterretning, som ikke burde blive almindelig, kan komme til saadanne Uvedkommendes Kundskab, som maaske kunde vide at anvende dem til deres Fordel paa en eller anden Maade. Ej at tale om, at saadan Brug af Archiv-Documenter synes lidet anstændig. Vi formene derfor, at saavel de Papirer, som nu ere foreslagne og befundne at kunne kasseres, som og de, der herefter fra Kammerets Archiv Tid efter anden maatte behøve Kassation, sikkert ville være at opbrænde.» Det foreslaaes endelig, at Archivets Betjente for deres Ulejlighed med dette og mere, til Erstatning for den Indtægt, de hidtil havde havt af Salg af kasserede Archivpapirer, maa tilstaaes en Gratification af Papirernes ungefærlige Værdis Størrelse. Den kongelige Resolution af 2 Oktober 1777 bestemte da, «at de saavel denne Gang som i Fremtiden af Kamrenes Archiv udgaaende Papirer og Documenter, naar de ere befundne at kunne kasseres, skulle samtlig

¹⁾ Der staaer 1720, men der er ingen Tvivl om, at det er en Skrivfejl.

opbrændes, hvorimod vi allernaadigst bevilge, at ej alene for de Papirer, som nu kasseres, maa af vores Kasse udbetales til vore Betjente ved Archiv-Contoiret en Gratification at 20 Rdr, men og at dennem, naar saadan Kassation herefter foretages, ligeledes maa tilstaaes en Douceur, som vort Rentekammer efter Papirernes ungefærlige Værd har at bestemme»¹⁾. Allerede een Gang før, strax efterat han havde faaet Bestyrelsen af Archivet, havde Horn ved Rentekammerordre af 9 Juni 1773 faaet de, som ovenfor omtalt, i 1753 af Paulli forgjæves til Kassation foreslagne Bilag til Rigens Regnskaber 1562—1669 kasserede, og han havde ligeledes gjentaget Paullis Forslag om Kassation af Rentekammerets Tegnebøger 1627—98, som Rentekammeret dengang reddede, men heldigvis ogsaa uden Held; og ved den nu bevilgede Kassation blev der, ligesom ved flere tidligere, atter tilføjet vor Historie, navnlig Special- og Personalhistorien, et stort og uerstatteligt Tab, denne Gang for Tidsrummet fra 1700 til 1770. Af de til Kassation foreslagne 298 Pakker burde de 167, eller adskilligt over Halvdelen, der indeholdt Documenter til Extractprotocollen, danske og norske Memorialer og Breve, samt Suppliker om vacante Tjenester, aldrig have været kasserede, og vilde nu være blevne betragtede som nogle af et Archivs værdifuldeste Sager. Denne Kassation lader sig saameget mindre undskylde, som den Plads, der derved indvandt, var meget ubetydelig; den kan i det Højeste anslaaes til en 3 Alen bred Reol i et 5 Alen højt Værelse.²⁾

Det staaer i en underlig Modsætning til denne Uforstand, naar vi Aaret efter see Kammeret alvorlig be-

¹⁾ Rentek. Res. Prot.

²⁾ Jfr. Docum. til kgl. Res. 2 Oct. 1777, ved Doc. til Rentek. Res. Prot.

skæftige sig med Archivet, i en klar og indtrængende Udvikling fremhæve dets Betydning, og i Erkjendelse deraf ved Forestilling af 12 August 1778 at foreslaae Personalet forøget med endnu en Fuldmægtig. Det hedder i denne Forestilling: «De Brevskaber og Documenter, som gjemmes i dette Archiv, tiltage hvert Aar meget anselig, og følgelig forøges derved forbenævnte Betjentes Arbejde og Forretninger i samme Forhold. Dog er denne Archivets aarlige Tilvæxt ikke den eneste Aarsag, som paa nærværende Tid og i de senere Aaringer virkelig gjør og har gjort de derved ansatte Betjente Arbejdet overlegent med at holde Archivsagerne i en saa ønskelig og fuldkommen Orden, som i mange Henseender synes uomgængelig fornødent. Endel blandt de ældste Documenter, Brevskaber, Protokoller og dertil hørende originale Acta have allerede fra lang Tid af været urigtig sammenblandede, vidt adspredte og langt fra ikke nogensinde bragt i den Orden, som er nødvendig, naar et Archiv skal kunne benyttes med fuldkommen Fordel eller Sikkerhed. Men især ere Archivets Papirer i Aaret 1771, ved den da foranstaltede Separation og Aflevering fra forrige Rente- og General-Told- til de oprettede separate danske; norske og tydske Kamre, bragte i den yderste Uorden og Forvirring. Adskillige Sager og derhen hørende Acta bleve desuden i forbemeldte Aar fra Kammerets Departement afgivne til Cancelliet og andre Collegier, og nogle derimod fra disse til hint, hvilken Aflevering siden skete igjen paa begge Sider tilbage, efterat Collegiernes ny Indretning først i Aaret 1773 var bleven sat paa den nærværende Fod. Ved disse Forandringer, Afleveringer og Separationer er det sket, at Sagerne, saavel de nyere i Contoirerne som og tildels de ældre, dels ere saaledes forlagte og bortkomne, at mange deriblandt forgjæves søges, eller naar de findes, opdages paa saadanne Steder, hvor man neppe kunde falde

paa at søge dem, dels ere nogle Sager, som efter deres Natur enten slethen hørte sammen eller dog stode i et Slags Forbindelse med hinanden, herved blevne vide fra hinanden adspredte, saa at de nu med største Møje igjen maa sammensankes paa Lofterne, i Archivet, i Contoirerne, ja endog undertiden hos andre Collegier og Departements. Andre hinanden aldeles uvedkommende Sager ere ved samme Lejlighed derimod blevne sammenblandede, hvis Adskillelse og ethvert Documents Henbringelse til sit rette Sted foraarsager en ikke mindre Besværlighed for Betjenerne. Endskjøndt vi ikke kunne andet end give disse Archivcontoirets Betjente det sandfærdige Vidnesbyrd, at de have stræbt og daglig stræbe med al Flid at arbejde sig ud af denne Forvirring, og med nogen Møje allerede have bragt en Del af Archivets Documenter fra Tid til anden igjen i god Orden og Rigtighed, saa har dog Forvirringen været saa stor, at, deres Bestræbelser uagtede, endnu en langt større Del af Archivsagerne ligge i deres forrige Uorden og ikke vil kunne ventes fuldkommen bragte ud af denne i nogle Aar, saafremt de nærværende Archivbetjentes Flid ikke paa anden Maade kommes til Hjælp, hvilket efter vores uforgribelige Formening bedst og med Haab om vissest Nytte lod sig gjøre ved at forøge deres Antal med endnu en duelig og flittig Betjent. Et hertil bekvemt Subject troe vi at kjende i Student Jonas Broager, hvis stadige Flid og Held i at behandle Oldsager, at paaskjønne gamle Documenters Værdi og Indhold, og at henføre samme til deres rette Klasser meget berømmes af Kammerherre Suhm, som ved sine lærde Arbejder herudi skal have betjent sig af ham med megen Nytte, og paa hvis Vidnesbyrd vi troe at kunne bygge den Formodning, at benævnte Broager fremfor andre vilde blive vel oplagt til og gjøre god Nytte ved Kammer-Archiv-Sagernes saa meget fornødne Ordning. Vel blev

Gagen for denne ny Betjent, der ikke synes at kunne bestemmes til mindre end 200 Rdr. aarlig, en ny Udgift for Deres Majestæts Kasse, som vi ønskede mulig at kunne spare. Men denne Betragtning alene tillader os ikke at tilbageholde foranførte vort allerunderdanigste Forslag, naar vi paa den anden Side overveje den vigtige Nytte, det Lys i Henseende til Fortidens Handlinger, og den sikre Vejledning ved Sagers Behandling, som have Forbindelse med eller grunde sig paa ældre Indretninger, hvilken et vel ordnet Archiv nu og i Fremtiden forskaffer, og hvilken Nytte derimod nødvendig maa tabes ganske eller for en Del, saalænge Archivet og alle de Documenter, Brevskaber og Protocoller, som der forvares, ikke have i den sammenhængende Orden og med saa fuldstændige Registraturer, at man fra de ældste Tider og gennem alle de senere, som i en Kjæde, kan vejledes til at finde de i ethvert enkelt Tilfælde behøvende Oplysninger. For at bringe denne saa fornødne Orden til Fuldkommenhed har man ikke alene været betænkt paa at lade nogle bekvemme Værelser i Cancelli- og Kammer-Bygningen, til Forøgelse af Archivets nu manglende Rum, og for der at gemme de mange iblandt hinanden sammenmængede Archivsager, som nu forvares i Kasser og Hylder, hensatte paa Lofterne over samme Bygning, indrette og tage under Arbejde.» I Henhold hertil bestemte den kongelige Resolution af 27 August 1778, «at Studenten Jonas Broager maa antages som anden Fuldmægtig ved Kammerarchivet med en aarlig Gage af 200 Rdr., for at være Archivario og de øvrige ved Archivet allerede ansatte Betjente til Hjælp i at bringe alle de Protocoller, Documenter og Brevskaber, som der gjemmes, fra de ældste indtil de nyere Tider, saa hastig muligt i den fornødne Orden og Rigtighed, saavel i Henseende til Documenterne i sig selv, som og i Henseende til de derover fornødne, fuldstændige Registraturer;

dog at Kammeret derimod i sin Tid, naar alting ved Archivet saaledes er bragt i fuldkommen Orden, ved forefaldende Lejlighed maatte være betænkt paa, at den herved forøgede Udgift kan igjen vorde sparet, og de ved Archivet holdende Betjentes Antal sat paa forrige Fod.»¹⁾ Broagers Ansøgning om Posten findes blandt Documenterne til Resolutionen og indeholder, at han var Student, fød i Laurvig Grevskab i Norge, havde i nogle Aar havt den Lykke at være ved Kammerherre Suhms Bibliothek, og desuden bragt andre Bibliotheker og Samlinger af Manuscripter i Orden, paa hvilket Arbejde han altid havde anvendt al mulig Flid, og da han nu havde fattet Lyst til slige Forretninger, saa var det hans Ønske, «engang at maatte betroes et Embede, som kunde have nogen Overensstemmelse dermed», og da han nu havde hørt, «at nogen Forandring med Rentekammerets Archiv skulde foretages», saa søgte han herved om at «maatte forundes den Post, som ved saadan Forandring maatte ledig blive». Paa Ansøgningen havde Suhm paategnet følgende: «Student Broager haver i nogle Aar gaaet paa mit Bibliothek, og i al den Tid har jeg kjendt ham som en flittig, duelig, bekvem og ærekjær Person, hvorfor jeg allerunderdanigst vil have ham recommanderet.»

Ved en anden kongelig Resolution af samme Dato som den her omtalte, nemlig ogsaa af 27 August 1778, blev det bevilget, «at Hans Christoffer Horn for sit Arbejde med at sortere og designere de til Danske og Norske Kammer-Cancelli og Sjællandske Stifts Contoir henhørende og paa Loftet over Cancelli- og Kammerbygningen henlagte Documenter, som i 1771 bleve leverede til Kammerarchivet, godtgjøres 100 Rdr., og om hans Arbejde videre gjøres fornødent, for at fremme Ordningsarbejdet, maa

¹⁾ Rentek. Res. Prot.

Kammeret siden nærmere foreslaae, hvad derfor kan blive at tillægge ham.» ¹⁾ Under 17 Juni 1779 blev Archivar Horn udnævnt til Kammerraad ²⁾, og da J. H. Hjerrild, der siden 1773 havde været Copist ved Archivet, ved kongelig Resolution 29 Juli 1779 var bleven befordret til Consumtions-Inspecteur i Arendal, blev Hans Christoffer Horn Copist i hans Sted. ³⁾

Fra dette samme Aar finde vi ogsaa et betydningsfuldt Vidnesbyrd fra Kongens og hans Regerings Side om den Plads i Rækken af de offentlige Samlinger, der endnu, ligesom ved dets første Oprettelse, tilkom Rentekammerarchivet, nemlig at være Opbevaringssted for alle saadanne Sager, der nærmere angik Statens Indtægter og Udgifter, og i det Hele den indre Forvaltning. Under 10 Marts 1779 befalede Kongen nemlig Geheimearchivaren, Justitsraad G. Schøning, at udlevere til Rentekammerarchivet Rentekammerets Hovedbøger med tilhørende Journaler og Udgiftsbøger for Aarene 1704—25, tilligemed et større Antal Documenter angaaende Hofetaten, Statens Finantser, Commercecollegiet, Skattevæsenet, Toldvæsenet og Postvæsenet; og Rentekammeret tog heraf Anledning til at udvirke, at Fortsættelserne af de nævnte Protocol-Rækker for Aarene 1725—58, der fandtes i det kongelige Haandbibliothek, ligeledes bleve afgivne til dets Archiv, «paa det disse Bøger alle kunde være samlede paa eet Sted» ⁴⁾.

Ligesom vi see Rentekammeret med Iver og Omhu drage Omsorg saavel for Archivets gode Orden, som for dets Completering med saadanne Sager, som der havde deres rette Plads, saaledes havde det ogsaa sin Opmærksomhed henvendt paa, at ikke ved Dødsfald af

¹⁾ Rentek. Res. Prot.

²⁾ Rentek. Res. Prot.

³⁾ Rentek. Res. Prot.

⁴⁾ Kbhvns Rentekr. Cont.s Copibog. 22 Apr. og 17 Maj 1779.

højere staaende Embedsmænd, der havde havt vigtige Documenter i deres Værge, saadanne gik tabte for Archivet. Et vigtigt Exempel herpaa finde vi fra Aaret 1780. Under 30 November tilskrev Rentekammeret Archivar H. J. Horn, at «da Etatsraaderne Erichsen og Schow, som allernaadigst ere befalede iblandt afgangne Conferentsraad Sevels Manuscripter at udsøge og levere tilbage til sine Steder hvad der maatte findes de kongelige Archiver tilhørende, have indberettet, at de ved at gjennemlæse den trykte Catalog over samme Manuscripter, have fundet Aarsag at formode, at der blandt samme mulig kunde findes et eller andet hørende til Kammerarchivet, hvormed de dog ikke med Tilforladelighed kunde dømme, saa ville Hr. Kammerraad og Archivarius Horn med allerførste eftersee bemeldte Catalog, udtegne deraf, hvad han maatte finde Kamrenes Archiv tilhørende, og derover tilstille os en Designation saa betids, at der kan drages Omsorg for Afleveringen inden Auctionen over bemeldte Manuscripter, som er herammet at holdes i Januari Maaned førstkomende.» Horn indleverede derpaa under 7 December en Fortegnelse paa saadanne Manuscripter, men tilføjede den Betænkning, at det vilde være nødvendigt at see selve Manuscripterne, for at kunne dømme derom¹⁾. Efter at dette var sket, blev efter Rentekammerets Ordre af 10 Februar 1781 en betydelig Del af Sevels Bo udtagne Archivalia modtagne af Archivet. Under 28 Marts næstefter indsendte Horn en Designation over dem, som giver et klart Billede af det Tab, Archivet her havde været udsat for at lide. Af Fortegnelsen skulle vi kun fremhæve følgende: En Samling af originale Instructioner for Møntmestrene, for Rentemestrene og Renteskriverne, de Deputerede for Finantserne, Kammercollegiet og Di-

¹⁾ Ordres t. Archivet 71, e. e. Kbhns Rentekr. Cont.s Copib.

recteuren for Øresunds Toldkammer fra 1607 til 1762; — Efterretninger om samtlige Len i Christian IV.s Tid; — Extract over Rigsraadets og Lensmændenes Genanter i 1642; — Beregning over Hartkornet og dets Skatter 1665 —1702. — Den jydskke Commissions originale Protocol over Extraskatternes Regulering i 1718; — En original Commissionsforretning angaaende de kongelige Fiskerier paa Kjøbenhavns, Frederiksborg og Kronborg Amter 1712; — Originale kongelige Resolutioner: angaaende Kammer-sagernes Behandling af 1730, om Extraskattens Udskrivning 1743, og om Kronprindsens Hofstat 1743; — Specificationer over Kongens Gjæld i 1743, 1754, 1757, 1759 og 1760; — Summarisk Extract over Indtægter og Udgifter samt Beholdning og Restancer for 1742 og 1743; Nogle af Archivets værdifuldeste Stykker fra nyere Tid findes derimellem. Et af disse, som hidtil har været aldeles ubekjendt, og som er af særlig Betydning for Rentekammerets og Archivets Historie, vil findes trykt nedenfor som Nr. XIV.¹⁾

Den samme Omhu og Omtanke, paa hvilken vi her have seet et Exempel, fremlyser ogsaa af det omtrent samtidige Rentekammer-Circulaire til samtlige danske, norske og tydske Renteskriver-Contoirer af 3 Februar 1781, hvori det hedder: «Da der i adskillige Contoirer forvares endel originale Forestillinger til Kongen med derpaa faldne allerhøjeste Resolutioner, mest fra ældre Tid af, ligesom ogsaa i det Sjællandske Contoir gjemmes de fra det forrige Landvæsens-Collegium og Commission afleverede Forestillinger og kongelige Resolutioner, uagtet saadanne Originaler for Ordens og Nyttes Skyld burde findes samlede, de ældre i Kammerarchivet, og de senere i dets Cancellier, saa ville samtlige Herrer Renteskriverere og Chefer for Con-

¹⁾ Ordres til Archivet Nr. 71 gg: Kbhns Rentekr. Cont.s Copib.

toirer jo før jo heller samle og enhver fra sit Contoir aflevere alle Originaler, som findes i Contoirerne, saavel af Kammerets Forestillinger som af kongelige Resolutioner, Befalinger og Rescripter: de, der ere ældre end 1750, til Kammerarchivet, og de yngre til vedkommende Kammer-Cancelli, med in duplo affattede Fortegnelser, af hvilke den ene følger tilbage med Kvittering.» ¹⁾

Paa denne Tid blev Archivets Personale formindsket med een Person, idet den første Registrator Nicol. Breding, der havde været ved Archivet siden 1771, blev Landskriver paa Pelvorm 22 Januar 1781 ²⁾, og hans Plads blev i Henhold til Resolutionen af 27 August 1778 inddraget, idet det hedder i Rentekammerets Forestilling i den Anledning, at «endskjøndt nu Archivets Orden ikke aldeles endnu har kunnet fuldføres, er man dog kommet saavidt, at det manglende Arbeide vil kunne bestrides ved Contoirets gamle Personantal.» ³⁾

Den 7 April 1781 døde Kammerraad Hans Jochum Horn i en Alder af omtrent 62 Aar, efter at have været ved Archivet siden 1736, da han var 17 Aar gammel, altsaa i 45 Aar, først i 18 Aar som Paullis private Assistent, derpaa i 20 Aar som Fuldmægtig og Registrator, og endelig nu i 7 Aar som Archivar. ⁴⁾

Horns Eftermand blev ved kongelig Resolution af 18

¹⁾ Ordres til Archivet Nr. 71 ff.

²⁾ Kgl. Res. i Rentek. Res. Prot. Breding blev siden 20 Maj 1795 Landskriver i Vesterdel Ejdersted, 18 Februar 1784 Justitsraad, og døde i Garding 2 November 1797. (Kordes, Lexicon Schl. Holst. Schriftsteller. Side 31. Nyerup og Kraft, Literaturlexicon S. 89. Lübker og Schrøder, Lex. Schl. Holst. Lauenb. Schriftsteller. I, 77.

³⁾ Kgl. Resol. 5 Febr. 1781 i Rentek. Res. Prot.

⁴⁾ Jfr. kgl. Res. 18 April 1781 i Rentek. Res. Prot.

April 1781 Jonas Broager, som siden 1778 havde været Fuldmægtig i Contoiret. Denne Mand, der paa en saa paafaldende Maade var fremdraget af Rentekammeret i 1778, idet man paaberaabte sig en anbefaling af Suhm, der slet ikke indeholder det, som Kammeret angiver; og idethele er affattet i ganske almindelige Udtryk, — der dernæst to Aar efter, under 28 September 1780, blev udnævnt til i Forbindelse med sit Embede ved Archivet tillige at være Secretair og Amanuensis ved det store kongelige Bibliothek, idet han ved denne Lejlighed af Bibliothekschefen Grev J. G. Moltke fremhæves ganske paa samme Maade som tidligere af Rentekammeret, med Paaberaabelse af hans Forhold til Suhm ¹⁾, — blev nu halvtredie Aar efter sin første Ansættelse ved Archivet dets Archivar, idet han tillige beholdt sin Stilling ved det kongelige Bibliothek ²⁾. Ved samme kongelige Resolution blev Hans Christoffer Horn Fuldmægtig i Broagers Sted, og Copist istedenfor ham: Ejler Christoffer Kaasbøl Munthe, der i 7 Aar havde tjent som Volontair ved Rentekammeret. Den her omtalte Fremdragen af Broager maa sikkert have en hemmelig Forklaring i et Forhold enten til Kongen, Hoffet eller andre mægtige Mænd, thi denne paafaldende Gunst gjentager sig endnu engang i 1783, da han under 12 Maj af Kongen bliver udnævnt til virkelig Kammerraad, og først bagefter af Rentekammeret blev indstillet dertil, som det hedder i Kammerets Forestilling: «Da mig Geheimeraad Numsen mundtlig er tilkjendegivet, at Kongen under 12 Maj d. A. har udnævnt Archivar ved Kammer-

¹⁾ See Werlauff, Histor. Efterr. om d. st. kgl. Bibl. (Kbhvn. 1844) Side 207.

²⁾ Rentek. Res. Prot.

archivet og Secretair ved det store kongelige Bibliothek Jonas Broager til virkelig Kammerraad, og at Bestallingen maa undes ham gratis, saa udbedes kongelig Resolution derpaa.» Denne paafulgte saa under 26 Juni 1783 ¹⁾.

For Broagers Embedstid findes der ikke antegnet noget, der kan støtte den Forestilling, at han har været nogen dygtig Archivar. Derimod finde vi et Vidnesbyrd, som kunde synes at tyde paa, at han interesserede sig varmere for Bibliotheket end for Archivet. Under 15 August 1783 foreslog Broager nemlig Rentekammeret at maatte aflevere til det kongelige Bibliothek dels «et tegnet Atlas over Svensk-Pommern med Beskrivelse og Arealudregning», og dels «en Inscriptionsprotocol ved det daværende ridderlige Academi i Kjøbenhavn fra 1692 til 1709», da han ansaae disse Stykker for «ufornødne ved Archivet»; og Rentekammeret gav under 23 s. M. Ordre til deres Udlevering ²⁾. I Løbet af det følgende Aar — Werlauff synes ikke at have kjendt Datoen — avancerede Broager ved det kongelige Bibliothek til Underbibliothekar ³⁾, og hermed staaer det vistnok i Forbindelse, at han i Begyndelsen af 1784 gjorde et Forslag, der førte til en Forøgelse af Archivets Personale med endnu en Copist, idet ved kongelig Resolution af 29 Marts 1784 i denne Post blev ansat Studiosus Johannes Radich, der i et Aar havde været Volontair i Landvæsenscontoiret. ⁴⁾

Kort efter gjorde Broager et Forslag til Rentekammeret, som ogsaa gik ud paa at skille Archivet af med værdifulde Sager, men dette Forslag førte dog ikke til

¹⁾ Rentek. Res. Prot.

²⁾ Ordres til Archivet Nr. 71 ss. Kbhvns Rentekr. Cont.s Copib.

³⁾ Werlauff anf. St. Side 207.

⁴⁾ Rentek. Res. Prot.

noget, hvilket maa ansees for heldigt, da de i modsat Fald sandsynligvis nu vilde have været ødelagte. Under 15 Maj 1784 foreslog han nemlig at aflevere til Generalitets- og Commissariats-Collegiet «de i Rentekammerarchivet henliggende Landfæstnings-Regnskaber»; men Generalitetet erklærede, at disse Regnskaber ikke kunde rummes i dets Archiv og derfor ikke kunde modtages, hvilket Rentekammeret derpaa under 22 Maj s. A. meddelte Broager.¹⁾

Samme Aar gjorde denne af Tidens Magthavere saa stærkt begunstigede Mand, hvem man netop roste for hans «stadige Flid og Held i at paaskjønne gamle Documenters Værdi og Indhold og at henføre samme til deres rette Klasser,»²⁾ Finantskassedirektionen et Forslag til Kassation af en meget betydelig Del af det nu derunder sorterende Assignationscontoires ældre Sager, ialt 376 Pakker, som denne Autoritet desværre ikke besad Kyndighed eller Interesse nok til at forkaste, og hvorved der derfor, saavidt man af Fortegnelsen kan skjønne, er tilføjet vor Historie et Tab, der i Størrelse maa antages at overgaae alt hvad Rentekammerkassationerne iøvrigt have præsteret i den Retning. Forslaget blev i alt væsenligt approberet af Finantskassedirektionen ved Ordre af 3 November 1784, idet der kun gjordes en Undtagelse med 6 Pakker, af hvilke de to: «Afregninger med Officerer i Hollandsk og Engelsk Tjeneste 1701—35» og «Breve fra Geheimeraad og Ambassadeur Sehested 1728—31» bleve her i Archivet, medens de fire andre, indeholdende navnlig Breve fra Hertug Hans Adolf til Slesvig-Holsten, Hertug August paa Østerholm og Generallieutenant Trampe, bleve afleverede til Geheimearchivet. Disse Undtagelser kunne imidlertid ikke

¹⁾ Ordres til Archivet Nr. 71 xx. Kbhns Rentekr. Cont.s Copib.

²⁾ Rentek. Forestill. til kgl. Res. 27 Aug. 1778; see ovenfor.

skjønnes at have været mere værdifulde end de øvrige Sager, thi mellem disse finde vi for Exempel: En Række Breve fra 1639 til 1754. — Breve fra hans Excellence Hr. v. Plessen 1681—85, fra Diego og Emanuel Texeira 1683—90, Grev Hans Henrik v. Ahlefeldt 1688—1707, Hr. Nic. Piper v. Leuencron 1688—1702, Statholder Grev Ahlefeldt 1692—1707, — Originale Rentekammerforestillinger 1696—1704; — Breve fra Envoyé Ehrencron 1697—1701; — Breve og Documenter angaaende de i Italien staaende Tropper 1702; — Breve fra Landetatens og Søetatens General-Commissariater 1700—68, Hr. Kaj Burchard v. Ahlefeldt til Eskildsmark 1714, — Breve angaaende Auxiliærtropperne i kejserlig Tjeneste 1733—35, fra udenlandske Ministre og Betjente 1734—40, det kongelige Slesvigholstenske Kammer 1735—40, Geheimeraad og Obersecretair Schulin 1736—50, Grev Berckentin 1750—51, Geheimeraad Bernstorff 1751—59, foruden et stort Antal andre Breve fra kongelige Gesandter og Agenter.¹⁾

At den ved Archivet bestaaende Orden under Broagers Bestyrelse maa være kommet noget i Forfald, synes at fremgaae af den Omstændighed, at Rentekammeret ved Ordre af 27 November 1784 fandt det nødvendigt at paalægge Archivet: «til Kammercancelliet at indlevere nøjagtige Designationer over de Rentekammeret tilhørende Documenter og Protocoller, som ere udlaante, naar og til hvem», med det Tilføjende: «Og bliver i Fremtiden, ligesom hidtil, for de Documenter, som af Archivet udlaanes, altid at tage Laanernes Bevis, paa det man, naar deslige Sager skulle bruges, kan være underrettet om, til hvem man skal henvende sig om sammes Tilvejebringelse²⁾.»

¹⁾ Doc. ang. Rentek. Kassationer 1720 f.

²⁾ Ordres til Archivet Nr. 71 zz. Kbhns Rentekr. Cont.s Copib.

Vi saae ovenfor, at Broager havde foranlediget nogle Sager fra Archivet afleverede til det store kongelige Bibliothek, som formentlig der nærmere henhørende. To Aar efter møde vi dog ogsaa et Exempel paa, at der, — formodentlig ogsaa efter hans Forslag, — blev afleveret Sager fra Bibliotheket til Archivet. Ifølge Rentekammerordre til Archivet af 7 Juni 1786 blev nemlig til dette leveret «en Del blandt Manuscripterne paa bemeldte Bibliothek forefundne Skjøder, Jordebøger m. v., vedkommende skaanske Godser.» ¹⁾

Det var imidlertid en betænkelig Sag for vedkommende Archivar at foranledige nogen extraordinær Forøgelse af Archivet, eftersom Pladsen var meget indskrænket, og enhver Forøgelse derfor fristede til at skaffe Plads ved at kassere ældre Sager, for hvilke man ikke havde nogen praktisk Brug, og som ingen Interesse havde for Administrationen, — Historien tænkte man ved slige Lejligheder sjelden paa. I Aaret 1787 foreslog Broager saaledes at kassere «endel under Rentekammeret henhørende unyttige Papirer og Brevskaber», nemlig 1) adskillige Regnskaber fra Danmark, Norge og Hertugdømmerne fra det 17de Aarhundrede, 2) Bilagene til Zahlkasse-Regnskaberne og ved visse af Holmens Regnskaber, 3) forskjellige Documenter fra danske, norske og tydske Contoirer, «som alene indeholde Memorialier ved Extractprotocollerne, Ansøgninger om ledige Tjenester og andre Benaadninger» m. m. Ved nærmere Eftersyn af selve Kassationsforslaget viser dette sig navnlig at omfatte en stor Mængde interessante Regnskabsrækker, omtrent fra 1627 af, en hel Del Regnskaber henhørende til Krigen 1657—59, et Regnskab over Artilleriets Indretning 1693, Bilagene til Statsregnskaberne

¹⁾ Ordres til Archivet Nr. 72 c.

1669—99, ligesom til Holmens Regnskaber for samme Tidsrum, og fremdeles alle de indkomne Sager til alle Rentekammerets Contoirer i Aarene 1694—1770. Kammeret undtog fra Kassation kun et Regnskab for Unionskatten fra 1641—44, nogle Søetats-Regnskaber fra Christian IV.s Tid, og nogle Skatteregnskaber fra Frederik III.s og Christian V.s Regering. Iøvrigt blev, efterat Contoirernes Erklæringer vare indhentede, Kassationen ved kongelig Resolution af 29 August 1787 bevilget, idet det tillige blev bestemt, at Papirerne, istedenfor, som siden kongelig Resolution 2 October 1777 var sket, at opbrændes, maatte, i Lighed med hvad Tilfældet var med de for Generaltoldkammerets Vedkommende bevilgede Kassationer af Archivet, «ituskaarne sendes til Papirmøllen imod Betaling», hvilken tilfaldt Archivets Betjente.¹⁾

Hvor indskrænket Pladsen desuagtet har været, sees ogsaa af et i 1789 indtruffet Tilfælde. Under 1 August 1789 beordrede nemlig Rentekammeret Broager til at modtage i Archivet «en Del af Dronning Sofie Magdalenes Betjente i Aarene 1747—70 aflagte Regnskaber angaaende hendes Hofholdning», men Broager gjorde gjældende i Skrivelse af 13 August, «at Pladsen i Archivet nu var saa optaget, saa der intet Rum var tilovers uden netop for Suiterne af de faste Regnskaber, Protocoller etc.»¹⁾

Den 2 Januar 1790 afgik Kammerraad Broager ved Døden, efter at have været ved Archivet i lidt over 11 Aar, og i de sidste knap 8 Aar som Archivar. Om hans Post indkom der et stort Antal Ansøgninger, blandt andet fra den tidligere Registrator ved Archivet, Justitsraad Nicol. Breding, nu Landskriver paa Pelvorm, Professor og Geheimearchivar Grimur Jonson Thorkelin,

¹⁾ Rentek. Res. Prot.

²⁾ Ordres til Archivet Nr. 72 f.

Registrator ved Geheimearchivet Jens Jacob Weber, Archivar ved Commercecollegiet, Secretair Christen Pram, og den tidligere Copist ved Archivet, nu Fuldmægtig under Commercecollegiet, Ejler Chrf. Kaasbøl Munthe. Ingen af dem fik dog Embedet, og det blev for det første ubesat. Ummiddelbart efter Broagers Død tilskrev nemlig Rentekammeret under 5 Januar 1790 det Vestindisk-Guineiske Rente- og General-Toldkammer saaledes: «Rentekammeret har ved Kammerraad Broagers Død bragt i Erfaring, at Kammerarchiverne ikke findes i den fuldkomne Orden, som de vel burde, og især 1) at der er en Del gamle Documenter henliggende, vigtige og uvigtige, om hvis Indhold man ganske er uvidende, og som derfor ikkeheller findes anførte paa Registraturen, 2) at der findes, især til Aaret 1771, en stor Del Documenter, under Navn af adskillige Documenter, om hvilke der vel have Designationer, men som ikke ere anførte paa Registraturerne, ikke heller i Archivet ere henlagte til Documenter af samme Slags, 3) at i de senere Aar endvidere er sket en Del Afleveringer fra Contoirerne, og at Documenterne hverken ere henlagte paa deres rette Steder, eller noget om dem anført i Registraturerne, saaledes at begge Kammerenes Archiver stod i stor Fare for, om disse Restancer i Archivarbejdet havde forøget sig, at komme i fulkommen Uorden, 4) at en stor Del af Archivets Documenter saaledes ere henlagte i Hylderne, at hvem der ikke i en lang Rad af Aar har været ved Archivet ikke er istand til efter Registraturerne at oplede dem, 5) at Pladsen i samtlige Archiver meget mangler, hvilket gjør det Archivario saameget besværligt at holde den fornødne Orden, og har gjort det nødvendigt, at en stor Del gamle Documenter har maattet sættes i Hylderne i dobbelte Rader bag ved hverandre, saaledes at man for at opsøge de bageste må udtage og bringe i Uorden alle de forreste, til megen

Tidsspilde. Rentekammeret anseer Archivernes gode Orden for at være af den største Vigtighed saavel nu som i Fremtiden, og at Ordenen bør være saadan, at hvem der først har gjort sig bekjendt med den almindelige Indretning maa, om han ogsaa ellers er ganske fremmed, være istand til at finde hvert Document i Registraturet og derefter i Archivet; men hertil behøves megen og vedvarende Orden, saavel fra Archivarii Side som ogsaa fra vedkommende Contoirers, som afleverer Documenterne og siden Tid efter anden faaer dem udlaante. Rentekammeret forudseer, at der vil behøves meget extraordinairt Arbejde for at bringe Archivet i den her omtalte Orden, hvortil ventelig en Del duelige Folk for en Tid lang vil behøve at antages, men det troer, at naar den behørigte Orden først er indført, naar Contoirerne først ere bundne til i en vis Orden og til en nærmere fastsættende Tid at gjøre deres Afleveringer til Archivet, saaledes at i samme eet Aars Arbejde ikke kan blive meget forskjelligt fra et andet Aars, at da Archivarius, naar de gamle, ubrugelige Documenter nu engang ere kasserte, og i en vis Orden vedblive at kasseres, med Fuldmægtig og Copister fuldkommen vil være istand til at overkomme Arbejdet, og at det endogsaa kunde paalægges Archivcontoiret efterhaanden at uddrage af Archivets Documenter kameralistiske og statistiske Efterretninger, som Collegierne fra de ældre Tider ofte til megen Nachdel for Forretningerne maa savne. Rentekammeret skulde da tjenstligst anmode det kongelige General-Toldkammer, om det ikke vilde behage at udnævne nogle af dets Medlemmer for at sammentræde med de Herrer Justitsraader og Committerede Schiønning, Budt og Hammeleff fra dette Collegii Side, for efterat have gjort sig det almindelige af Archivets nærværende Tilstand bekjendt, at gjøre de tjenligste Forslag til Archivets bedste Orden for Fremtiden. Rentekammeret agter, saalænge indtil det ved disse For-

slag seer sig istand til om denne Sag at gjøre Forestilling, og indtil Archivarii Arbejde for Fremtiden nøjere er bestemt, at lade Archivarii Udnævnelse beroe, og at lade Fuldmægtig Horn saalænge som Fuldmægtig forestaae Archivets Forretninger.» Generaltoldkammeret gik ind paa dette Forslag og udnævnte under 7 Januar 1790 sine to Committerede, Etatsraad Trant og Justitsraad Malling¹⁾ til at sammentræde med de tre Medlemmer af Rentekammeret.

Til denne «Commission over Kammerarchiverne» indgav Registrator Horn under 23 Marts 1790 efter Commissionens Ordre et Forslag til den bedste Maade at bringe de i Archivet forefundne uregistrerede Documenter i Orden, ligesom han senere, i en Promemoria af 15 Marts 1791, udtalte sig om de ved Archivet forefaldende Forretningers bedste Ordning. Efter et Aars Arbejde, i hvilket den indhentede et stort Antal Betænkninger og Erklæringer fra de forskjellige Contoirer under Rentekammeret og under General-Toldkammeret, afgav Commissionen under 7 April 1791 sin Betænkning, i hvilken det udtales, at man har fundet den ene Klasse af Archivsagerne, nemlig Regnskabssagerne, i god Orden, men hvad derimod den anden Klasse: Brevvexlingssagerne (Journaler, Copibøger og dertil hørende Documenter) angik, var dette ikke Tilfældet. Der fandtes i de forskjellige Archiver en Del ganske udesignerede Sager, og en Hovedregistratur over hele denne Klasse manglede ganske. Den sidstafdøde Archivar havde vel indrettet en Hovedregistraturbog for disse Sager, og havde udkastet et Schema til et Real-Registratur, men videre var det ikke kommet. Commissionen havde nu i Løbet af 6—8 Maaneder ladet Registrator Horn og Contoirets andre Betjente udenfor den almindelige Arbejdstid og mod Extrabetaling forfatte de

¹⁾ Den bekjendte, senere Statsminister Ove Malling.

manglende Designationer og forsyne Pakkerne med Skilter, idet det mere detaillerede Arbejde formentlig maatte overlades til den fremtidige Archivar at anordne. Der gives dernæst i Betænkningen en Oversigt over Archivets Localer, der nu bestode af a) Store Archiv; b) Slotspladsarchivet; c) Gamle Archiv; d) Commercecollegiets Archiv; e) de to Assistentsarchiver; hvilke tilsammen udgjorde omtrent en Trediedel af det Rum, der nu benyttes af Ministeriernes Archivs 2den Afdeling. Commissionen gjorde derpaa en Række Forslag, navnlig til en mere planmæssig «Fordeling af Sagerne i Archivets Localer», Aflevering til Geheimearchivet af adskilligt nærmere der hørende, til Militæretaterne af en Del dem vedkommende Fæstnings-, Proviant- og deslige Regnskaber, og Kassation af endel Concepter samt Bilag til Rigens eller Rente-mesterens Regnskaber. I Henseende til «Registraturerne og Archivets Arbejder» udtales det, at med Hensyn til Regnskabssagerne den indførte Orden kun behøver at opretholdes, og det indførte System at følges. Men «hyad derimod Brevvexlingssagerne angaaer, da vil Arbejdet ved dem blive langt vidtløftigere og vanskeligere.» Dertil «vil udfordres ikke alene Flid og Nøjagtighed, men ogsaa systematisk og en vis videnskabelig Kundskab i Kameralvæsenet.» Angaaende «Archivets Bestyrelse og Arbejderne i samme» udtales det, «at naar Archivet var i Orden, vilde det være mest simpelt og tillige rigtigst, at det fik sin Archivarius strax, som forestod og bestyrede det Hele og havde under sig i Arbejdet een Fuldmægtig og to Copister, som hidtil. Selv og ved dem kunde han ganske vist vedligeholde Orden og endda have Tid til at forfatte, naar forlangtes og behøvedes, Extracter og Beregninger i det statistiske og Kameral-Faget. Men da det, forsaavidt det ene af dets Hovedfag angaaer, nu først maa bringes i Orden, saa skulle vi formene, at een Mand vanskeligen

kan paatage sig det Hele og paa een Gang bringe den Orden tilveje, som man ønsker saasnart muligt, og tillige at bestyre de løbende Sager, med mindre ham gaves desto flere Betjente til Medhjælpere, saaledes at han alene havde Overbestyrelsen og Overtilsynet over det Hele, og kunde sætte 1 Fuldmægtig og 1 Copist ved Regnskabsfaget og 1 Fuldmægtig og 1 Copist ved Correspondentsfaget eller de diverse Documenter.» Af økonomiske Hensyn foresloges det derfor, at der indtil videre istedenfor een blev ansat to Registratorer, af hvilke saa hver fik sit Fag at bestyre, med Understøttelse af een Copist. Til at forestaae Regnskabsfaget foreslaas Horn; derimod maatte det andet Fag betroes «en Mand, som med udmærket Lyst og systematisk Kundskab i Statistik og Kameralvidenskab forenede jo mere jo bedre praktisk Øvelse i Contoirforretninger under Kamrene, thi ved Theori og saadan Øvelse forenede vilde denne Mand, — som man ikke tvivler om at kunne finde blandt Kamrenes Betjente, — bedre end den blotte Theoretiker kunne lempe Real-Registrene efter det Praktiske, og sætte dem i Forbindelse saameget som muligt med den Orden, som nu er indført eller herefter indføres i Contoirerne.» ¹⁾

Paa Grundlag af denne Beretning fra Commissionen gjorde Rentekammeret Indstilling til Kongen om, at «Kammersecretair og Committeret i Kammeret Peter Vorndran maatte overdrages at have Tilsyn med og Bestyrelsen af Archivet²⁾, medens i Overensstemmelse med Commissionens Forslag Fuldmægtig H. C. Horn foresloges ansat som Registrator ved Regnskabsfaget, hvorimod «til 2den Registrator og Fuldmægtig foresloges Cand. jur.

¹⁾ «Documenter vedk. en Omordning af Kammerarchivet» 1790—91.

²⁾ Vorndran var 3 Jan. 1780 bleven Fuldmægtig i Kammeret, 5 Apr. 1784 Kammersecretair, og 23 Dec. 1789 tillige Committeret. Rentek. Res. Prot.

Ludvig Erichsen, Søn af afdøde værdige Conferentsraad og Deputeret i dette Collegium Erichsen», som en Tid lang havde været Volontair i Rentekammeret, dog alene ad interim, med 200 Rd. aarlig og Haab om fast Ansættelse, naar han giver tilstrækkelige Prøver paa Flid og Duelighed. Dette blev derpaa slaaet fast ved kongelig Resolution 24 August 1791. Allerede ved kongelig Resolution af 18 April 1792 blev han dog definitivt ansat.¹⁾

Man maa heraf drage den Slutning, at Broager ikke har gjort synderlig Fyldest som Archivar, og at Horn vel har været en flittig Mand, men uden særlige Anlæg for Archivtjenestens Organisation. Det taler heller ikke til nogen anbefaling for Broagers Styrelse, at det ved en anden kongelig Resolution, ogsaa af 24 August 1791, viste sig nødvendigt at afsætte begge Copisterne ved Archivet, Dons og Lange, for at have gjort sig skyldige i utilbørligt Salg af Archivpapirer.²⁾

Aaret efter indgav Horn, i Overensstemmelse med Commissionens Forslag, «for at vinde Plads til de aarlige Leverancer», et Forslag til en meget stor Kassation, der blandt meget værdiløst indeholdt en hel Del Sager af større Interesse, som aldrig burde kasseres. Vi skulle deraf kun nævne: Documenter til Oberst Zernikoys Fordring i Anledning af hans resterende Løn og Udlæg til adskillige Officerer og til Artilleriets Fornødenhed 1644—46; — en Del Skattemandtal 1679—92; — Specification over det Tillæg, som Herredsfogeder og Skrivere nød, som ikke havde fri Gaarde, i Aarene 1717—36; — Efterretning om de kongelige Hoftjeneres Løn og Kostpenge, naar de vare antagne i Tjeneste og naar de derfra vare dimitterede, 1655; — Besigtelses-Forretning over Christianshavns Bros Brøstfældighed 1661. Det traf sig dog

¹⁾ Rentek. Res. Prot. med tilhørende Documenter.

²⁾ Rentek. Res. Prot.

i dette Tilfælde saa heldigt, at Rentekammeret havde Skjønsmhed nok til at undtage fra Kassationen de fleste af de Stykker, der havde historisk Interesse, og deriblandt ogsaa de her anførte Sager, kun med Undtagelse af de to sidstnævnte. Dog kan man ikke noksom beklage, at der ved denne Lejlighed ogsaa gik en stor Mængde Regnskabsbilag tabte, der nu vilde have været af stor Interesse, navnlig Bilagene til Søetatens Regnskaber 1610—69, til Holmens Regnskaber 1700—40, og til Tøihusets for samme Tidsrum. En kongelig Resolution af 26 September 1792 bevilgede Kassationen i Overensstemmelse med Kammerets Forestilling, af hvilken det fortjener at anføres, at det deri hedder: at «Papirmøllens Eiere ej hidtil for de sønderrevne Papirer, som leveres ham, har villet give nogen Betaling», og den almindelige Douceur til Archivets Betjente af Papirets omtrentlige Værdi udrededes derfor af Kongens Kasse.¹⁾

Den saaledes i 1791 indførte interimistiske Ordning af Archivets Bestyrelse undergik dog faa Aar efter, da Justitsraad Vorndran fratraadte Kammersecretariatet, ved kongelig Resolution af 5 Juni 1795 den Forandring, at Bestyrelsen af det fælles Archiv blev overgivet til et Medlem af Rentekammeret og et Medlem af Generaltoldkammeret i Forening, nemlig foruden Vorndran: den Committerede i Generaltoldkammeret, Justitsraad Malling.²⁾

¹⁾ Rentek. Res. Prot.

²⁾ Kbhns Rentekr. Cont.s Copibog. Jfr Forestillingerne til kgl. Res. 25 Jan. 1804 og 24 Januar 1806 i Rentek. Res. Prot. Vorndran blev 6 Jan. 1792 Justitsraad, 27 Sept. 1805 Etatsraad, og 22 Oct. 1811 foruden Committeret i Rentekammeret tillige Stempelpapirsforvalter, 11 Nov. 1812 Deputeret i Rentekammeret, 28 Jan. 1817 Conferentsraad, og døde 8 Marts 1822. (Rentek. Res. Prot.) Hans efterladte Papirer, der findes mellem Kammercancelliets Documenter, synes ikke at tyde paa nogen Interesse for Archivet.

Som en Eftervirkning af den Skræk for Ildebrand, der naturlig maatte være en Følge af Slottets Brand i 1794 og Stadens i 1795, finde vi, at det ved kongelig Resolution af 29 Marts 1797, «for at vinde Plads til adskillige af de Archivsager, som nu henligge paa Lofterne i Cancelli- og Rentekammer-Bygningen, og som ved paa-kommende Ildsvaade vilde forøge sammes Farlighed,» blev bestemt, at «Bygningens Hjørnekjælder, der vender ud til Slotspladsen og Børsen», skulde indrettes til Archiv, — en Foranstaltning, der ganske vist med Hensyn til Sikkerhed for Ildsvaade var hensigtssvarende, men som i alle andre Henseender var temmelig uheldig, eftersom Kjelderens er saa overordenlig fugtig, at hvad der henlægges der, udsættes for derved at gaae tilgrunde, samt desuden bælmørk, saa at man kun med Lygte kan færdes der, hvorfor den ogsaa i 1860 blev aldeles ryddet for Archivsager, og er siden kun af haard Nødvendighed bleven benyttet til deri at anbringe de store Oplag af trykte Budgetter og Finantslove, som leveres Archivet til Bevarelse. I de følgende Aar toges, i Forbindelse med flere andre lignende Foranstaltninger i andre Dele af Cancelli-bygningen, endnu en Forholdsregel ved Archivet med Hensyn til Faren for Ildsvaade, idet Jern-Vinduesskoderne i Archivlocalerne bleve forlængede, ifølge kongelig Resolution af 9 Maj 1798. ¹⁾

Den vedvarende indskrænkede Plads i Archivet foranledigede atter en af de ulykkelige Kassationer, ved hvilke saameget er gaaet tilgrunde, som nu savnes og aldrig kan erstattes. Den blev bevilget ved kongelig Resolution 23 Juli 1800, med den Tilføjning, at Papirerne efter at være sønderrevne paa fordelagtigste Maade skulde søges afsatte til Papirmøllerne i Nærheden af Kjøbenhavn ²⁾. Ogsaa

¹⁾ Rentek. Res. Prot.

²⁾ Rentek. Res. Prot.

denne Gang blev der sendt endel til Papirmøllen, som aldrig burde være kommet der, nemlig en hel Række Oversigter over Indtægterne, saavel af de ordinaire som af de extraordinaire Skatter, med dertil hørende Mandtal, omtrent for Tidsrummet 1677—1790. Angaaende de ældste og derfor værdifuldeste af disse Sager yttrede ved denne Lejlighed 2den Commissair ved Stempelcontoiret Hans Paludan sig saaledes: «Indbemeldte Documenter, som før min Embedstid ere afleverede til Archivet, ere mig aldeles ubekjendte, men da de alle ere næsten 100 Aar gamle, kan formodenlig intet være at erindre ved deres Kassation»; og denne Yttring er karakteristisk for den Betragtningmaade, paa hvis Altar en saa stor Del af Kilderne til vor Historie i Aarenes Løb ere offrede. Desværre var der i Rentekammeret ikkeheller Nogen, hvis Blik naaede videre. Heldigvis blev dette dog den sidste Udskejelse i denne Retning. Ved alle senere Kassationer har man i det Væsenlige holdt sig til Ting, der i Virkeligheden ikke fortjente at bevares, eller dog, som Bilagene til de nyere Statsregnskaber, vare af et saa betydeligt Omfang, at der vanskeligt i Længden kunde skaffes Rum til dem. Og dette kan ikke noksom fremhæves som en afgjørende Lykke for Archivet: at det slette Exempel, som det 18de Aarhundrede, fra 1720 af, gav i denne Henseende, ikke blev efterfulgt i det 19de, thi var dette sket, vilde hele det rige Materiale, som endnu findes i Rentekammerarchivet til Opklaring af Rigets indre Historie i de forskjellige Retninger gennem de tre sidste Aarhundreder, — og som nu Aar for Aar benyttes i større Udstrækning, — have været fuldstændig tabt. Da dette Vendepunkt omtrent falder sammen med den senere forekommende Christoffer Gjoes Ansættelse ved Archivet, om end i en underordnet Stilling, saa er det vistnok ikke for dristigt at antage, at denne har øvet nogen Indflydelse paa denne

heldige Forandring, og denne Antagelse bestyrkes derved, at — som vi siden skulde see — den samme Mand som Archivar nogle og tyve Aar senere reddede Archivet fra en stor og overhængende Fare i samme Retning.

Medens man hidtil i alt Væsenligt, med enkelte Undtagelser, som i 1784 en Udlevering til Søkortarchivet, og i 1786 den ovennævnte til det kongelige Bibliothek, havde ladet hvert Archiv og hver lignende Institution udvikle sig aldeles selvstændig og uafhængig af de andre, blev der i 1804 gjort et Forsøg paa at gennemføre en vis Planmæssighed i Henseende til de Sager, der skulde henhøre til de enkelte Samlinger. Ved Skrivelse af 10 Juli 1804 tilkjendegav det danske Cancelli Rentekammeret, at det, for at erfare, hvorvidt der i Collegiernes Archiver fandtes Documenter, som mere passende henhørte til at bevares et andet Sted, ansaae det for tjenligt, at Archivarerne i Rentekammeret, Departementet for de udenlandske Sager og begge Cancellierne traadte sammen med Geheimearchivaren for at overlægge om, og i saa Fald hvilke, Documenter, der under ethvert af disse Collegier maatte anses at henhøre til Geheimearchivet eller noget andet Archiv end det, hvor det var.» Rentekammeret gav ifølge deraf under 9 August 1804 Horn Ordre til at gjøre Indberetning i saa Henseende for Kamrenes forenede Archivs Vedkommende ¹⁾. Denne Sag kom dog, saavidt man kan see, iøvrigt ikke videre.

Aaret efter led Archivet et Tab, der var af saameget større Betydning, som hvad det tabte, derved ogsaa, paa Grund af senere Tidens ugunstige Forhold og Vedkommendes sørgelige Ligegyldighed og Uforstand, gik tabt for Historien og Videnskaben. I Henhold til den ovenfor omtalte Henstilling af Archivcommissionen i 1791, havde

¹⁾ Kbbns Rentekr. Cont.s Copibog.

Horn allerede under 19 October 1795 indstillet til Rente-kammeret, om han maatte aflevere de til Søetaten hørende Regnskaber til Admiralitetets Archiv, men i Skrivelse fra Kjøbenhavns Renteskrivercontoir af 8 Januar 1796 underrettedes Archivet om, at Admiralitets- og Commissariats-Collegiet havde svaret, at Søetatens Archiv af Mangel paa Plads ikke før den ved Ildebranden tilstødte Uorden var bleven arrangeret kunde modtage disse Regnskaber¹⁾. Dengang blev det saaledes ikke til noget med denne Aflevering, men efter 10 Aars Forløb erklærede Admiralitets- og Commissariats-Collegiet sig ved Skrivelse til Rente-kammeret af 11 Juli 1805 villigt til at modtage Sagerne, og de bleve da afleverede den 22 November næstefter. De Regnskaber, der ved denne Lejlighed bleve afleverede, vare følgende: Proviantgaardens 1576--1783, Tøjhusets 1592—1790, Material-Regnskab 1593—1790, Tømmer-Regnskab 1594—1790, Bremerholms store Smedies 1602—62, det store kongelige Bryggerses 1627—86, Uvisse Indkomsters 1638—1790, Christiansøs Fæstnings 1648—1782, Kvæsthusets 1677—79, Nyboders 1696—1783, Grynmalings 1719—84, Takkelloftets 1729—90, Dokkens Material-Regnskab 1735—91, Nyholms Material-Regnskab 1736—90, Reberbanens 1737—90, Hovedmagazinets 1741—90, og Fredriksværns Værfts 1750—82²⁾. Disse Regnskabers senere Skjæbne er ikke nøjere bekjendt, men det vilde have megen Interesse at see den oplyst:

Efterat have tjent ved Archivet i over 34 Aar, siden 1771, været Fuldmægtig i 25 Aar, siden 1781, og i 14 Aar faktisk styret Archivet, blev Horn ved kongelig Resolution 24 Januar 1806 endelig udnævnt til Archivar og Chef for Archivcontoiret, hvorefter Archivet, ligesom tid-

¹⁾ Ordres til Archivet Nr. 88 a.

²⁾ Ordres til Archivet Nr. 109 og Kbhns Rentekr. Cont.s Copibog.

ligere indtil 1791 havde været Tilfældet, nu atter kun blev reglementeret med een Registrator ¹⁾). Under Broagers Styrelse 1781—90 og i Archivets «Interregnum», der havde været i de 16 Aar fra 1790 til 1806, havde det underordnede Personale ved Archivet skiftet overordenlig hyppigt. Den under 29 Marts 1784 som Copist ansatte Johannes Radich var der kun eet Aar, da han 6 April 1785 blev beskikket til Copist i Landvæsenscontoiret. I hans Sted kom en forhenværende Cadet og siden Stykjunker ved Artilleriet Henrik Bille Rothe, der havde maattet forlade Krigstjenesten formedelst svageligt Helbred. Aaret efter blev ved kongelig Resolution 22 Marts 1786 den i 1781 ansatte Copist Munthe Fuldmægtig i det danske og norske Brandforsikringscontoir under Commercecollegiet, og ved kongelig Resolution 10 Maj samme Aar blev hans Plads besat med Examinatus juris Frederik Juul Dons, som i 6 Aar havde arbejdet ved Kammeret. Rothes Tjeneste ved Archivet varede kun kort, thi han viste sig snart paa Grund af sin Svagelighed aldeles ubrugelig for Archivtjenesten, og blev derfor ved kongelig Resolution 3 Januar 1787 atter afskediget, og i hans Sted blev ansat Niels Lange, om hvem det bemærkes, at han som en Undtagelse blev ansat, uagtet han ikke var Student, af Hensyn til, at han i 12 Aar, altsaa før den kongelige Resolution om Studenters fortrinlige Adgang til Ansættelse i Kamrene, havde tjent som Volontair ved Kammeret ⁴⁾). Med begge disse to sidstnævnte Copister, Dons og Lange, tog det, som ovenfor omtalt, en ulykkelig Udgang faa Aar efter, idet de begge efter

¹⁾ Rentek. Res. Prot.

²⁾ Rentek. Res. Prot. Herved sigtes vist til Cabinetsordre af 23 Dec. 1776: at kun Studerte maatte erholde kongelig Ansættelse i Rentekammeret. See kgl. Res. 26 Marts 1781 i Rentek. Res. Prot.

kongelig Resolution af 24 August 1791 bleve afskedigede for ulovligt og bedragerisk Salg af Archivpapirer ¹⁾. Deres Pladser bleve først besatte ved kongelig Resolution af 2 November 1791, med Student og Examinatus juris Lars Otto Grundt, der havde tjent ved Kammeret i 4 Aar, og Examinatus juris og Volontair under General-Toldkammeret Peter Feddersen ²⁾. Den ene af disse, nemlig Feddersen, blev dog allerede 8 Marts 1793 befordret til Copist i Finantscollegiets Secretariat, og i hans Sted kom da ved kongelig Resolution 5 Juni 1793 Candidatus juris Jonas Collett, i 3 Aar Volontair i Kammercancelliet ³⁾. Under 11 Juni 1794 blev ved kongelig Resolution paa een Gang den siden 1791 ved Archivet ansatte 2den Registrator L. Erichsen Fuldmægtig i Kammercancelliet, og Copist Jonas Collet Fuldmægtig i Overformynderiets Revisions-Contoir; og i deres Sted kom da Candidatus juris Ole Hougaard, Copist i Trondhjemske Stifts Contoir, som 2den Registrator, og Examinatus juris Bernt Krøjer, Volontair i Islandske Contoir, som Copist ⁴⁾. Krøjer blev dog allerede ved kongelig Resolution 8 Juli 1796 ansat som Copist i Søndenfjeldske Contoir, og i hans Sted kom da Candidatus juris Rasmus Øllgaard ⁵⁾. Et halvt Aar efter skete der atter en Personalforandring, idet den 1ste Copist Grundt ved kongelig Resolution 14 December 1796 blev Foged for Rakkestad, Heggen og Frølands Fogderi i Norge, og 2den Copist Øllgaard ved kongelig Resolution 31 Maj 1797 blev Copist i Sjællandske Landvæsenscontoir. Deres Pladser bleve besatte med Student Peter Stenfeldt Brorson, Vo-

¹⁾ Rentek. Res. Prot.

²⁾ Rentek. Res. Prot.

³⁾ Finantscoll. Res. Prot. og Rentek. Res. Prot.

⁴⁾ Rentek. Res. Prot.

⁵⁾ Rentek. Res. Prot.

lontair i Sjællandske Landvæsenscontoir, og Examinatus juris Jacob Tullin Thams, Volontair i Søndenfjeldske Renteskrivercontoir¹⁾. Nu hengik der dog 5 Aar uden nogen Forandring, indtil ved kongelig Resolution 26 Maj 1802 Thams blev Foged for Senjens og Tromsø Fogderi i Norge, og i hans Sted Copist i Kammercancelliet, Christoffer Gjõe, ved kongelig Resolution 8 December 1802 blev Copist i Archivet²⁾. Ved kongelig Resolution 25 Maj 1804 blev Registrator Hougaard Amtsforvalter i Holbek³⁾, og hans Plads blev ved kongelig Resolution 24 October 1804 besat med Copist Brorson, medens Candidatus juris Johan Stefan Carlsen, i 6 Aar Volontair ved Kammeret, fik dennes Plads⁴⁾. Tre Maaneder efter blev Brorson dog ved kongelig Resolution 5 December 1804 udnævnt til Consumtionskasserer i Holbek, og Christoffer Gjõe fik da hans Plads som Registrator, medens Examinatus juris Peter Fontenay, i 6 Aar Volontair under Generaltoldkammeret, blev Copist i dennes Sted⁵⁾. I Løbet af 25 Aar havde Archivet saaledes havt 15 forskjellige Copister, og i Løbet af de sidste 16 Aar alene 12. At en saa hyppig Skiften ikke kunde være til Fordel for Forretningerne siger sig selv.

Under 1 October 1813 var Archivar Horn bleven Kammerraad⁶⁾, og levede kun halvandet Aar efter, idet han døde 2 April 1815, efter at have været ved Archivet i 44 Aar. De Forandringer, der foregik med Archivets Personale i Horns Embedstid, vare ikke saa talrige, som under det forudgaaende Interregnum. Den i 1804 an-

1) Rentek. Res. Prot.

2) Rentek. Res. Prot.

3) Rentek. Res. Prot.

4) Rentek. Res. Prot.

5) Rentek. Res. Prot.

6) Rentek. Res. Prot.

satte Copist Carlsen blev ved kongelig Resolution 2 April 1806 Fuldmægtig i Bygningscontoiret, og fik til Eftermand Examinatus juris Frederik Anker Hagerup, Volontair i 2det Nordenfjeldske Contoir, der havde arbejdet i Kammeret i over 5 Aar. To Aar efter, 11 Juni 1808, døde imidlertid Hagerup, og ved kongelig Resolution 3 September 1808 blev den ligeledes i 1804 ansatte Copist Fontenay efter Ansøgning afskediget med sin fulde Gage i Pension og med Titel af Secretair, (en højst paafaldende Begunstigelse, til hvilken imidlertid Grunden ikke kan sees), og de to ledige Copistpladser bleve da ved kongelig Resolution 22 December 1808 besatte med Examinatus juris Oluf Bang Winge, der i 6 Aar havde tjent dels som Volontair og dels som Skriver i Rentekammerets Kjøbenhavnske Contoir, samt Student Johan Christian Kall, der siden 26 September 1803 havde arbejdet dels som Volontair og dels som Skriver i Kammercancelliet. Efter at have været ved Archivet i lidt over 3 Aar blev Winge ved kongelig Resolution 9 Maj 1812 Fuldmægtig ved Bankcontoiret, og blev ved kongelig Resolution 17 September 1812 afløst som Copist af Examinatus juris Peder Wiel, der siden 1805 havde været Volontair og Skriver, og siden 27 September 1810 Copist ved Rentekammerets Kjøbenhavnske Contoir ¹⁾).

Horns Eftermand som Archivar blev ved kongelig Resolution 9 December 1815 Registratoren i Archivet Christoffer Gjøe, der havde været ved Kammeret i 23 Aar, siden 1792, først som Volontair og siden som Copist, og ved Archivet i 13 Aar, siden 1802. ²⁾ Ved kongelig Resolution 6 Februar 1816 blev hans Plads som Registrator igjen besat med Copist Kall, medens dennes Plads som

¹⁾ Kongelige Resolutioner i Rentek. Resol. Prot.

²⁾ Rentek. Res. Prot.

Copist blev tildelt Christian Lange, der siden 1801 havde været Volontair, og siden 13 Maj 1809 Copist ved Kammeret ¹⁾. I Løbet af Gjoes Embedstid beholdt Archivet en betydelig Forøgelse, idet under 24 April 1824 efter Rentekammerets Ordre det forrige General-Landøkonomi- og Commerce-Collegiums Archiv indlemmedes deri. Dette Archiv var vel allerede ved Collegiets Forening med Generaltoldkammeret, ifølge kongelig Resolution af 12 Marts 1816, blevet optaget i Rentekammerets og Generaltoldkammerets forenede Archiv ²⁾, og var ogsaa ifølge Rentekammerets Ordre af 22 Juni 1816 modtaget af Archivet, men var hidtil blevet henstaaende i en Del af Collegiets tidligere Locale i den saakaldte Lerches Gaard (hvor nu Cultusministeriet er). ³⁾

Pladsen i Archivet var imidlertid nu i Aarenes Løb blevet saa indskrænket, at det ikke længere var tilstrækkeligt af og til at kassere noget, men det viste sig nødvendigt: alvorligt at tænke paa at skaffe Archivet et betydelig forøget Locale. Det var saameget mere paa Tiden at optage dette Spørgsmaal, som det alt havde staaet paa Dagsordenen i 7 Aar. Da Kongen nemlig ved Rescript 9 Februar 1816 ophævede Finantscollegiet og flere andre Institutioner, der stode i Forbindelse med Finantsvæsenet, og fordelte deres Forretninger mellem Rentekammeret, Finantsdeputationen, Pensionskassedirektionen og Statsgjældsdirktionen, saa blev det ved samme Lejlighed bestemt, at Kamrenes forenede Archiv tillige skulde være Archiv for alle disse Institutioner. Da imidlertid endel Aar efter Statsgjældsdirktionen under 11 Juni 1825 henvendte sig til Rentekammeret, under hvilket Archivet

¹⁾ Rentek. Res. Prot.

²⁾ Gener. Toldk. Res. Prot.

³⁾ Ordres til Archivet Nr. 228.

fremdeles vedblev at sortere, med Anmodning om at modtage endel Sager, som hidtil havde maattet anbringes «paa dertil upassende Steder, f. Ex. i Kjelderne under Børsen, hvor de vare udsatte for Bedærvelse», saa maatte Rentekammeret erklære sig ude af Stand til at modtage dem, eftersom Archivet var saagodtsom ganske optaget, saa at neppe engang de aarlige Afleveringer kunde modtages. I denne Anledning havde Kammeret troet at burde være betænkt paa en Udvidelse af Archivets Localer og bemærkede, at «hertil fandtes vel en passende Lejlighed i Gaardspladsen ved Communicationsbygningen, imellem Cancelli- og Kammerbygningen og Generalcommissariatsbygningen» (det nuværende Krigsministerium), og det havde derfor i 1826 ladet gjøre et Overslag over «Bekostningen ved Opførelsen af en Archivbygning paa bemeldte Plads», hvorefter denne vilde beløbe sig til c. 16,800 Rdr. Kammeret «ansaae det dog for rigtigst inden nogen Bestemmelse angaaende et saa bekosteligt Forslag fattedes, at forsøge, om ikke den manglende Archivlejlighed paa anden Maade kunde erholdes», og da nu Admiralitets- og Commissariats-Collegiet i Skrivelse af 31 October 1820 havde tilbudt det at maatte benytte en Del af Proviantgaardens Magaziner, indlod Kammeret sig (i 1831) i Brevvexling med dette Collegium, om der ikke i disse Bygninger kunde afgives en passende Plads til dette Brug. Ved anstillet local Undersøgelse blev det da antaget, at et Stykke af 2den og 3die Etage i den store Magazinbygning paa Sætatens Proviantgaard, som vender ind til Cancelligaarden og støder op til Geheimearchivet, kunde afgive et hensigtsmæssigt Locale til Archivsagers Opbevarelse, nemlig omtrent 50 Alen nærmest Geheimearchivet. Indretningen af dette Locales 2 Etager til Archiv, — rigtig nok efter de tarveligste Fordringer til et saadant, — vilde koste c. 3,780 Rd., og der sparedes saaledes omtrent

13,000 Rdr., hvortil kom, at der ved dette Locale formentlig vilde vindes næsten dobbelt saa stor Plads, som der vilde være bragt tilveje ved en Archivbygning som den paatænkte. Ved kongelig Resolution af 18 Juli 1832 blev da denne Plan approberet ¹⁾. Et Aar efter vare disse Localer færdige til Afbenyttelse ²⁾ og bleve tagne i Brug, De krævede kun en yderligere Bevilling af 226 Rdr., som bleve tilstaaede ved kongelig Resolution 24 September 1834 ³⁾, og hele Udvidelsen blev saaledes opnaaet for 4,000 Rdr. Ved disse nye Localer blev det Rum, Archivet havde at disponere over, forøget til omtrent det Dobbelte imod tidligere; men herved maa rigtignok bemærkes, at dette Locale frembød betydelige Mangler. Det var ikke Hvælvinger, saaledes som de gamle Archivlocaler, der alle vare i Stueetagen; de vare ikkeheller som disse forsynede med Jernvindueskoder til Sikring mod Ildsvaade; Etagerne vare kun afdelte med tynde, gamle og forslidte Brædegulve. Localerne havde tidligere været Kornlofter, og man indskrænkede sig til kun at gjøre den Forandring med dem, at der i de Aabninger, hvor der tidligere var Luger, i Flugt med Gulvene, indsattes nogle Vinduer, hvorved Lysningen i Archiverne blev saa sparsom som muligt. Reolerne vare af simpelt afhøvlede Granbræder og umalede, saa disse Archivlocaler unægtelig danne en paafaldende Modsætning til de gamle, i Sammenligning dermed næsten luxurieust indrettede Localer, som vi ovenfor skildrede med en bekjendt Forfatters Ord, og aflægge ikke noget hæderligt Vidnesbyrd

¹⁾ Rentek. Res. Prot.

²⁾ Skr. fra Kbhns Civ. Etats Cont. til Arch. 6 Juli 1833. (Ordres t. Arch. Nr. 255.)

³⁾ Rentek. Resol. Protokol.

om den Agt og Ære, hvori den Tid, der indrettede dem, holdt Fædrelandets Historie. De bestaae endnu i omtrent uforandret Skikkelse og huse den overvejende Del af alle Archivets Sager.

Faa Aar efter denne Forandring følte Archivar Gjøe, der 31 Maj 1828 var bleven Kammerraad og 21 December 1833 Justitsraad, sig saa svag, paa Grund af en tiltagende Nervesvækkelse, at han i 1837 saa sig nødsaget til at søge sin Afsked. Han var da i en Alder af 67 Aar, og hans Afsked blev ham bevilget ved kongelig Resolution 1 Juli 1837¹⁾, efter at han havde tjent ved Rentekammeret siden 22 August 1792, altsaa i 45 Aar, været ved Archivet i 35, og i de sidste 23 som Archivar. Christoffer Gjøe bør mindes med Hæder i Archivets Historie, thi foruden at alt taler for, at han efter Omstændighederne i sin Embedstid har holdt alt i en tilfredsstillende Orden, tilkommer der ham endnu den Ros, at han (som alt ovenfor antydet) gav Stødet til et Vendepunkt i Archivets Historie. I 1825 viste det sig jo nemlig, som ovenfor omtalt, nødvendigt at afvise Statsgjældsdirektionens Aflevering, og af slige Tilfælde plejede hidtil altid, som vi ligeledes ovenfor gjentagne Gange have seet, Archivarerne at tage Anledning til at foreslaae en eller anden Kassation, der foreløbig skaffede Luft. Men uagtet det vilde have været en let Sag for Gjøe paa denne Maade at skaffe Plads, saafremt han kun vilde have fulgt de Principer, som tidligere havde gjort sig gjældende i Henseende til Kassationerne, saa afgav han tvertimod den Erklæring, «at der ingen tilstrækkelig Plads kunde vindes, selv om adskillige ældre Documenter tillodes kasserede.» Ved denne Handling — hvad enten den nu var hel eller kun halv bevidst — reddede han Archivet fra Ødelæggelse,

¹⁾ Rentek. Res. Prot. og Cancelliarchivet.

og bragte Sagen ind paa den naturlige og rigtige Vej, nemlig: efter som Archivalierne efterhaanden ifølge Sagens Natur voxte, da ogsaa at tænke paa at lade Archivets Locale udvide sig, — en Vej, som man maa haabe ogsaa vil blive betraadt, naar i en ingenlunde fjern Fremtid dette Spørgsmaal atter vil rejse sig paa en paatrængende Maade.

I Gjões Embedstid var der med Archivets Personale kun foregaaet den Forandring, at den i 1812 ansatte Copist Peder Wiel døde 5 Juni 1820 og blev afløst af Examinatus juris Carl Munch, der siden 1807 havde tjent som Skriver og siden 13 Februar 1810 som Copist i det 2det Sjællandske Contoir under Kammeret.¹⁾

Gjões Plads blev kort efter ved kongelig Resolution 22 August 1837 atter besat med Registratoren ved Archivet Johan Christian Kall, der havde været ansat ved Kammeret i 34 og ved Archivet i 29 Aar, og som havde faaet Titel af Secretair 14 Februar 1832²⁾. I Kalls Sted blev den gamle Copist Christian Lange, der havde været i Kammeret i 36 Aar og ved Archivet i 21, endelig Fuldmægtig og Registrator, medens den i 1821 ved Archivet ansatte Copist Munch, der havde tjent ved Kammeret i 30 Aar, forundtes Prædikatur af Fuldmægtig og fik 50 Rdr. i Tillæg til sin Gage. Den ledige Copistplads blev ikke besat, idet det blev bestemt, at Gagens Beløb med Fradrag af de nævnte 50 Rdr. af Kammeret kunde anvendes til Medhjælp ved Archivet; hvilket dog ikke synes at være bleven benyttet.

Kall var kun Archivar i 7 Aar, og hans Embedstid hengik ligesom hans Formands uden nogen Begivenhed af indgribende Betydning for Archivet. Det Eneste, der i saa Henseende kan være at bemærke, er en Forandring,

¹⁾ Rentek. Res. Prot.

²⁾ Rentek. Res. Prot.

der i disse Aar foregik med Archivets Localer, idet det ved Rentekammerordre 21 Maj 1842¹⁾, mistede det saakaldte Loftsarchiv, tidligere Commercecollegiets Archiv²⁾, der befandt sig i øverste Etage af den lille saakaldte Communicationsbygning, som i Aarene 1781—83 var bleven opført til Forbindelse mellem Cancellibygningen og Krigsministeriet³⁾. Dette Loft er siden ved en Forhøjelse af Bygningen forandret til en 3die Etage, og er nu Conseil-præsidiets Locale.

Ved den gennemgribende Omorganisation, som Rentekammeret tilligemed flere andre Institutioner blev underkastet i Begyndelsen af Christian VIII.s Regering fra 1 Januar 1841 af, navnlig ved det kongelige Rescript 31 December 1840, og som navnlig afskaffede det Princip: at fordele Forretningerne efter Provindser, der var bleven indført ved den tidligere omtalte Rentekammer-Instruction af 16 April 1680, og i det Væsenlige endnu bestod, blev Archivet reglementeret med 1 Archivar, 2 Fuldmægtige og 2 gagerede Volontairer. Som ovenfor omtalt bestod Archivets Personale siden 1837 af Archivar Kall, Registrator Lange og Copist Munch. Lange var imidlertid i Løbet af Aaret 1840 afgaaet ved Døden, og kun Kall og Munch vare saaledes tilbage. Ved kongelig Resolution 2 Marts 1841 blev Archivets Personale nu kompletteret ved Ansættelsen af Alfred Rosenstand-Goiske, der var juridisk Candidat fra 1821, Volontair i Kammeret siden Marts 1836, Copist siden 29 Maj 1827 og Fuldmægtig siden 14 Februar 1832, først i Kammercancelliet og fra 30 April 1836 i 1ste Sjællandske Contoir, som Regi-

¹⁾ Ordres til Archivet Nr. 300.

²⁾ See Rentek. Forest. t. kgl. Res. 27 August 1778, som ovenfor er omtalt. Jfr. Side LXIX ovenfor.

³⁾ Kgl. Res. 18 Nov. 1781 og 10 Febr. 1783 i Rentek. Res. Prot.

strator og 1ste Fuldmægtig, Harald Eskild Lassen, juridisk Candidat fra Kiel 1828, Volontair i Kammeret siden 1832, først i 2det Slesvigske og derpaa i 1ste Holstenske Contoir, som 2den Fuldmægtig, og karakteriseret Fuldmægtig, Copist Munch, samt Frederich Suhr, juridisk Candidat fra Kiel 1820, som gagerede Volontairer.¹⁾

Archivar Kall, der 11 Marts 1841 blev Kammerraad, overlevede ikke længe denne Forandring, men døde den 2 August 1844, og det kom ved den Lejlighed under Overvejelse at dele Archivet i 2 Afdelinger, enten en for Kongeriget og en for Hertugdømmerne, eller en for Rentekammeret og en for Generaltoldkammeret, men denne Tanke blev imidlertid atter opgivet, og Kalls Plads blev ved kongelig Resolution 7 Januar 1845 besat med Registratoren Rosenstand-Goiske, idet Kammeret ved den Lejlighed navnlig gjorde gjældende, at «nogen videnskabelig Dannelse synes passende at kunne fordres, navnlig hos den, hvem Chefsposten for Archivet betroes.» I hans Sted blev da Fuldmægtig Lassen Registrator og 1ste Fuldmægtig, og karakteriseret Fuldmægtig, Copist Munch 2den Fuldmægtig, medens hans Plads som gageret Volontair ikke atter blev besat. Rosenstand-Goiske blev ved samme Lejlighed udnævnt til Kammerraad, og Lassen til Kammer-assessor.²⁾ Ved kongelig Resolution 4 Februar 1848 blev den gagerede Volontair Suhr udnævnt til Fuldmægtig under Rentekammerets 3die Section³⁾, og Archivets Personale var herved reduceret til een Archivar og to Fuldmægtige. Gagerede Volontairer var der nu ikke længere.

Da Indenrigsministeriet blev oprettet i November 1848, gik Archivet ind under dettes Bestyrelse, og hen-

¹⁾ Rentek. Res. Prot.

²⁾ Rentek. Res. Prot.

³⁾ Rentek. Res. Prot.

lagdes ved Ministeriets Ordre af 22 November 1849 under dets Secretariat ¹⁾).

Medens saaledes Statsforandringen i Aaret 1848 og Indførelsen af en fri Forfatning i 1849 syntes at skulle gaae endnu mere spørløst hen over Archivet end Cabinetsrevolutionerne 1772 og 1784, saa indtraf der i Aaret 1850 en Begivenhed, der, skjøndt tilsyneladende ganske ubetydelig, dog let kunde blevet skjæbnesvanger for Archivets hele Fremtid. Et fra Justitsministeriets, det tidligere danske Cancellis, Archiv i September 1848 udtalt Ønske om til Geheimearchivet at aflevere dem af det gamle Cancellis Copibøger, de saakaldte Registre og Tegnelser, der vare ældre end 1660, gav Anledning til, at der fra Geheimearchivets Side yttredes Ønske om at erholde disse Protocoller endnu betydelig længere ned i Tiden, ligesom det samtidig rejste Krav paa forskjellige Localer i Archivbygningen, der benyttedes af nogle af de andre Archiver, og deriblandt de to oven omtalte Assistentarchiver af nærværende Archiv. I Anledning af dette Krav nedsatte Indenrigsministeriet en «Commission angaaende en Forbedring og Udvidelse af Geheimearchivets Locale». Denne Commission kom, foruden Geheimearchivaren, nuværende Conferentsraad Wegener, til at bestaae af Hofbygmesteren, afdøde Conferentsraad Koch, Departementscheferne: de nuværende Conferentsraader Holm og Larsen, samt Justitsministeriets Archivar, afdøde Justitsraad og Byfoged i Middelfart, H. P. K. Møller, og i sin 21 Juli 1849 afgivne Betænkning gjorde den det Forslag, at de andre Archiver skulde af deres Localer afgive saamange til Geheimearchivet, at dette derved fik sit Rum forøget omtrent til det tredobbelte; og for at motivere dette Forslag fremstillede Commissionen,

¹⁾ Ordres til Archivet Nr. 338.

ganske udenfor sit oprindelige Hverv, den Idee: at gøre Geheimearchivet fra hvad det var, kongeligt Husarchiv, ogsaa til et gammelt Rigsarchiv, hvilket — iøvrigt neppe ganske holdbart¹⁾ — fremstilledes som en Restitution af det oprindelige Forhold; og for at virkeliggjøre denne Idee foreslog Commissionen, der nu kaldte sig selv «Commissionen til Forbedring og Udvidelse af Geheimearchivet», at alle de andre Archiver skulde udlevere til Geheimearchivet alt hvad der var ældre end 1660. Efterat Indenrigsministeriet dernæst i Løbet af Aaret 1849 havde skaffet Geheimearchivet den største Del af de ønskede Localer, stod endnu tilbage at realisere Ideen om at forandre Geheimearchivet til et gammelt Rigsarchiv for Tiden før 1660, ved at faae tilvejebragt Enighed mellem alle Ministerierne om at lade deres Archiver aflevere til Geheimearchivet indtil dette Tidspunkt. Denne Del af Opgaven overtog i Begyndelsen af Aaret 1850 Cultusministeriet, idet det dog efter Geheimearchivets Forslag rykkede Tidspunktet for Afleveringen frem til 1750; og herom blev der i Foraaret 1851 ogsaa tilvejebragt Enighed med de fleste andre Ministerier. Det maa højlig beklages, at man ved denne Lejlighed kom ind paa den uheldige Methode: at begynde en Reorganisation af Archivvæsenet med at

¹⁾ Det fremgaaer ialfald af de i Begyndelsen af nærværende Bidrag citerede Bestemmelser om Brevkammeret i Aaret 1661, at der ikke dengang tænktes paa, at Geheimearchivet skulde omfatte Rentekammerets Sager. At det heller ikke var Tanken enten i 1774 eller i 1779, maa ansees for tilstrækkelig bevist ved Kongens ovenfor omtalte Befalinger, dels til sit Particulairkammer om at aflevere til Rentekammerarchivet, og dels til Geheimearchivet og sit Haandbibliothek om til samme at aflevere Rentekammerets Hovedbøger for 1704—58, «paa det alle disse Bøger kunde være samlede paa eet Sted», som det hedder i Rentek.s Skrivelse i den Anledning. See ovfr. Side XLV og LVI. Det Samme var Tilfældet i 1804, jfr. S. LXXV.

desorganisere de bestaaende, historisk udviklede Archiver, istedenfor at slaae ind paa den naturlige og eneste rette Vej til Archivvæsenets Centralisation, som heldigvis nu er betraadt: nemlig at samle alle Archiverne lige til den nyeste Tid under een Bestyrelse, thi der lader sig, ifølge Sagens Natur, aldrig opstille nogen holdbar Tidsgrændse, hvor det historiske Archiv ophører, og det rent administrative begynder; og enhver Deling faaer derfor Vilkaarlighedens Præg og medfører alle deraf flydende Ulemper. Den her omtalte Bestemmelse bærer ogsaa Skylden for store Tab, som vor Historieforskning har lidt ved den omfattende Kassation af Archivalier, hvortil den gav Anledning, — Tab, som man dog først ret vil kunne overse, naar man faaer de forskjellige Archivers Kassationsforslag frem. Nærværende Archiv modtog 31 December 1850 Indenrigsministeriets Ordre til efterhaanden at aflevere til Geheimearchivet «saadanne Archivsager, der vare ældre end 1750», og ifølge denne Ordre blev der i Efteraaret 1851 begyndt en Aflevering, der dog snart igjen maatte standse paa Grund af Mangel paa Plads i Geheimearchivet. Archivet var dengang opstillet paa en Maade, der i overordenlig Grad vanskeliggjorde enhver Oversigt, og Afleveringen kom derfor kun til at omfatte en Del ganske vilkaarlig valgte Sager, paa hvilke der i Reglen hverken var Begyndelse eller Ende, idet det nemlig for en væsentlig Del var Protocoller, ofte ganske enkelte Bind, der havde deres rette Plads i Rækker, der endnu findes her i Archivet, og i det Hele Sager, hvis Charakter og Betydning det for en stor Del er umuligt at bedømme, før de engang i Tiden blive førte tilbage til den Forbindelse, af hvilken de ere udrevne. Af værdifulde samlede Rækker overgik ved denne Lejlighed til Geheimearchivet egenlig kun Forleningsbøgerne 1591—1666, den betydelige Samling af Skjøder til Kongen, henved 900 Numere, og Sam-

lingen af ældre Jordebøger; og desuden Øresunds Toldregnskaber 1557—1749, og den største Del af Archivets skaanske Akter.¹⁾

Denne saaledes indtraadte Standsning maa ansees for en Lykke for vort Fædrelands Historie, thi skulde en Aflevering af den overordenlig store Del af Rentekammerarchivet, der er ældre end 1750, have fundet Sted paa det Tidspunkt, da vilde den, — selv om ikke meget af Værdi vilde være gaaet tabt ved den Kassation, der ifølge Ordren skulde sættes i Forbindelse med Afleveringen, — ialfald have forhindret eller udsat til en fjern og uvis Fremtid den Restitution af det gamle Rentekammerarchiv som et sammenhængende og afrundet Hele, der ni Aar efter blev sat iværk, og som nu, efter henved tolv Aars Arbejde, nærmer sig sin foreløbige Fuldendelse: en Restitution, der alt har baaret paaviselige Frugter for den historiske Videnskab, og forhaabenlig nu i en længere Aarrække vil bære stadig flere, saalænge indtil det vigtigste og for Rigets indre Historie mest oplysende Materiale paa forskjellig Maade er blevet tilgængeligt for Almenheden, dels ved Archivets egne Bestræbelser, og dels ved det Aar for Aar voxende Antal af Videnskabsmænd, der benytte det, og som i de sidste 12 Aar har beløbet sig til over et halvt Hundrede, eller en halv Gang flere end der benyttede det i hele det foregaaende lange Tidsrum.

Kort efter den her omtalte Begivenhed erholdt Archivet efter omtrent 20 Aars Forløb atter en Udvidelse,

¹⁾ Det fortjener at bemærkes, at ved denne Lejlighed netop de samme Rentekammerets Hovedbøger bleve afleverede til Geheimearchivet, som dette 72 Aar tidligere efter Kongens Befaling, og vistnok efter Geheimearchivarens eget Forslag, havde afleveret til Rentekammerarchivet. See ovenfor Side LVI.

hvortil det længe havde følt Trang. Allerede i 1842 havde Archivar Kall indberettet til Rentekammeret, at de i 1833 modtagne Archivlocaler snart vare aldeles belagte, og andraget paa at erholde flere nye. Kammeret satte ogsaa strax Sagen i Bevægelse og søgte navnlig af Admiralitets- og Commissariats-Collegiet at erholde overladt to Localer i Proviantgaardens Magazinbygning, der stødte umiddelbart op til de to i 1833 sammesteds indrettede Archivlocaler i Bygningens 2den og 3die Etage. Det lykkedes imidlertid ikke, og Sagen hvilede i 7 Aar indtil 1849, da den atter blev optaget, men uden heller den Gang at føre til noget Resultat. Først i 1852, altsaa 10 Aar efter at Kalls Forlangende var fremkommet, opnaaede Indenrigsministeriet ved Marineministeriets Indvilligelse af 11 Maj 1852 at skaffe Archivet den ønskede Udvidelse, nemlig 2 nye Kornlofter, hvert af 32 Alens Længde og 20 Alens Brede. Archivet erholdt ved samme Lejlighed ogsaa en yderligere Udvidelse, ved i Kvistetagen ovenover den tidligere erhvervede Del af Proviantgaarden at faae endnu et Rum, der dog kun i uegenlig Forstand kan kaldes et Archivlocale, da det paa Grund af Utæthed, Fugtighed og Mangel paa Lysning maa ansees for aldeles uskikket til dette Brug. Disse tre Localer bleve indrettede til Archiver paa en endnu mere primitiv Maade end de tidligere Localer i Proviantgaarden, men unægtelig ogsaa — ved Licitation — for en endnu billigere Pris, nemlig kun 3,100 Rdr., hvorved dog bør bemærkes, at man i de senere Aar ogsaa har maattet gjøre hele Arbejdet om igjen. Efter fuldendt Indretning bleve de nye Localer overgivne til Archivet i Efteraaret 1852.

For de henvend 8 Aar, der ligge mellem dette Tidspunkt og det Aar, der er sat som Endepunkt for de her meddelte Bidrag til Archivets Historie, have vi endnu kun at notere følgende. Under 25 April 1852 blev Fuldmæg-

tig Lassen, der 22 Januar 1847 var bleven Kammerraad, udnævnt til Archivar under det Slesvigske Ministerium, uden at der i hans Sted blev ansat nogen anden Fuldmægtig. I Marts Maaned 1855 afgik den anden Fuldmægtig Munch ved Døden i en Alder af henved 67 Aar, efter at have tjent ved Rentekammeret i 48 Aar, siden han var 19 Aar gammel; ved Archivet havde han været i over 34 Aar. Hans Plads blev ved kongelig Resolution 4 April 1855 ved Constitution, og ved kongelig Resolution 22 Marts 1856 ved endelig Udnævnelse, besat med den navnlig som lærd Personalhistoriker og flittig og yndet historisk Forfatter bekjendte Cand. phil. Poul Frederik Barfod, Student fra 1828, Amanuensis ved Universitetsbibliotheket 1838—39, og Bibliothekar ved Skandinavisk Selskabs Bibliothek siden 1846. I Aaret 1859 blev Archivaren Rosenstand-Goiske, der 6 October 1851 var bleven Justitsraad, angrebet af en Sindssygdom, der foranledigede, at han under 30 April 1860 erholdt sin Afsked, efter at have været ansat ved Archivet i 19, og været Archivar i 15 Aar.¹⁾

Vi have nu fulgt Rentekammerarchivet gennem dets forskjellige Tilskikkelser i Løbet af to Aarhundreder. Vi have seet Archivet voxe, og Personerne vexle, seet mange Forsyndelser mod de Interesser, som det er et Archivs Bestemmelse fortrinsvis at tjene, men dog ogsaa ved Siden deraf mange Vidnesbyrd om, at Styrelsen besad Evne og Villie til at bedømme og skatte Samlingens Betydning, og dens Vigtighed ogsaa for kommende Tider. Skridt for Skridt kunne vi følge Archivets Udvidelse, fra den Tid af, da det kunde nøjes med eet Kammer i den gamle Cancellibygning ved Holmens Bro, indtil Nutiden, da det

¹⁾ Han døde 19 Januar 1864, 62 Aar gammel.

kræver en Plads, der omtrent svarer til begge den nuværende Cancellibygnings to Hovedfløje, idet vi ved Siden deraf lægge Mærke til, at medens Archivet i de 135 Aar siden 1736 er blevet fem Gange saa stort, er Antallet af de Personer, der besørge dets Forretninger, endnu i dette Øjeblik det samme som dengang. Vi have seet talende Beviser paa, at et Archiv er en Institution, der ikke taaler Ligegyldighed eller Mangel paa Tilsyn fra Styrelsens Side, uden at komme i Forfald, men vi have ved Siden deraf ogsaa seet, hvorledes netop den Omstændighed, at et Archiv strækker sig nær til Nutiden, og derved er nøje knyttet til Administrationen, har den heldige Virkning, at hver Gang et saadant Forfald indtræder, Nødvendigheden da fremtvinger en Gjenoprettelse af Ordenen.

Archivets Historie efter 1860 tilkommer det ikke nærværende Udgiver at beskrive, og han har derfor ogsaa afholdt sig fra enhver Udtalelse om de sidste Archivarers Styrelse og om Archivets indre Historie i de Decennier, der gik nærmest forud for dette Aar, idet han hermed afslutter disse Bidrag til Rentekammerarchivets 200aarige Historie.

I.

Hofholdnings-Regnskab fra 1527.

Et Hefte i lille Kvart paa tolv Blade, af hvilke kun de 6 ere beskrevne, helt med Antonius Wulfferds Haand. Det findes i chronologisk Samling som Nr. 25. Et andet Exemplar med samme Haand findes ogsaa i denne Samling, og ligeledes to ufuldstændige Concepter, dels med samme, og dels med en anden Haand. Da Antonius Wulfferds ikke er meget bekjendt, aftrykkes her hans Forpligtelse til Kongen af 25. Februar 1527, efter den egenhændige Original, der findes som Nr. 23 i chronologisk Samling. «Jch Anthonius Wulfferdes bekenne mit disser myner handtschrift: nachdem de durchluchtigste, grothmechtige, hoichgeborne furste vnd herr, herr Frederich tho Dennemarcken, der Wende vnd Gotten khoningh, erwelter khoningh tho Norwegen, hertogh tho Slesswig, Holsten, Stormarnn vnd der Dytmerschen, graff tho Oldenburgh vnd Delmenhorst, myn gnedigster herr, my vth sundergen gunsten vnd gnaden vor syner mat. dener vnd secretarien angenohmen, vnd itzundes tho vuller perticipation vnd boringe der cantzelien khomen laten, vnd henfurder gern furderinge, gunst vnd gnade ertegen, vnd na myner gelegenheit nottrofflig vorseen willen, des ich my gegen syne kho. mat. hoichligen hebbe thobedanckende, demnach sso vorplichte ich my gegen syner kho. mat., dat ich my buten dersuluen furstendhome Slesswig vnd Holsten nicht begeuen wil, sunder my vnder syner kho. w. de tydt mynes leuendes setten vnd bliuen, dersuluen bestes vnd

fremen weten vnd furderen vnd dat argeste na mynem vermoge helpen wenden vnd hinderen, vnd hebbe des in vrkhundt myn pitzir hirunden gedruket. Gegeuen tho Gottorp am dage Mathie apostoli anno d. xxxvij.»

Wes ich Anthonius Wulfferdes von kho. mat. tho Dennemarcken mynem gn. hern in gelde entfangen vnd wedderumb von syner kho. mat. wegenn entrichtet hebbe anno d. 27 nach dem vmmeslage.

Entfanginge.

Erstelig vth der yseren kisten in dubbelden schillingen 1,000 ₰ lub.

Item noch vth dersuluen 220 ₰.

In drelingen 15 ₰.

In witten 70 ₰ 12 β.

In soesslingen 112 ₰.

Item vth Euerhardus syner kistenn in dubbelden meckelenborger vnd holstenschen schillingen 201 ₰ 13 β.

Noch vth dersuluen laden an witten 48 ₰ 2 β.

Item vth der yseren kisten 100 ₰.

Item vth der tunnen in dubbelden schillingen 230 ₰.

Item noch in eynem budel 100 ₰.

Item an schrickenborger 364 gulden tho 27 β gerekent, is tho gelde 614 ₰ 4 β.

Item noch von her Johan Obergen vth der tollebodenn entfangenn 522 ₰ 8 β.

Item noch von mynem gn. hern in denschen gelde 850 ₰, is tho lubschen gelde 510 ₰.

Item noch in jochimdaler, dat stucke tho 26 β gerekent, 49 ₰ 8 β.

Item noch in jochimdaler, na munthe tho reckende, 36 ₰.

Noch in jochimdaler 15 ₰.

Item noch in jochimdaler 30 ₰.

Item in denschen gelde 776 ₰ 9 β densch, is tho gudem gelde gerekent, 465 ₰ 14¹/₂ β.

In marckstucken, dat stucke tho 17 β gerekent, 180 ₰.

Item 15 gulden in golde, dat stucke tho 27 β, is tho marcken 24 ₰ 6 β.

Item noch entfangen in denschen gelde 630 ₰ densch, is tho gudem gelde gerekent 372 ₰ lub.

Summarum aller boringe, dat densche tho dudschen gelde gerekent 4,927 *) ₰ 4 β lub.

Daruon wedder entrichtet vth beuelh mynes gn. hern. Erstlich Detleff Ratlowen 241 gulden, is tho marcken 361 ₰ 8 β.

Otto Ratlowen 121 gulden, den gulden gerekent tho 26 β, is 195 ₰ 2 β.

Wilhelm Steenwer na vormuge syner zedelen 124 ₰ 3 β.

Den drauanten vormuge orer reckenschup 411 ₰ 4 β.

Laurentius siluerknecht vor syn sommerkleidt 5 ₰.

Dem doctor tho Slesswigh vth kho. mat. perssonlichen beuelh 12 ₰.

Eler snider, dat he von wegen kho. mat vorlecht hadde, vormuge syner zedele 25 ₰ 13¹/₂ β.

Dem barberer vor syn samercleydt 5 ₰.

Item dat he mit mynes gn. hern kysten in Denemarcken vortert hadde 1¹/₂ ₰.

Dem remensnider tho Husshum vormuge synes registers 107 ₰ 2 β.

Jost bussenschutten tho eynem kleide geschenckt vth beuelh Detleff von Aleueldes 12 ₰.

*) Feilregning for 4,917.

Hinrick Bassen dem bussenschutten vor ein kleidt, ock Detleffs beuelh, $7\frac{1}{2}$ ₰.

Vit kaeke vor ein somer kleidt 5 ₰.

Gert kellerknecht vor ein somer kleidt 5 ₰.

Olof kellerknecht vor syn loehn vnd somer kleidt 16 ₰.

Johannes siluerknecht vor ein somer kleit 5 ₰.

Noch vthgelechts geldes mit myner gn. frwen kysten in Dennemarcken 3 ₰.

Dem frantzosischen bussenschutten vp reckenschup gegeuen 50 ₰.

Myner gn. frwen kellerknecht syn loehn vnd syn somer kleidt 16 ₰.

Wilhelm kleinsmidt vp reckenschup gegeuen 6 ₰.

Anthonius dem schriuer na vormuge syner zedelen $57\frac{1}{2}$ ₰.

Eynem baden von Ribbeniss geschenckt tho dranckgeld 1 gulden.

Eynem baden na Hinricus Schulten 10 β.

Item dem doctor tho Slesswig vth beuelh mynes gn. hern 37 gulden, is tho marcken $55\frac{1}{2}$ ₰.

Christoffer von der Schulenburg vormuge syner reckenschup, de Melchior Rantzow vom Kyle herschickede, 624 ₰.

Hansen von der Schulenburg vormuge syner reckenschup 136 ₰ 8 β.

Frantz von Bertensleuen vormuge syner reckenschup 150 ₰.

Hans Nassmars synem broder syn jargelt 180 ₰.

Dem meckelnburgschen cantzler syn jargelt 75 ₰.

Item einem baden vp reckenschup nach Zelle 1 gulden.

Dem nordenschen manne, de den roscher von Lubegk halen scholde, thor teringe 6 ₰.

Des kantzlers knechte, -de de breue gegen Nygemunster vnd furder nach Hamborch brochte, thor theringe 3 ₰.

Dem witbecker syn solt 15 ₰.

Syn somerkleidt 5 ₰.

Eynem pomerschen baden tho dranckgelde 2 gulden.

Andress baden vor ein somer-vnd winterkleidt, 6 par schoe vnd 1 hoet 15 ₰ 9 β.

Casthen gegeuen vp reckenschup vth beuelh Hinricus 12 β.

Dem wagendriuer, de den rustwagen drifft, vp reckenschup, vth beuelh Hinricus Schulten 1 gulden.

Georgius Rugen vor ein somerleit 5 ₰.

Benedictus baden na Rendesborch, alsse he myner gn. frwen den damasch halede 3 β.

Densuluen wedder henthobringende 3 β.

Eynem baden mit breuen nha Lubegk 1 ₰.

Item Marcus snider entrichtet vp syne reckenschup 500 ₰.

Mathias Clocken entrichtet 18 ₰ 12 β, welchs tho hulpe quam tho den schrickenborger, sso gegen Eckelnforde quemen, den tymerluden tho lohnende.

Item her Hinrick Salssburges knechte, de breue brochte 12 β.

Clawes von Aleuelde vormuge syner reckenschup entrichtet 378 ₰ 12 β.

Item Jurgen von der Herberge vormuge syner reckenschup 111 ₰.

Item Eler snider tho hulpe syner kost 15 ₰.

Item dem platensleger von Wesel vor packenelgen 15 ₰.

Item vp de beiden keritzer, sso he mynem gn. hern vnd dem cantzler slaen scholde, vp reckenschup 30 ₰.

Item mynem gn. hern hertog Cristian gegeuen in denschen gelde, dat entfongk Dirick von Rethen(Reithen), 375 ₰, is in gudem gelde 225 ₰.

Item noch synen gn. in gudem gelde 49 ₰ 8 β.

Den drauanten vp reckenschup 30 Ɔ.

Item Hintze wingerdener entrichtet in denschem gelde 275 Ɔ, is tho gude gelde 165 Ɔ.

Hans dudeschen vormuge syner reckenschup entrichtet 681 Ɔ 15 Ț 2 d. lub.

Summarum aller vthgiff 4,933 Ɔ 10 Ț.

II.

Hofholdnings-Regnskab fra 1528.

Et Hefte i lille Kvart paa 8 Blade, af hvilke kun de 5 ere beskrevne, helt med Antonius Wulfferds Haand. Det findes i chronologisk Samling som Nr. 30. Et andet Exemplar med samme Haand findes ogsaa i denne Samling, og ligeledes en temmelig fuldstændig Concept.

Wes ick Anthonius Wulfferdes anno d. 28 van wegenn ko. mat. tho Denmargkenn mins gn. h. an ghelde entfangen hebbe.

Item int erste von Detleff Brocktorppen 200 guldenn inn munte.

Mandages nha trinitatis.

Dossuluest vonn Dettleff vonn Aleuelden 215 guldenn in munte.

Item noch ein hundred vnd 3 margk greuenschat vonn Andress Rantzowen tho Salsow.

Item noch in denischem gelde vonn des bisschoppes vonn Arhussenn cappelan 200 Ɔ denisch, is lubescher munte 120 Ɔ.

Item vonn Jenns Matzen 180 ₰ denisch, is lubesch
108 marck.

Item vonn Hinricus Schulten 243 ₰ lubesch.

Item vonn her Proberenn 90 golt gulden, is 146 ₰
4 β.

Noch vonn ohme 100 ₰ denisch, is lubescher munte
60 ₰.

Summa lateris 1402 ₰ 12 lubesch.

Item von Melchior Rantzowen vth dem tollen tho
Renderssburg 194 ₰ 12 β.

Von kho. w. vth der ysseren kisten 136 ₰ 10 β
denisch, is lubescher munte 82 ₰.

Von Marten Magnussen frwen vorssetenen lanthschatt,
dat se muste dubbelt geuen, 281 ₰.

[Summa Indtægt 1,960 ₰ 8 β lybsk.]

Ditt nageschreuen is de vtgiffit von denn vorrighen
summen.

Item Siuert Swin vor eynem gulenn am dage trini-
tatis 50 gulden in golde, 26 β vp eynenn gulden gerekennt,
is 81 ₰ 4 β.

Item eynenn hessesskenn baden 2 gulden mandages
na trinitatis tho drangelt.

Item dинxtedages na trinitatis dem luneborgeschenn
baden tho drangeltt 2 gulden in golde.

Item Erick Hackenn des midweckens nach trinitatis
vth beuel ko. mat. vornoget 64 gulden.

Item Allexius trommeter dossuluest vth beuelh syner
Ko. Matt. 4 gulden.

Item dossuluest dem jungen Ploch tho syner teringe
6 gulden.

Item dem trumensleger dossuluest am dage corporis
Christi 2 gulden.

Summarum 201¹/₂ ₰.

Item dem jungen Kram gegeuen tho eynem klopper vnd teringe dossuluest 10 gulden.

Item der denisshenn vthquitinghe, vormuge mester Johan Fressenns register, tho Segeberge dinxtedages nha trinitatis, is in all 113 ƒ 3 β .

Item dem denischenn badenn Knuth thor theringhe in Norwegen 10 Gulden, is 25 ƒ denisch.

Item hertzog Cristierns vthquitinge tho Eklenforde Tomas Broderstorp $33\frac{1}{2}$ ƒ .

Item mester Mathias Klogkenn tho behoff der timterlude betalinghe 130 ƒ .

Item dossuluest noch Mathias Klogkenn 79 ƒ .

Item vor wagenschott Tomas Jepssenn tho Flenssburgh 30 ƒ .

Item eynem landtzknechte Frantz von Swicko thor teringe 4 gulden.

Summarum 421 ƒ 11 β .

Item dem badenn Benedictus thor teringhe nha Lubegk von Nweborch aff donnerdages na diuisionis apostolorum $2\frac{1}{2}$ ƒ .

Item Benedictus Klogkenn vthgelechtes geldes na Rostock dossuluest weddergegeuen 7 ƒ 5 β .

Item dem sasseschen badenn gegeuen tho dranggelde am sonnauende nha diuisionis apostolorum 1 gulden.

Item eynem megklenborgerschen baden tho drangckgelde 1 gulden.

Item twen lantzknechten vth beuelh des marschalkes 8 gulden.

Item eynenn remenssnider tho Flenssburg vth beuel Wilhelm Steenwer 4 ƒ 13 β .

Item dem badenn, sso der Kindelbrug geschickt hedde, 4 ƒ 6 β .

Item den drauanten in betalinge vp de 2 golt gulden 17 gulden 5 β in munthe sondages nha Egidii.

Summarum 59 ₰ 13 β.

Item mester Johan Alberdes 20 ₰.

Item Andressenn schipper 8 gulden.

Item dem kopperdegker, alsse he de klokkenn hale vth Denmarckenn, 10 gulden.

Item des bussenschutten broder 8 gulden.

Item der denischen kentzellers knechte, do he klokkenn halde, 8 gulden.

Item Seuerin Petersssenn vth beuelh syner mat. vthgelechts geldes 10 gulden.

Item eynem landtsknechte vth beuell des marsschalckes 6 gulden in golde, denn gulden to 27 β.

Item Peter vonn Kollenn vth beuel des marsschalcks 2 gulden.

Item Marcus Holstenn vth beuhel des marsschalcks 1½ gulden.

Item dem schipper vp der jacht vth beuhell des marschalcks 16 gulden.

Item vor eyn kleth 8 ₰.

Item 6 boessluden eynem jedern 3 ₰ denisch, is 6 gulden in golde.

Item eynem landsknechte Roeker genanth 3 gulden.

Item noch eynem bussenschutten von Copenhauen vor eyn kleit vnd jarsolt 15 gulden.

Item dem frantzossenn bussenschutten vp syne reken-schop 20 gulden.

Item Matias Klogkenn vth beuel ko. matt. 215 ₰.

Item Roelich vth beuel ko. matt. hauerenn daruor to kapende 40 gulden.

Item Hertich Andressenn vor eyn pert vth beuelh des marschalcks 35 gulden.

Summarum 588 ₰ 12 β.

Item 8 schutten, sso de mast brochten, thor teringe wedderumb 8 ₰ denisch.

Wolmer von der Herbergen vnd Johan Fressenn vth-
quitinge tho Flenssborch vth beuel des marschalcks 2½ ƒ.

Item dem berghmanne, sso vth Schone quam, 4 gulden.

Item den tein drauanten geschengket, sso vp der jacht
weren, 20 gulden.

Item Roelich vth beuel ko. matt. 4 gulden thor te-
ringhe na Funne.

Item drenn lantsknechten vth beuel des denischen
cantzellers thor teringe geschengket 6 gulden.

Item dem drauanten Hansse tor teringe 2 gulden.

Item Jochim Platen jn betalinge synes soldes vnd
tho eynem klopper 30 gylden.

Item ko. mat. vorantwordet in golde 5 gulden, dat
stucke 27 schillinge, is 8 ƒ 7 β.

Item denn boessluden vp der jacht ohre besoldinge,
alsse wedder vth Denmarckenn quemenn, 58 ƒ.

Item den beyden bussenschutten 8 gulden.

Scipper Andressen in syne rekenschop, 4 gulden.

Item dem kremer 12 ƒ.

Item eynem, der de valen brachte vth Dennemarken,
1 gulden.

Mester Peter to Lime 2 β.

Item twenn baden nha Buckehagen 8 β.

Item Hederstorffes knechte Pawell Nagell vth beuelh
syner mat. 4 gulden in golde.

Summarum 211 ƒ 11 β.

Item Mathias Clocken gedhaen tho behoff der tym-
merlude gegen Eckelnforde 244 ƒ 10 β.

Dartho ohme kho. mat. vth ehrem budell deden 11
gulden in golde.

Item Jacob syner mat. schroder (snider) vthgelechtes
geldes tho dem kleinen jungen 29 β.

Item 13 landsknechten vth beuelh des marschalcks
5 gulden 18 β.

Item dem grauen tho Nwrgarden tho hulpe synes jargelds 125 ʒ.

Item Nielss Seuerynss vor 2 grawe laken den drauanten tho kappen 15 gulden.

Dem piper vnd trumensleger vth beuelh kho. mat. 6 gulden.

Item noch Mathias Clocken gedhaen 25 ʒ.

Item Braden na Schone teringe 12¹/₂ ʒ densch, 5 gulden.

Item olderman vth beuelh syner mat. 2 gulden.

Item des danschen cantzlers knechte Oleue 4 gulden.

Schipper Andress syn jargelt 40 gulden.

Item Knudt baden thor theringe nha Norwegen 16 gulden.

Summarum 637 ʒ 1 ʒ.

Item Braden thor theringe na Dennemarcken 3 gulden.

Item Laurens kamerknechte na Lubegk mit gedhaen vth beuelh syner mat. 4 gulden.

Item hertogh Hinrichs baden von Meckelnburg 2 gulden tho dranckgelde.

Item den landsknechten, vth beuelh des marschalcks, sso indt borgleger vorschreuen, 3 gulden.

Dem hamburger baden, sso de tydinge von den geschickten brochte, tho drangkgelde 2 gulden.

Braden theringe gedhaen nha Dennemarcken 6 ʒ densch.

Noch eynem hamburger baden geschenckt ¹/₂ gulden.

Myns gn. heern baden na Hinricus Schulten tho Hamburg 2 ʒ.

Item Tessmor hertogen Hanssen dener vor ein kleidt vth beuell Detleff von Aleueldes 8 ʒ.

Summarum 36 ʒ 9 ʒ.

[Summa Udgift 2,157 ʒ 1 ʒ lybsk.]

III.

Kieler Omslags-Regnskab fra 1528.

Tre Blade i Folio, af hvilke kun de to ere beskrevne, helt med Henrik Schultes Haand. Det findes i chronologisk Samling som Nr. 30, b.

Anno domini 1528 hebbe jck Hinricus Schulte dyth nageschreuen van wegen mynes g. h. hertzogen Carstenns to Holstenn vppem vmmeslage entfangen vnnd vthgegeuen.

3000 ₰ lubesch entfangen von der hauemystrynnen vor Abell Rantzowenn, de myn g. h. von er vppe rente nam.

Daruan entrichtett.

800 ₰ houetstols Jaspar Seestedenn, 48 ₰ rente darup.

700 ₰ houetstols Bartolomeus van Qualen, 42 ₰ rente darup.

300 ₰ houetstols Hinriche van der Wischen, 30 ₰ rente darup.

[Vedtegning til disse tre Poster:] De breue darup ssyn by my; de will jck mynem g. h. suluest vorantwardenn.

42 ₰ rente Hanns Mynricke vppe 700 ₰ houetstols.

36 ₰ rente Otte Blomenn vppe 600 ₰ houetstols.

27 ₰ rente Pawell van Aleuelden vppe 450 ₰ houetstols.

[Vedtegning til disse tre Poster:] Disse dre wolden eren houetstol nichtt wedder hebben, wente sse wusten ere geltt nichtt touorsseggende, ock was vor deme vmmeslage mit en gehandeltt, dath myn g. h. dat geltt dyt jar noch beholden wolde.

Summa des betalden houetstols mitt der rente 2,025 ₰.

Kremern vnnd coepluden gegeuen van deme ouerigem gelde.

400 ₰ Hinricke van Collen vth mynes g. h. eygen beuele.

69 ₰ 12 β Berndtt Langermanne.

11 ₰ 4 β deme jsserkremer.

14 ₰ 14 β der hoffmeisterynnen tor vthquitinge.

22¹/₂ ₰ vor 15 elen wandes, sso de hauemeysterynne vthnam van Jacob Schroder tom Kyll.

75 ₰ vor 4 leste soltes Detleff Schuldorpe to Hamborch. Is de tunne 25 β bynnen Hamborch.

18 ₰ Marquart Dibbernn vor dat soltt to foerlone, js de tunne 6 β.

Summa jllius 611 ₰ 6 β.

Summa summarum aller vthgiff 2,636 ₰ 6 β.

So ssyn noch by my jn redem gelde 363 ₰ 10 β. Dessuluen tho der vthgiff gelechtt, sso ssyn dat jn alle 3,000 ₰.

[Som Bilag findes vedlagt:]

A. Langermans rekenschopp.

4 gulden vor 8 elen kammelottes; schenckede myn g. h. hertzog Carsten syner f. g. secretarien Frantzen.

18 ₰ 9 β vor 1 ele vnnd ¹/₂ quarter blyantt, de ele 11 gulden, dorch de hauemeisterynnen vthgenamen.

26 gulden vnnd 1 orth vor 10¹/₂ elen grawes sammittes, de ele 2¹/₂ gulden; ock dorch de hauemeisterynnen vthgenamen.

3 ₰ 1 β vor 3 elen schelerts (?), ock dorch de hauemeisterynnen vthgenamen, is de ele 11 β.

2¹/₂ gulden vor 2¹/₂ elen syden tafft, nam de hauemeisterynne ock vth.

Summa 69 ₰ 12 β.

B. Der jsserkremers rekenschopp.

7 ƛ vor 4 sprutten van missinge, dat stücke to 28 β .

2 ƛ 12 β vor dre luchtere, de grottete koste 20 β , de anderen beyden kosten tossamende 1 gulden.

1 gulden vor 3 water haneken, daruan kostede dat stücke acte schillinge.

Summa 11 ƛ 4 β .

IV.

Hofholdnings-Regnskab fra 1529.

Et Hefte i lille Kvart paa 18 Blade, af hvilke kun de 12 ere beskrevne, helt med Antonius Wulfferds Haand. Det findes i chronologisk Samling som Nr. 39. Et andet Exemplar med samme Haand findes ogsaa i denne Samling.

Wes ich Anthonius Wulfferdes jm jare 29 vonn kho. mat. tho Dennemarcken mynem gn. heernn jn denischenn gelde entfangenn hebbe. Jch hebbe auerst de budell vngetelt tho my genohmen; is thobesorgende, dat sse nicht alle vulgetellet synn, dan ich hebbe feyll daran gefundenn.

Im erstenn budell 390 ƛ .

Im anderen sacker 200 ƛ minus 3 β .

Im druddenn 428 ƛ 13 β .

Im veerden 200 ƛ .

Im vefften 480 ƛ .

Im seesten 150 ƛ .

Im seueden 300 ƛ .

- Im achten 180 ₰.
 Im negeden 200 ₰ 15 β.
 Im teynden 159 ₰ 3 β.
 Im elfften 88 ₰.
 Im twelfften 224¹/₂ ₰.
 Im drutteynden 300 ₰.
 Im veerteinden 150 ₰.
 Im voffteinden 200 ₰.
 Im sosteindenn 109 ₰.
 Im seunteinden 258 ₰.
 Im achteinden 880 ₰.
 Im negenteindenn 219 ₰.
 Im twintigsten 232 ₰.
 Im xxj: 253 ₰¹/₂ ₰ 2 β.
 Im xxij: 200 ₰.
 Im xxiiij: 193 ₰ 14 β 10 d.
 Im xxiv: 100 ₰.
 Im xxv: 24 ₰ 2 β.
 Im xxvj: 107 ₰ 3 β.
 Im xxvij: 24 ₰.
 Im xxviiij: 249 ₰ 8 β.
 Im xxix: 300 ₰ 5 β.
 Im xxx: 220 ₰.
 Im xxxj: 61 ₰ 3 β.
 Im xxxij: 50 ₰.
 Im xxxiiij: 30 ₰ 12 β.
 Im xxxiv: 100 ₰.
 Im xxxv: 100 ₰.
 Im xxxvj: 166¹/₂ ₰ 3 β.
 Im xxxvij: 2.7 ₰.
 Im xxxviiij: 88 ₰ 14 β.
 Im xxxix: 265¹/₂ ₰.
 Im xl: 306¹/₂ ₰.
 Im xlij: 32¹/₂ ₰.

Im xlij: 153 ₰.

Im xliij: 143 ₰.

Im xliv: 58 ₰ 6 β.

Im xlv: 150 ₰ 3 β.

Im xlvi: 205¹/₂ ₰ 7 β.

Im xlvij: 100 ₰ 14 β.

Im xlviij: 154 ₰ 6 β.

Im xlix: 232 ₰ 1 β.

Im l: 215 ₰.

Im lj: 14¹/₂ ₰.

Im lij: 700 ₰.

Im liij: 903 ₰.

Im liv: 127 ₰.

Im lv: 285¹/₂ ₰. Auerst de seedell disses sackes hellet 379 ₰, sso feylden daran 93¹/₂, tuget my Albrecht vonn Goch vermuge syner handtscrifft.

Im lvj: 900 ₰.

Im lvij: 720 ₰.

Im lviiij: 571 ₰ 4 β.

Im lix: 20 ₰.

Im lx: 1000 ₰.

Im lxj: 37 ₰.

Item vonn dem cantzler de landtbede vth dem ampte Hintzegauel 646 ₰.

To Koldingen von Jens Hwatz 100 ₰.

Von Erich Krummedick 60 ₰.

Item vth der ysseren kisten tho Gottorp genohmen in twen secken 224¹/₂ ₰.

[Summa Indtægt 16,152 ₰ 8 β 10 d. dansk.]

Dyth nachuolgende hebbe ich daruann entrichtet.

Detleff van Aleuelden dat ohme kho.mat. gelehnet 525 ₰.

Benedictus Borgschriuer dosuluest 30 ₰.

Georgenn Goltsmidth tho Slesswigh syne betalinge vormuge syner seedele 346 ₰.

Seebalt zeugmeister syn jargelt vnnd vthgelechts geldes
246 ƒ 14 β .

Dem koppersmede tho Slesswig vth beuelh des
khokenmeisters $82\frac{1}{2}$ ƒ .

De krutkistenn tho beslande dem smede 3 ƒ 5 β .

Den repslegern thom Kyle dat sse tho behoff des
schepes tho Eckelnforde gearbeidet haddenn 181 ƒ .

Mathias Clockenn gedhaen vth beuelh syner mat. 55 ƒ .

Karsten bussenschutte syn jargelt vnnd kledinge 51 ƒ
7 β .

Benedictus Clocken gedhaenn dat ohme kho. mat.
gelehnet tho behoff syner ossendrufft 900 ƒ .

My Anthonius, darmidt my syne mat. entsettet, 100 ƒ .

Jacob snider tho Flennssburge gedaen tho behoff kho.
mat. etwas tho kopende $7\frac{1}{2}$ ƒ .

Mester Peter tho eynem grawen rocke $7\frac{1}{2}$ ƒ .

Bruschenn gegeuen vth beuelh syner mat. 20 ƒ .

Hans vonn Kindelbrugge vth beuelh des marschalcks
 $67\frac{1}{2}$ ƒ .

Drenn landsknechten vth beuelh des marschalcks
 $12\frac{1}{2}$ ƒ .

Harmen bussenschutten vom Kyle vth beuelh syner
mat. 25 ƒ .

Noch eynem bussenschutten $2\frac{1}{2}$ ƒ .

Mathias Clocken gedhaen tho Flennssburge 50 ƒ .

Dartho hefft he vth kho. mat. khamer entfangen
290 ƒ lub., de nicht in disse reckenschup kamen.

Her Johan Rantzowen gedhaen, de ohme kho. mat.
gelehnet, 50 ƒ .

De vthquitinge tho Hadersleuen, alsse myn gn. here
jnt ricke toch, 50 ƒ .

Hans Luckenn spelgelt, sso ohme kho. mat. schuldigh
was, $82\frac{1}{2}$ ƒ .

Niels Lucken spelgelt 150 ƒ .

Lage Bradenn syn jargelt, sommer cledingē vnnd vor
eynem klopper 37 ʒ 5 β.

Mester Johan Alberdes tho Nwborg vth beuelh syner
mat. 15 ʒ.

Christoffer Weruelewenn vor ein kranck perdt, sso
tho Hadersleuen was bestanden bleuenn, 20 ʒ.

Hans Nassmar dat ehme kho. mat. gelehnet 500 ʒ.

Rassmus borchschiuer vor twe tunnen kakabillenn
4^{1/2} ʒ.

Myner gn. frwen tho borden (?) 4 β.

Dem baden na dem cantzler tho Hintzegauel teringe
10 β.

Dem boddeker vor achtendeyl tho dem suluer 10 β.

Hertogh Hanss perde thobeslande 12 β.

Myner gn. frwen suluest gedhaen 2^{1/2} ʒ.

Dem finckenfinger tho eynem punt bussenkrudes 10 β.

Vor hertogh Hanss cleder tho waschende 1 ʒ.

Jacob Deren tho eynem par scho 10 β.

Olde Tomas teringe na Gottorp vmb de twe ame
wins thohalende 5 ʒ.

Noch vthgelechts gelds 2 ʒ 1 β 1 wit.

Dem goltsmede tho Odensehe vor twe lepell tho-
makende 8 ʒ.

Hans furboter tho honren vnnd sonnst allerley 20 β.

Sander Schottenn tho behoff der bosslude betalinge
vp der Narreniacht 33 ʒ 14 β.

Vor den sammit tho hartogh Hanses rocke vnnd den
sardock darunder 123 ʒ.

For bendeln tho demsuluen 10 β.

Ortwinus (?) hertogh Hanss dener 10 ʒ von wegenn
des koters, sso tho Gottorp mit dem bussenkrude tho
hemmel fhoer, vor welckernn he gut gesecht hadde, vth
beuelh Hinricus Schulten.

Hans Barscheer vor twe slipsteen 1 ʒ.

Vor veer'punt mandelen 12 β .

Jacob snider vor sindel vnnd anderen dat kho. mat.
gekregen 3 fl 2 β .

Dem ridenden baden tho eynem par schoe 10 β .

Vor eynen kam tho kho. mat. behoff 10 β .

Vor samit tho myner gn. frwen kragen vnnd ein
vntze goldes 14 fl 6 β .

Dem finckenfenger tho denn honre netten 7^{1/2} fl .

Clawes vonn der Merwitz teringe na Gottorp 5 fl .

Olde Tomas theringe na Gottorp mit der Hamburger
breff 2^{1/2} fl .

Jacob furboter tho eynem par schoe 10 β .

Dem kremer vor syden bordenn vnnd blackhorne, sso
min gn. frwe gekregenn, 6 fl 9 β .

Dem sadelmaker vp etliche sedele gegeuen vth beuelh
Cristoffer Weruelewen 10 fl .

Vor lynnwant den jungen tho hassenn 2 fl 6 β .

Dem boddeker vor twe veerdendele 8 β .

Des doctors vtquitinge tho Nwborg 3 fl 5 β .

Mins g. h. becker von Kaldingburg tho Nwborg ge-
schenckt 2^{1/2} fl ,

De vthquitinge der wagenperde tho Cursoer 47 fl 2 β .

Dem ridende baden tho eyner halterenn 10 β .

Der khoningynnen suluest gedhaen 5 fl .

Vor lynnwant tho frewchen Annen 8 fl 4 β .

Item den boessluden vp der narreniacht ohre mandt
soldes 30 fl 10 β .

Eynem kremer vth beuelh des doctors 20 fl .

Wilhelm Bwmeister vp syne reckenschup 10 fl .

Engelckenn suluerknecht dat he hen vnd wedder ju
kho. mat. der khoningynnen(!) vnnd sonst vthgelecht hadde
6 fl 9 β .

Eynem badenn vonn Hadersleuen vth beuelh des
cantzlers 3 fl .

Vor myns gn. herrn vnnd frwen jungen hasenwandt auerthoscherende 1 ʒ.

Johannes apteker theringe na Slesswige 25 ʒ.

Noch vthgelechts gelds vor rosynen ohme suluest 12 ʒ.

Tomas Goltsmidts vor gewant, sso Jacob snider gehalt, 8^{1/2} ʒ.

Dem baden syn perdt tho beslande 7 ʒ.

Der khoningynnen suluest 5 ʒ.

Mester Johan Alberdes [tho] Copenhagen vth beuelh Rolichs 12^{1/2} ʒ.

Her Magnus Laurentzen vor 80 rosennobell 800 ʒ.

Andress badenn von Prussen vth beuelh des cantzlers 7^{1/2} ʒ.

Myns gn. herrn baden mit eynem breue na Hagenscho 2^{1/2} ʒ.

Dirick Gyssenn vor syden gewannt, sso Jacob snider vonn ohme genohmen, 252^{1/2} ʒ.

Her Johann Vrne tho behoff der greuere tho Kopenhagen vth beuelh Domstorps 100 ʒ.

Mynen gn. frwen vor twee bedeboeker 24 ʒ.

Vit van Munster synem knechte Stacius vth beuelh des marschalcks 30 ʒ.

Dem doctor vor achte elen sammitz vnnd 8 elen sardoecks vth beuelh syner mat. 59^{1/2} ʒ 4 ʒ.

Mester Andress Glob auerantwurdet vth beuelh syner mat. 2,016 ʒ.

Dem doctor vth beuelh syner kho. mat., sso he ohme lehnde, 60 ʒ.

Dem goltsmede vor eynem tehnen krasser, vor suluer vnnd makeloen, 5 ʒ 10 ʒ.

Vor neysydenn tho myner gn. frwen behoff 5 ʒ.

Item dem forman, sso kho. mat. vonn Khokhe forde gegen Copenhagen, 1 ʒ.

Hans furboter vthgelechts gelds 5 ʒ.

Jacob bussenschutten vp der groten iacht syn halue iargelt vnnd ein kleydt vth beuelh des marschalcks 38¹/₂ ʒ.

Dem gelrischen bussenschutten syn halue iargelt vnnd kleidt vth beuelh der marschalcks 38¹/₂ ʒ.

Hinricus camerknechte vor boekebindent 12 β.

Mester Johann Alberdes vor boeker, sso he vor kho. mat. gekofft, 3 ʒ 6 β.

Peter vonn Kollenn vp des drauanten reckenschup gegeben 260 ʒ.

Vrbann von der Swyniss vth beuelh des marschalcks 12 ʒ.

Pawell Nagell vnnd den anderen hertogen Cristians drauantenn vth beuelh des marschalcks 100 ʒ.

Engelken vthgelechts geldes vor de khoningynnen 10 β.

Kho. mat. by Clawess von der Dekent gesent 5 ʒ.

Der khoningynnen gesent by Voschen 1 ʒ.

Dem houethman Jacob Kussowenn tho betalinge der landtsknechte gegeben 800 ʒ.

Dem bussenschutten vor twe heuetuge vnnd towe 82¹/₂ ʒ.

Der khoningynnen by ohrem jungen gesent 6 β.

Vor 36 hellebarden tho hertogh Carstens drauanten 72 ʒ.

Euer scheper vp syne reckenschup gegeben 365 ʒ.

Mauritius von Herlingen vp syne reckenschup 307¹/₂ ʒ.

Dem trummetter jungen vth beuelh syner kho. mat. 10 ʒ.

Der khoningynnen by Hans furboter gesent 12¹/₂ ʒ.

Schipper Niels vor arbeyt vp dem Slyhauen vth beuelh des marschalcks 12 ʒ.

Vor 39 bonitte (?) tho hertogh Cristians drauanten 120 ʒ.

Johann Fressenn vth beuelh syner kho. mat. 10 ʒ.

Eynem bussenschuttenn vth beuelh Melchior Rantzowen
7¹/₂ ₰.

Vor twe sadele vth beuell syner kho. mat. 12 ₰.

Vor eynen bemaldenn breff vth beuelh syner mat.
10 ₰.

Myner gn. frwenn vor tweren 4 ₰.

Noch vor lowennt (?) 7¹/₂ ₰.

Noch vor bendelen 2¹/₂ ₰.

Den trummettern vth beuelh des marschalcks 10 ₰.

Mynem gn. heernn herthog Cristian na Norwegen mit-
gegeuen 2,530 ₰.

Vor sydenn frantzen tho myns gn. heernn gardynen
tho makelohn 10 ₰.

Vor dree yserenn beddenn 33 ₰ 12 β.

Hertogh Cristians vthquitinge tho Albrecht vonn
Gochenn huss 310 ₰.

Noch tho Jurgen Hauemans husse 27 ₰ 2 β 2 witen.

Dem. wagentriuer tho Repen 7 β.

Tomas Schottenn vor gewandt, sso hertogh Cristian
hadde vthnehmen laten, vnnd dat myns gn. heernn snider
tho Rolichs vnnd Hans Winds mantell hefft vthgenhamenn,
66 ₰ 6 β.

Noch Bartelt Foss dat hertogh Cristian hedde vth-
nehmen laten 30 ₰ 2 β.

Bernnd Rotger vor perlenn, vnntzegolt vnnd suluer,
sso myn gn. frwe hedde vthnehmen laten, 303 ₰ 12 β.

Tomas Goltsmede, so myns gn. hern snider vonn
ohme vthgenohmen hadde, 33 ₰.

Dem schipper, sso dat holt na Flenszburge fhorede,
dat myn gn. here gekofft, thor fracht 179¹/₂ ₰.

Ambrosius Bockbinder vor hertog Cristians vthqui-
tinge vnnd vor gewant, sso he dar hadde vthnehmen laten,
59 ₰ 3 β.

Noch vor veer rosennobell 40 ₰.

Noch vor veer hellebarden tho hertogen Cristians drauanten 8 ₰ .

Den barentreckers 3 ₰ .

Der khoningynnen gesent by Clawes von der Deken 1 ₰ .

Clawes von der Merwitz vor ein perdt vth beuelh des marschalcks 70 ₰ .

Dem goltsmede vor suluer vnd makeloenn vth beuelh syner mat. 25 ₰ .

Dem finckenfenger thor hutten vnnd lynen (?) 25 β .

Jacob snider vthgelechts gelds vermuge syner zedelen 28 β .

Noch vor want auertboscherende 18 β .

Myner gn. frwen vor ein boek 20 β .

Alexannder the eynem kumpas 2 $\frac{1}{2}$ ₰ .

Vor veer engelottenn vnnd 13 vnngerische gulden 80 ₰ 4 β .

Vp der narreniacht den boessluden ohren mands soldunge 33 ₰ 10 β .

Dem remensnider vor strippen 2 ₰ .

Noch dem sadelmaker vor seedele vth beuelh Wervelewenn 26 ₰ 6 β .

Dem smede vor myner gn. frwen perde thobeslande vth beuelh Johan Domstorps 12 ₰ 2 β .

Dyrick Gyssenn dat hertog Karsten vonn ohme hadde vthgenahmen 164 ₰ 8 β .

Dat myns gn. hernn snider noch vonn densuluen vthgenahmen nhamals 57 ₰ .

Hinricus suluerknechte vor glese vnnd schottelen 1 $\frac{1}{2}$ ₰ .

Item dem smede gegeuen vth beuelh Tymme Schranndj 5 ₰ .

Ambrosius Bockbynder vor eyenen rosennobell, [eynen] engellotten vnnd 2 vngerischen guldenn 24 ₰ .

Dem kleynen jungen Laurens. tho eynem par schoe 6 β .

Myner gn. frwen gesent by Valentynn 10 β .

Albrecht stalknecht vor eynen olden sadel vth Domstorpen beuelh 1 fl .

Myner gn. frwen smidt vor steuelen dosuluest 2 fl .

Marcus wagentriuer vthgelechts geldes 2 fl .

Hans von Barbwj vth beuelh Rolichs 5 fl .

Wolff Vedermacher vor hertogen Cristians dener vthquitinge 28 fl 14 β .

Roeker von Gotdlandt vth beuelh syner mat. 10 fl .

Dem kleinsmede vor arbeyt vth syner mat. beuelh 38 fl 6 β .

Vor 13 elen groen engels tho twen junferen mantelen 30 fl 14 β .

Vor glesse vnnd schriftuge 4 fl 11 β .

Vor achte engelotten 48 fl .

Noch vor negen engelotten 54 fl .

Vor dre lubsche gulden 12 fl .

Acht golt gulden lede ich tho den hundert golt gulden, dar ich vnngerisch golt vorweselde, sso mester Christern Hwydt krech, is 24 fl .

Der kremerschen Wychmanschen dat hertogh Cristians cappellaen vnnd ander gesinde vortert hadde 31 fl .

Noch vor syndell darsuluest 8 fl 6 β ; kreggh ock hertoge Cristian.

Myner gn. frwenn by ohrenn jungen gesennt 2 $\frac{1}{2}$ fl .

Jacob trummetter vth beuell syner mat. dem jungensten 5 fl .

Item vor 43 engelotten, dat stucke 6 fl , 256 fl .

Tymme Schrandj vthgelechts gelds jn denn stall 3 fl 2 β .

Niells Ipsenn vor rosennobell vnnd engellotten 26 fl .

Wolmer von der Herberge vor venedische glesse 2 $\frac{1}{2}$ fl .

Noch vor eynem korff mit glessen, krech Alexander, 50 fl .

Dem khokemeister vthgelechts gelds vor sucker
21 ₰ 8 β.

Vor bordenn tho myner gn. frwenn 12 ₰ 7 β.

Boneuenturen vor swetzken 50 ₰ 10 β.

Vor gewant tho Wilhm Bwemeisters vnnd kleinen
Elizabetz rocken 44 ₰ 14 β.

Eynem pomerschen baden tho dranckgelde 2^{1/2} ₰.

Vor der junferen sadell tho flickennde 4 β.

Vor ein foder tho den glessen 10 β.

Tho Malmoe jn myns gn. heernn herberge jn der
burgermeisters husse tho drangkelde 15 ₰.

Erick Smede gegeuen tho Malmoe vth beuelh Dom-
storps 5 ₰.

Vor sucker tho Malmoe 13 ₰.

Den boessluden vp der kleinen iacht vp reckenschup
10 ₰.

Olderman tho hulpe eynem (!) klopper 10 ₰.

To myns gn. hernn wagen thobeterende 8 β.

Hr. Hans Bilden stälknecht tho haltergelde ge-
schenckt 5 ₰.

Wilhelm Bwmester vth beuelh syner mat. tho Hel-
schenborg 50 ₰.

Her Turwen Jonssenn knechte tho haltergelde 6 ₰.

Mats kake vor ein perdt, sso ehme kho. mat. ge-
schenckt, 47^{1/2} ₰.

Dem prusseschen trummetter geschickte geschenckt
18 ₰.

Myner gnedigsten frwen gesant by Hans furboter 14 β.

Hans furboter tho eynem par schoe 10 β.

Hinrich geygen smed geschenckt 15 ₰.

Vor 153 engelotten 918 ₰.

Vor eynn beet 16 ₰.

Dem ridende baden tho syner kledinge 11^{1/2} ₰ 1 β.

Noch vor gronn engels tho junfferenn Katrynen von der Wischenn mantel $17\frac{1}{2}$ ʒ.

Von eynen hardoeck thom witbecker 30 β.

Jnn myner gn. frwen stall vor sadele, stichremen vnnd anderen $8\frac{1}{2}$ ʒ.

Jacob schroder tho lynen vnd lynwandt, dat want darin tho packende, 7 ʒ 5 β.

Peter vonn Kollen vp reckenschup gegeuen 25 ʒ.

Ruprecht vp synenn soldt 25 ʒ.

Dem badenn theringe na Melchior. Rantzowenn vnnd Syuerdt vonn der Wischenn 5 ʒ 13 β.

Tymme Schrandj jn myns gn. heern stall tho seedelenn vnnd anderenn 11 ʒ 4 β.

Vor twe fossen steuelen tho mynem gn. heern 5 ʒ 4 β.

Vor myns gn. heern schoe, steuelen vnnd vor eynen ysserenn kistenn mit leder auergetagenn 11 ʒ.

Tonniess parlensticker vor eynen rinck vth beuelh der khoningynnen 36 ʒ.

Dem romischenn khoningen vth beuelh syner mat. 10 ʒ.

Dem trummensleger 15 ʒ.

Mats von Meideburgen vp syn solt vth beuelh des marschalcks 5 ʒ.

Mynes gn. frwen by Podewelsch gesant 10 ʒ.

For twee boeke thobinde 22 β.

Clawes vonn der Merwitz vor 18 vngerische guldenn 72 ʒ.

Peter Gortzenn vor lynnewandt dat de khoningynne krech 28 ʒ.

Noch vor eynenn rosenobell 10 ʒ.

Vor formenn tho den schowetende Jurgen kake 10 ʒ.

Dem kleinsmede vor arbeit 9 ʒ.

Hans abteker vor beddehure 2 ʒ.

Noch dem bockforer vor boekebindent 10 β .
Dem goltsmede vor de wapenn tho makennde 9 ƒ 4 β .
Bonaventuren vor eynem bemalden breff 5 ƒ .
Mester Johann Alberdes 5 ƒ .
Tonniess parlensticker tho makeloen 5 $\frac{1}{2}$ ƒ .
Hertigh Annderssenn tho Koldingen gedhaenn 100 ƒ .
Tho Kaldingburgen vmb gots willen gegeuen 1 ƒ .
Bruschenn tho eyner kappen gegeuen 17 $\frac{1}{2}$ ƒ .
Der junferen maget tho schoen vnnd tuffelen 1 ƒ .
Vor den rustwagen thobeterende 14 β .
Vor 4 $\frac{1}{2}$ elen engels tho frewchenn Annen vnnderrock
13 $\frac{1}{2}$ ƒ .

Vor kho. mat. ridestoell 6 ƒ .
Vor myner gn. frwen perde thobeslande 9 β .
Elssebenn tho schoen vnnd pantuffel 22 β .
Bodelt tho schoen vnnd pantuffel 22 β .
Johan Domstorffen vthgelechts gelds 6 β .
Dem finckenfenger vor lynnewant tho eyner khee 28 β .
Dem goltsmede tho Koldingen 3 ƒ .
Hermen sultemeister 5 ƒ .
Jacob trummetter tho hulpe synes rutynges vth beuelh
der khoningynne 2 $\frac{1}{2}$ ƒ .
Eynem badenn nha Dennemarcken vth beuelh mester
Johan Fryssenn 10 ƒ .

Vadder vonn Kopenhagenn gegeuen vth beuelh syner
mat. 74 $\frac{1}{2}$ ƒ .

Item dem seygermaker von Husshum vor den seyger
tho Buckehagen vnnd hir to Gottorp ferdige thomakende 75 ƒ .

Item Katten dem denischenn badenn teringe na Den-
nemarcken 40 ƒ .

Lubsche munthe.

To der megede hassenn vnnd Hinrichs stalknecht hasen
vnnd jopenn 8 ƒ 4 β .

Dem finckenfenger tho schoeen vnnd anderen vth beuelh des kokemeisters 3 ₰.

Bodelt thom rocke tho Sunderborch 9 ₰ 12 β.

Myner gn. frwenn 8 β.

Vor twe schinckenn tho Niess Vckenn husse 18 β.

Eynem badenn na vor Sofien vonn Aleuelden, von Buckehagen na Hagenschoe, 14 β.

Mathias kremer vor samit vnd lowennt, sso Jacob snider tho Koldingen tho myns gn. hernn jopenn vnnd frewchenn Annen rock tho besettende, vnnd denn megeden thom bendell 18 ₰.

Elsebenn thom rocke $7\frac{1}{2}$ elen, de ele 22 β, 10 ₰ 13 β.

Item dem badenn tho eynem par steuelenn 14 β.

Tho eynem par sparen 6 β.

Jacob furboter tho eynem par schoe 6 β.

Jacob snider vthgelechts geldes vermuge syner sedelenn 8 ₰ 15 β.

Item tween landsknechten vth beuelh des marschalcks 3 ₰.

Jacob furboter tho tween hembden 1 ₰.

[Summa Udgift 16,478 ₰ 3 β dansk og 66 ₰ 14 β lybsk.]

V.

Hofholdnings-Reguskab fra 1530.

Et Hefte i lille Kvart paa 12 Blade, af hvilke kun de 7 ere beskrevne, helt med Anthonius Wulfferds Haand. Originalen findes som Nr. 46 i chronologisk Samling.

Entfangenn anno d. 30 jnt erste:

Inn dubbeldenn schillingen 2,000 ₰.

In jochymdaleren 1,037 ₰ 10 β.
 In dubbelden schillingen 1,000 ₰.
 Inn markstucken 165 ₰ 15 β.
 In schreckenborgern 45^{1/2} ₰ 4 β.
 In jochimdaleren 1,501 ₰ 4 β.
 Inn golde 1,491 ₰.
 Vonn Detleuen von Aleueldenn 300 ₰.
 Vth dem tollen tho Renderssburge jn all 1,880 ₰.
 Otto Ratlowen 1,000 gulden.
 Von des bishups von Seelands gelde 150 ₰.
 In golde 700 ₰.
 Vom vagede thor Hutten 337 ₰ 8 β.
 In golde vofftigh gulden, js jn munthe 87^{1/2} ₰.
 In golde 230 gulden, dat stücke to 28 β.
 Noch 60 ₰ jn munte. Nota. Densch gelt.
 [Summa Indtægt 12,599 ₰ lybsk og 60 ₰ dansk.]

[Udgift.]

216 ₰ krech her Magnus Goyge.
 . . . *) krech Klocke.
 179^{1/2} ₰ kreck Syuert Swyn.
 8 ₰ de finckenfenger.
 75 ₰ Hans vonn Kyndelbrugge vp de betalinge der
 knechte.
 5^{1/2} ₰ Jost bussenschutte vthgelechts gelds.
 23 ₰ Hinrich bussenschutte syn halue jargelt vnd
 wynterkleding.
 12 ₰ mynem gnedigsten heren to spelgelde.
 14 ₰ 14 β mester Andreas schipbwer vthgelechts
 geldes.
 3 ₰ hertzog Magnus botten dranckgelde.

*) Summen er ikke tilføjet.

5¹/₂ ₰ Hans fuerboter vor eyn ellenn sammits vnd eyn vntze goldes.

4¹/₂ ₰ myner gn. fruwen spelgelt.

6 ₰ Wilhelm Prussen vth beuelh syner maiestat ssuluest.

2 gulden Magnus Rundesshorn vp syne reckenschop.

4 gulden eynem keysserischenn botten to dranckgelt.

4 goltgulden ock eynem keyssers botten to Egklenforde.

200 ₰ Klockenn.

4 gulden eynem preusseschen botten, der berouet was, to hulpe syner kledinge vnd teringe.

8 gulden Clawes vonn der Maruitzen nha dem hesseschenn marschalcke.

150 ₰ Diderich Beere.

547 ₰ Hinrich von Collenn.

12¹/₂ ₰ dem schipper vp der Fuerblassen vnd synen boessludenn.

780 ₰ Richert Wulff syn jargelt vnd cledinge.

315 ₰ 10 β Peter von Kollenn.

400 ₰, de dessulue Peter von Kollen vth der tollendodenn hefft enpfangen.

10 ₰ mester Sebalt to den . . . *)

9 gulden soess landessknechten vt beuelh des marchalcks.

De vthquitinge to Ekelenforde, alsse ko. matt. nha dem Kyle toch tom landage.

6¹/₂ ₰ hertzog Cristian.

2 ₰ 7 β Jeronimus Rantzowen.

3 ₰ 2 β Detleff von Tynenn vnd Tomas Stuer samptlich.

13 β trommeterenn.

17 β Deetleff Raethlowenn.

*) Sætningen er ikke fuldført.

- 2¹/₂ ₰ die cantzelej.
 30 β de marschalgk.
 86 ₰ 8 β Mattias Klockenn to behoff der boessluden
 vp der jacht.
 8 β eynem baden to dranckgelde.
 6 β Jacob fuerboter to eynem par scho.
 18 ₰ 8 β Laurens kamerknechte vthgelechts geldes.
 1 gulden denn statt denerenn thom Kyle to
 dranckgelde.
 6 gulden vor eynenn hullen freuchen Annen.
 20 gulden dem liniendantzer.
 27 ₰ 8 β Hermenn bussenschutten vthgelechts gel-
 des vnd vor bly tor jacht.
 30 goltgulden Wilkenn Stedinge houethman vthge-
 lechtes geldes; den gulden 28 β.
 30 gulden in munte noch demssuluen, de ko. matt.
 ohme synes nastanden geldes geschencket.
 12¹/₂ ₰ Hans Brandtlichte vor succer vnd grouen
 engeuer.
 2 gulden dem trumenslager.
 3¹/₂ ₰ dem sadelmaker.
 35 ₰ 2 β Bartolomeus.
 10 β dem eynen wagendriuer vthgelechts geldes.
 14 β dem anderen.
 2 ₰ 6 β Lucas wagendriuer tor teringe nha dem
 Nigenhuse.
 6 ₰ der cantzlien vthquitunge thom Kyle.
 240 ₰ Ottrauen Fressenn von twen jaren jargeldes,
 des jares 80 gulden.
 112 ₰ Syuert Swynn syn jargelt.
 30 ₰ dem mester vp die knechten spete.
 26 ₰ dem glassemaker to Slesswigk vormuge syner
 zedell.
 12 ₰ Hans Proll.

- 30 ₰ dem studenten von Wittenberge.
- 28 β dem danschen cantzler.
- 13 β eynem badenn.
- 81 ₰ vor benthemer steen.
- 21¹/₂ gulden vor ryngē.
- 19 gulden vor eynen dyamant.
- 200 gulden her Wulff Pogwischenn.
- 64 gulden vor veer punth vntz goldes.
- 22 ₰ 4 β vor syndell.
- 150 gulden Jurgen von Harden.
- 30 gulden Hans Mulhussen.
- 200 gulden dem hesseschen marschalcken.
- 90 gulden Ludewigen Meyger vor ringen, darunder
9 gulden, de de hauemeisterin kreg.
- 17 gulden Voschenn tom klopper vnd teringe.
- 2 gulden dem baden nha Luneborch.
- 8 ₰ vor 16 streythamer.
- 25 ₰ Hans Ruschenn.
- 689 gulden 14 β vor spete.
- 12 β dem sassesskenn baden.
- 4 gulden dem orgenisten vp reckenschup.
- 20 golt gulden Melcher Rantzowen synem dener Tomas.
- 11 gulden dem schipper, de dat gutt brochte von
Alburgen tho Eckelnforde, vth beuelh mester Marstens.
- 148 ₰ 10 β Johan Staken jargelt.
- 20 ₰ Jost Herssewinckel foerloen.
- 273 ₰ 7 β Asche von dem Werder jn betalinge
synes zoldes.
- 6 ₰ Alexius trummeter vp reckenschup.
- 152 ₰ Hinrich Rantzowen vp reckenschup.
- 197 ₰ 11 β Clawes von Aleuelden vp reckenschup.
- 169 ₰ Tomas Sturen vp reckenschup.
- 365 ₰ 11 β Detleff von Tynen jn betalinge synes
soldes.

124 ₰ 12 β Jahan suckerbecker.

414 ₰ Jaspas Pentzenn, entfingk H. Schulte.

32 ₰ Casthenn syn scilt.

12 ₰ vor gewant dem kopperdecker, hefft Jacob schroder gehalt.

10 gulden dem finckenfengere jn synem soldt, dat kleidt vnd 2 gulden hefft he vorhen entfangen.

150 ₰ vpt speck; noch 118 ₰ Andreas bunt.

87 ₰ 14 β Cristoffer Weruelewen jn synen soldt.

10^{1/2} ₰ 2 β Hans von der Haerborch vor 1 kleeth vnd scho.

17 ₰ Allexius trommeter.

41 ₰ Oldermanne.

31 ₰ Bestlin.

34 ₰ Benedictus.

57 ₰ Jacob klareter.

31 ₰ Hinrich.

28 ₰ Peter trummetter.

22 ₰ Vrbau.

22 ₰ Stele Jacob.

22 ₰ Hans Strick.

28 ₰ Knutzen piper.

89 ₰ 4 β Peter kopperdecker vor 51 syden speckes, dat stücke 28 β.

50 ₰ 8 β dem kopperdecker vor syne kledinge vnd jargelt.

18 ₰ dem wantscherer vor wantscherent.

152 ₰ Marcus snider.

230 ₰ doctor Matheus syn soldt.

23 ₰ Jeronimus trummensleger.

12 gulden Peter orgelmaker vp reckenschup.

28 ₰ Andress Becker vor 14 syden speckes.

23^{1/2} ₰ Lucas wagendriuer synn zolt vnd kledinge.

22 ₰ Eler wagendryuer syn zolt vnd kledinge.

Simon wagendryuer syn zolt vnd kledinge 22 ƒ 12 β .

23 $\frac{1}{2}$ ƒ Marcus wagendryuer syn zolt vnd kledinge.

32 $\frac{1}{2}$ ƒ Tonnies Smyt syn zolt, kledinge; ock vthgelechts geldes.

35 ƒ dem harnesch wischer syn zolt, kledinge vnd des jungen kledinge.

495 ƒ Otto Ratlowen syn soldt.

60 gulden, dat stucke 26 β , demsuluen vthgelechts geldes.

Noch vor ein perdt 50 gulden.

Mauritius von Herlingen jn synem nastanden jargeldt vom 28. jare 42 gulden. Noch 8 gulden vp den nigen soldt.

Hinrich bussenschuttenn vom Kyll vp de olde reckenschup 25 $\frac{1}{2}$ ƒ ; vnd is darmit gans affbetalt. Vp den nigen contract hefft he entfangen 50 ƒ .

6 β Vrban trummetter na Melchior Rantzowen.

700 ƒ der abtekerschen vp reckenschup.

2 ƒ 4 β Ruprechten vthgelechts gelds.

45 ƒ Wilhelm Timmermeister.

72 $\frac{1}{2}$ ƒ olde Tomas jn betalinge synes soldes.

75 ƒ Euert scheper in betalinge synes soldes vom 28. jar.

3 gulden Jacob schroder tho fellen myns gn. hernn hassen.

10 gulden Cordt harnnsswischer vp reckenschup.

• 200 ƒ Mathias Klocken fridages jn den ostern.

53 ƒ 12 β Peter Buck vom Kyl vor raden thobeslande.

109 ƒ den repslegernn vom Kyl na vormuge Mathias Clocken handtschrift.

6 ƒ 2 β densuluen vthgelechts gelds.

3 ƒ dem denischen stalmeister tho teringe.

Mynem gn. hernn tho spele gelde tho Buckehagen jn all 26 ƒ 14 β .

110 ₰ dem vagede thor Buckehagen vp syne reckenschup.

Des camergerichtes procuratoren 87½ ₰.

35½ ₰ her Corde Wibbekincke vor tve faten Einbeckessbers vnd tve faten prussings.

427 ₰ 9 β Jochim Wullenweuer vormuge syner reckenschup.

4 ₰ dem baden.

2 gulden Berndt dem ridder kocke.

35½ ₰ her Corde.

18 β vor haneken.

26 ₰ dem schipper vp der Furblassen von Copenhagen.

40 golt gulden schipper Anders vp dem groten schepe.

200 golt gulden ko. mat. jn de casthe gedhaenn.

100 golt gulden Pawell von Aleuelden.

174 ₰. 13 β 4 ƿ Sebalt hussenmeister.

[Summa Udgift 13,309 ₰ 11 β 4 ƿ lybsk.]

VI.

Kongeligt Gjælds-Register fra 1540—43.

Et Hefte i Folio i Pergaments Omslag, indeholdende 34 Blade. De første 18 ere Pergament, og de øvrige 16 Papir, og af disse sidste ere kun de 11 beskrevne. Det hele er udført i Skjønsskrift, tildels med Fraktur, af en SkrIVERhaand, og blev for faa Aar siden fundet i en Pakke, der er dannet her i Archivet i Aaret 1796 og registreret under Titel af «Adskillige gamle Concepter». Det er nu indlemmet i Archivets chronologiske Samling. Af Gjældsregisteret for 1540, som indtager de 18 Pergamentsblade, findes der ogsaa 2 andre Exemplarer, ligeledes paa Pergament, i hvilke der dog ikke findes de her meddelte

Vedtegninger, hvorimod det ene af disse Exemplarer indeholder 4 Blade paa Papir, med den Underretning om Laanet af 1539, der her er medtaget under Litra C.

A. Mines gnedigsten herren koningk Christians des drudden tho Dennemargken schult register van deme jare veffteinhundert vnd veertich.

Thomarckende dat dusse nageschreuen schulde alle mit dudeschem gelde mothen betaldt werden.

I. Erstlich zeligen koningk Frederichs schulde vpp peningk breuen.

Detteff Brocktorppen.

iiijM mr. houetstols, jClxxx mr. rente *).

Gosick vann Aleuelden 450 ₧ h., 27 ₧ r.

Den Blomen thor Schonenhorst 2,000 ₧ h., 120 ₧ r.

Vor Dorotheen Blomen 2,450 ₧ h., 171¹/₂ ₧ r.

Matties Radtlouwen 2,000 ₧ h., 140 ₧ r.

Summa lateris des houetstols. Summa lateris der rente.

9,900 ₧ lub.

638¹/₂ ₧ lub **).

Vor Margarethen Rantzouwenn 6,500 ₧ h., 425 ₧ r.

Noch vor Margarethen Rantzouwen 1,000 ₧ h., 60 ₧ r.

Zeligen vor Annen Holgerssen 1,200 ₧ h., 72 ₧ r.

*Ao. 1540 js desse houetstol mit der renthe vthgelosset vnde betaldtt.***)*

*) For at lette Benyttelsen og spare Plads sættes i det Følgende Navnene ind i Linien, gjengives Tallene med arabiske Ciffre, skrives mr. som ₧, og betegnes houetstols og rente med h. og r.

**) Summa lateris er for Kortheds Skyld udeladt i det Følgende.

***) Denne Skrift betegner Vedtegninger med Rentemester Henrik Schultes Haand, med rødt Blæk for 1540, grønt for 1541, violet for 1542 og sort for 1543, ligesom den vedkommende Post i Registeret er overstreget med Blæk af samme Farve.

Vor Annen Rantzouwen tho Bulcke 3,000 ƒ h.,
210 ƒ r.

Otte Seesteden tho Rendesborch 8,000 ƒ h., 480 ƒ r.
Ao. 1541 betalett.

Summa summarum des gantzen houetstols van zeligen
koningk Frederichs schulden vppe penningkbreuen 29,600
 ƒ lubisch.

Summa summarum der renthe vppe desse vor-
geschreuen penningkbreue 1,885 $\frac{1}{2}$ ƒ .

II. Hirna volgen zeligenn koningk Frederichs schulde
vppe houenbreuenn.

Her Juen Reuentlouwen 2,000 ƒ h., 120 ƒ r.

Clawes van der Wischen thom Kyle 3,000 ƒ h.,
180 ƒ r.

Zeligen Pawell Rantzouwen kindern 8,000 ƒ h.,
480 ƒ r.

Vor Catherinen Breiden der fruwen tho Bulcke ehrer
moder 4,000 ƒ h., 240 ƒ r.

Der fruwen tho sunte Johannes tho Lubeck 3,000 ƒ
h., 150 ƒ r.

Vor Olgardt Rantzouwen 6000 ƒ h., 360 ƒ r.

Deme cappittel tho Lubeck 2,000 ƒ h., 100 ƒ r.

Den vicarien thom Kyle 1,500 ƒ h., 90 ƒ r.

Deme ridderkalande thom Kyle 600 h., 36 ƒ r.

Den Marianen tho Schleswigk 1,200 ƒ h., 72 ƒ r.

Hern Hinriche Pogwischen 150 ƒ h., 7 $\frac{1}{2}$ ƒ r.

Gosck Wensyn 150 ƒ h., 9 ƒ r.

Hern Blasio Kaselitzenn van eines dorpes wegen,
darmit he vorlenet gewesen, dath zelige koningk Frederich
tho Segebarge gelecht hefft, 24 ƒ r.

Gossick von Aleuelden tho Eckelnforde 200 ƒ h., 12 ƒ r.

Summa summarum van zeligen koningk Frederichs
schulden vppe houenbreuen 31,800 ƒ houetstols.

Summa summarum der rente vppe houenbreue 1,880^{1/2} ₧.

Summa summarum van allen koningk Frederichs schulden vppe houenbreuen vnd penningkbreuen 61,400 ₧ houetstols.

III. Hirna volgenn koningk Christierns schulde des anderenn, erstlich vppe penningkbreuenn.

Zeligenn hern Ottenn Holgerssen eruenn vnnd kinderen 6,000 ₧ h., 360 ₧ r. *In dessen sossdussent margken worden ao. 41 twedussent margk vthgelosset; sso resten noch 4,000. Noch ssyn in dessem summen vthgelosset ao. 42: 2,000 margk. Ao. 1543 worden de lesten 2,000 ₧ vthgelossett.*

Sweder vann Kassenbrock 1000 ₧ h., 60 ₧ r.

Zeligenn vor Annen Holgerssenn eruenn 2,000 ₧ h., 120 ₧ r.

Summa summarum van koningk Christierns des anderen schulden vppe penningkbreuen 9,000 ₧ houetstols.

Summa summarum der renthe vppe koningk Christierns des anderen schulde vppe penningkbreuen 540 ₧.

IV. Koningk Christierns schulde vppe houenbreuenn.

Vor Drudden van Aleuelden tho Geltinge 3,000 ₧ h., 180 ₧ r.

Otte Seesteden tho Rendesborch 1,500 ₧ h., 90 ₧ r.

Deme rade vnd vicarien thom Kyle 2,000 ₧ h., 100 ₧ r.

Deme cappittell tho Schleswigk 3,000 ₧ h., 180 ₧ r.

Cyllygen Hugenn tho Hamborch 5,000 ₧ h., 300 ₧ r.

Hyrjnne betaldt 2,500 ₧ houetstols mit eren renten vppe des rades van Hamborch erforderent [1540].

Summa summarum van koningk Christierns des andern schulde vppe houenbreue 14,500 ₧ houetstols.

Summa summarum der rente vppe koningk Christierns des anderen houenbreuen 850 ₧.

Summa summarum van allen koningk Christierns des andern schulden beyde vppe penningkbreuen vnd houenbreuen 23,500 ₰ houetstols.

V. Dith syn zeligen koningk Frederichs tho Denne- margken pandtschulde, dar syne ko. mat. etliche bruckliche pande vor vorsettet hefft vnd de jtzundes noch vn̄betaltt synn.

24,000 ₰ lubisch hadde syne ko. mat. van Keygen Rantzouwen jn Trittowe genamen, dar he de gantzen vogedyen tho Trittowe mit aller thobehoringe vor jnne hadde vor ein gebrucklich pandt; de hefft nhu Christoffer van Veltheim darjnne mit noch 24,000 ₰ dartho, wo hirna jm register berort werdt.

3,000 ₰ lub. hadde zelige koningk Frederich van Schacke Rantzowen thor Nigenstadt jn de Hilligen hauen vnd in dat Grote broth genamen, dar ehne Melchior Rantzowe mit ko. mat. willen hefft vthgeloset, de sodanes nu vor ein brucklich pandt daruor jnn besittinge hefft.

4,000 ₰ l. hadde zelige koningk Frederich van her Wulffe Pogwischen in dat landt Oisterhardefoer genamen, dar ehne her Jffen Reuentlouwe mit ko. mat. willen hefft vthgeloset, de dath jtzundes noch daruor tho pande hefft vor ein gebrucklich panndt.

1,500 ₰ l. hefft zelige koningk Frederich jn de stadt Niegenstadt genamen vnd desuluen stadt Hinrick Rantzouwen tho Putlose daruor vorpanndet tho einem gebrucklichen pande, de nhu syn sohne Jochim Rantzouwe daruor jnnehefft. *Ao. 1542 vthgelosset.*

11,000 ₰ l. hefft zelige koningk Frederich jnn dat ampt tho Oldennborch genamen, dar ehne datsulue vor vorpandett was tho einem gebrucklichen pannde, wellichs syn sohne Jochim nu daruor jnne hefft.

17,000 ₰ l. hefft zelige koningk Frederich jn dat slot vn̄nd ampt tho Plone genamen van Wulff Rantzouwen, dar he datsulue jtzundes noch vor jn besittinge hefft, vor

ein gebrucklich panddt. *In dessemen summen hefft ko. matt. ao. 41 affgelossett vnnd betalett 7,000 ₰; sso resten Wulffe noch 10,000 houetsummen vnnd 2,000 ₰ schadegeldes.*

Summa summarum aller vorgeschreuen schulde, dar de gebrucklichen pande vor vorsettet syn; de maken in alle 60,500 ₰ lubesch.

VI. Item dusse nageschreuen summa geldes hefft zelige koningk Frederich by synen tyden ock vppe rente genamen, vnd syne ko. mat. hefft daruor etlyke slote vnd borge tho einem vnderpande vorsettet, so dat de jennen, de dar solick gelth in hadden, de ampte solange jinnehebben vnd beholden scholen amptmanswyse, beth dath se ehre houetsummen wedder vthgelossett kregen; de renthe ouerst scholden se suluest jarlichs daruor afftheen, vnnd van deme ouerigen rekenschoep dhonn.

10,000 ₰ lub. hefft zelyge koningk Frederich jn dath landt Vehemern genamen van Melchior Rantzouwen dem marschalcke, amptmanne darsuluest, dar he jarlichs suluest de renthe vor affthutt, nomlich 600 ₰ l.; van dem ouerigen deyth he ko. matt. reckenschoep.

10,000 ₰ l. hefft zelige koningk Frederich jn dath ampt Apenrade genamen van Claus van der Wischen tho Rendesborch. Nu ouerst hefft Jeronimus Rantzouwe dath gelt darjne, wente he hefft Clauwes van der Wischen vthgeloset, vnd Jeronimus boreth daruan jerlichs de rente 600 ₰; van deme ouerigen moth he gelyckenst anderen vogeden vnd amptluden reckenschoep dhon.

Summa hujus van dem gelde, dath jn Vemeren vnd Apenrade is, dar de amptlude suluest ere renthe van boren, 20,000 ₰ lubesch. De rente vppe desuluen 20,000 ₰ js jarlichs 1,200 ₰.

VII. Hirna volgen mynes gnedigsten herren koningk Christians tho Dennemargken des drudden egene schulde vppe breue vnd segelle mit borgen.

Vor Abell Ranntzouwenn 4,000 ₣ h., 240 ₣ r. *Nota [1540]. Ehr ssyn noch dyt kumfftige jar 40 ₣ darbauen togessecht to vorhoginge erer renthe.*

Hernn Jffèn Reuentlouwen 3,000 ₣ h., 180 ₣ r.

Vor Jdenn van Aleuelden 5,000 ₣ h., 300 ₣ r. *Ao. 1542 vthgelosset vnnd betaldt.*

Christoffer Radtlouwen 2,000 ₣ h., 120 ₣ r.

Matthies Radtlouwenn 3,000 ₣ h., 210 ₣ r.

Olde Syuerdt van der Wischen 3,000 ₣ h., 180 ₣ r. *Anno 41 affgelosset vnnd betaldt.*

Benedictus Pogwischen tho Maesleue 4,500 ₣ h., 315 ₣ r. *Anno 1542 vthgelossett vnnd betaldt.*

Hern Wolff Pogwischen 4,000 ₣ h., 240 ₣ r. *Anno 1542 vthgelossett.*

Noch hern Wolffen Pogwischen 3,000 ₣ h., 180 ₣ r. *Anno 1543 vthgelosset vnnd betaldt.*

Henneke Wonsflett 2,000 ₣ h., 140 ₣ r.

Jasper Seesteden tho Rundhofft 1,000 ₣ h., 60 ₣ r.

Jasper Rantzouwen 3,000 ₣ h., 180 ₣ r.

Matthies Radtlouwenn 2,000 ₣ h., 140 ₣ r.

Michell Heesteden 2,000 ₣ h., 120 ₣ r.

Clauwes van der Wischenn 1,000 ₣ h., 70 ₣ r.

Detleff Brockdorppenn 1,600 ₣ h., 96 ₣ r. *Jtzundes Jeronimus Rantzowen [1543].*

Melchior Rantzouwen marschalck 4,700 ₣ h., 282 ₣ r.

Noch Melchior Rantzouwen 4,800 ₣ h., 288 ₣ r. *Hyrjnne ssynn anno 1540 betaldt 400 ₣ houetstols mit eren renten.*

Jasper Ranntzouwenn vnd synen broderenn thom Nienhuse 7,000 ₣ h., 490 ₣ r. *Anno 1541 vthgelosset vnnd betalet.*

Hinrich Rantzouwen thom Nienhuse 3,000 ₣ h., 180 ₣ r. *Anno 1542 vthgelosset vnnd betalet.*

Gosck Ranntzouwenn 10,000 ₣ h., 600 ₣ r. *Jn*

dessem summen des houetstols ssyn ao. 1540 betaldt 3,000
 ʒ lub. mit eren renten.

Matthies Radtlouwenn 3,000 ʒ h., 210 ʒ r.

Otte Sehestede tho Kohouede 4,000 ʒ h., 320 ʒ r.
 Ao. 1542 vthgelosset vnd betaldt.

Hartich, Hinrich, Hans vnd Jorgen Blomen 6,850 ʒ
 h., 411 ʒ r.

Keien Rantzouwen 10,000 ʒ h., 600 ʒ r.

Noch Keien Rantzouwen 12,000 ʒ h., 720 ʒ r.

Vor Annen Rantzouwen tho Bulcke 4,000 ʒ h., 240 ʒ r.

Her Wolff Pogwischen 18,000 ʒ h., 1,080 ʒ r.

In dessem summen ssyn [1540] betaldt 600 ʒ h. mit eren
 renthen. [1543] gentzlich vthgelosset vnnd betaldt.

Melchior Rantzouwen marschalck 3,000 ʒ h., 180 ʒ r.

Benedictus Pogwischenn tho Segebarga 3,000 ʒ h.,
 180 ʒ r. Ao. 1540 wordt desse houetstol mit der renthe
 vthgelosset vnd betaldt.

Syuerdt van der Wische 3,000 ʒ h., 210 ʒ r. Nota.
 Clement van der Wische hefft sich suluest schuldich
 gemaket vor dyth gelth, sunder ko. mat. hefft dat gelt
 jm vmbslage des 29. jares gekregenn.

Ottenn van Damme 3,000 ʒ h., 210 ʒ r. Anno
 1541 vthgelosset vnd betaldt.

Noch Otten van Damme 3,096 ʒ h., 217 ʒ r. Desse
 houetstol mit der renthe wordt ao. 1540 vthgelosset vnde betaldt.

Jeronimus Rantzouwen 4,000 ʒ h., 240 ʒ r.

Breiden Rantzouwen 3,750 ʒ h., 225 ʒ r. Ao. 1541
 vthgelosset vnnd betaldt.

Vor Margarethen Rantzouwenn thom Niegenhuse
 2,000 ʒ h., 120 ʒ r.

Vor Annen Rantzouwen tho Bulcke 1,500 goltgulden
 h., 180 ʒ *) r.

*) Heraf, saavel som af den her udeladte Summa lateris, sees det,
 at en Guldgylden her regnes for 2 ʒ l., i Modsætning til det
 ellers sædvanlige paa den Tid: 31 β lybsk.

Vor Eyben van Aleuelden 250 goltgulden h., 15 goltgulden r. *Ao. 1540 worth desse houetstol mit der renthe vthgelosset vnd betaldt.*

Vor Catherine Rantzouwen tho Aschebarge 1,000 ₰ h., 70 ₰ r.

Vor Abell Seesteden thom Cluuenſyke 500 ₰ h., 37 ₰ r.

Bertram van Aleuelden 2,500 ₰ h., 150 ₰ r.

Noch Bertram van Aleuelden 2,269 ₰ 6½ β h., 120 ₰ r. *Hyrjnne ssyn ao. 1540 betaldt 269 ₰ 6½ β houetstols; szo bleuen ehme gerade 2,000 ₰ houetstols nastendich, de men ehme mit 120 ₰ vorrenten schall. Desse vorgeschreuen summa steyt nicht jn ko. matt. vnde der rykes rede schultregister, wente men wuste des domals, alsse dyth register gemaket wordt keynen enkeden bescheit.*

Summa summarum van allen mines gnedigsten heren koningk Christians tho Dennemargkenn des drudden jnlendischn schulden, dar de holstenschen borgen vor gelauet hebben, 163,796 ₰, ane wes sine ko. mat. Bertram van Aleuelden schuldich syn, dath noch nicht berekent js.

Summa summarum van allen mines gnedigsten heren koningk Christians des drudden renthen vppe de jnlendischn schulde 10,241 ₰ lubisch.

VIII. Noch mines gnedigsten heren koningk Christians tho Dennemargken des drudden schulde, de thom vmmeſlage vorrentet worden, vnd dar alleine siner ko. mat. eigen segel vnd breue sunder borgen vp vtgegeuen syn.

Detleff van Aleuelden tho Groten Tundern 2,500 ₰ h., 150 ₰ r.

Jaspar Rantzouwen tho Gottorpp 1,500 ₰ h., 90 ₰ r.

Gossick van Aleuelden tho Norborch 1,500 ₰ h., 90 ₰ r. *Desse houetstol mit der renthe wordt ao. 1540 vthgelosset vnde betaldt.*

Marquardt Sehesteden jm Strande 1,500 ₰ h., 90 ₰ r. *Ao. 1541 vthgelossett vnde betaldt.*

Oue Syuerdes jn Eyderstede 1,500 ₰ h., 90 ₰ r.

Clement van der Wischen 2,345 ₰ h., 141 ₰ r.

Anno 1540 wordt desse houetstol mit der renthe vthgelosset vnde betalett, vnnd jdt wordt Clementhe noch ssouele darto gegeben, dath ehme ko. matt. van aller rekensschop wegen nictes mehr schuldich bleff. Nota bene.

• Der fruwen the Bulcke 1,500 ₰ h., 90 ₰ r.

Melchior Rantzouwen 6,000 ₰ h., 360 ₰ r. luth eines breues tho Coppenhagen gedateret, dorch Casper Fuchssen geschreuen vnd mit ko. mat. eigen handt vnder-schreuen. *Nota. Dyth was gnadegelt, dath ko. matt. zeligen Melchior vth gnaden gegeben hadde, vnnd jdt wurden ssynen eruen ao. 1540 dar jnne betaldt 3000 ₰ lub. Nota. Ao. 1541 js de ander helffte och bedagett. Nota. Jdt resten daruan men 3,000 ₰. Desse 3,000 ₰ worden ao. 41 vthgelossett vnd betaldt.*

• Noch Melchior Rantzouwen, dar he noch thor tydt kene breue vppe hefft, 1,200 ₰ h., 72 ₰ r. *Anno 1540 vthgesosset vnde betaldt.*

Noch Melchior Rantzouwen 100 gulden h., 6 gulden r. *Ao. 1540 vthgelossett vnde betaldt.*

Noch Melchior Rantzouwen 1,100 Jochimsdaler h., 66 Jochimsdaler r.; de houetstoll js to ₰ 2,131 ₰ 4 β, vnnd de renthe 128 ₰. *Ao. 1540 vthgelossett vnde betaldt.*

Vor Dorotheen Seestedenn 254 ₰ h., 15 ₰ r. *Nota. De breff ludet vp keine rente, sunder dewyle se tho rechten tyden nicht betaldtt worden js, sso js ehr dar renthe vp thogesecht. Anno 1540 vthgelossett vnde betaldt.*

Hanns Stolpenn 258 ₰ 10 β h., 15½ ₰ r. *Nota. De breff ludet vp keine renthe, sonder dewyle he tho rechten tyden nicht betaldtt worden js, sso js ehme dar renthe vp thogesechtt. Anno 1540 vthgelossett vnde betaldtt.*

Jacob Schulten tho Flensborch gelenhedes, nha vor-
moge synes registers vth beuelch des marschalckes bere-
kennt, 586 ₰ lub. vppe den vmeschlach anno vertich tho-
betalende. *Anno 1540 vthgelossett vnde betaldtt.*

Otte Radtlouwenn 3,000 ₰ h., 180 ₰ r. Nota. Hir
hefft he noch keine breue vp. *Tomerckende [1540] dath
men vppe desse 3,000 ₰ nu henfurder keyne renthe geuen
dorff, wenthe he schall dessuluen jarlichs vth Halstede klo-
ster boren, vnd alle dewyle ehme de houetstol nicht vthge-
losset werdt, sso schal men ehme dat closter ock nicht neh-
men. Nota [1542]. Desse 3,000 ₰ ssyn transfererett
jnt ryke; desshaluen sso kamen ssee jn ko. matt. ampart to
kortende.*

Hinrick Rantzouwen tho Halle 1,943 ₰ 4 β nasten-
diges zoldes, perdeschadens vnnd annders. *Nota [1540].
Jdt ssyn men 1,800 ₰ h. vnnd 108 ₰ jarliche r.*

Hans van Bockwolden 377 ₰ 4½ β lubisch vnnd
437 ₰ 15 β denisch geldes. *Anno 1540 betaldt.*

Pawell van Aleuelden 300 ₰ lubisch. *Nota. Dath
eyne hondert, dat vor mit deme roden blecke angeteykent
steytt, js men ehme ao. 1540 dartho schuldich gewordenn*),
den houetstol mit der renthe alsse sosse vor hondert schall
men ehme ao. 41 betalen. Ao. 41 vthgelossett vnnd betaldt.*

Jost Jggennhusenn 1,000 ₰ lubisch vnnd 200 ₰
denisch. *Nota [1540]. Hyrjnne ssyn erstlich betaldt soss-
hundertt ₰ lubesch. Ao. 41 worden de nastande 400 ₰ mit
sampt deme denschen gelde vthgelossett.*

Jost Rouer 200 ₰ h., 20 ₰ r. van 2 jaren. *Ao.
1540 betaldt*

Peter Swaue 383 gulden munte vnnd 32 ₰ lubisch,
js tho margken 606½ ₰ lub. ane renthe. *dt. o: dedit.*

Summa summarum van dessen vorgeschreuen schulden,

*) Disse 100 ₰ ere dertor ikke medregnete i Summen.

de vppe mines gnedigesten heren koningk Christians des drud-
den tho Dennemargken eygen segell stan, dar ock thom
dele noch keine breue vp vthgegeuen syn, vnd dar nene borgen
vorgelauet hebben, vnd doch thom mehrern dele thom
vmeslage vortynset vnd vorrentet werden. Js in alle
30,251 ₰ 14 β lub. vnd 637 ₰ 15 β densch houetstols.

De summa der rennthe vppe desuluen schulde, souele
alse der syn, de daruan vorrentett werden, js 1,540 ₰
8 β lubesch.

IX. Vttlenndische schulde, de ock in deme vmb Schlage
vorrentet vnd betaldt werden moethen, dar thom dele ock
men breue mit ko. mat. eigen segell vppe ssyn.

Christoffer van Veltheim bauen dath jenne, wes he
noch vppe Trittow hefft, 4,585 gulden h., 275 gulden r.
Anno 1540 vthgelossett vnde betaldt.

Noch Christoffer van Veltheim eines registers haluen,
dath de anno 38 beth vppe den anfangk des jares 39 van
des brunswickischen tages wegen vnd ock sunst anderer
vthgaue haluen berekent schall werden, ungeuerlich 1,500
₰ lub. h. 90 ₰ r. *Ao. 1541 gantzlich vthgelossett vnnd
betaldt.*

Geuerdt Schenncken 1,000 jochimsdaler h., 60 jo-
chimsdaler r. *Anno 1540 vthgelossett vnde betaldtt.*

Busse van Veltheim 4,000 gulden h., 240 gulden r.
Ao. 41 vthgelosset vnnd betaldt.

Johann Peinenn 1,500 gulden h., 90 gulden r. *Ao.
1542 vthgelosset vnde betaldt.*

Jurgen van Munster 8,000 gulden h., 480 gulden r.
*Anno 1543 vpp oistern schall de houetssumme betaldt
werden.*

Cordt Penning 1,500 gulden h., 120 gulden r. *Nota.
In dessen twendussent gulden ssyn Anno 40 betaldt 500
gulden, darvmmme js de dwerstrecke mit deme roden auer*

den eynen bockstaffen j getagen. Ao. 1542 vthgelosset vnd betaldt.

Aschen van Crammen 2,385 gulden h., 143 gulden r. Anno 1540 vthgelossett vnde betaldtt.

Sweder van Melschede 1,000 ₰ h., 60 ₰ r. Anno 1541 vthgelossett vnd betaldt.

Steffen Loitzen van Stettin 3,000 gulden h., 180 gulden r. Anno 1540 vthgelosset vnde betaldt.

Jost Bock 1,400 gulden h., 84 gulden r. Ao. 1540 vthgelossett vnde betaldt.

Johan de Rode 648 gulden h., 39 gulden r. Anno 1540 vthgelossett vnde betaldt.

Rudolff von Ponecken 1,000 gulden h., 60 gulden r. Ao. 41 vthgelossett vnd betaldt.

Lubbe van Knipssen 1,000 gulden h., 60 gulden r. Ao. 41 vthgelossett vnnd betaldt.

Wolff Tuchemeister 400 gulden h., 24 gulden r. Ao. 1540 vthgelossett vnde betaldtt.

Cordt Penning 440 gulden anno vertich tho betalen ane renthe. Anno 1540 vthgelossett vnde betaldtt.

Johan van Grollen 230 gulden vppe palmarum anno vertich thobetalende. Anno 1540 betaldtt.

Hans Swauen 700 gulden vppe denn vmbschläge des 40. jares thobetalen. Anno 1540 vthgelosset vnde betaltt.

Aschen van deme Werder 5,000 ₰ vnd 28 β h., 300 ₰ r. Nota. In dessem summen ssyn affgelossett vnde betaldt [1540] 500 ₰ houetstols mit ehren rennthen, sso blyfft de houetsumme men 4,500 ₰, vnd de renthe blyfft men 270 ₰. Anno 41 worden de nastanden 4,500 affgelossett vnnd betaldt.

Georgen Schultes tho Norinberg 2,000 jochimsdaler h., 120 daler r. Anno 1540 vthgelossett vnnd betaldt, vnnd ehme noch ssouele darto vornogett, dath he jn alle 7,000 ₰ lubesch krech.

Zeligen Jorgen Putkamers eruen 1,850 gulden h., 51 gulden r. *Anno 1540 vthgelossett vnde betaldtt.*

Frantz van Halle vann der Romeln wegen 5,600 goltgulden houetstols. De renthe darup js jarlichs gewesen 335 goltgulden, sunder he hefft se nywerle gekregen. Se is ouerst nu mede angeslagen jn dessen nageschreuen summen, dar ock de renthe vppe renthe, ock syne 200 gulden denstgeldes, hoffkleidinge vnd wath he vor ko. mat. vorlecht hadde van jaren tho jaren jne berekent js, alles nha lude vnd jnholde synes auergegeuen registers vnnnd reckenschop. *Anno 1540 ssyn alle schulde, de vppe desser ssyden vorteykent stan, gentzlich affgelossett vnde betaldt.*

Noch Frantz van Halle 3,731 goltgulden.

Summa hujus van Frantzes van Hallen schulden 18,662 ₰ lub. ao. 40 tho Hamborch tobetalende. *Nota. Darbauen krech Frantz van Halle noch 480 golt gulden, vnde dartho noch 41 ₰ lubesch.*

Maximilian Eck 100 gulden jn munte vppe den vmeslach des 40. jares tobetalende.

Adrian Borcke van sines broders wegen 130 gulden. *dt.*

Summa summarum van dussen vorgeschreuen vthlendischen schulden 80,528 ₰ 4 β lub.

Summa summarum der renthe vp dusse vthlendische schulde js 3,567 ₰ 12 β lub.

X. Dat denstgelt anno vertich bedagett.

1,500 gulden in munte denstgeldes hertzogen Ernstens vnd hertzogen Frantzen van Luneborch. *dt. *).*

100 gulden denstgeldes dem luneborgischen cantzler.

40 gulden denstgeldes dem luneborgischen licentiaten.

100 gulden dem hessischen cantzler. *Nota [1540].*

*) Denne Vedtegning findes ogsaa ved alle de følgende Poster under denne Afdeling X.

He krech 200 jochimsdaler van twen jaren hinderstellich.

G. Corper entfangk dath geltt.

100 gulden dem hessischen marschalcke.

100 gulden Johan Peinen de tydt synes leuendes.

200 gulden denstgeldes Christoffer van Veltheim.

70 gulden Wolff Creitzen, darmit is syn jargelt vthe.

Krech [1540] 60 gulden, vnnd resten ehme noch 60 gulden van eynem jare.

50 gulden Wulff tuchemeister. *Nota. Ssyn denstgelt js anno 1540 vpp*) vthe gewessen, jck vorssee my, ko. durchl. werden ehme ssodanes vorlengen.*

70 gulden Johan van Seggerden. *Js [1540] gar affbetaldt.*

100 gulden Gebhardt Schencken. *Geuerdt Schencke blyfft [1540] gudt vnwthgedan.*

100 gulden Bussen van Veltheim.

70 gulden Wilhelm van Schachten. *Nota [1540].*

He schall nu vordan 100 jochimsdaler hebben.

60 gulden Brun Bock. *Nota [1540]. He vnnd ssyn broder Cordt Bock scholen nu vordan 100 jochimsdaler hebben.*

60 gulden Christoffer van Wrisbergk.

60 gulden Christoffer van Oberge.

60 gulden Christoffer van Huse.

60 gulden Busse van Bartenssleue.

60 gulden Hinrick van Velthheim.

60 gulden Christoffer van Halle.

60 gulden Christoffer van Oppersshussen. *Nota. [1540]. He hefft vppe dythmalh keyn denstgelt forderen laten.*

70 gulden Hinrick van Steinbarge de anno 40. *Js [1540] gantzlich affbetaldt.*

140 gulden Hinrick van Steinbarge de anno 38 vnd 39.

50 gulden Johan Haselhorsten.

*) Den nærmere Tidsbestemmelse er ikke tilføjet.

180 gulden Hinrick van der Wensen van dren jaren.
60 gulden Aschen. van dem Werder gnadegeld noch
5 jar. *Nota [1540]. Anno 1544 js ssyn gnadegelt vthe.*

100 gulden Cordt Penningk.

60 gulden Rudolff Poneckaw.

50 gulden Jahan van Grollen.

Summa summarum des denstgeldes js jn alle 5,685 ₣
lubesch.

Jtem so is ko. mat. deme mehren dele des hoffgesindes ehre bezoldinge van soss jaren schuldich. Desulue betzoldinge bauen dat genne, wes se darup enntfangen hebbenn, js vorschlagen vngeuerlich vppe 20,000 ₣ lub. *Nota [1540]. Hyr jnne js eyne mergliche summe betaldtt, vnde vele auer de helffte.*

XI. Hirna volgen de schulde, welche min gnedigster her konig Christian tho Dennemargken de drudde vppe etliche slote, ampte vnd gudere jn den furstendhomen vppe renthe genamen hefft, dermaten vnd also, dath men den amptluden, de dar sodane geldt jn gedan hebben, solcher slote, ampte vnd gudere nicht entsetten edder nemen schoelle, ehr dat se ehrer houetsumma mit allen bedageten renthen betalt syn, dar se ko. mat. segele vnd breue vppe hebben, mit syner ko. mat. secret alleine vorsegelt sonder borgen, vnd syn ehn desuluen slote, ampte vnd gudere daruor tho einem vnderpande vnd vorwaringe gesettet, jedoch vnd nicht anders sonder dat de amptlude alleine ehre jarliche rente vth den ampten tho heuende hebben, vnd van deme anderen clare reckenschop don schollen.

Rendesborch.

12,000 ₣ houetstols hefft Claus van der Wischenn Syuerdes sone jn dat ampt Rendesborch gedaen, daruor boreth he jarlichs vth deme ampte tho renthe 720 ₣ lubisch. *Nota [1543]. Clawes van der Wischen hefft nu 12,000 ₣ jn Tunderen, vnd Keyge Rantzouw hefft nu 12,000 ₣ jn Rendesborch, dat. ao. 42.*

Segebarge.

10,000 ₰ hefft Benedictus Pogwischen jn dath ampt tho Segebarge gedan; daruor boreth he jarlichs vth deme ampte 600 ₰ renthe. 1,600 ₰ lub. js ehme ko. mat. noch darbauen schuldich worden ao. 1540. Anno 41 betaldt. *Nota. Benedictus Pogewisch js ao. 41 vthgelossett; Clement van der Wische hefft 12,000 wedder dar jngedan.*

Flensborch.

3,500 ₰ houetstols hefft de marschalck Melchior Rantzouwe in dat ampt Flenssborch gedan, dar he jarlichs suluest de renthe vor affthut, nomlich 210 ₰ rente. Anno 1542 vthgelossett.

Sonnderborch.

4,364 ₰ houetstols hefft Breyde Rantzouwe in dath ampt Sonderborch gedan, daruor boreth he jarlichs de renthe suluest vth deme ampte, also nomlich 262 ₰ rennthe. *Nota. Breyde hefft vppe desse 4,000 ₰ eyne andere vorschryuinge, de 364 ₰ darbauen syn ehme anno 1540 jm vmmeslage dorch Hinricus Schulten betaldt. Nota. Bartram van Aleuelde hefft nu jn Sunderborch 6,000 ₰, dar boret he jarlichs vth der vpkumpst des husses vor 360 ₰ renthe.*

Hadersleuenn vnnnd Doringe.

1,500 ₰ houetstols hefft Michell Heesten jn Hadersleuen vnd Doringen gedan, daruor boreth he jarlichs suluest de renthe vth den ampten, also 90 ₰ rente.

Gottorpp.

3,000 ₰ lub. hefft Jasper Rantzouwe in Gottorpp gedan, dar he suluest de jarlichen renthen vor affthut, also nomlich 180 ₰ renthe.

Summa summarum van deme gelde, dath in den ampten is, dar de amptlude suluest de renthe vor boren vth der heuinge vnd vpkumpst der ampte, 34,364 ₰ houetstols.

Summa der renthe, de se darup jarlichs vth den amp-
tenn nhemen, js 2,062 ₰ lubisch.

XII. Jtem desse nageschreuen beiden dorper syn
durch mynenn gnedigsten herren koning Christian tho
Dennemargken vorsettet vnd vorpandet tho einem gebruck-
lichen pannde.

Dat dorpp Ostenfelde.

1,000 ₰ hefft Keyge Sehestede jn einem dorppe
Ostenfelde genomt jm ampte tho Rendesborch gelegen.

Dat dorpp Wildenscharenn.

1,000 ₰ lub. hefft Henneke Sehestede in dat dorp
tho Wildenscharen gedaen, dar he dat vor jnne hefft tho
einem gebrucklichen pande. *Ao. 1542 vthgelossett vnnd
betaldt.*

Jtem dat schlott Trittowe.

24,000 ₰ lubisch sin noch in Trittowe gekamenn by
mynes gnedigsten herren koninge Christians tho Dennemar-
gken des drudden tyden, also dar vorhen by synes zeligen
herren vaders leuende dar jn gedan weren, wente Keyge
Rantzouwen hadde dar men 24,000 ₰ jnne; jdt is ouerst
noch dartho gelecht de gantze toll vnd de stadt Oldeslo,
desgelyken ock dath closter thom Reinebeke, wellichs alles
nu Christoffer van Veltheim tho einem gebrucklichen pande
tein jarlangk vorschreuen vnd vorsegelt is vor 48,000 ₰
lubisch.

Summa summarum desser schulde der vorberorden
slote vnd gudere, de tho einem gebrucklichen pande vor-
segeltt syn, 26,000 ₰ lubisch.

XIII. Desse nageschreuen summen geldes js myn
gnedigster herr koning Christian tho Dennemargken de
drudde sust noch schuldich. Sine ko. mat. ouerst hefft dar
niewerle tynnse edder rennthe vpp gegeuenn.

Dem koninge van Polen.

12,000 goltgulden houetstols ane renthe, wenthe he

hefft se minem gnedigsten herren jn desser vorgangen vheide gelehnet by solcken beschede, dath sine ko. mat. ehme desuluen wedderumb gelden vnnd betalen schall, wanner dem ryke tho Polenn jennige vheide anszett.

Dem koninge van Schweden.

25,000 jochimsdaler, dat stucke tho 30 β lub., de maken tho margken 46,875 ŕ lubisch. *Desse summa js anno 41 betaldt.*

Dem hartogen van Prussenn.

8,000 jochimsdaler houetstols tho 30 β , maken 15,000 ŕ . Nota. Syn summa was 13,000 jochimsdaler, darup hefft ehm ko. mat. vornoget 5,000 jochimsdaler, also ko. mat. Melchior Rantzouwen berichtet hefft. *Dessen summen hefft ko. mat. vthgelossett anno 41.*

Dem hartogen van Gelrenn.

6,150 gulden houetstols vp Michaelis anno 40 thobetalennde. *In dessem summen js de halue betaldt ao. 42.*

Summa summarum desser koninge vnnd fursten schulde js jn alle 95,100 ŕ lubisch.

XIV. Summa *) summarum van allen schuldenn, de jm vmmesslages register vorteykent stunden, ehr dar jchteswes van vthgelosset vnnd betalet wordt, js gewessenn 629,804 margk 5 β lubesch houetstols.

Darjnne hefft myn gnedigester herr koningk Christian tho Dennemarckenn de drudde vthgelosset vnnd betaldt wo volget an houetsummen:

Anno 1540: 96,303 ŕ 1 β lubesch houetstols.

Anno 1541: 128,826 ŕ 4 β — —

Anno 1542: 37,612 $\frac{1}{2}$ ŕ — —

Summa summarum vann allen vthgelossedenn schulden, de ko. mat. vth dessem vmmeslages register vornoget vnnd betalt hefft, makett jnn alle 265,741 ŕ 13 β houetstols.

Summa summarum vann allen schulden, de noch jn

*) Dette her følgende er senere tilføiet paa Papir.

deme vmmesslages register vnbetaidtt nablyuenn , js 364,062½ ℥ lubesch houetstols, ane wes myn gnedigester here koningk Christian tho Dennemargken vtherhalue desses vmmesslages registers darna schuldich geworden js, wellichs hyr am ende desser vornotelinge angeteykent steit.

Tomerckende hyr manck ssyn:

141,200 ℥ jn den schulden, de zelige koningk Frederich vnnd koningk Christiern de ander gemaket vnd na sich gelaten hebben, ock

222,862½ ℥ jn schulden, de myn gnedigester here koningk Christian de drudde by syner ko. matt. tyden suluest gemaket hefft, alsse 138,750 ℥, de vppe breuen vnnd ssegellen genamen syn, vnnd noch 84,112½ ℥, de vppe slote vnd borge genamen syn.

Van dessen vorgeschreuen nastandigen houetssommen kamen ko. mat. thobetalende vor syner matt. twe dele, de dat ryke tho Dennemargken vppe ssich genamen hefft, 242,708 ℥ 6 β houetstols.

Vnnde ko. matt. mit sampt ssyner matt. broderen kamenn daruan thobetalende vor den drudden deil, sso de furstendome Slesswigg vnnd Holsten vppe ssich genahmen hebben, 121,354 ℥ 4 β houetstols.

Thomerckende, dath ko. matt. jn dessem vorberorden druddendele, wen ssyne ko. matt. mit eren broderen schiffen vnnd deyende werdt, noch thobetalende thofallen willenn, van wegen des verden partes, wellichs ssyne ko. matt. van den beyden furstendomen Slesswigg vnnd Holstenn vor ssyner matt. erffdeyl erlangende werdt, 30,338 ℥ 9 β lubesch houetstols.

Desser vorgeschreuen rekenschop na sso willen ko. matt. vth dessem vmmesslages register thobetalende geborenn jn alle 273,047 ℥ lubesch, weyniger 1 β.

Vnd ssyner ko. matt. broderen kamen daruan thobetalende 91,015 ℥ 11 β lubesch houetstols.

De jarliche rente vp ko. matt. houetsommen, de jn deme vmesslages register vorteykent stan, js 16,383 ₣ lubesch, minus 1 β.

De jarliche rente vp ko. matt. broderen schulde, de jn dessen vmesslages register vorteykent stan, js 5,461 ₣ lubesch.

XV. Dese nageschreuen houetsommen hefft myn gnedigester here koningk Christiann tho Dennemargken de drudde na der tidt vp rente nemenn lathen, alsse dat vorige vmesslages register all gestellet was, vnnd alsse de Holstenn dat druddenn deel aller schulde thobetalende bewilliget hadden, de ock ssyner ko. matt. mit ssampt ssyner ko. broderen tho betalende geboren willen.

Anno 1540.

6,000 ₣ van Bartram vann Aleueldenn, de jnn Sunderborch vorschreuen ssynn, darup ghan 360 ₣ renthe.

750 ₣ vordendes zoldes js ko. mat. Mauritius Ranntzouwenn schuldich, darup ghann 45 ₣ renthe.

500 ₣ zeligenn Tymmenn Schrandienn, ock vordendes zoldes, darup ghann jarliches 30 ₣ renthe.

1000 daler js ko. mt. Geuert Schenckenn schuldich vp dessenn thokamendenn vmeschlag gnade geldes, vnnd he nimpt noch 60 daler tho rente darup.

2,500 ₣ Hinricke Ranntzouwenn tho Bulcke 150 ₣ rente.

Summa 11,687¹/₂ ₣ *)

Anno 1541.

3,000 ₣ vann Jasper Rantzouwenn, 180 ₣ rente.

2,000 ₣ vann Borchardt vann Bimmelbargen, 120 ₣.

1,000 ₣ vann Jeronimus Rantzouwenn, 60 ₣ rente.

*) Daleren er herefter regnet for 31 β.

3,000 ₰ vann Bartram van Aleueldenn, 180 ₰ rente.
 3,000 ₰ vann Clawes vann der Wischenn, 210 ₰ rente.
 1,000 ₰ vann Hinrich Ranntzouwenn tho Bulcke,
 60 ₰ rente.

1,000 ₰ vann Christoffer tho Bulcke, 60 ₰ rente.

3,000 ₰ vann Hinrich Ranntzouwen Pawelssohne, 180 ₰
 rente.

1,500 ₰ vann Michell Heestenn, 90 ₰ rente.

12,000 ₰ entfangenn vann Clementenn vann der
 Wischen, de jnn Segebarge vorschreuen synn, dar sse ock
 vth vorrentet werdenn scholenn mit 720 ₰.

Summa 30,500 ₰ houetstols.

Anno 1542.

12,000 ₰ vann Keygenn Ranntzouwenn, de jnn Ren-
 desborch vorschreuen ssynn, de ock vth Rendesborch
 scholenn vorrentet werdenn mit 720 ₰ rente.

15,000 ₰ vann Tonniges Seestedenn anno 44 tho-
 betalende, dar he de amtmannschop tho Swauestede vor
 erlanget hefft, darup 900 ₰ renthe, de men ehme jarliches
 thom vinmeslage entrichtenn schall.

3,000 ₰ vann Marquardt Sestedenn, de he anno 40
 thom Kyle neddergelecht hadde, dar ko. mt. bereith ein
 jar renthe vp gegeuenn hefft, vnnd de do nicht gebuket
 wordenn, 180 ₰ rente.

2,500 ₰ Cilligenn Hugenn, 150 ₰ rente.

1,500 ₰ Jacob Schultenn, 90 ₰ rente.

12,000 ₰ vann Clawes vann der Wischenn houetstols,
 de jnn Tunderenn vorschreuen synn, ock darvth scho-
 lenn vorrentet werdenn mit 840 ₰ rente.

Summa 46,000 ₰ houetstols.

B. Hirna volget dat vmmeschlages register, wel-
 lichts gestellet js vppe dith thokamende veffteinhunderste
 vnnd drei vnnd vertigeste jahr 1543.

Mynes gnedigesten heren koning Christians tho Denne-
margken des drudden schult register, gestellet vp den
vmmeschlag desses thokamenden vefteinhunderste vnd drey
vnnd vertigestenn jares.

I. Erstlich syner ko. mat. zeligen hern vaders koningk
Frederichs schulde vp peningkbreuenn.

Dethleff Brocktorpen 3,000 ₤ houetstols, 180 ₤ rente.

Gosick van Aleuelden 450 ₤ h., 27 ₤ r.

Den Blomen thor Schonenhorst 2,000 ₤ h., 120 ₤ r.

Vor Dorotheen Blomen 2,450 ₤ h., 171½ ₤ r.

Matties Radtlouwenn 2,000 ₤ h., 140 ₤ r.

Vor Margareten Rantzouwen 6,500 h., 425 ₤ r.

Noch vor Margareten Rantzouwen 1,000 ₤ h., 60 ₤ r.

Vor Annen Rantzouwen tho Bulcke 3,000 ₤ h.,
210 ₤ r.

II. Hirna volgen zeligen koningk Frederichs schulde
vppe houennbreuenn.

Her Juen Reuentlouwen 2,000 ₤ h., 120 ₤ r.

Clawes van der Wischen thom Kyle 3,000 ₤ h.,
180 ₤ r.

Zeligen Pawel Rantzouwen kinderen 8000 ₤ h.,
480 ₤ r.

Vor Catharinen Breiden, der fruwen tho Bulcke ehrer
moder, 4,000 ₤ h., 240 ₤ r.

Der fruwen tho sunte Johannes tho Lubeck 3,000 ₤
h., 150 ₤ r.

Vor Olgardt Rantzouwen 6,000 ₤ h., 360 ₤ r.

Deme capittel tho Lubeck 2,000 ₤ h., 100 ₤ r.

Den vicarien thom Kyle 1,500 ₤ h., 90 ₤ r.

Deme ridderkalande thom Kyle 600 ₤ h., 36 ₤ r.

Den Marianen tho Schlesewigk 1,200 ₤ h., 72 ₤ r.

Hern Hinriche Pogewischen 150 ₤ h., 7½ ₤ r.

Gosck Wensynn 150 ₤ h., 9 ₤ r.

Hern Blasio Kaselitzenn van eines dorpes wegenn,

darmit he vorlehnnet gewesenn, dat zelige koningk Frederich tho Segebarge gelecht hefft, 24 ₰ r.

Gossick van Aleuelden tho Eckelnforde 200 ₰ h., 12 ₰ r.

III. Hirna volgen koningk Christiern des andern schulde, erstlich vp peningkbreuenn.

Zeligen hern Otten Holgerssen eruen vnnnd kinderenn 2,000 ₰ h., 120 ₰ r.

Sweder van Kassenbrock 1,000 ₰ h., 60 ₰ r.

Zeligen vor Annen Holgerssen eruen 2,000 ₰ h., 120 ₰ r.

IV. Koningk Christiern des anderen schulde vppe houennbreue.

Vor Druden van Aleuelden tho Geltinge 3,000 ₰ h., 180 ₰ r.

Otto Seesteden tho Rendesborch 1,500 ₰ h., 90 ₰ r.

Deme rade vnd vicarien thom Kyle 2,000 ₰ h., 100 ₰ r.

Deme capittel tho Slesewigk 3,000 ₰ h., 180 ₰ r.

Cilligen Huguen tho Hamborg 2,500 ₰ h., 150 ₰ r.

V. Hirna volgen mynes gnedigesten heren koningk Christians tho Dennemargken des drudden eghene schulde vp breue vnnnd segelle mit borgenn.

Vor Abel Rantzouwen 4,000 ₰ h., 280 ₰ r.

Hern Juen Reuentlouwen 3,000 ₰ h., 180 ₰ r.

Christoffer Radtlouwen 2,000 ₰ h., 120 ₰ r.

Matties Radtlouwenn 3,000 ₰ h., 210 ₰ r.

Hern Wulffen Pogewischen 3,000 ₰ h., 180 ₰ r.

Anno 43 vthgelosset.

Henneke Wonsfleth 2,000 ₰ h., 140 ₰ r.

Jasper Seesteden tho Rundthofft 1,000 ₰ h., 60 ₰ r.

Jasper Rantzouwen 3,000 ₰ h., 180 ₰ r.

Mathias Radtlouwenn 2,000 ₰ h., 140 ₰ r.

Michel Heestenn 2,000 ₰ h., 120 ₰ r.

Clawes van der Wischenn 1,000 ₰ h., 70 ₰ r.

Dethleff Brocktorpen, jtzundes Jeronimus Rantzouwenn, 1,600 ₰ h., 96 ₰ r.

Melchior Rantzouwen marschalck 4.700 ₣ h., 282 ₣ r.

Noch Melchior Rantzouwen 4.400 ₣ h., 264 ₣ r.

Gosck Rantzouwenn 7.000 ₣ h., 420 ₣ r.

Mathies Radtlouwenn 3.000 ₣ h., 210 ₣ r.

Hartich, Hinrich, Hans vnd Jorgen Blomen 6.850 ₣ h., 411 ₣ r.

Keien Rantzouwenn 10.000 ₣ h., 600 ₣ r.

Keien Rantzouwenn 12.000 ₣ h., 720 ₣ r.

Vor Annen Rantzouwen tho Bulcke 4.000 ₣ h., 240 ₣ r.

Hern Wolff Pogewischenn 17.400 ₣ h., 1.054 ₣ r.

43 vthgelosset.

Melchior Rantzouwen marschalck 3.000 ₣ h., 180 ₣ r.

Syuerdt vann der Wischen 3.000 ₣ h., 210 ₣ r.

Nota. Clemens van der Wissche hefft sich suluest schuldig gemaket vor dit gelt, sunder ko. mat. hefft dat gelt jm vmmeschlage des 39. jares gekregenn.

Jeronimus Rantzouwen 4.000 ₣ h., 240 ₣ r.

Vor Margareten Rantzouwen thom Nigenhuse 2.000 ₣ h., 120 ₣ r.

Vor Annen Rantzouwenn tho Bulcke 1.500 goltgulden h., 180 ₣ r.

Vor Catherine Rantzouwen tho Aschebarge 1.000 ₣ h., 70 ₣ r.

Vor Abel Seesteden thom Cluensyke 500 ₣ h., 37 ₣ r.

Bartram van Aleueldenn 2.500 ₣ h., 150 ₣ r.

Noch Bartram van Aleuelden 2.500 ₣ h., 120 ₣ r.

Jasper Rantzouwenn 3.000 ₣ h., 180 ₣ r.

Borchardt van Bimmelbargen 2.000 ₣ h., 120 ₣ r.

Jeronimus Rantzouwenn 1.000 ₣ h., 60 ₣ r.

Bartram van Aleuelden 3.000 ₣ h., 180 ₣ r.

Clawes van der Wischen 3.000 ₣ h., 210 ₣ r.

Hinrich Rantzouwen tho Bulcke 1.000 ₣ h., 60 ₣ r.

Christoffer tho Bulcke 1.000 ₣ h., 60 ₣ r.

Hinrich Rantzouwen Pawels sohne 3,000 ₰ h., 180 ₰ r.

Marquardt Seestedenn 3,000 ₰ h., 180 ₰ r.

VI. Noch mynes gnedigsten heren koningkh Christians tho Dennemargken des drudden schulde, de thom vmmeschlage vorrentet werden, vnnd dar allene syner ko. mat. egen segell vnnd breue sunder borgen vpp vthgegeuenn synn.

Dethlef van Aleuelden tho Groten Tundern 2,500 ₰ h., 150 ₰ r.

Jasper Rantzouwen tho Gottorp 1,500 ₰ h., 90 ₰ r.

Oue Syuerdes jn Eyderstede 1,500 ₰ h., 90 ₰ r.

Der fruwen tho Bulcke 1,500 ₰ h., 90 ₰ r.

Hinrich Rantzouwen tho Halle 1,800 ₰ h., 108 ₰ r.

Mauritius Rantzouwen 750 ₰ h., 45 ₰ r.

Hinrich Rantzouwen tho Bulcke 2,500 ₰ h., 150 ₰ r.

Tymme Schrandien 500 ₰ h., 30 ₰ r.

Michel Heestenn 1,500 ₰ h., 90 ₰ r.

Thonnies Seestedenn 15,000 ₰ h., 900 ₰ r.

Cylligen Hugenn 2,500 ₰ h., 150 ₰ r. *Anno 1543 vthgelossett.*

Jacob Schultenn 1,500 ₰ h., 90 ₰ r. *Anno 1543 vthgelosset.*

Zeligen Jane van Wernstorffen 500 ₰ sunder renthe, van der dusent guldenn wegen, de ko. mt. ehme vthgnaden vorschreuen hefft.

Vthlendische schulde.

Jurgen van Munster 12,000 ₰ h., 720 ₰ r.

Geuert Schencken 1,000 daler gnadegeldes, 60 daler r. *Anno 1543 vthgelosset.*

C. Vnderrichtinge *) van den 30,000 guldenn,

*) Dette Stykke er tilføjet paa Papir i et af Exemplarerne af Gjælds-Registeret, med samme Haand som det øvrige. Kunden her meddelte Indholdsangivelse er med Henrik Schultes Haand.

minus 250 Ɔ , dar de holstenschon borgen Anno 1539 vor gelauet hebben, vnd dar ehn de beyden sloete alsze Rypen vnnd Halle jn Judtlande mit allen eren tobehorungen vnnd sunderlich mit der beyden styffte guderen, de ytzundes darto liggen, vor tor waringe geszettett szynn.

Vnnd stan desse vorgeschreuen summen alle szampt jn deme vmmechlages register angeteykentt, vnnd szyn alleyne hyrvme vppe dyth pappyr voruatett, dath men weten moghe, wor tho dath geltt gebrukett vnnd worumme, de szegelle vnnd breue darup vthgegeuen szynn.

Dith syn de summen geldes, de ko. matt. anno 39 vppe renthe nemen laten hefft.

18,000 Ɔ van her Wulff Powischen, 1,080 Ɔ renthe. Van dessen 18,000 Ɔ krech Engell Landtwere mit sich na Luneborch jegen trium regum, to der erstenn helffte der frommeden ruter betalinge, 13,500 Ɔ , dat ouerige quam jn dem vmmechlach.

3,000 Ɔ van Melchior Rantzouwen, 180 Ɔ renthe.

3,000 Ɔ van Benedictus Powischenn, 180 Ɔ renthe. Hiruan worden 2,600 Ɔ getellet, de quemen jn ko. durchl. vmmechlach tho Rendesborch, de 400 Ɔ , de darauer warenn, de behelt he jnne jn syne betalinge, de ehme by ko. mat. nastendich; js vorlechtes geldes by deme huse tho Segebarge.

3,000 Ɔ van Syuerdt van der Wischen, 210 Ɔ rente. Desse houetstoll quam jn ko mat. vmmechlach, vnnd Clement van der Wisch wordt houetman jn deme breue.

3,000 Ɔ van Otten van Damme, 180 Ɔ renthe. Desse 3,000 Ɔ krech Hinricus Schulte mit sich na Luneborch tho der lesten betalinge der frombdenn ruterer vp palmarum.

4,000 Ɔ van Jeronimus Rantzowen, 240 Ɔ renthe. Desse 4,000 Ɔ quemen nicht thor tellinge, sunder Jeronimus Rantzowe hadde van zeligenn Detleff Brocktorppen wegen einen breff vann 12,000 Ɔ by sych, dar demesuluen

Dethleffe 8,000 dorch Hinricum Schulten van ko. mat. wegen jne betaldt werenn, vnnnd dewyle nu zeligen Dethleffe men 4,000 ƒ daruan nastunden, so is ein nige breff gemackett vppe solliche 4,000, mit ko. mat. borgenn; den-suluenn schall men Jeronimus wedder geuenn, vnd den breff vppe de 12,000 wedder van ehme nemen, vppe dath dar jn thokamenden tyden kein mangel in wurde.

2,500 gulden van Breiden Rantzouwen, 150 gulden renthe. Nota. Dith vorgeschreuen gelt, nomlich de houetstol, js nicht thor tellinge gekamen; jck auerst hebbe dat-sulue jn myner heuinge to der fromedenn ruter betalinge gelyck also hadde ick dat enntfangen angeteyckennt, wente Breyde Rantzowe hefft dar van ko. mat. wegen eynen besegelden breff vppe mit borgen, wenthe he hefft Henneken vnnnd Blasius Rantzouwen der 2,500 gulden haluenn, de ehn konigliche matt. jn Bussenn van Veltens ruther houetsummen schuldich was, wedder tho fredenn gesteltt. Deshaluen so stann se ock wedderumme jn myner vttgiff ange-schreuenn.

2,000 ƒ van vor Margareta Rantzouwen, 120 ƒ rente. Tomarckennde, dat desse 2,000 ƒ nicht jn dem vmme-schlage edder tho der frembden ruthern betalinge tho Luneborch gekamen syn, wente se werden anno 38 dorch den cantzler meister Johan Fresenn vpgebracht, vnnnd Melchior Rantzouwe ko. mat. marschalck hadde se mit sich jm stichte van Bremen, do de monsterschen vnd oldenborgeschenn knechte van ander togenn, vnnnd Melchior brachte se wedder, vnnnd ick hebbe se anno 38 van ko. matt. wegen entfangen vnd vthgegeuenn.

1,500 goltgulden van vor Annen Rantzouwen, 180 ƒ renthe. Desse 3,000 ƒ krech Hinricus Schulte mit sich na Luneborch tho der frembden ruter betalinge jegen palm sondage.

250 goltgulden van vor Eyben van Aleueldenn, 15

goltgulden rennthe. Desse 500 ƒ quemen jn ko. mat. vmb Schlach.

1,000 ƒ van vor Cathrine Rantzowen, 70 ƒ renthe. Desse 1000 ƒ quemen nicht tor tellinge, sunder ko. mat. hefft se quiten laten mit der fruwen jn Frederichs van Bulouwen syne betalinge, de he jm vmmeslage krech mit mehr anderem gelde, dath ehme ko. mat. schuldich was.

500 ƒ van vor Abel Seesteden, 37 ƒ renthe. Desse 500 ƒ quemen jn den vmeslach tho Rendesborch anno 39.

Summa summarum desser vorgeschreuen houetsummen, de ko. mat. anno 39 vppe renthe nemen laten hefft, vnnd dar de holstenschen borgen vor gelauet hebben, daruor ehn ko mat. Ryphen vnnd Halle ock tor waringe gesettett hefft, js jnn alle 30,000 gulden, weiniger 250 ƒ houetstols. *Alles jn deme pargamenen register vorteykentt.*

Item noch hefft ko. mat vp renthe genamen anno 39:

2,500 ƒ lubisch van Bertram vann Aleueldenn, darupp vnd vor Bartrammes synen nastendigen zoldt vnnd geleden schaden, wen de nhu dorch Melchior Rantzouwen bereckent js, schall he einen nogafftigen schultbreff hebben, mit nogafftigen borgen vorsegelt. Datsulue hebben Gossick van Aleueldenn, Gossick Rantzouwen, Clemens vann der Wischenn, Breide Rantzouwen vnd Hanss van Bockwolden belauet by einem jnleger vppe Michaelis anno 39 tho Rendesborch. Desse vorgeschreuen 2,500 ƒ quemen nha Luneborch tho Cordt van Honsteins syner bethalinge tho hulpe.

VII. •

Delings-Registeret fra 1544.

Et Hefte i Folio paa 44 Blade, af hvilke kun de 32 ere beskrevne, tildels med Fracturskrift, heltiggennem med samme

Skriverhaand, og kun endel Vedtegninger med Rentemester Henrik Schultes Haand. De 11 af disse Blade indeholde det her meddeltē Delings-Register, andre 17 Blade indeholde det her nedenfor som Nr. VIII meddelte Gjældsregister; og de øvrige 4 optages af en Concept til Delingsregisteret, med Rettelser og Vedtegninger af Henrik Schulte, samt forsynet med Kongens egenhændige Underskrift paa det Blad, der indeholder Concepten til Fortegnelsen over den Del, der siden tilfaldt ham.

Dyth is dath rechte deyl register, darinne summarie vertzeyhendtt wes eins jeden hern teil vormagk, wie es jn dj zollen vnd mit den schulden verteiltt.

A.

Mynes gnedigesten herenn koningk Christians tho Dennemargken deil jn den furstendomen Schlesewick vnnd Holstenn.

Sunderborch js jarliches geachtet vp 7,252 ₰ 1 β 3 2, dar denne jarliches dat voffte part van der einfoldigen bede vnnd van der mast, de vp dat voffte jar gestellet synn, ock de jarliche kornehure vnnd alle andere jnkumpst, wo de genommet syn mogenn, mede jn angeschlagen vnnd thogelde gesettet synn.

Thomarckende, dat Bartram van Aleuelde jn dat hus tho Sunderborch gedan hefft 6,000 ₰ houetstols; daruor kricht he jarliches vth der heninge vnnd boringe dessuluen amptes 360 ₰ rente, de syner ko. mat. suluest vththosende vnnd thobetalande bykamen.

Wider berichten ock ein deil van den redenn, dat ko. mat. demesuluen Bartram thosage gedan hebbenn schole, dat syne mat. ehne vann Sunderborch nicht affsetten wille, ehr dat syne mat. ehme alle andere summen, de syne mat. ehme noch sust na vormoge des vmme-

schlagens registers vp segelle vnnd breue schuldich synn, affgelosset vnnd bethalet hefft.

Norborch js jarliches geachtet vp 1,012 ₰ 2 β 8 ḡ , dar denne jarliches dat voffte part van der einfoldigen bede vnnd van der mast, de vp dat voffte jar gestellet synn, ock de jarliche kornehure vnnd alle andere jnkumpst, wor de ock her fleten, effte wo se genohmet syn mogen, mede jn angeschlagen vnnd tho gelde gesettet syn.

Thomarckende, dat dyth huss Norborch Goscke vann Aleuelden vorschreuen js de tidt synes leuendes; derwegen so js vorordent, dat syne ko. mat. disse 1,012 ₰ 2 β 8 ḡ jarliches vth den beiden tollenn alse tho Gottorp effte Rendessborch borenn schole.

Flenssborch js jarliches geachtet vp 4,706 ₰ , dar denne jarliches dat voffte part van der einfoldigen bede vnnd van der mast, de vp dat voffte jar gestellet syn, ock de jarliche kornehure vnnd alle andere jnkumpst, wo de genohmet synn vnnd wor de ock herkamen mogen, mede jn angeschlagen vnnd tho gelde gesettet synn.

Thomarckende, dat disse nageschreuen schulde jn der heuinge des amptes Flenssborch vorschreuen syn, alse 100 ₰ gnadegeldes Pawel van Aleuelde de tydt sines leuendes; 100 ₰ meister Gert van Marfelde denstgeldes, noch demesuluen 10 ₰ vor holt vnnd kale, 10 ₰ huss-hure vnnd 15 ₰ vor syn kleth, wo he dat nicht van haue kricht; 24 ₰ jarlicher ewiger rente tho einem geistlichen lehne tho Flenssborch. Desse 259 ₰ schollen ko. matt. jarliches wedderumme tho einer wedderlage vth deme tollenn tho Gottorpe, effte, wo idt nicht dar js, vth dem tollenn tho Rendessborch entrichtet werdenn.

Jtem tho dem husse Flenssborch js dat closter Ruyge-closter gelecht.

Segebarge js jarliches geachtet vp 3,514 ₰ 3 β 8 ḡ , dar denne jarliches dat voffte part der einfoldigenn bede

vnnd van der mast, de vp dat voffte jar gestellet syn, ock de jarliche kornehure vnnd alle andere jnkumpst, worde herfleten, effte wo se genohmet syn mogen, mede jn angeschlagenn vnnd tho gelde gesettet synn.

Thomarckende, dat Otte Sestede 12,000 ʒ houetstols jn dat hus Segebarge gedan hefft; daruor kricht he jarliches 720 ʒ rente; desuluen kamen ko. mat. suluest vththolosende vnnd thobethalende.

Hilligehaue vnnd dat Grothebroeth syn jarliches geachtet mit deme tollenn darsuluest vppe 333 ʒ 14 β.

Thomarckende, dat de stadt Hilligehauen vnnd dat Grothebroeth mit deme tollenn darsuluest Jasper Rantzouwen vorpandet synn vor 3,000 ʒ houetstols; daruor he sodanes jne hefft vor ein gebrucklich pandt, vnnd gehort mede jn dat ampt tho Segebarge, vnnd geboret koninglicher maiestadt suluest jntholosende.

Oldeschlo js jarliches geachtet, mit deme haluen tollenn darsuluest, de tho deme huse tho Segebarge van olther gehort hefft, vp 509 ʒ 15 β lubesch. Nachdeme auer sodanes tho deme huse tho Trittouwe gelecht vnnd Tonniere van Hollen mede vorpandet js, szo dat ko. mat. nichts daruan krigen kan, ehr myn gnediger here hertzogk Adolph, deme datsulue hus jn der delinge thogefallenn js, van den schulden, de dar jne syn, gefriget hefft, derwegen so js vorordent, dat syne ko. mat. jarliches daruor thor wedderlage hebben schole vth den beiden tollenn, alsse tho Gottorp vnnd tho Rendessborch, 509 ʒ 15 β, beth dat syne ko. mat. de stadt mit deme haluen tollenn wedderfrig kricht.

De clostere Arnssboeke, Reinefelde vnnd Segebarge closter syn gelecht tho deme huse Segebarge jnn vorbiddinge.

Steinborch js jarliches geachtet vp 4,447 ʒ 8 β 11¹/₂ ʒ, dar denne jarliches dat voffte part van der eintfoldigenn

bede vnnd van der mast, de vp dat voffte jar gestellet syn, ock de jarliche kornehure vnnd alle andere jnkumpst, wor de herfleten effte wo se genohmet syn mogen, mede jn angeschlagen vnnd tho gelde gesettet synn.

Thomarckende, dat hern Johan Rantzouwen vnnd synen beyden sohnes dat caspel tho Itzeho de tidt ehres leuendes vorschreuen js, vnnd js jarliches geachtet vp 367 ₰ weniger 1 β. Derwegen vnnd dewile ko. mat. dessuluen caspels by ehrem leuende nicht geneiten kann, szo js vorordent, dat syne ko mat. 367 ₰ weniger 1 β jarliches vth dem tollenn tho Gottorpe vnnd Rendessborch thor wedderlage darjegen boren schole, beth dat sodanes wedder frig wert.

Plone js jarliches geachtet vp 1,396 ₰ 12 β 10 Ḃ, dar denne jarliches dat voffte part van der eintfoldigenn bede vnnd van der mast, de vp dat voffte jar gestellet syn, ock de aelfangk vnnd alle andere jnkumpst, wor de ock her fleten mogen, mede jn angeschlagen vnnd tho gelde gesettet synn.

Thomarckende, dat dat hus tho Plone miner gnedigesten fruwenn koninginnen Sophienn tho Dennemargken ehre liffgedinge js, vnnd dat syne ko. mat. van der heuinge dessuluen huses by ehrem leuende nichts erlangen kann. Derwegen so js vorordent, dat syn ko. mat. jarliches dar jegen tho einer wedderlage hebben schole vth denn beiden tollenn tho Gottorp vnnd tho Rendessborch 1,396 ₰ 12 β 10 Ḃ.

Wider so js thomarckende, dat Wulff Rantzouw 12,000 ₰ houetstols jn Plone hefft, daruor kricht he jarliches vp den vmmeschlach 720 ₰ renthe, de ko. mat. ock bykamen vththolosende vnnd thobethalende.

Dath dorp Vockebeke vth Gottorp lehne js ock vmme eines afflegers willen tho dessem dele vorordent, vnnd giff des jares 34 ₰ 12 β.

Summa summarum der jarlichen jnkumpst vnnd heuinge js 21,833 ƒ 12 β 4 $\frac{1}{2}$ ſ .

Summa summarum van deme gelde, dat ko. mat. jarlichs vth den beiden tollen, also tho Gottorp vnnd Rendessborch, na vormoge desser vorteikenisse boren schall, maket 3,544 ƒ 13 β 6 ſ .

De schulde, dar ko. mat. mynes gnedigesten heren deil mede behafftet js, vnnd de syne ko. mat. sust an sich genahmen hefft, dorff men hir nicht anteikenn, wente na vormoge des vmmeschlages registers moth syne ko. mat. wol jn de verdehalffmalh hundert dusent margk betalenn.

B.

Mynes gnedigen heren hertzogen Johanses deil in den urstendomen Schlesewigk vnd Holsten.

Haderschleue js jarliches geachtet vp 4,602 ƒ 4 β 6 $\frac{1}{2}$ ſ , dar denne jarliches dat voffte part van der bede vnnd der mast, de vp dat voffte jar gestellet synn, ock de kornehure vnnd alle andere jnkumpst, wor de ock herfleten mogenn, mede jn angeschlagen vnnd to gelde gesetztet synn.

Thomarckende, dat Jaspar Rantzouwe jn dat hus tho Hadersleue gedan hefft 3,000 ƒ houetstols; vppe desuluen kricht he jarliches vth der boringe des amptes Hadersleue 180 ƒ rente, welliche 3,000 ƒ houetsummen mit ehren renthen minem gnedigen heren hertzogen Johansen thobethalende bykamen, jn ansehent dat syne f. g. desuluen jn synem anparte der vofftig dusent margk schulde angenamen hefft, de synen f. g. jn der delinge thogefallen synn.

Dorninge js jarliches geachtet vp 4,246 ƒ 8 β , dar denne jarliches dat voffte part van der bede vnnd van der mast, de vp dat voffte jar gestellet synn, ock de jarliche kornehure vnnd alle andere jnkumpst, wo de

ock genomt syn mogen, mede jn angeschlagen vnnd tho gelde gesettet synn.

Strandt js jarliches geachtet vp 1,394 ƒ 8 β , dar denne jarliches dat voffte part van der einfoldigen bede, de vp dat voffte jar gestellet js, vnnd alle andere thofelle, wor de ock herfleten mogenn, mede jn angeschlagen synn.

Vemeren js jarliches geachtet vp 1,825 ƒ 1 β 3 ſ , dar denne jarliches dat voffte part van der einfoldigen bede, de vp dat voffte jar gestellet js, ock de jarliche korneplicht vnnd alle anndere jnkumpste, wo de ock genomt werden mogenn, mede jn angeschlagen vnnd tho gelde gesettet synn.

Thomarckende, dat Schacke Rantzouw 10,000 ƒ houetstols jn dat landt Vehmeren gedan hefft; vppe desuluen kricht he jarliches vth der heuinge dessuluen landes 600 ƒ rente, vnnd drehundert margk vor syne besoldinge vnnd vnderholdinge, williche 10,000 ƒ houetsummen mit ehren renthenn minem gnedigen hernn hertzogen Johansen suluest thobetalende bykamenn, jn ansehent dat syne f. g. desuluen angenahmen hefft jn synem anparte der vofftich dusedt margk schulde, de synen f. g. in der delinge thogefallenn synn.

Tunderenn js jarliches geachtet vp 6,515 ƒ 13 β 8 ſ , dar denne jarliches dat voffte part vann der einfoldigen bede vnnd mast, de vp dat voffte jar gestellet js, ock de jarliche kornehure vnnd alle andere jnkumpst, wo de genomt syn mogen, mede jn angeschlagen vnnd tho gelde gesettet synn.

Thomarckende, dat Clawes van der Wisch 12,000 ƒ jn dat ampt tho Tunderen gedan hefft; vp desuluen boret he jarliches 840 ƒ rente, vnnd kricht jarliches noch dartho 800 ƒ vor syne vnderholdinge vnnd 200 ƒ vor den teigelhoff thoholdende vth der heuinge dessuluen huses, williche 12,000 ƒ houetsummen mit ehren renthenn minem gne-

digen herenn Johansen suluest vththolosende vnnd thobetalende bykamen, jn ansehent dat syne f. g. desuluen jn synem anparte der vofftich dusent margk schulde, de syner gnaden thogefallen syn, angenamen hefft. Noch js hern Jffen Reuentlouwen ritter dat landt Oisterhardefore hiruan vorpandet vnnd vorsettet vor 4,000 fl houetsummen, wellichs jarlichs deit 240 fl jarlicher heuinge; dat-sulue landt schal ko. mat. tholosende vorpflichtet synn, vnd syne ko. mat. scholenn minem gnedigen heren hertzogen Johanse solche 240 fl alle jar thouornogende schuldig synn, beth dat syne koningliche maiestadt hern Jffen Reuentlouwenn de 4,000 fl wedder giffet vnnd vthloset.

Rendesborch js jarliches geachtet vp 3,093 fl 1 β 4 sch , dar denne jarliches dat voffte part vann der einfoldigen bede vnnd der mast, de vp dat voffte jar gestellet synn, ock de jarliche kornehur vnnd alle ander jnkumpst, worde ock herfletenn mogenn, mede jn angeschlagen vnnd tho gelde gesettet synn.

Thomarckende, dat Keige Rantzouwe 12,000 fl jn dat ampt tho Rendessborch gedan hefft; daruor boret he jarliches vth der heuinge dessuluen amptes 720 fl rente, welliche 12,000 fl houetstols mit ehren renthen minem gnedigen hern hertzogen Johansen suluest vththolosende vnnd thobetalende bykamenn, jn ansehent dat syne f. g. desuluen jn synem anparte der vofftich dusent margk schulde, de synen furstlichen gnaden thogefallen synn, hefft angenahmenn.

De vorbiddinge des closters thom Bordesholme js tho Rendessborch gelecht.

Summa summarum van alle desser vorgeschreuen jarlichen vpkumpst js 21,676 fl 12 β 10 sch .

Summa summarum der schulde, dar mines gnedigenn heren hertzogen Johanes deil mede behafftet js, maket

37,000 R , houetstols, ane de 4000 R , de jn Oisterhardefore stan, williche ko. mat. thobetalende bykamenn.

Hirentbauen hefft myn gnediger here hertzog Johans noch tho sich genahmen van den geltschulden, de thom vmmeschlage vorrentet werden scholenn, 13,000 R lubesch, also vann wegenn Gossick Rantzouwen 7,000 R houetstols, 420 R rente, Jeronimus Rantzouwenn 4,000 R houetstols, 240 R renthe, Henneke Wonsfleth 2,000 R houetstols, 140 R renthe.

Mit dessen bauengeschreuen geltschulden syn mynes gnedigen heren hertzogen Johanses syne vofftich dusedt margk houetsummen der schulde ful gemaket, de syner f. g. jn der delinge thogefallen synn vnd de syne f. g. thobetalende hefft angenahmenn.

De beiden tollenn, also tho Gottorp vnnd Rendessborch, syn vngedeilet gebleuen, wente ko. mat. kricht vor myner gnedigesten fruwen koningynnen Sophien tho Dennemargken liffgeding vnd vor andere vorschriuinge vnnd vorpandinge, dar syner ko. mat. deil mede behafftet js, jarliches daruth 3,544 R 13 β 6 S ; vnnd myn gnediger here hertzog Adolph kricht jarliches van der bessweringe wegenn, dar syne f. g. erffdeil mede behafftet js, ock vth densuluen beiden tollenn 3,063 R 4 β 9 S .

Ock syn sust mennigerleige schulde jn den beiden tollenn vorwiset wordenn, de men jarliches daruth entrichten schal, beth dat de vorschriuinge, de darup vthgegeuen syn, wedderumme loessfallen.

C.

Mynes gnedigen heren hertzogen Adolphes deel jn den furstendomen Schlesewigk vnnd Holsten.

Gottorp, Morkarcke, Hutte vnnd Wittensehe syn jarliches geachtet vp 10,154 R 12 β 5 S , dar denne jarliches dat voffte part van der einfoldigen bede vnnd van der mast jn maten also de vp dat voffte jar gestellet, ock

de jarliche kornehure vnnd alle andere jnkumpste, wor de ock herfleten mogen, mede jn angeschlagen vnnd tho gelde gesettet synn.

Thomarckende, dat de Morkarcke Otten van der Wischen vorpandet js vor 10,000 fl houetstols; desuluen kamen ko. mat. vnnd nicht hertzogenn Adolphen vththolosende vnnd thobetalende vp dessen negestfolgenden vmmeschlach des voffteinhundersten vnnd viiffvnndvertigsten jares. Jm falle ouerst, wo datsulue nicht geschen konde, so schal syne ko. mat. desuluen vp den vmmeschlach des voffteinhundersten vnnd sossvnndvertigsten jares gewisslich sunder jenige vorhinderung thobetalende vorplichtet synn, vnnd middeler tidt schal syne ko. mat. desuluen 10,000 fl mynem gnedigen heren hertzogen Adolphen des jares thom vmmeschlage mit 600 fl vorrenten.

Eyderstede js jarliches geachtet vp 2,798 fl , dar denne jarliches dat voffte part van der bede, de vp dat voffte jar gestellet js, vnnd alle andere thofelle, wor de ock herkamen mogenn, mede jnn angeschlagen synn.

Apenrade js jarliches geachtet vp 2,450 fl 1 β 3 d , dar denne jarliches dat voffte part van der einfoldigen bede vnnd van der mast, de vp dat voffte jar gestellet syn, ock de jarliche kornehure vnnd alle andere jnkumpst, wor de ock herfleten mogenn, mede jn angeschlagenn vnnd tho gelde gesettet synn.

Thomarckende, dat Jeronimus Rantzouw jn dat hus tho Apenrade gedan hefft 10,000 fl houetstols; desuluen kamen ko. mat. vththolosende vnnd thobetalende, vnd alle dewile solche 10,000 fl nicht vthgeloset effte betalt werdenn, so schal syne ko. mat. mynem gnedigen heren hertzogen Adolphen jarlichs daruor tho rente geuen 600 fl lubesch.

Syne ko. mat. schal ouerst datsulue hus fryg maken

thom forderlichestenn, vnnd wen jdt jo nicht ehr gescheen konde, so schal syne ko. mat. datsulue gewisslich vp den vmmeschlach des voffteinhunderstenn vnne sossvnndvertigesten jares daruan entfrigenn.

Kyll js jarliches geachtet vp 1,258 fl , dar denne jarlichs dat voffte part van der eintfoldigen bede vnnd van der mast, de vp dat voffte jar gestellet syn, ock de jarliche kornehure vnnd alle andere jnkumpst, wor de ock herkamen mogen, mede jn angeschlagenn vnnd tho gelde gesettet synn.

Thomarckende, dat de Kyl miner gnedigesten fruwen koninginnen Sophien tho Dennemargken liffgeding js, vnnd dat myn gnediger here hertzog Adolph vann der boringe dessuluen amptes, alle dewile dat ehre gnade leuet, nichts erlangen kann, derwegen so js vorordent, dat syne f. g. jarlichs souele, also sich de heuinge dessuluen amptes vorstreckt, vth den beiden tollenn, also tho Gottorp vnnd tho Rendessborch, dar jegen jnnemen vnnd entfangen schole, also nomlich 1,258 fl .

Nigemunster js jarliches geachtet vp 720 fl 5 β 8 sch , dar denne jarliches dat voffte part van der eintfoldigenn bede vnnd van der mast, de vp dat voffte jar gestellet syn, ock de jarliche kornehure vnnd alle ander jnkumpste, wor de ock her fleten mogenn, mede jn angeschlagen vnd tho gelde gesettet synn.

Thomarckende, dat Nigemunster miner gnedigesten fruwen koningynnen Sophien tho Dennemargkenn liffgeding js, vnnd dat myn gnediger her hertzogk Adolph van der boringe dessuluen amptes, alle dewile dat ehre gnade leuet, nichts erlangen kann, derwegen so js vorordent, dat syne f. g. jarlichs souele, also sich de heuinge dessuluen amptes vorstreckt, vth den beiden tollenn, also tho Gottorpe vnnd vth Rendessborch, darjegen jnnemen vnnd entfangenn schole, also nomlich 720 fl 5 β 8 sch .

Oldenborch js jarliches geachtet vp 613 ƒ 4 β 4 ſ , dar denne jarlichs dat voffte part van deme einfoldigen ploichschatte, de vp dat voffte jar gestellet js, ock de tolle vnnd molen vnnd alle andere jnkumpste, wor de ock her kamen mogen, mede jn angeschlagenn vnnd tho gelde gesettet synn.

Thomarckende, dat Oldenborch Jochim Rantzouwen vorpandtet js vor 11,000 ƒ houetstols, desuluen kamen ko. mat. na vthgange der jare, de he darjnne hefft, vththolosende vnnd thobetalende, vnnd alle dewile dat se nicht vthgeloset effte betalet werden, so schal syne ko. mat. mynem gnedigen hern hertzogen Adolphen daruor tho rente geuen 660 ƒ lub.

Nigestadt js jarliches geachtet vp 93 ƒ , dar denne de tolle, puntbroke vnnd dat vorbiddels gelt mede jn angeschlagenn synn.

De ouerste vorbiddinge des closters thom Cissmar js gelecht tho deme huse tho Oldenborch, jodoch Pawel Ritzerouwen jn syner vorschriuinge ane schadenn.

Trittouwe js jarliches geachtet vp 2,560 ƒ 3 β 11 ſ , dar denne jarlichs de halue tolle tho Oldeslo, de vann oldinges her dar tho gelegen hefft, vnnd dat voffte part van der einfoldigen bede vnnd van der mast, de vp dat voffte jar gestellet synn, ock de jarliche kornehure vnnd alle andere jnkumpste, wor de ock her kamen mogen, mede jn angeschlagen vnnd tho gelde gesettet synn.

Thomarckende, dat Thonnies van Holle 30,000 ƒ lub. houetstols jn dat hus vnnd ampt tho Trittouwe gedan, vnnd datsulue mit alle syner thobehoringe vor ein gebrucklich pandt tho sich gepandtet hefft, williche 30,000 ƒ minem gnedigen heren hertzogenn Adolphen, dewile syne f. g. desuluen jn synem anparte der vofftich dusedt margk schulde, de synen f. g. jn der delinge thogefallen synn, angenahmen hefft, vththolosende vnd thobetalende byka-

menn, vnd dewile synen f. g. jarliches jn der vpkumpst dessuluen amptes 760 ƒ 3 β 11 ſ affgan, jn ansehent dat de 30,000 ƒ nicht mehr else 1,800 ƒ rente bringen konenn, szo js vorordent, dat syne f. g. alle jar vth den beiden tollenn tho Gottorp vnnnd Rendessborch sodane gelt else synen f. g. affgeit wedderumme hebbenn schole, else nomlichenn 760 ƒ 3 β 11 ſ .

Reynebeke js jarliches geachtet vp 1,224 ƒ 11 β 2 ſ , dar denne jarliches dat voffte part van der einfoldigen bede vnnnd van der mast, de vp dat voffte jar gestellet syn, ock de jarliche kornehure vnnnd alle andere jnkumpst, wor de ock her fallen mogen, mede jn angeschlagenn vnnnd tho gelde gesettet synn.

Thomarckende, dat dat ampt Reinebeke Hinricke Rantzouwen Pawels sohnenn vorpandet js vor 15,000 ƒ houetstols vor ein gebrucklich pandt, williche 15,000 ƒ lubesche margk minem gnedigen heren hertzogen Adolphen jn synem anparte der vofftich dusent margk schulde, de syne f. g. jn der delinge hefft angenahmen, suluest vththolosende vnnnd thobetalende bykamenn; vnnnd dewile synen f. g. jn der vpkumpst dessuluen amptes effte gudes 324 ƒ 11 β 2 ſ affgann, jn ansehent dat de 15,000 ƒ nicht mehr else 900 ƒ rente bringen koennenn, derwegen so js vorordent, dat syne f. g. alle jar vth den beidenn tollenn, else tho Gottorp vnnnd tho Rendessborch, sodane gelt else synen f. g. affgeit hebben schole, else nomlich 324 ƒ 11 β 2 ſ .

Summa summarum van alle disser vorgeschreuen vpkumpst js jarlichs 21,872 ƒ 6 β 9 ſ .

Summa summarum aller schulde, dar mines gnedigen herenn hertzogen Adolphes deel mede behafftet js, makett jn alle 76,000 ƒ .

Daruan hefft ko. mat. an sich genahmen thobetalende vnd vththolosende, wo hirna vorteikent steit, 31,000 ƒ ; vnnnd mynem gnedigen heren hertzog Adolphenn kamen

suluest dar jnne vththolosende vnnd thobetalende 45,000 ₰ lubesch.

Hirentbauen hefft syne f. g. noch tho sich genahmen vann den geltschulden, de vp segelle vnnd breue stann, vnnd de thom vmmeschlage vorrentet werden scholen, 5,000 ₰ lubesch, also nomlich der fruwen tho Windebuw 3000 ₰ houetstols vnd 180 ₰ rente; Christoffer Radtlouwen 2,000 ₰ houetstols vnd 120 ₰ rente.

Summa summarum aller houetsummen, de mynem gnedigen heren hertzogen Adolphen thobetalende geboren willen, makenn 50,000 ₰ lubesch.

Summa summarum des geldes, dat syne f. g. jarlichs vth den beiden tollen also tho Gottorp vnd Rendessborch boren schal, beth tho der tidt, dat synen furstlichen gnaden syne ampte gefriget werdenn, facit 3,063 ₰ 4 β 9 ſ; vnnd myn gnedigester here koningk Christian tho Denemargken kricht jarliches van myner gnedigesten fruwen koningynnen Sophien tho Dennemargken liffgedinges vnnd mehr anderer bessweringe wegen, dar syner ko. mat. arffdel mede behafftet js, ock vth densuluen beiden tollen 3,544 ₰ 13 β 6 ſ.

VIII.

Kongeligt Gjælds-Register fra 1545.

Angaaende Originalen til nærværende Stykke findes Oplysning i Indledningen til det foregaaende Stykke Nr. VII. Cursivskrift betegner Vedtegninger med Rentemester Henrik Schultes Haand.

Mynes gnedigesten heren koningk Christians tho Denemargken des drudden schult register, gestellet vp den vmmeschlach desses thokamenden voffteinhundersten vnnd viffvnnvertigsten jares.

A.

Erstlich syner ko. matt. zeligen herenn vaders koningk Frederichs schulde vp peningkbreue.

Dethleff Brocktorppen 3,000 ₰ houetstols, 180 ₰ rente. *Hefft myn g. h. hertzog Adolph thobetalende angenamen.*

Gossick vann Aleueldenn 450 ₰ h., 27 ₰ r.

Den Blomen thor Schonenhorst 2,000 ₰ h., 120 ₰ r.

Vor Dorotheenn Blomenn 2,450 ₰ h., 171½ ₰ r.

Matties Radtlouwenn 2,000 ₰ h., 140 ₰ r.

Vor Margaretenn Rantzouwenn thom Nygennhuse 6,500 ₰ h., 425 ₰ r. Nota. De rente werden itzundes also vordeilet: 175 ₰ kricht Hinrich Rantzouwe thom Nigenhuse daruan vp 2,500 ₰ houetstols; 130 ₰ noch vp 3,000 ₰ h.; 70 ₰ kricht de fruwe thom Nigenhuse suluest vp 1,000 ₰ houetstols.

Vor Annen Rantzouwen tho Bulcke 3,000 ₰ h., 210 ₰ r.

B.

Hirna volgenn zeligen koningk Frederichs schulde vp houenbreuenn.

Her Jffen Reuentlouw 2,000 ₰ h., 120 ₰ r.

Clawes van der Wischen thom Kyle 3,000 ₰ h., 180 ₰ r.

Zeligen Pawel Rantzouwen kinderenn 8,000 ₰ h., 480 ₰ r. Daruan kricht Wulff Pogewisch tho Doberstorp 240 ₰ r., vnnd Bartram van Aleueldenn ock 240 ₰ r.

Vor Katherinen Breiden, der fruween tho Bulcke ehrer moder, 4,000 ₰ h., 240 ₰ r.

Der fruwen tho sunte Johannes tho Lubeck 3,000 ₰ h., 150 ₰ r.

Vor Olgart Rantzouwenn 6,000 ₰ h., 360 ₰ r.

Deme capittel tho Lubeck 2,000 ₰ h., 100 ₰ r.

Denn vicarien thom Kyle 1,500 ₰ h., 90 ₰ r.

Deme ridderkalande thom Kyle 600 ₰ h., 36 ₰ r.

Denn Marianen tho Schlesewigk 1,209 ₰ h., 72 ₰ r.

Hern Hinricke Pogwischenn 150 ₰ h., 7½ ₰ r.

Gosck Wensynn 150 ₰ h., 9 ₰ r.

Hernn Blasio Kaselitzenn van eines dorpes wegenn, darmit he vorlehnet gewesen, dat selige koningk Frederich tho Segebarge gelecht hefft, 24 ₰ rente.

Gossick van Aleuelden tho Ekelenforde 200 ₰ h., 12 ₰ r.

C.

Hirna volgen koningk Christierns des anderenn schulde, erstlich vp peningkbreuenn.

Sweder vann Cassennbrock 1,000 ₰ h., 60 ₰ r.

D.

Noch koningk Christians des anderen schulde vp houenbreuenn.

Vor Druden van Aleuelden tho Geltinge 3,000 ₰ h., 180 ₰ r.

Otten Sestedenn tho Rendeszborch 1,500 ₰ h., 90 ₰ r.

Deme rade vnnd vicarien thom Kyle 2,000 ₰ h., 100 ₰ r.

Deme capittel tho Schlesewigk 3,000 ₰ h., 180 ₰ r.

Cilligen Hugenn tho Hamborch 2,500 ₰ h., 150 ₰ r.

E.

Hirna volgen mynes gnedigesten herenn koningk Christians tho Dennemarcken des druddenn eigene schulde vp breue vnnd segelle mit borgenn.

Vor Abel Rantzouwenn 4,000 ₰ h., 280 ₰ r.

Hernn Jffen Reuentlouwenn 3,000 ₰ h., 180 ₰ r.

Christoffer Radtlouwenn 2,000 ₰ h., 120 ₰ r. *Hefft myn g. h. hertzog Adolph tobetalende angenamen.*

Matties Radtlouwenn 3,000 ₰ h., 210 ₰ r.

Henneke Wonsfleth 2,000 ₰ h., 140 ₰ r. *Hefft myn gnediger h. hertzog Johans tobetalende angenamen.*

Jasper Sesteden tho Runthofft 1,000 ₰ h., 60 ₰ r.

Jasper Rantzouwenn 3,000 ₰ h., 180 ₰ r.

Matties Radtlouwenn 2,000 ₰ h., 140 ₰ r.

Michel Hestedenn 2,000 ₣ h., 120 ₣ r.

Clawes vann der Wischenn 1,000 ₣ h., 70 ₣ r.

Dethleff Brocktorppenn, itzundes Jeronimus Rantzouwenn, 1,600 ₣ h., 96 ₣ r.

Melchior Rantzouwenn marschalck, Otten Rantzouwenn itzunders, 4,700 ₣ h., 282 ₣ r.

Noch Melchior Rantzouwenn, itzunt Siuerdt Rantzouwen, 4,400 ₣ h., 264 ₣ r.

Gosck Rantzouwenn 7,000 ₣ h., 420 ₣ r. *Hefft myn g. h. hertzog Johans tobetalende angenamen.*

Matties Radtlouwenn 3,000 ₣ h., 210 ₣ r.

Hartich, Heinrich, Hans vnnd Jorgen Blomen, 6,850 ₣ h., 411 ₣ r.

Keigenn Rantzouwenn 10,000 ₣ h., 600 ₣ r.

Noch Keigenn Rantzouwenn 12,000 ₣ h., 720 ₣ r.

Vor Annen Rantzouwen tho Bulcke 4,000 ₣ h., 240 ₣ r.

Melchior Rantzouwenn marschalck, Breidenn Rantzouwenn itzundes, 3,000 ₣ h., 180 ₣ r.

Siuerdt vann der Wischen, itzundes synem sohne Hannse, 3,000 ₣ h., 210 ₣ r. Nota. Clement van der Wische hefft sich suluest schuldig gemacket vor dith gelt, sunder ko. mat. hefft dat gelt jm vmmeschlage des 39. jares gekregen. Thomarckende, dat nu Hans van der Wisch thom Binenbeke de houetstol mit den renthen thogehort.

Jeronimus Rantzouwenn 4,000 ₣ h., 240 ₣ r. *Hefft myn g. h. hertzog Johans thobetalende angenamen.*

Vor Margareten Rantzouwen thom Nigenhusze, villichte nu Breidenn Rantzouwenn, 2,000 ₣ h., 120 β r.

Uor Annen Rantzouwenn tho Bulcke 1,500 golt gulden h., 180 ₣ r.

Vor Catharinen Rantzouwen tho Aschebarge 1,000 ₣ h., 70 ₣ r.

Vor Abel Sesteden thom Cluensyke 500 ₰ h., 35 ₰ r.

Bartram vann Aleueldenn 2,500 ₰ h., 150 ₰ r.

Noch Bartram vann Aleuelden 2,000 ₰ h., 120 ₰ r.

F.

Noch mynes gnedigsten herrenn koningk Christians tho Dennemarckenn des druddenn schulde, de thom vmmeschlage vorrentet werdenn, vnnd dar alleine syner ko. mat. eigen segel vnnd breue sunder borgen vp vthgegeuen synn.

Dethleff vann Aleuelden tho Groten Tunderenn 2,500 ₰ h., 125 ₰ r.

Jasper Rantzouenn tho Gottorp 1,500 ₰ h., 90 ₰ r.

Oue Siuerdes jnn Eyderstede 1,500 ₰ h., 90 ₰ r.

Der fruwenn tho Bulcke 1,500 ₰ h., 90 ₰ r.

Hinrich Rantzouenn tho Halle 1,800 ₰ h., 108 ₰ r.

Georgenn van Munster 12,000 ₰ h., 720 ₰ r.

Dem koningk vann Palenn 12,000 golt gulden houetstols ane rente.

Dem hertogenn vann Gelrenn, itzundes Marten van Rossing, 3,075 gulden jnn munthe.

Hirmit endiget sich dat olde vmmeschlages register vann der geltschulde wegenn, de thom vmmeschlage vorrentet vnnd betalt werdenn scholenn, ane de schulde, de noch darna gemacket synn, vnnd de men ock vp deme vmmeschlage vorrenten moth.

G.

Dyth nageschreuenn js ko. matt. noch sust na der tidt schuldich gewordenn, alse dat vmmeschlages register anno negenvnnddruttich bynnen Odense al gestellet was.

Tymme Schrandien 500 ₰ h. vordendes zoldes, 30 ₰ r.

Hinrich Rantzouen tho Bulcke 2,500 ₰ nastendiges zoldes, darup gahnn 150 ₰ r.

Anno 1541.

Jaspar Rantzouw 3,000 ₰ h., 180 ₰ r.

Borchart vann Bimmelbergenn 2,000 ₰ h., 120 ₰ r.

Jeronimus Rantzouwenn 1,000 ₰ h., 60 ₰ r.

Christoffer Rantzouwenn 1,000 ₰ h., 60 ₰ r.

Hinrich Rantzouwen tho Bulcke 1,000 ₰ h., 60 ₰ r.

Bartram vann Aleueldenn 3,000 ₰ h., 180 ₰ r.

Clawes vann der Wischenn 3,000 ₰ h., 210 ₰ r.

Hinrick Rantzouw Pawels sohne 3,000 ₰ h., 180 ₰ r.

Marqwardt Sestedenn 3,000 ₰ h., 180 ₰ r.

Michel Heestenn 1,500 ₰ h., 90 ₰ r.

Johan Hoekenn 2,000 ₰ h., 120 ₰ r.

Meinhart vam Hamme 3,000 ₰ houetstols, de ehme anno drevnndvertich bedaget weren jm vmmeschlage.

Thonnies Sestedenn 15,000 ₰ h., 900 ₰ r.

Otte Radtlouw 1,500 ₰ h., 75 ₰ r.

Noch Otte Radtlouw 1,500 ₰ h., 75 ₰ r.

Hir entbauen js ko. matt. Otte Radtlouwenn noch schuldich 3,000 ₰ houetsummenn, de ehme vorschreuen syn jn synem closter jnn Lalanndt, dar he keine rente vp kricht.

H.

Disse nageschreuen schulde synn anno 1544 gemaket wordenn, vnnd ko. mat. eigen breue vnnd segelle synn darup vthgegeuenn ane borgenn.

Her Wulff Pogewischenn 3,000 ₰ h., 180 ₰ r.

Marqwardt Sestedenn 1,500 ₰ h., 90 ₰ r.

Clawes van der Wischenn 1,500 ₰ h., 90 ₰ r.

Clawes Rantzouw thom Quarnebeke 2,000 ₰ h., 120 ₰ r.

Joachim Rantzouwenn 1,000 ₰ h., 60 ₰ r.

Pawel vam Damme 1,000 ₰ h., 60 ₰ r.

Jtem de summa des geldes vor dat gewant, dar de landtsknechte mede gekledet wordenn, ock tho der hoff-

cleidinge, wil sich scher woll tho 30,000 margkenn lubesch belopenn.

Den vorordenten vorstenderen der kerckenn vnnd armen tho Hadersleue 1,850 ₰ h., 111 ₰ r.

I.

Dyth synn zeligenn koningk Frederichs tho Denemarckenn panthschulde, dar etliche bruekeliche pande vor vorsettet synn.

Trittouw.

30,000 ₰ lubesch hebben de beiden fruween, alse de szemersche vnnd fresesche, myt Tonnieste van Hollen jnn Trittouwe. Nota. Anno souenvnndvertich syn ehre jare vmme. *Desse 30,000 ₰ kamen mynem g. h. hertzogen Adolphen vthtolossen vnnd tobetalende.*

Tomarckende, dat zelige koningk Frederich dat huss tho Trittouwe by syner ko. mat. tiden nicht hoger alse vor 24,000 ₰ vorpandet hadde, nu ouerst by mynes gnedigesten heren koningk Christians tiden js jdt mit 6,000 margken vorhoget wordenn.

De Hilligenhauen vnnd dat Grothebroth.

3,000 ₰ hefft Jasper Rantzouwe jn der Hilligenhauen vnnd jn dem Grotenbrode, dar jdt by zeligen koningk Frederichs tiden Schacken Rantzouwen vorpandet was. *Desse 3,000 ₰ kamen ko. matt. vthtolossende vnd tobetalende.*

Oisterhardefoer.

4,000 ₰ hefft her Jffen Reuentlouw ritter jn Oisterhardefoer gedaenn, vnnd her Wulff Pogewischenn, de dat by zeligen koningk Frederichs tiden gepandet hadde, darmede vthgeloset. *Desse 4,000 ₰ kamen ko. matt. vthtolossende vnd tobetalende; vnd de wyle Oisterherdefore mynem g. h. hertzogen Johanssen togefallen js jn der delinge, sso js vorordent, dath ko. matt. ssynen f. g. jarliches*

daruor to renthe geuen schole 240 ₰, beth dat ssyne matt. hern Jffen Reuentlowen 4000 ₰ houetstols wedder vthlosset vnnd betaldt.

Oldenborch.

11,000 ₰ hefft Joachim Rantzouw jn deme ampte tho Oldennborch, daruor jdt syn zelige vader by zeligen koningk Frederichs tiden tho sich gepandet hefft. *Hyruor moth ko. matt. mynem g. h. herzogen Adolphen jarlichs to rente geuen 660 ₰, beth dat ssyne ko. matt. den houetsummen der 11,000 ₰ vthlosset vnnd betaldt.*

Plone.

12,000 ₰ hefft Wulff Rantzouwe im ampte tho Plone. Nota. Jdt weren 17,000 ₰, dar jdt ehme dorch zeligen koningk Frederichen tho einem gebrucklichen pande vor vorsettet was, sunder jdt syn ehme van deme houetsummen souendusent margk dorch mynen gnedigesten heren koningk Christian tho Dennemargken den drudden affgeloset vnnd betalt. Derwegenn so bleff de summa des vmbetalden houetsummenn men 10,000 margk. Ouerst vor den schaden, denn he jn der lubeschen veide, do he geschoten wort, an synen goderen genahmenn hadde, leth ko. matt. ehme thoseggenn 2,000 ₰; szo dat sich de summa des geldes, so he jnn Plone hefft, jn alle beloopt tho 12,000 margkenn lubesch. *Desse 12,000 ₰ moth ko. matt. Wulffe Rantzowen jarlichs mit 700 margken vnnd twintich marckenn vorrenthen, beth dat ssyne matt. den houetsumme vthlossett vnd betaldt.*

Dat dorp Oistenfelde.

1,000 ₰ hefft Keige Sestede jn deme dorpe Oistenfelde jm ampte Rendessborch, daruor js ehme datsulue dorch mynem gnedigesten herenn koningk Christian tho einem gebrucklichen pande vorschreuen. Jdt js ock tho marckende, dath zelige koningk Frederich dessuluen Keigen

fruwen etliche roghenur de tidt ehres leuendes darumme vorsegelt hadde, eher Keige desse 1,000 margk vth deide; sust were jdt ehme daruor nicht vorpandert worden tho einem gebrucklichen pande. *Desse 1,000 ₰ kamen ko. matt. vthtolossende vnd tobetalende.*

K.

Jtem desse nageschreuen summa geldes hefft zelige koningk Frederich by synen tiden ock vp renthe genahmenn, vnnd syne ko. mat. hefft daruor etliche slote vnnd borge tho einem vnderpande vorsettet, szo dat de jennen, de dar solch gelt jne haddenn, de ampte so lange jnehebben vnnd beholden scholdenn amptmans wise, beth dat se ehre houetsummenn wedder vthgeloset kregenn; de rente ouerst scholden se suluest jarliches daruor affthoenn vnnd van deme ouerigenn rekenschoep doenn.

10,000 ₰ lubesch hefft zelige koningk Frederich jn dat landt Vehmeren genahmen van Melchior Rantzouwen dem marschalcke, amptmanne darsuluest, dar he jarliches suluest de renthe vor affthut, nemlich 600 ₰ lubesch; van deme ouerigen deith he ko. matt. rekenschoep. *Desse 10,000 ₰ kamen mynem g. h. hertzogen Johanssen vthtolossen vnd tobetalende.*

10,000 ₰ lubesch hefft zelige koningk Frederich jn dat ampt Apenrade genahmenn van Clawes van der Wischenn tho Rendessborch; nu ouerst hefft Jeronimus Rantzouwe dat gelt darinne, wente he hefft Clawes vann der Wischen vthgeloset, vnnd Jeronimus borete daruan jarliches tho rente 600 ₰; van deme ouerigen moth he gelikenst anderen vogeden vnnd amptluden rekenschoep doenn. *Desse 10,000 ₰ ssyn ko. matt. togefallen tobetalende, deshaluen sso moth ssyne ko. mat. hertogen Adolphen jarliches daruor to rente geuen 600 ₰ lubesch.*

L.

Hirna volgen de schulde, welke myn gnedigester here koningk Christian tho Dennemargken de drudde vp etliche slote vnnd borge jn den furstendomenn vp renthe genahmen hefft, dermatenn vnnd also, dat men den amptluden, de sodane gelt darjn gedan hebbenn, sulcher slote vnd ampte nicht entsetten edder nehmen schole, ehr dat se ehrer houetsummen mit allen bedagedenn renten betalt synn, dar se ko. matt. breue vnnd segelle vp hebbenn mit syner ko. mat. secret allene vorsegelt sunder borgen; vnnd syn ehn desuluenn slote vnnd ampte mit ehrer thobehoringe daruor tho einem vnderpande vnnd thor waringe gesettet, jedoch vnnd nicht anders sunder dat de amptlude allene ehre jarlichen rente vth den ampten tho heuennde hebbenn, vnnd van deme andern klare rekenschop doen scholenn.

Rendessborch.

12,000 ₣ hefft Keige Rantzouwe jn dat ampt tho Rendessborch gedann; daruor boret he jarliches vth deme ampte, edder wo he sodanes dar nicht vthkrigen kan, so boret he van deme renthemeister thom vmmeschlage 720 ₣ rente. *Desse 12,000 ₣ kamen mynem g. h. hertzen Johanssen vthtolossende vnnd thobetalende.*

Segebarge.

12,000 ₣ hefft Otte Sestede jn dat sloth vnnd ampt tho Segebarge gedann; daruor boret he jarliches 600 ₣ rente. *Desse 12,000 ₣ kamen ko. matt. ssuluest vthtolossende vnd tobetalende.*

Sunderborch.

6,000 ₣ houetstols hefft Bartram van Aleuelde jn dat sloth vnnd ampt Sunderborch gedann, daruor boret he jarliches de renthe suluest vth deme ampte, also nomlich 360 ₣. *Desse 6,000 ₣ kamen ko. matt. vthtolossende vnnd tobetalende.*

Hadersleue vnnd Dorningk.

3,000 ₰ hefft Jasper Rantzouwe jn Hadersleue, desuluen hadde he thouornn jn Gottorp, daruor kricht he jarliches tho rente 180 ₰. *Desse 3,000 ₰ hefft myn g. h. hertzog Johans angenamen vthtolossende vnd tobetalende.*

Reinebeke.

15,000 ₰ hefft Heinrich Rantzouwe Pawels sohne jn dat closter vnnd de godere thom Reinebeke gedann, daruor hefft he datsulue jnne tho einem gebrucklichen pande. *Desse 15,000 ₰ kamen mynem g. h. hertzogen Adolphen vthtolossende vnd tobetalende.*

Morkarckenn.

10,000 ₰ hefft Otte van der Wisch jnn dat closter vnnd de godere thor Markarckenn gedann, daruor hefft he solches jnne tho einem gebrucklichen pande. *Nota. Dewyle de Morkarcke mynem g. h. hertzogen Adolphen togefallen js jn der delinge, sso moth ko. matt. ssyner f. g. jarliches vor de 10,000 ₰ houetstols, de darjnne ssyn, 600 ₰ to renthe geuen, beth dath ssyne matt. den houetssummen vthlossett.*

Tunderenn.

12,000 ₰ hefft Clawes van der Wisch jn dat ampt tho Tunderen gedann, daruor hefft he jarliches 840 ₰ renthe. *Desse 12,000 ₰ kamen mynem g. h. hertzogen Johanssen vthtolossende vnnd tobetalende.*

M.

Summa vann zeligen koningk Frederichs milder gedechtnisse schuldenn, de vppe breue vnnd segelle stann, 51,200 ₰.

Summa van koningk Christierns des anderenn schulde, de vp breue vnnd segelle stann, 13,000 ₰.

Summa van mines gnedigsten herenn koningk Chri-

stians des drudden eigen schulde, de vp breue vnnd segelle stan, maket 234,462 ₰ 8 β.

Summa summarum van allen bauengeschreuen schulden 298,662¹/₂ ₰.

Summa der schulde, de vp den slotenn vnnd ampten stann, facit 151,000 ₰.

Summa summarum aller schulde; beide vp segelle vnnd breue, ock der, de jn den husen vnnd ampten syn, facit 449,662¹/₂ ₰ houetstols.

N.

Jtem van den geltschulden, de vp breue vnd segelle stann, hefft min gnediger here hertzogk Johans tho sich genahmen thobethalende 13,000 ₰ houetstols mit ehren renthen.

Vnnd myn gnediger here hertzogh Adolph hefft van den geltschulden tho sich genahmenn 5,000 ₰ houetstols mit ehren renthenn.

So bliff de summa der geltschulde vp breue vnnd segelle, de ko. mat. allene thobetalende bykamenn, 280,662¹/₂ ₰, ane de schulde, de jn den sloten vnnd ampten stan, vnnd de syner ko. mat. jn sunderheit thobetalende bykamen.

Manck dessem vorgeschreuen summen der geltschulde synn 61,612¹/₂ ₰, dar keine rente vpgeith.

Vppe de anderen summen ouerst, de darbauen syn, darup moth ko. mat. jarlichs tho rente geuen lathen 13,355 ₰.

Vnnd noch 2,820 ₰ rente moth ko. mat. vann myner gnedigesten fruwen koninginnen Sophien sampt myner gnedigen heren hertzogen Johanses vnnd hertzogen Adolphes wegen dar tho vthgeuen jarlichs, beth dat syne mat. ehn ere huser frig maket, also nomlich:

Wulff Rantzouwen tho Plone 720 ₰ van der 12,000 ₰ wegenn, de jn Plone stann.

Minem gnedigen heren hertzog Johansen 240 ₰ vann der 4,000 ₰ wegen, de her Jffenn jn Oisterhardefore hefft.

Mynem gnedigen here hertzogen Adolphen 600 ₰ van der 10,000 ₰ wegen, de jn der Morkarcken stann.

Noch mynem gnedigen heren hertzogen Adolphen 600 ₰ van wegen der 10,000 ₰, de jnn Apenrade stann.

Noch mynem gnedigen heren hertzogen Adolphen 660 ₰ van der 11,000 ₰ wegen, de jn Oldenborch stann.

Summa summarum van allen ko. mat. renten, de jn deme vmmeschlage des 1545 jares entrichtet vnnd betalt werden scholen, maket 16,151 ₰ lubesch.

O.

Dyth synn ko. mat. mynes gnedigesten heren schulde, de jn denn sloten vnnd ampten stan, welche syner mat. geboren willen alleine vththolosende; de anderen, so dar bauen synn, kamen mynem gnedigen heren hertzogen Johansen vnnd hertzogen Adolphen vththolosende vnnd thobethalende.

3,000 ₰, de Jasper Rantzouwe jn der Hilligenhauen hefft.

4,000 ₰ jn Oisterhardefore her Jffenn.

11,000 ₰ jn Oldenborch Jochim Rantzowenn.

12,000 ₰ jn Plone Wulff Rantzouwenn.

1,000 ₰ im dorpe Ostenfelde, dat Keige Sestede hefft.

10,000 ₰, de jn Apenrade stan, Jeronimus Rantzouwen.

12,000 ₰, de jn Segebarg stan, Otte Sestedenn.

6,000 ₰, de jn Sunderborch stan, Bartram van Aleueldenn.

10,000 ₰, de Otte van der Wische jn der Morkarcken hefft.

Summa desser schulde 69,000 ₰.

P.

Desse nageschreuen summen geldes wil ko. mat. myn gnedigester here jn dessem thokamenden vmmeschlage des 1545. jares afleggen vnnd betalenn lathenn.

De renthe js 16,151 ₰.

Noch de renthe van Segebarge js 720 ₰.

Noch de renthe van Sunderborch js 360 ₰.

Summa summarum der rente jn alle 17,231 ₰.

Nota. Mit hertzogen Johans thoredende der 600 ₰ haluen, de syn f. g. van der Morkarcken rente wegen entfangen hefft, dat syne f. g. hertzogen Adolphen solcher 600 ₰ haluen wedderumme tho freden stellenn moge. — Mit Marten van Rossen thohandelende noch vp ein jar stillestandt vp syne 4,612¹/₂ ₰ houetsummen, dar sust lange keine renthe vp gegan js, al scholde men ehme dar ock rente vpgeuenn.

1,000 ₰ der Blomeschen jn afkortinge erer 2,450 ₰ houetstols, de se by ko. mat. vp rente stande hefft.

2,000 ₰ den Blomen thor Schonenhorst jn betalinge erer houetsummenn, de sich thosamende vp twe breue belopt tho 8,850 ₰. Nota. De eine breff ludt men vp 2,000 ₰, daruor begeren se dat gelt.

1,800 ₰ Heinrich Rantzouenn tho Gottorp nastendiges zoldes, dar he jarlichs 108 ₰ renthe vp kricht.

3,000 ₰ Meinhart vam Hamme, de ehme vp den vmeschlag des 42. jares bedaget werenn, van der olden vordracht wegen, de ko. mat. mit ehme hefft lathen vprichten, dar he domals ock 3,000 ₰ vp entfingk.

3,000 ₰ Otto Radtlouwen, daruan he ko. mat. 1,500 ₰ vor twenn jaren schal gelenth hebbenn vnd jtzundes jn dessem sommer de anderen 1,500 ₰ tho bethalinge der knechte.

3,000 ₰ her Wulffe Pogewischen, de he ko. mat. der knechte haluenn, do se vorlouet worden, gelenth hefft.

1,500 ₰ Clawes van der Wischen, de he ko. mat. jn dessem sommer gelent hefft tho afflegginge der landtsknechte.

2,000 ₰ Clawes Rantzouwen thom Quarnebeke, de he ko. mat. thobethalinge der knechte nu jn dessem sommer gelenth hefft.

1,000 ₰ Jochim Rantzouwen, dar sich her Jffen Reuentlouw sulffschuldich vor gemaket hefft.

600 ₰ Jost Jggenhusenn, ouerst men schall vp ander wege mit ehme handelen, alse 200 gulden nastendiges zoldes vnnd 200 gulden gnadegeldes van twen jaren, de ehme vp paschenn anno vervnndvertich bedaget werenn.

109 ₰ 6 β Jeronimus Boldicken nastendiger besol- dinge vnnd vor twee sommercleidinge.

1,500 ₰ Hinrich Rantzouwen tho Bulcke jn betalinge syner 2,500 ₰ nastendiges zoldes afftholosende, dar he jarliches renthe vp kricht sosse vor dat hundert.

Nota. Marquart Sestede js betalt der 1,500 ₰, de he ko. mat. jm sommer lende.

27,000 ₰ vor dat gewandt, dar de knechte mede gekledet worden, ock tho bethalinge desses nygenn hoff- gewandes.

Denstgelt.

2,250 ₰ hertzogen Ernsten vonn Luneborg.

150 ₰ Andreas van Barby, darmit js syn denst- gelt vthe.

150 ₰ deme luneburgischenn cantzeler.

60 gulden Hinricke van der Wensen deme lunebur- gischen marschalck.

75 ₰ deme lunenburgischenn licentiatenn.

150 ₰ Johan Peinen.

150 ₰ Geuerdt Schencken van tho jare.

120 ₰ Pawel Weiger.

200 gulden Tyden van Knipensen ane wes he hefft vthgelecht vp kuntschop vnnd theringe.

60 gulden Ciliakes Fykensolt des grauen van Oldenborges marschalck.

1,000 ₰ Segebadenn Frigidag.

60 gulden Sweder vann Melschede.

30 gulden Jurgenn vann Aleuelden.

60 gulden Clawes Rantzouwen thom Quarnebeke.

60 gulden Jacob vann Obbersshusenn.

50 gulden Jacob vann Nornberge.

Denn redenn.

300 ₰ her Jffen Reuentlowen thor besoldinge vann synes marschalck amptes wegenn.

108 ₰ 4 β vor syne hoffkleidinge, js vor jder kleth 13¹/₂ ₰ 6 s.

150 ₰ Georgen van der Wischenn tho jartzolde.

54 ₰ 2 β demesuluen vor syne hofcleidinge, js jder kleith 13¹/₂ ₰ 6 s.

150 ₰ Schacke Rantzouwenn tho jarsolde.

54 ₰ 2 β noch demesuluen vor syne hoffkleidinge, js jder kleth 13¹/₂ ₰ 6 s.

Jtem:

Otten van Tynen thobethalende.

1,000 ₰ Jeronimus Rantzouwenn van syner olden besoldinge vnd geledenn schadens wegenn jn Denemargken vp rekenschop thogeuende.

Keige Rantzouwenn 2,446 ₰ 8 β 4 s vthgelechtes geldes tho der vnderholdinge des husses tho Rendessborch, dewile ko. mat. myn gnedigester here mit den jungen herenn dar lach.

750 ₰ Hinrikes Schulten van Albeckenn wegen des berchmeisters jn Norwegen.

Summa summarum jnn alle 74,668 ₰ 6 β 4 s.

[Tilføjet med Henrik Schultes Haand]:

Arndt Muchowen tofreden tostellende mit 150 ʒ.

Desse bauengeschreuen summe tho dalernn gerekent makett 40,000 jochimmesdaler weyniger 96 daler 25 β 8 \mathfrak{a} , dar denne de 150 ʒ van Arndt Muchowen wegen mede jngerekent ssyn.

IX.

Laanepenge- og Kongeskats-Register fra 1545—46.

Et Heftē i Folio paa 14 Blade, af hvilke de fem første indeholde Laanpengeregisteret, og de følgende ni Kongeskatsregisteret, meget beskadigede af Fugtighed. Det slutter sig til Danke Magazin, 4de Række, I. 142—46.

A.

Register paa the penninghe, som aadelen koninglige maiestatt laantt haffuer, liighe som thett bleff i Kiøbenhaffn besluttett 1545.

1. Fyenn.

Christoffer Pallessen 100 daler.

Jacob Brockenhus 100 marck lybsk.

Knudtt Michelssen 100 marck lybsk.

Niels Henrickssen 50 marck lybsk.

Dirick Quitzow 100 daler.

Eyler Rønnow 1,000 marck lybsk.

Werner Bertelssen 50 marck lybsk.

Frants Brockenhus 500 marck lybsk.

Hans Schinckell 100 marck lybsk.

Pouell Schinckell 60 marck lybsk.

Henrick Friis 100 marck lybsk.

Henrick Glob 50 marck lybsk.

Pouell van Melen 50 Daler.

Michell Brockenhus 500 marck lybsk.

Summa lateris paa dallerne 250.

Summa lateris paa lybsk myntt er 2,610 marck lybsk, oc
giør wtj daler 1,392 daler.

Summarum paa thesse thuende summe er 1,642 daler.

Jørgen Lycke 1,000 marck lybsk.

Ebbe Munck 150 marck lybsk.

Peder Brock 50 marck lybsk.

Claues Bassy 50 marck lybsk.

Albrett Maltessen 60 marck lybsk.

Fru Anne Norbyes 60 daller.

Fru Elsse till Løgtuedtt 150 daller.

Jesper Gregerssen 40 marck lybsk.

Jenss Baaedtt 50 marck lybsk.

Jesper Daa 50 marck lybsk.

Her Hans Gaaes 40 marck lybsk.

Claus Brockenhus 50 marck lybsk.

Axell Nielssen 30 daller.

Magdalene Michels 100 daller.

Gierdtt Bryske 80 daller.

Jørgen Gyllenstiern 100 daler.

Fru Cissill Herring 24 daller.

Fru Cissill paa Siøbou 100 marck lybsk.

Peder Laurensen 60 daller.

Summa paa dalerne 604 daler.

Summa paa then lybsck myntt er 1,640 marck lybsk, oc
giør wtj daller 874 daler 20 ß lybsk.

Summa lateris 1,478 daller 20 ß lybsk.

Anders Emickssen 100 daller.

Hans Johanssen 300 marck lybsk.

Anthוניus Bryske 1,000 marck lybsk.

Fru Kirstine Karll Brysckes 100 daller.

Summa paa dalerne 200.

Summa paa then lybsk myntt 1,300 marck lybsk, oc giør wtj daler 693 daler 10 β lybsk.

Summa lateris 893 daler 10 β lybsk.

Summa ssummarum paa alle laane peninghe aff Fyen 4,014 daler.

2. Sielandtt.

Den anden julle dag [25 December 1545] annamitt jegh aff Marquardt Thimandt oc Simen Perssen 5,363 daller 10 β lybsk.

Ny aar dag [1 Januar 1546] annamitt aff Gregers Bryske paa Her Esckj Bilds weghne 1,200 daller.

Samme dag annamett aff Knudt Perssen wtj Kolding 1,000 daller.

Samme dag oc stedtt annamett [aff] Peder Falster 100 daler.

Annamett aff Claus sckriffuer paa Her Claus Bilds weghne 1,900 daller.

Annamett aff Peder Oxse 1,000 daller.

Annamett aff Simen Pederssenn 5,155 daller.

Summarum paa alle laane peninghe aff Siellandt 15,718 daller 10 β lybsk.

3. Sckone.

Den 24 dagh decembris annamett aff Her Per Skram oc aff Jenss Brade 7,850 daler.

Endt annamitt aff Her Per Sckram oc aff Jørgen Bragdhe 400 daler.

Endt annamitt aff Her Per Sckram oc aff Jens Bragde paa Her Hans Sckouffgaards, Fru Birgittes paa Scharoltt, Matss Thorbiørnssenn oc paa Felix wegne 640 daller.

Summarum paa alle laane pendinge aff Sckone 8,890 daller.

4. Jutlandtt.

Syndagen nest ephther nyaars dag [3 Januar 1546], annammitt aff Hans sckriffuer paa Per Ebbessens wegne 11,013 daller.

Samme dagh annammitt aff Erick Krabbe 30 daller.
 Fredagen nest epher Felicis dagh [15 Januar 1546]
 annammitt till Kiill af Knudtt Gyldenstierns thiener 1,000
 daller.

Anamett aff Her Claues Bilds thiener 1,100 daller.
 Summa ssummarum paa alle laane peninghe aff Jutlandtth
 13,143 daller.

Summa ssummarum paa alle laane peninghe wdaff Fyen,
 Siellandtt, Schone oc Jutlandtt 41,765 daller 10 β lybsk.

B.

Register paa thenn konninghe sckatt, ssom er wd-
 giffuen wtj Fyenn, Siellandtt, Schone, Jutlandtt oc wtj
 the andre smaa lande 1545.

1. Fyen.

Nyborig leenn.

Den 4 dag nouembris annammitt aff Frandtz Bro-
 ckenhus 1,254 $\frac{1}{2}$ daller.

Hindtzgaffuels leenn.

Den 4 dag nouembris annammitt aff Frandtz Bro-
 ckenhus 444 daller, 92 marck 10 danske.

Summa lateris 1,698 $\frac{1}{2}$ daller, 92 ƒ 10 β danske.

Thossingh.

Den 14 dag nouembris annammitt aff Hans Johan-
 ssen 232 daller.

Sundtz herridtt.

Den 15 dag nouembris annammitt aff Fru Elsse paa
 Løgtuedtt 272 daller.

Langelandtt.

Den 21 dag nouembris annamett aff Jørgenn Bragde
 778 $\frac{1}{2}$ daller.

Summa lateris 1,282 $\frac{1}{2}$ daller.

Nessbyhoffuedtz leenn och Sallingh herritt.

Den 27 dag nouembris annammitt af Silvester schri-

ffuer paa Eyller Rønnous wegne 1,626¹/₂ daller 35 marck 4 β danske.

Falsters.

Den 28 dag nouembris annammitt aff Jens schriffuer 1,357 daller.

Rudgaardtz leenn.

Den 21 dag decembris annammitt aff Marquardt N. fogitt 242 daller.

Summa lateris 3,225¹/₂ daller 35 marck 4 β danske.

Hagenskouff leenn.

Den 21 decembris annamett af Christoffer schriffuer 781 daller.

Laalandtth.

Den 21 dag decembris annamett aff Jens schriffuer paa Per Oxes wegne 2,607 daller 21 β danske.

Summa lateris 3,388 daller 21 β danske.

Summa ssummarum paa alle sckatthe penninghe wdaff Fyenn 9,594¹/₂ daller 129 Ɔ 3 β danske.

2. Siellandt.

Abramstrup leenn.

Den 4 dag decembris annamett aff Jacup schriffuer paa Fru Jdes wegne 389¹/₂ daller.

Kiøbenhaffns leenn.

Den 12 decembris annamett aff Laurentz schriffuer paa Peder Godtsckes wegne 2,329 daller.

Roeskylde leenn.

Den 12 decembris annamett aff Hans schriffuer paa Mogens Godtsckes wegne 1,335 daller 1 Ɔ danske.

Tryggeueldtz leenn.

Den 12 decembris annamett aff Hans schriffuer paa Mauritz Rantzous wegne 533 daller.

Summa lateris 4,586¹/₂ daler 1 Ɔ danske.

Kallingborg leenn.

Den 21 decembris annamett aff Anders schriffuer aa Knudtt Pederssens wegne 2,372 daller.

Wuordingborg len.

Den 21 decembris annammitt aff Hans schriffuer paa Holger Rossennkrandtzis wegne 1,888¹/₂ daller 1 marck danske.

Korssør leen.

Julle dagh [25 December] annammitt aff Jacop schriffuer paa her Knudt Rudtz wegne 1,226¹/₂ daller.

Skioldenes leenn.

Julle dag annammitt aff Jacop schriffuer paa her Mouris Olssens wegne 1,018¹/₂ daller.

Summa lateris 6,505¹/₂ daller 1 marck danske.

Krogens leenn.

Den anden julle dag annammitt aff Frandtz schriffuer paa Herløff Trolles wegne 1,542¹/₂ daller.

Holbeck leenn.

Den 3 julle dag annammitt aff Marquordtt Thimandtt 1,577¹/₂ daller.

Summa lateris 3,120 daller.

Summa summarum paa alle skatt penninghe wdaff Sielandtt 14,212 daller 2 marck danske.

3. Møen.

Den anden julle dag annammitt aff Simen Pederssen paa her Anders Bildes wegne 623¹/₂ daller.

4. Sckone.

Gladtsaxe leenn.

Den 21 decembris annammitt aff Laurentz Bangh paa Otthē Brades wegne 450¹/₂ daller.

Froste herridtt.

Den 21 decembris annammitt aff Claus schriffuer paa her Axell Brades wegne 1,585¹/₂ daller 2¹/₂ marck 4 β danske.

Malmøes leenn.

Den 23 dag decembris annammitt aff Jens schriffuer paa Jesper Frisses wegne 3,713¹/₂ daller.

Summa lateris 5,749¹/₂ daller 2¹/₂ ⷈ 4 β danscke.
Lundegaardtz leenn.

Julle afftenn annammitt aff Mattis schriffuer paa
Sti Porsse wegne 882 daller 18 β danscke.

Helssingborig leenn.

Anden julle dagh annammitt aff her Peder Sckram
wtj daller, sølff och myntt 2,690 daller oc 1 ortt.

Goyndhe herridtt.

Den fierde dag julle annammitt af her Peder Sckram
1,217 daller.

Wildensherridtt.

Den 3 julle dag annammitt aff Jens schriffuer paa
Knudtt Pederssens wegne 473¹/₂ daller.

Søllidtzborig len.

Den 3 julle dag annammitt aff Christoffer Hack oc
aff Jens schriffuer paa Werner Pasbergs wegne 447¹/₂
daller 1 orth, 173 lot ssølff, 74 ⷈ 4 β danscke.

Gerssherridt.

Sanctj Hans dag [27 December] annammitt aff Sö-
ffuerin Jenssenn paa her Jacop Trollis wegne 671 daller.
Summa lateris 1,592 daller 1 ort, 173 lodt ssølff, 74 ⷈ
4 β danscke.

Summa ssummarum paa alle sckatthe pendinge wdaff
Sckone 12,131 daller, 173 lot ssølff, 78 ⷈ 6 β danscke.

5. Hallandtt.

Lagholms leenn.

Den 24 dag decembris annammitt aff Jens schri-
ffuer paa Børge Jenssens wegne 437 daller, 53 lodt sølff,
688 marck danske.

6. Gullandt oc Bornholm.

Sanctj Hans dag [27 December] annammitt wdaff
Jochim Beck 1,200 daller.

Summa lateris 1,637 daller, 53 lodtt sølff, 688 marck
danscke.

7. Register paa the penninge, ssom Erick Krabbe antuordett megh indpackett wtj 8 fierdinger oc ij $\frac{1}{2}$ tunne, tegnett effther A. B. C. etc.

A. Wtj thenne fierding, som er tegnett mett a, er 2,318 $\frac{1}{2}$ daller.

B. Wtj thenne fierding mett b tegnett er 3,656 daller.

Summa lateris 5,974 $\frac{1}{2}$ daller.

C. Wtj thenne fierding mett c tegnett er 2,302 daller.

D. Wtj thenne fierding mett d tegnett er 2,611 daller.

E. Wtj thenne fierding mett e tegnett er 2,602 daller.

F. Wtj thenne fierding mett f tegnett er 2,207 daller 1 ortt.

Summa lateris 9,722 daller 1 ortt.

G. Wtj thenne fierding mett g tegnett er 1,701 daller.

H. Wtj thenne fierding mett h tegnett er 3,040 $\frac{1}{2}$ daller 8 β danscke.

I. Wtj thenne fierding mett i tegnett er 3,560 daller.

Summa lateris 8,301 $\frac{1}{2}$ daller 8 β danscke.

Summa ssummarum paa alle sckatte penninge wtaff Jutlandtt 22,998 daller 1 ort 8 β danscke.

Summa ssummarum paa ald konninge sckatten 62,196 daller 1 ortt; 226 lott ssølf, 897 marck 13 β danscke.

8. Register paa the pendinge, ssom stode tilbage wdaff konning sckatten, som jeg haffuer opboritt aar etc. 1546.

Ferssherridtt.

Annammitt aff Jacop Sparre torsdagen nest ephther sancti Matei dag 583 $\frac{1}{2}$ daller.

Annammet af Axell Juell wtj Aarhus torsdagen

nest ephther fastelauen [11 Marts 1546] 314 daller wtj danske penninge.

Endt opboritt af Axell Juell ssamme tidtt 306 daller, ssom giør wtj en ssum 620 daller.

Mandagen nest ephther syndagen Exaudj [7 Juni] annammett aff Christoffer schriffuer paa Jens Nielssens wegne paa Hagenskouff 98 daller.

Otthenssdagen nest ephther ssøndagen Exaudj [9 Juni] annammett aff Simen tollers thiener paa Niels Thorbjørnssens wegne 150 marck danske oc 50 daller, som giør wtj en sum 100 daler.

Summa lateris 1,401^{1/2} daller.

Summa summarum offuer alltt er 105,363 daler 2^{1/2} β lybsk; sølff 226 lott; danske penninge 897 $\frac{1}{4}$ 13 β danske.

X.

Et Frieri af Kong Frederik II. i 1566—68.

Kong Frederik II. havde som bekjendt fyldt sit 37te Aar og regeret i henved 13 Aar, inden han besluttede at gifte sig. Samtiden anstillede sine Betragtninger derover og søgte Grunden dels i Krigen med Sverige, der endte i 1570, og dels i Forholdet til Moderen, Enkedronning Dorothea, som døde i 1571, og det sidste bestyrkes navnlig ved den Omstændighed, at Kongen havde fattet sin Beslutning om at gifte sig allerede en Maaned efter Moderens Død. I sin Ligprædiken over Frederik II. udtaler Anders Sørensen Vedel sig imidlertid paa følgende Maade om Aarsagen dertil. «Hvad for Anslag herpaa [o: paa at faae Kongen gift] er gjort, vide de bedst, som herudi have været brugt, og er nu meste Parten hos Herren. Dette maa være alle Mand vitterligt, til Guds hellige Navns Ære og Andre til en nyttig Gudeligheds Eftersyn, at dersom

hans K. M. havde ikke havt Gud den almægtigste nærmere i Raad med sig end Mennesken, og Gud havde ved nogle Faa af H. N. fornemme, troe Raad ladet ham alvorlig paamindes, da menes vist, at det skulde gaaet noget anderledes end som det siden — Gud skee Lov — er gangen.» Disse mystiske Ord maatte lede Tanken hen paa, at der var andre ikke almindelig kjendte Aarsager til, at Kongen blev saalænge ugift, og som en saadan finder man hidtil i vore Historier efter Suhm anført en Tilbøjelighed, Kongen nærede for Rigshofmester Ejler Hardenbergs Datter, men Urimeligheden af denne Antagelse er alt for tredive Aar siden klart paavist; see herom nærmere E. C. Werlauffs Afhandling: Sophia af Meklenborg (i Historisk Tidsskrift III, Kbhvn. 1842.) Som Resultat af sin Undersøgelse af dette Punkt udtaler Werlauff paa det anførte Sted Side 34: «Sagen maa da, i det ringeste efter de hidtil bekjendte Kilder, ansees for aldeles uoplyselig, skjøndt det heller ikke vel lader sig tænke, at hint Sagn skulde være blottet for al historisk Grund. Har Vedel derimod ikke sigtet til dette Tilfælde, kan han maaskee have tænkt paa et Ægteskab mellem Frederik II. og Maria Stuart, som ligeledes efter Foregivende skal have været paa Bane kort efter Kongens Regerings Tiltrædelse».

Det Giftermaalsprojekt, som er Gjenstand for de her i Uddrag meddelte 18 Breve, 12 fra Kongens Søster Anna der) i sit 16de Aar i 1548 var bleven gift med Hertug, senere Churfyrste August af Sachsen, og som døde 53 Aar gammel i Aaret 1585), 5 fra hendes Gemal Churfyrste August, og 1 fra Hertug Albrecht af Bayern, synes umiskjendelig at være det, som Vedel i sin Ligprædiken sigter til; og det fremgaaer heraf, at Werlauffs skarpsindige Gisning med Hensyn til Maria Stuart dog gaaer i den aldeles rigtige Retning, saa at Vedels Ord gjælde Faren for Protestantismen ved at faae en katholsk Dronning. Jeg har ikke ellers nogensteds seet dette Giftermaalsprojekt nævnt, end ikke i den udmærkede Monografi af den berømte Direktør for det Dresdenske Archiv, Dr. Karl von Weber, «Anna Churfürstin zu Sachsen, geboren aus könig-

lichem Stamm zu Dänemark, ein Lebens- und Sittenbild aus dem 16ten Jahrhundert, Leipzig, 1865», der er bygget paa omtrent 11,000 Breve fra og 11,000 Breve til Anna, og det uagtet dette Værk har et eget Afsnit med Overskriften «Anna als Ehestifterin». De her meddelte Breve ere derfor sandsynligvis de eneste Vidnesbyrd om denne Begivenhed, der endnu ere til, og som ved særegne Omstændigheder, der nu neppe lade sig oplyse, ere blevne bevarede fremfor de i dem paa flere Steder omtalte Breve fra Kongen, der maa antages at være forsættelig tilintetgjorte, eftersom de hverken kjendes af Weber, eller findes i den vedkommende Copibog i vort Geheimearchiv, uagtet der i denne fra netop samme Tidsrum (Marts 1566 til Marts 1568) findes 15 Breve fra Kongen til Anna og 11 til Churfyrsten, af hvilke imidlertid intet i mindste Maade berører denne Sag. De her meddelte Breve ere alle paa Papir og, paa den ene Copi nær af Hertug Albrecht af Bayerns Brev til Churfyste August, alle Originaler, og paa 3 nær endogsaa egenhændige Originaler. De ere alle vel bevarede, fuldstændig i den Form, hvori de ere modtagne, forsynede med Segl, og med Udskrift til Kongen, ligesom de alle bære den Paategning: «Zu seiner kön. würde eigenn handen» eller «Sonst niemand zuerbrechen.» Den vedkommende Pakke er først bleven registreret i Archivet i Aaret 1796, som Nr. 226 af Diverse Documenter efter Designation VII, E.

1.

Marts—April 1566.

Churfyrstinde Anna af Sachsen til Kong Frederik II.

Efterat have udtalt sin Glæde over, at det nu gaaer ham heldigt i Krigen, og dertil knyttet det Haab, at han ikke vil hovmode sig af sin Sejr og derved fortørne Gud, tilføjer hun, at hun ikke vil dølge for ham, at der er almindelig Tale der i Landet om, at han vil gifte sig, og

uagtet hun ikke kan troe det, gjør denne daglige Omtale hende dog noget betænkelig. Dersom han derfor endnu ikke har givet sin Haand bort, saa beder hun ham som sin hjertenskjære Broder om at fare i Mag dermed, saa længe indtil hun kan faae talt med ham, enten personlig eller gjennem et fortroligt Bud, som han kan sende til hende. Skulde det imidlertid — hvad hun dog ikke vil haabe — allerede være skeet, da maa hun befale ham Gud. Hun beder ham til Slutning endelig at svare hende med nærværende Bud, eftersom hun nu i 6 Aar har havt saa stor Bekymring for hans Skyld. Uden Sted og Dato.

Egenhændig Original.

2.

26. April 1566.

Churfyrstinde Anna til Kong Frederik II.

Efter hjertelig at have takket for hans venlige Brev til hendes Gemal og hende, udtalt sin Glæde over hans Velgang og sit Ønske om fremtidig Lykke mod Fjenden, samt bemærket, at han med sine mange Forretninger ikke havde behøvet at gjøre Undskyldning for at han ikke skrev egenhændig, — hvad hun snarere maatte gjøre, fordi hun denne Gang ikke skrev selv, — og berettet, at hendes Gemal og Børn have det godt, tilføjer hun, at hun af søsterlig Kjærlighed ikke kan dølge for ham, at hun her paa Rigsdagen har seet en Person, der, skjøndt for Tiden ikke af deres Religion, efter hendes Skjøn, ifølge hendes Kjendskab til hans Smag, iøvrigt vilde passe for ham. Hun arbejder derfor ivrig paa at bringe Sagen saa vidt, al den kan blive henstillet til ham; hun vil saa strax sende et eget Bud til ham og nærmere underrette ham om Personens Navn samt de videre Omstændigheder, idet hun haaber, at han vil gaae ind paa hendes Gemals Forslag i denne Henseende. Augsburg. 26 April Anno 66.

Original med egenhændig Underskrift.

18. Juli [1566].

Churfyrstinde Anna til Kong Frederik II.

Hun har modtaget og gjennemlæst hans Brev, og af det med stor Glæde erfaret, at han har godt Haab om, at den langvarige Krig snart vil faae en god Ende. Det er hendes varmeste Ønske, at han maatte leve i Fred, og at de saa engang kunde mødes i Venlighed om ikke altfor lang Tid. Det Brev, som han tilsendte hende i Fortrolighed, har hun taget i sin Forvaring. Naar han i sit Brev erklærer, at der ikke er noget om, at han skulde have indladt sig noget med Prindsen af Oraniens Søster, da har det været hende en sand Glæde at erfare dette. Hun havde iøvrigt heller aldrig kunnet faa det i sit Hoved eller troet det, thi han maatte jo selv kunne skjønne, hvad for Eftertale og underlige Tanker det vilde have fremkaldt allevegne; og hun har derfor heller aldrig kunnet tænke sig, at han i slige Sager kunde være saa ubetænksom. Da han ønsker at vide, hvad det var for et Væsen (creatur), hun har skrevet til ham om, saa vil hun i Fortrolighed ikke dølge for ham, — da han ofte har sagt, at han vilde have En, der var i hendes Smag, — at denne passer for ham og er en smuk, velopdragen Frøken af god, anselig Familie ved Navn Maria, og hendes kjære Herre og hun have allerede talt i Fortrolighed derom med Forældrene og ikke fundet dem utilbøjelige; saa vilde kun Vorherre skjænke ham Fred, vilde det neppe slaae ham fejl. Hun kunde trøstigt raade ham dertil, thi Moderen var for sin Herre en ligedan Husmoder, som hun selv var for sin, der var kun liden Forskjel paa dem. For at han dog kan vide, hvem det er, vil hun i Fortrolighed meddele ham, at det er Hertug Albrecht af Bayerns ældste Datter, Frøken Maria, og tilføje, at der er ingen Frøken (Prindsesse) i Tydskland, der passer saa godt for ham

som denne. Hun vil ikke raade ham dertil, men kun søsterlig bede, at han indtil videre vil holde Sagen hemmelig, og navnlig ikke lade deres Fru Moder mærke eller ane det mindste om, at hun har gjort ham dette Forslag, thi ifald det ikke bliver holdt aldeles hemmeligt, saa kan hun for Fremtiden ingen rigtig søsterlig Tillid have til ham. Hun beder ham endelig om med nærværende Bud skriftlig at meddele hende sin Sindsstemning (gemutt), hvorvidt hans Hjerte har Tilbøjelighed for den Paa-gjældende, og hvorvidt han i denne Sag vil følge hendes Herre og hende, som ikke ville skuffe ham. Hun har nu ikke Tid til at skrive mere, men naar Neidthartt kommer tilbage, saa vil hun skrive videre. Stolpen. 18 Juli. Uden Aar.

Egenhændig Original.

4.

19. Juli 1566.

Churfyrste August af Sachsen til Kong Frederik II.

Efter at have ønsket Kongen Held i Krigen og bemærket, at de ogsaa paa Grund af Krig have det meget stille, tilføjer han, at Mutter Anne, hans Søster, jo har tilskrevet ham om en smuk, velopdragen Frøken; og dersom det nu er Guds Villie, og Kongen har Lyst dertil, saa maa han skriftlig underrette Churfyrsten derom. Om Gud vil det saa, da er det et Venskab, som ikke er at foragte. Han havde gjerne sendt ham Contrefejen, men den var endnu ikke færdig og skal derfor komme senere. Stolpen. 19 Juli Anno 1566.

Egenhændig Original.

5.

20. August 1566.

Churfyrstinde Anna til Kong Frederik II.

Efterat have takket for hans Brev og yttret sin Glæde over, at han har det godt, samt meddelt ham, at hendes

Herre og Børn ogsaa befinde sig vel, udtaler hun, hvor inderlig gjerne hun dog engang vilde tale med ham. Men der har været sat Folk ud paa at skyde hendes Herre, og denne har vel ladet Forbryderne straffe strengt, men han staaer sig ikke godt med Hertug Hans Frederik, da denne beskytter og huser disse Personer, navnlig Vilhelm von Grumbach og hans Stalbrødre, som ere dem, der have sat disse Folk ud paa hendes Herre, og denne kan derfor ikke godt under disse Forhold rejse ud af Landet. De Underretninger, Kongen har bedt om, vil han nu have modtaget med deres Bud og Brev, og hun sender ham hermed Contrefejen og anbefaler hende til hans Hjerte, idet hun nærer det Haab, at han vil følge hendes Herre og hende heri. Forældrene ville imidlertid ikke give ham hende inden Krigen er endt, som han nok selv kan tænke, og hun beder derfor af sit ganske Hjerte for, at han maatte komme ud af denne besværlige Krig. Han maa ikke lade noget Menneske see Contrefejen, lade den blive i Laden (in der buchse), og ikke hænge den op. Sluttelig beder hun ham om at underrette hende om sit Sindelag, idet hun tilføjer, at dersom han ikke her viser sig tavs, som hun alt tidligere har indskærpet ham, saa kan hun aldrig mere troe ham. Endelig gjør hun endnu den Bemærkning, at Ansigtet er lidt for lyst i Contrefejen, men at det ellers er aldeles ligt, «vnd wennigk gereden.» I en Efterskrift sender hun en venlig og søsterlig Hilsen fra Hertuginde af Meklenborg. I Hast. Hobosk. 20 August. Uden Aar.

Egenhændig Original.

6.

7. October [1566].

Churfyrstinde Anna til Kong Frederik II.

Hun er meget glad over, at den sendte Contrefej

behager ham; naar han faaer hende at see, vil han finde hende langt smukkere; han kan troe, at det er en udmærket Frøken, ellers skulde hun heller ikke have raadet dertil. Naar kun Vorherre vil hjælpe ham ud af Krigen, saa tvivler hun ikke om, at han vil finde Behag i hende; og en from Hustru er en Guds Gave. Hans Tjener Hans Spiegel er idag rejst til Bayern, afsendt derhen med Breve fra hende og hendes Gemal, og han vil sikkert ogsaa synes godt om hende. Hun venter derfor med det Allerførste at modtage Jaordet, dog med det Forbehold, at Krigen først skal være endt. Det vil hun da bede til, idet hun er vis paa, at han ikke vil komme til at fortryde det, men vil yde hende Tak for hendes Forslag. Senftenberg. I Hast. 7 October. Uden Aar.

Egenhændig Original.

7.

1. November [1566].

Churfyrstinde Anna til Kong Frederik II.

Hun sender ham kun disse Linier for at lade ham vide, at de have det godt, og at den bevidste Sag staaer vel, og vil kun bede ham om at gjøre sit muligste for snart at faae Ende paa Krigen. Stolpen. I Hast. 1 November. Uden Aar.

Egenhændig Original.

8.

18. December 1566.

Churfyrste August til Kong Frederik II.

I den bevidste Giftermaalssag gjør han saavel som Mutter Anna sig al Flid, og den staaer ikke ilde. Kun maa Kongen forud hemmelig beraade sig ned sine Fortrolige og med sin egen Samvittighed, om han vil tillade Vedkommende at beholde sin Religion og at have en egen papistisk Præst (pfaffe) hos sig, thi det ville Forældrene

først være visse paa; og derom maa han derfor klart og bestemt erklære sig. Fremdeles maa Krigen først være til Ende, men naar det kun ikke trækker for længe ud, saa haabe baade Mutter Anna og han at skulle have Held med deres Frieri. Hvad det Lothringske Giftermaal angaaer, da vil det ikke lade sig hindre, men bliver med særlig Flid holdt hemmeligt; og hvad Churfyrsten har forhandlet med Kongen maa endelig ikke aabenbares, da det ellers kunde bringe alle Parter Ulejlighed og Skam. Stolpen. 18 December Anno 66.

Egenhændig Original.

9.

19. December [1566].

Churfyrstinde Anna til Kong Frederik II.

Hvorledes Hertugen af Bayern yderligere har udtalt sig, og hvorledes den bevidste Giftermaalssag staaer, vil han vide af hendes Herres Brev, og da den navnlig støder an paa Religionen og Krigen, saa maa han betænke sig vel, og raadføre sig med sine Theologer om, hvad han med god Samvittighed kan gjøre. Hun har lovet, at Vedkommende skulde være fri og utvungen i Henseende til Religionen, men angaaende Fordringen om Præsten maa han erklære sig til hendes Gemal. Efter hendes Mening kunde han nok tillade hende at udøve sin Religion i et særeget Gemak uden at vække Opsigt, indtil Gud gav sin Naade til, at hun kunde selv komme til den rette Erkjendelse. Kan Kongen saa ogsaa faae Ende paa sin Krig, da har hun godt Haab om, at der ingen videre Hindringer skulle være. Hun skal altid staae til hans Tjeneste og beder ham endelig skrive hende til med det allerførste og om muligt igjen sende Hans Spiegel derud. [Efterskrift paa en løs Seddel:] Netop som hun vilde af-færdige Hans Spiegel, kom Svaret. Dette gaaer imidlertid,

som han vil erfare af hendes Herres Brev, ikke alene, — som Kongen havde tænkt sig, — ud paa, at han først maatte faae Ende paa sin Krig, men hun bør dog ikke dølge for ham, at hun selv har talt med Hertuginde om Religionen, at han ikke med Magt maatte bringe hende fra hendes Religion, idet hun iøvrigt har befalet Hans Spiegel mundtlig at give ham nærmere Underretning. Stolpen. 19 December. Uden Aar.

Egenhændig Original.

10.

[Marts 1567.]

Hertug Albrecht af Bayern til Churfyrste August.

Han har modtaget Churfyrstens Skrivelse og tillige erfaret, hvad denne i den bevidste Sag med Danmark gjennem hans (o: Hertugens) eget Sendebud havde ladet ham vide. Navnlig har han med Fornøjelse hørt, at baade Churfyrsten og hans Gemalinde have venlig optaget hans og hans Gemalindes nødvendige Betænkeligheder, der ene vare dikterede af den Kjærlighed, de skyldte deres elskede Datter i Henseende til hendes evige og timelige Velgang. Med Hensyn til Churfyrstens Krav paa en bestemt Erklæring om at ville vedstaae Aftalen, saafremt Krigen fik Ende, inden de havde besluttet noget andet Parti for deres Datter, da vil han dertil svare, at de i alle Tilfælde, — som hans og Churfyrstens Gemalinder have talt om — maatte være aldeles forsikrede i Henseende til Religionen, ikke saameget af Hensyn til Kongen selv, som til Prædikanterne og andre urolige Hoveder. Uden Sted og Dato.

Samtidig Copi.

11.

15. Marts 1567.

Churfyrste August til Kong Frederik II.

Med Kongens fortrolige Tjener Hans Spiegel har han

modtaget hans Skrivelse angaaende det foreslagne Bayerske Giftermaal, samt hans aabne Forsikring om Religionen. Han opfordrer ham til nøje Overvejelse af dette Punkt, sender ham en Copi af Hertugens Brev desangaaende (Nr. 10 foran), og beder navnlig om hans bestemte egenhændige Erklæring i Henseende til Religionen, og særlig med Hensyn til den papistiske Præst (pfaffe), der skulde holde Messe i hendes Gemak. Dersom Kongen gaaer ind derpaa, skulde han og hans Gemalinde gjøre sig al Flid for Sagen. Lejren i Goltbach for Gotha. 15 Marts Anno 67.

Egenhændig Original.

12.

16. Marts [1567].

Churfyrstinde Anna til Kong Frederik II.

Uagtet hun inderlig ønsker det Bayerske Parti, maa hun, efter af Hans Spiegel at have erfaret Kongen religiøse Betænkeligheder, henholde sig til hvad hendes Gemal har skrevet, og finde det rimeligt, at han betænker sig vel paa, om han vil lade hende frit beholde sin Religion og en egen papistisk Præst i sit Gemak, og beder ham derpaa lade hendes Herre faae Besked. Iøvrigt har hun givet Hans Spiegel mundtligt Bud til ham desangaaende. Uden Sted. 16 Marts. Uden Aar.

Egenhændig Original.

13.

22. Marts 1567.

Churfyrstinde Anna til Kong Frederik II.

Hun udtaler sin Glæde over, at det nu gaaer bedre med Krigen. Inden hans Brev ankommer, vil hun dog ikke skjule for ham, at Partiet nu er aldeles afslaaet. Var hans Skrivelse kun kommet 8 Dage før, da vilde Sagen have faaet en anden Vending, saafremt han havde ind-

rømmet en Præst. Hun vil imidlertid dog skrive igjen til Bayern og paa sin egen Haand love hende to Præster. Dresden. I Hast. 22 Marts. Uden Aar.

Egenhændig Original.

14.

12. April [1567].

Churfyrstinde Anna til Kong Frederik II.

Efter at have udtalt sit Ønske om Krigens snære Ende, meddeler hun ham angaaende Giftermaalssagen, at da han efter sin Samvittighed nægtede hende Præsten, saa have hendes Gemal og hun afbrudt Forhandlingerne. Dersom hans Brev kun var kommet 8 Dage tidligere, saa havde man kunnet svare anderledes. Hun har iøvrigt givet Hans Spiegel nærmere mundtlig Besked til ham. Dresden. 12 April. Uden Aar.

Egenhændig Original.

15.

7. Juni 1567.

Churfyrste August til Kong Frederik II.

Han har modtaget Kongens egenhændige Skrivelse og deraf erfaret, at den bevidste Persons Contrefej behagede ham. Han vilde ønske, at Sagen var kommen i Orden, men han havde jo allerede ladet Kongen vide, hvad der stod ivejen derfor, nemlig Krigen og Faderens Krav paa en Forsikring med Hensyn til Religionen; og da Kongen nu erklærede at ville lade hende have Frihed i Henseende til Religionen, saa faldt den Vanskelighed bort, men med Prædikanten mente Faderen rigtignok ingen evangelisk, men en papistisk, der skulde holde Messe i hendes Gemak, og at Kongen kunde have Betænkelighed herved, fandt han rimeligt; saa der var derfor intet videre at gjøre ved Sagen. Var Krigen imidlertid først tilende, vilde han

gjøre sig al Flid for desuagtet at bringe en Overenskomst istand. Dresden. 7 Juni Anno 67.

Egenhændig Original.

16.

13. Juni [1567].

Churfyrstinde Anna til Kong Frederik II.

Af hendes Gemals Skrivelse vil han vide, hvorledes den bevidste Sag staaer. Hun ønsker, at blot Krigen var tilende, men vil iøvrigt for Alting ikke raade ham til at handle mod sin Samvittighed. Videre mundtlig Besked har hun givet Hans Spiegel. Dresden. I Hast. 13 Juni. Uden Aar.

Egenhændig Original.

17.

18. November 1567.

Churfyrstinde Anna til Kong Frederik II.

Idet hun iøvrigt henviser til sin Gemals Svar paa Kongens egenhændige Brev, meddeler hun ham, at Hertug Albrecht af Bayern har indbudt hende og hendes Gemal til sin Søn Hertug Vilhelms Bryllup med Frøkenen af Lothringen otte Dage før Fastelavn i München. Hendes Gemal har taget imod Indbydelsen, med mindre han skulde blive hindret, enten ved de nu opstaaede Uroligheder i Frankrig og Nederlandene, eller ved Sygdom. Af Kongen vel bevidste Grunde ønskede de gjerne snart at erfare Krigens Slutning. Dresden. 18 November Ao. 67.

Original.

18.

25. Marts 1568.

Churfyrste August til Kong Frederik II.

Efterat Kongen gennem sin Kammertjener Hans Spiegel endelig havde erklæret, i den bevidste Giftermaals-

sag ikke at kunne indrømme, at der blev sendt en papi-
stisk Præst med Frøkenen ind i Riget, har Churfyrsten
sendt sin Amtmand Heinrich von Gleissenthal til Bayern,
for at melde Hertugen det, og har tillige skrevet egen-
hændigt til ham, for at bede ham om at lade det blive der-
ved, at Frøkenen beholdt sin Religion, eftersom Kongen
ikke kunde gaae videre. Hertugen svarede imidlertid
rentud, at han aldeles ikke kunde eller vilde vige fra
Fordringen om Præsterne, men vilde nøjes med to eller
tre; og da Kongen nægtede at gaae ind herpaa, saa
maatte han tage dette som et endeligt Afslag, og begjæ-
rede derfor af Gleissenthal og dem, at Sagen blev holdt
hemmelig. Da Kongen nu i sin Skrivelse til Spiegel
imidlertid havde udtalt sig anderledes, og erklæret at ville
indrømme Frøkenen en Præst af hendes Religion, saa er
Churfyrsten derved bleven noget usikker; og da han ikke
vilde hindre et saa christeligt Værk, ifald Kongen nu gik
ind paa Fordringen om 1 Præst, — og da ligesaagodt
paa 2, — saa havde han afsendt et ridende Bud og ladet
sin Gemalinde skrive til Hertuginde, og antedatere Brevet,
som om Gleisenthal endnu ikke var kommet tilbage —
som vedlagte Copier vise. Hvad Svaret nu bliver, skal
Kongen strax faae at vide, og Spiegel skal ikke blive
opholdt dermed. Maaskee kan Sagen dog endnu komme
i Orden. Dresden. 28 Marts Anno 68.

Original med egenhændig Underskrift.

XI.

Register over Nyborg Slots Ejendomsbreve fra 1579.

Et lille Hefte i brækket Folio paa 14 Blade, af hvilke 1 ikke
er beskrevet. Det er indheftet i et over Slottet optaget Inventar-

rium, ligeledes dateret 5 Maj 1579, der findes som Bilag ved Nyborg Lens Regnskab for dette Aar. Nærværende Stykke slutter sig som et Supplement til det af det kongelige Danske Selskab i 3 Bind udgivne Værk: «De ældste danske Archivregistraturer. Kbh. 1854—65.»

Register paa Nyborg slotzs eiendoms breffue, som erliig velbiurdig mandt Axell Veffertt till Axelluold lod anthuøre fran sigh thill erlig och velbiurdig mandt Lauritz Brockenhus till Brangstrup her paa Nyborg thendt 5 may aar 1579.

A.

Effther^{ne} gamble breffue haffuir Axill Weffert leffue-ritt Lauritzs Brockennhus Phillipij Jacobij anno 1579.

I Gudmeherritt.

1. Fire gamble perckemendtz breffue liudendes om iord oc eigendom, som her Johann Vrnne thill Rygordt oc Langaa bønnder haffuir maglaugdt hinandenn, oc sameledis nogenn gamble skøder paa nogen eigendom y Rudkiøpinng paa Langlandt.
2. Siulff gamble pergemendtzs skøde breffue liudendis paa Jørgenn Laurdsenns gordt y Gudme, Lauritzs Strangesens gordt ibidem, Las Krogs gordt, Lauritzs Søuerenssens gordt, Madtz Horensenns gordt oc Jens Krogs gordt ibidem.
3. Elluffue gamble pergemendtzs skøde breffue liudendis pa nogenn bønndergorde y Gudbierig, som Thomis Jensen, Hans Morthensen, Clemind Hansen, Peder Jensen, Lauritz Hansen, Las Jmpehaffue oc Oluff Andersenn haffuir aadt.
4. Threj pergemendtzs skøde breffue liudendis om nogen bønndergorde y Langou, Ohm Vbesenns gordt, Simen Ostridsenn oc Niels Laurssens gordt, som de haffuir iboedt.

5. Threj pergemendtzs skøde breffue, liudendis paa bøndergodtz y Øxenndrup, som Thomis Thomesenn oc Jesper Thomesen haffuir aadt.
6. Fiortann perckemendtzs skøde breffue liudendis paa bønderguodtzs y Holme, som Matzs Jbsenn, Michell Hanssenn, Peder Laurdssenn oc Wolborg Jensis haffuir aadt.
7. Elluffue pergemendtzs breffue liudendis om bøndergorde y Suinding, som Erick Jørgensenn, Clemind Jørgensen, Anders Smedt, Jørgenn Hanssenn, Lauritzs Pedersenn, Niels Pedersenn oc Jørgenn Andersen haffuir aadt.
Och en papirs dom, y same knøppe, att Erick Jørgensenn er thildømpdt att haffue vdi Frandtzs Brockenhusis minde for attann aars gesterij, egthe oc arbeit, hand haffuer sedt offuirhörig medt.
8. Thou perckemendtzsbreffue liudendis paa en gord y Ellerup, som Lauritzs Hanssen haffuir aadt.
9. Threj perckemendtzs skøde breffue liudendis paa Hanns Nielssens gordt.
10. En perckemendtzs skøde breff paa Jesper Nielss gordt y Rysling, och en skøde breff liudendis paa Claus Jensens gordt ibidem, och thou papirs breffue y same knøppe, thend ene liudendis om laugheffd emellom Røsling oc Lørup, thend anden winnedz breff paa Hanns Jbsens gord y Rønckebye.
11. Thou skøde breffue aff pergemendt, thend ene liudendis paa en gord y Oure, Lauritz Kid haffuir aadt, thend anden paa en gord y Wixstrup, Niels Laurensen haffuir aadt, och ther huos thou papirs tingsuinder, att thre gorde y Wixstrup oc thou gorde y Gudme ere ligendis (?) for landgille.

Winding herritt.

12. Thou skøder, en laugheffd oc nogenn anden papirs

dhome oc attkoms breffue paa en gord y Vllersløff, som en wid naffn Frantz Tybou haffuir aadt.

13. Fire skøder oc attkoms breffue paa en gord y Flødrup, som Jep Jørgensen haffuir aadt.
14. Ij skøder och adkoms breffue paa en gord y Hagndrup, som Peder Jepsen haffuir aadt.
15. Ett skøde breff liudendis paa nogenn jordt, eng oc skouff y Kierkemarckenn, Siømarckenn og Østerf, som en wid naffn Niels Greerssen y Affuensloff skøtte.
 Och en perckemendtzs breff liudendis om Rising skouff oc Margord y Kersindrup.
16. Otte skøder oc attkoms breffue paa en gord i Winding Lambdrup, som Matzs Jull haffuir aadt.
17. Otte perckemendtzs skøder oc attkoms breffue pa nogenn gorde y Soderup, Kullerup, Moruff oc Søling, som Søueren Laurdssenn y Soderup, Lauritz Hansen ibidem, oc paa Fløis iord paa Soderup marck, oc paa en gord y Moruff, Madtzs Pedersen haffuir adt, paa en gord i Kullerup, Peder Nielsenn háffuir, paa en gordt y Sølling, Madtzs Jffuirssen y Othense haffuir aadt.
18. En eske med nogen skøder oc attkoms breffue paa en gord y Frørup, som Rasmus Jensen haffuir ybod oc aadt.
19. Otte skøder oc attkoms breffue paa nogen huse oc eigendom y Nyborrig, som kongen haffuir maglaugdt fran borgerne, som haffuir leigedt her nest slothet.
20. Fire skøder oc attkoms breffue paa nogen eigendom vdi Faborrig, som her Johan Huidtkop ridder thill Sandholdt haffuir aadt. Sameledis threj skøder paa nogen gorde y Heden, som her Pouill Laxmand ridder thill Sandholdt haffuir aadt.
21. Thou pergemendtzs breffue oc ett papirs breff aff Bog-

- herritzs ting, Hagenskou anrørendis, liudendis om stening oc sandmentzs ganng paa Thorup skou, och papirs breffuitt liudendis om suin paa skouffuenn thill Hagenskouff epher Jens Rodtfeldt.
22. Enn laugheffd aff Sundtzs herritzs ting paa Westerskierning mølle, oc ett laugsøgelse breff paa nogenn weige wed Nøie marck, huilcke breffue som er Ørckiltzs slodt anrørendis.
23. Ett pergementz breff liudendis, att Røninghe guodtzs er indløst thill cronnen igien y konning Hanses thidt, som haffuir werid pandtsadt.
- En perckementz dombreff aff Wiborrig landtzsting om thiuff sag, ett pendings breff liudendis paa fru Karrenn Hendrich Huidtkopis, en bisp Jensis dhom paa en gord y Elling liggendis thill Elling kierke.
24. Thou skøde breffue paa Heldtofft, thet ene perckement, thet andet papir.
25. Ett konng. may. breff liudendis om Widløff sogen oc Allested sogenn.
26. Nogenn attskiellig papirs breffue, thingsuinder oc domme, som fougderne haffuir tagidt.
27. Sex breffue, att kong. may. haffuir forordeneret oc thilschickett sandemænd y Suntzs herrit.

Thisse for^{ue} breffue findis vdj en lang eche kiste paa skriffuir stoffuin.

B.

Thisse epher^{ne} eigendoms breffue findis vdj thennd beslagenn skrin paa skriffuer stoffuen.

1. Ett rebs breff paa Øxendrup marck.
2. Ett maglaugs breff emellom slothet oc Peder Marquordsen thil Øxendrup.
3. Ett rebs breff paa stigtenss weegne om Hou skou paa Langlandt.

4. Ett rebs breff paa Langou grundt oc eyendom.
 - 4, ^a. Ett rebs breff paa Høgs grund oc eigendom.
 5. Threj rigenns domme breffue paa Langou grundt, med nogen andre breffue ther huos.
 6. Ett rebs breff paa Feridsløff skouff.
 7. Ett rebs breff paa Høgs skou oc ris.
- Sandemendtzs breffue.
8. Ett breff paa en sandemandtzs gang emellom Øxen-
drup & oc Boholdtz fang.
 9. Siuns breffue paa skouffue y Sundtz herritt om oldensuin.
 10. Breff paa en tyckeskiel paa en skou emellom biscop-
tienesre oc jordeigne bønder y Holmedrup.
 11. Ett indførsels breff paa Knud Anndersens gord y
Suinnding.
 12. Ett sandemendtzs breff pa skiell emellom Brendskou,
Hørup oc Høie y Sundtzs herritt.
 13. Ett marckeskels breff emellom Hørup oc Perstrup.
 14. Thou breffue, thet ene liuddendis om marckeskiell
emellom Gioldbierig oc Gudme, thet andet liudendis
om threj enemercker paa sâme grundt.
 15. Ett sandemendtzs breff, att Kiersindrups skou er skiift
y boell.
 16. Thou pergementthis breffue oc nogenn papirs breffue
om nogenn kiicke iordt paa Langlanndt.
 17. Een eske met firre pergementz breffue oc tholff papirs
breffue po eyendom y Suntzheritt.
 18. En maglaugs breff paa en jordt kaldis Presteholmin
oc Kellemandtzskrog, liggendis y Borge skouff.
 19. Ett marckeskiels breff emollem Roldsted oc Feridsløff
oc heritzskell emellom Winding herritt oc Asum
herritt.
 20. Ett sandementzts breff omkring Feridsløff grundt.
 21. Thou breffue, thet ene ett vdlegs breff, thet andet
ett rebs breff paa samme marck.

Skiøde breffue.

22. Enn skiøde breff paa Lauritzs Hansens gord y Ellerup.
23. Ett Eiller Rønnouis skøde breff paa nogen jord y Nyborrig.
24. Ett skøde breff paa Jens Kidtzs jord y Oure.
25. Ett skøde breff paa Lauritz Mourdsens gordt y Gudbi-
bi-erg.
26. Ett skøde breff paa Hanns Kielsenns gord y Sandager.
27. Ett skøde breff paa Hans Sounsens gord y Øxendrup.
28. Skiøde breff paa Peder Andersens gordt y Thuedt.
29. Skiøde breff paa Barbra Knudtzs gordt y Suinding.
30. Hans Ebsens skøde y Nyborrig paa thridiepart aff en
agger y Nørremarck kaldis Sproctoffdt.
31. Skøde breff paa Peder Laurtzens gord y Gudbi-
bi-erg.
32. Skiøde breff paa Peder Laurdsens gord y Holme.
33. Schiøde breff paa Jens Hacks gord y Feridsløff.
34. Skiøde breff paa Jørgen Hansenn Hans Laurdssens
søns gord y Winding Lambdrup.
35. Skiøde breff paa Lauritzs Strangesens gordt y Gudme.
36. Skiøde breff paa Lauritzs Hendricksens gord y Gisle.
37. Skiøde breff paa Lauritzs Knudsens gord y Wixstrup.
38. Skøde paa Jørgenn Laurdsens gord y Gudme.
39. Skiøde paa Morthenn Nielsenns gord y Soderup.
40. Breffue paa Hans Hendricksenns gord y Nyborg, som
møllen paa staar.
41. Skiøde paa Peder Brixsens gord y Suinding.
42. Skiøde paa Anne Strange Olsens gord y Kullerup.
43. Skiøde paa Bruns gordt y Frørup.
44. Skøde paa Anders Pouilsens gord y Ellerup.
45. Skøde paa Frandtzs Tyboes gordt y Vllersløff.
46. Skøde paa Peder Hansens oc Clemind Hansens gord
y Gudbierrig.
47. Skøde paa Hans Nielssens gord y Gisle.

48. Skøde paa Anders Pouilsens gord y Brenndrup, Peder Knudsen ibode.
49. Skøde paa Peder Knudssens gord ibidem.
50. Skøde paa Hanns Ibsens gordt y Rønnckeby.
51. Skøde paa Kierstin Matz's gord y Øxendrup.
52. Skøde paa Peder Giertzens gordt y Øxendrup.
53. Skøde paa Peder Laurdssens gordt y Øxendrup.
54. Skøde paa Erick Jørgensenns gord y Suinding.
55. Skøde paa Niels Pederssens gord y Flødstruppe.
56. Thou skøde breffue paa thou Niels Bruns gorde y Langau.
57. Skøde paa Matzs Jffuirssens gord y Sølling, Hans Jude iboer.
58. Skøde paa Matzs Laurdsens gord y Wixstrup.
59. Skiøde paa Jep Olsens gord y Herup y Bog herritt.
60. Skøde paa Søren Ostridsens gord y Langskouff.
61. Skøde paa Matzs Pedersens gord y Moruff.
62. Skiøde paa thend jord y Nyborrig, som kong. may. skal haffue radhusitt paa, som Hanns Pederssen skøtte.
63. Threj pergementtzs breff oc sex paapirs breffue paa Elling kierckegorde oc kierckeskouff; findis vdj en eske.
64. Enn skøde breff pa allehande jord y Winding marck, som førre laa thill Annders Hellums gord y Koxbølle.
65. En skøde paa Jens Degens gord y Søllinng.
66. En skøde paa Matzs Nielsenns gord y Kullerup.
67. Skøde paa Matzs Jbsens gordt y Gisle Holme, oc andre attkoms breffue thil same gordt.
68. Skøde paa halluffparthen thend gordt, Matz theigil-slaar y Gudbierig iboer.
69. Skøde paa Niels Dungs gord y Gisle Holme.
70. Skøde paa Anders Pedersens gordt y Ellerup.
71. Skøde paa Peder Nielsens gord y Gudbierig.
72. Skøde paa thend gord y Ellerup, Matzs Krog iboer.

73. Skiøde paa thend bundegordt y Rysling, Jesper Nielsenns iboer.
74. Skøde paa thend gord y Frørup, Rasmus Smedt y bode.
75. Skiøde paa ett hus y Nyborg, som Matzs Bousen haffde bygdt paa Helligkors iord.
76. Skøde paa Anders Jensens gord y Flødstrup.
77. Skøde paa Clemind Jensenns gordt y Hagendrup, som Chrestoffer Pedersen, Thomiis Pedersønn oc Niels Pedersenn skøtte.
78. Skøde paa Simen Hansens gord y Ellerup.
79. Ett jndførsels breff paa same gordt oc paa Jens Pouil-senns anpardt vdi enn gordt.
80. En skiøde liudendis paa en gordt y Winding Lambdrup, som Jens Recke foid ibode.
81. Ett sandemendtzs breff emellom Kullerup oc Soderup.
82. Nogen gamill pergementz breffue om Lanngo grundt.
83. Skiøde paa Dinnis Pederssens gordt i Soderup.
84. Ett konng. may. breff om Bogense kiercke.
85. Threj skøde breffue paa thennd gord y Frørup, Jørgenn Nielsen iboer.
86. Skiøde paa thend gord y Øxendrup, Jesper Thome-senn vdi boer.
87. Kong. may. breff, attj jordeignne bønder vdi Sundtz herritt skulle giøre saa møgedt egthe och arbed thill kong. may. slodt oc gorde, som de jordeigne bønder y Winding herrit oc Gudmeherritt.
88. Ett papirs breff, att ingen lodtzeiger y Suinding oc Lambdrup skall haffe magdt att følge sandemendtzs gangg eller marckeskiell emellom for^{ne} Suinding oc Lambdrup.
89. Thou papirs breffue paa sandemendtzs gang emellom Øxendrup oc Langou, och emellom Langau och Wore marck, oc emellom Hesleager oc Lanngou.

90. Ett doms breff paa papir, att prestenn y Gisle skall holde lysning paa høge althar, emeden hand bruger Grals jord.
91. Sex rigens dombreffue pa papir, liudendis paa Lauritzs Jmpehaffuis gord y Gudbierig, Anders Knudsens gordt y Gudme, Matzs Skiogs gord y Ellerup, Erick Jørgensen i Suinding, Peder Laurtzen y Øxendrup oc Peder Knudsens y Brendrup.
92. En papirs dhom paa Hans Michelsens gord y Skou-balig paa Tosing.
93. En papirs dhom paa nogen Tosinger for nogen øxne, de vlofflig vdførde.
94. En papirs dhom paa Oluff Schreder y Gudme for sex daller, hand mienthe med vrett att haffue vdgiffuit.
95. En kong. may. breff liudendis paa tockeskiell emellom Suinding, Lambdrup oc Gisle.
96. En pergemendtzs breff, med nogenn papirs breffue med en sandhemandtzs gang emellom Affuinsløff oc Skalchendrup marck.
97. En pergemendtzs breff paa en sandemandtzs gang emellom Winding kierckeskou oc Koxbølle bønder-skou.
98. Ett maglaugs breff paa papir emellom Erick Hardenbierig thill Skousbou, cronens oc kierckens bønder y Flødstrup sogen anrørendis.

C.

Skiøde breffue paa bønndergorde, som Axill Weffert haffuer kiøffdt vnder cronnen, thend stund hand hagde Nyborg slodt.

Anno 1571.

1. Enn skiøde paa Jørgen Knudtzens gord y Wixstrup.
2. En skødebreff paa Jens Schriffuis gord ibidem.
3. En skøde breff paa Peder Clemindsøns gord ibidem.

4. En skiøde breff paa Lauritzs Muncks gord y Suinding.
5. En skøde breff paa Hans Andersens gord y Gudbierrig.
6. En skøde breff paa Knud Lerckis gord y Trunderup.
7. En skøde breff paa Niels Bildtzs gord y Wixstrup.
8. En skøde breff paa Thomis Laurdsens gordt y Gudme.
9. En skøde breff paa Pouill Hansens arffuinge y Soderup.

Anno 1573.

10. En skøde breff paa Knud Tordsens gord y Affuinsløff.
11. En skøde breff paa Claus Jespersens gordt y Frørup.

Anno 1574.

12. En skødebreff paa Søueren Bromanndtzs gord y Winding.
13. En skøde breff paa Jens Laurtzsens gord y Gudme.

Anno 1575.

14. En skøde breff paa Hans Laurdsens gord y Langaa.
15. Enn skøde breff paa Laurtzs Pouilsenns gord ibidem.
16. En skøde paa en mølle aff Lauritzs Findssen y Skorup oc hans medarffuinge.
17. Enn skøde paa en kulle, ligger paa loben thill Skorup skouffmølle.

Anno 1576.

18. En skøde breff paa Jesper Nielsenns gordt y Frørup.
19. En skøde breff paa Hans Nielsens gord y Lanngaa.
20. En skøde breff paa Hans Andersens gord y Gisle Holme.

Anno 1578.

21. En skøde breff paa Knud Pouilsenns gord y Langa.

22. En skøde breff paa vng Peder Hansenns gord y Trunderup.

D.

Jthem epther^{ne} breffue haffuir Axill Weffert epther konng. may. befallinng ladet annamme y Notmarck kiercke paa Alse anno 75, ssom oc y lige made leffueris thill jnuentarium.

1. Ett latins breff vnder dato melesimo quadregentesimo (!) octuogesimo septimo die Palmarum, thill Gotrup vdgi-ffuitt aff droning Mergrett; formeller vdi sin mening, att hun beuilligett her Matzs Johansen att were sogneprest vdi Nottmarck kiercke.
2. Ett andet lattinske breff vnder dato milesimo quadregentesimo (!) octuagesimo septimo feria sextaa jnfra octauos Pasce, som biscop Karll aff Othensse haffuir confermeritt for^{ne} her Matzs kaldt.
3. Ett latinske skøde breff vnnder dato Miiij^cxlj; formeller att Chresten Lylle med andre guode mendt haffuir skødt thill Nodtmarck kiercke nogedt iord oc eigendom.
4. Ett tydsk breff vnder dato Miiij^cxjx aar, formellendis, att Petter Sturij haffuir skødt en hans gorde y Allumstedt thill Nottmarck kiercke.
5. Enn videmus af for^{ne} Peder Sturis breffue, vdgiffuitt paa Sønder heritzsting Miiij^cxxiiij aar paa tydsk.
6. En giæld breff vnder datto MDxiiij aar; formeller, att fru Gissell Hendrick Stuer, liudendis paa hundre rinske gyldenn, som hun eller hindis arffuinge skulle aarligenn forrenthe, oc giffue aarligenn ther aff femb m $\frac{1}{2}$, oc thill vnderpandt en gord y Hundsløff, som Kiersten Hansis paa buode, oc giffuir thill aarlig lanndgille otte ørtig kornn, otte skilling thienist pendinge.

7. Enn videmus paa latinn, att Chrestenn Lulle haffuir giffuitt thou setting jordt thill Atzreballig oc Notmark kiercke.

Lauritz . medt e. handt.
Brockenhus.

XII.

Karl Gustav i Danmark 1658—59.

Det Bidrag til Oplysning af denne Periode, som her meddeles, bestaaer i en kortfattet Registratur over 60 Befalinger af Kong Karl X Gustav af Sverige til hans Oberkrigscommissær Alert Siltman (hvis Navn iøvrigt ogsaa skrives Sultman, Sültman, Syltman og Schildman) i Tidsrummet fra 5 Februar 1658 til 3 November 1659. Den paagjældende Pakke er først bleven indført i Archivets Registre i Aaret 1791, som Nr. 30 iblandt Diverse Documenter efter Designation II, X. Disse Befalinger maa ved Fyens Rømning være faldne i de danske Troppers Hænder; de ere alle Originaler, med Karl Gustavs egenhændige Underskrift, og 12 af dem, nemlig Nr. 11, 12, 14, 21, 28, 32, 35, 36, 40, 42, 53, og 56, forsynede med egenhændige Postscripta af Kongen. De 36 af dem, nemlig Nr. 2—4, 6—8, 10, 13, 17, 22—23, 25—28, 30—32, 35, 37—39, 41, 43—48, 52, 54, 55, 57—60, ere contrasignerede af Franz Juel, og 1, nemlig Nr. 52, af E. Figrel, de øvrige ere uden Contrasignatur. De 57 af dem ere paa Tydsk, og kun 3, nemlig Nr. 18, 52 og 56, paa Svensk. Det overvejende Antal, nemlig de 43, ere adresserede til Odense, kun 17 danne en Undtagelse, og af disse ere Nr. 1 og 3 uden Adresse, Nr. 29—34 adresserede til Lybek, Nr. 35 til Aalborg, Nr. 36—37 til Aarhus, Nr. 48, 52, 53 og 55 til Nyborg, og Nr. 58 og 60 alene til Fyen.

1. Bevilger og anviser sit Kancelli, istedenfor tidligere bevilget Bøndergods i Jylland, St. Knuds Kloster i Odense med Undersaatter og Tilhørige. Odense. 5 Februar 1658.
2. Befaler af Jylland, Vensyssel og Fyn at levere 3,000 Oxer til Magasinet i Bremen. Vaalse paa Falster. 9 Februar 1658.
3. Assignerer Artillerimajor Christer Carlsen Broholms Gods i Fyen. Faxø. 12 Februar 1658.
4. Befaler a) at forsyne Korn- og Provideringsmagasinerne for Flaaden i Frederiksodde og Sønderborg med alt Nødvendigt, samt b) at anvise Rigsadmiralen en hel By til Traktement. Thorslundemagle. 12 Februar 1658.
5. Assignerer Generalmajor Kozitzky en af de bedste adelige Gaarde i Fyn. Kjøge. 15 Februar 1658.
6. Befaler at afskaffe de grove «Exorbitantien» med Rov og Plyndring, som ere begaaede i Fyn. Thorslundemagle. 17 Februar 1658.
7. Befaler at anvise Oberst Bûnau et fynsk Kvarter, hvor han kan faae sit Traktement. Thorslundemagle. 18 Februar 1658.
8. Befaler inden Fredens Publikation at inddrive den udskrevne Brandskat og tilstille Regimenterne den, med Afdrag af 10,000 Rdr., som skulle til Hamborg. Thorslundemagle. 18 Februar 1658.
9. Befaler, at de til den kongelige Hof- og Staldstat i Jylland assignerede Kvarterer skulle vedblive at være dette. Kjøge. 20 Februar 1658.
10. Befaler at betale Hof- og Regeringsraad i Bremen og Verden Kleyhen 4,000 Rdr. af den fynske Brandskat. Kjøge. 20 Februar 1658.
11. Befaler, a) at der paa Grund af Fredslutningen ikke maa fordres mere Brandskat end den allerede paa-

- lagte; b) at Regimenterne fra nu af kun skulle have deres Underhold i Kvartererne; c) at det Aschenbergske Regiment skal gaae tilbage til Jylland i sine forrige Kvarterer i Forbindelse med det Croyske Regiments. Kjøge. 25 Februar 1658.
12. Befaler, at det Ranzowske Regiment skal have sine Kvarterer i Fyn samt 1,200 Rdr. til at iklæde endel dismunderede Ryttere m. m. Kjøge. 25 Februar 1658.
13. Sender indsluttet en (nu manglende) Fortegnelse over, hvorledes Armeen efter Fredslutningen skal fordeles i de danske Provindser for at subsistere, samt anbefaler god Disciplin. Kjøge. 26 Februar 1658.
14. Befaler at omlægge Regimenterne, navnlig saaledes, at Laaland og Falster rømmes. Ringsted. 1 Marts 1658.
15. Befaler at udbetale Markgreven af Baden, paa Grund af at Ærø havde været ham assigneret, 5,000 Rdr. af den fynske Brandskat. Ringsted. 2 Marts 1658.
16. Befaler at assignere Generalmajor Kozitzky et saadant Kvarter i Fyn, at han faaer Erstatning for hvad der afgaaer i det ham assignerede Kvarter i Jylland. Frederiksborg. 4 Marts 1658.
17. Befaler a) at moderere den Fyn paalagte Brandskat saaledes, at den kan bæres; b) at skaffe Provision til Flaaden; c) at skaffe Regimenterne de resterende, i de holstenske og jydske Kvarterer assignerede Recrutpenge til at completere sig; d) at betale det Ranzowske Regiment før Opbruddet 1 Maanedes Sold m. m. Frederiksborg. 4 Marts 1658.
18. Befaler at anvise Secretair Edvard Philipsons Heste og Folk nødtørftigt Underhold ved Armeen, paa Grund af Fodermangel i Helsingborg. Helsingborg. 6 Marts 1658.

19. Befaler at anvise den franske Gesandt Terlon og den engelske Jepson Kvarterer i Fyn. Helsingborg. 6 Marts 1658.
20. Befaler a) at anvise Generalmajor Weyer Kvarter i Fyn, og b) at de i Frederiksodde indlagte Knegte skulle have deres Underhold i «Proviants-Perzeler». Landskrone. 8 Marts 1658.
21. Befaler at lade et af de i Kiel liggende Regimenter indtage det Seheriske Regiments Kvarterer i Jylland. Landskrone. 8 Marts 1658.
22. Befaler at inddrive snarest muligt Provianten til Flaaden m. m. Malmø. 12 Marts 1658.
23. Befaler at udbetale Rigsraad Baron Bielke og Statssecretair Coyet til deres Ambassade til Kjøbenhavn 4,000 Rdr. af den fynske Brandskat. Lund. 15 Marts 1658.
24. Befaler at udbetale for 21 paa Fyn tagne Faner og Standarter ialt 1,440 Rdr. af den fynske Brandskat. Malmø. 15 Marts 1658.
25. Befaler at .eximere Rigshofmester Grev Ulfeldts Svigermoders Gods, hans Broder Lorentz Ulfeldts Gaard Harritslevgaard, samt hans Søsters Gods Ørbeklunde fra Brandskatning og al anden Besværing. Malmø. 15 Marts 1658.
26. Befaler at anvise Oberstlieutenant Schierstädt med 150 til det Anhaltske Regiment hvervede Recruiter Kvarterer paa Fyn. Gøteborg. 28 Marts 1658.
27. Befaler a) at anvise de i England hvervede og i Listerdyb ankomne Knægte 1 Maanedes Lønning med 6,428¹/₂ Rdr. af den fynske Brandskat; b) og derfor opsætte Betalingen af de Resident Kleyen assignerede 4,000 Rdr. *); c) at opgive, om de den engelske Ge-

*) See Nr. 10 ovenfor.

- sandt Medow assignerede Penge af samme Brandskatere sendte til Hamborg, samt d) fra Fyn af at skaffe Provianten til Flaaden. Gøteborg. 12 April 1658.
28. Befaler nu, da Tiden til Rømningen nærmer sig, at inddrive Brandskatten i Fyn, dog med en vis Moderation, navnlig saaledes, at der kun præsteres hvad der var udskrevet inden Freden, m. m. Gøteborg. 23 April 1658.
29. Befaler at købe i Lybek 1,500 Td. Havre og levere dem i Kiel. Oldeslo. 15 Juli 1658.
30. Befaler at sende som snarest tilsøs til Kiel de af Lybek bevilgede 100,000 Æ Brød og 1,000 Td. Øl. Oldeslo. 18 Juli 1658.
31. Befaler at fragte 6 eller flere Skibe og afsende til Kiel. Oldeslo. 18 Juli 1658.
32. Giver Ordre angaaende Leveringen af Brød og Øl af Lybek, og Befragtningen af nogle store Skibe. Oldeslo. 20 Juli 1658.
33. Befaler, snarest muligt i Kiel at levere Provianten fra Lybek. Wismar 25 Juli 1658.
34. Befaler at skaffe Provianten fra Lybek til Kiel. Wismar 27 Juli 1658.
35. Befaler a) at fremskynde det mest mulige den paa-lagte Udskrivning; b) at anvise Oberst Øffener Skanderborg og Stjernholm, Grev Kønigsmark Samsø, og Oberst Peter Aakjær Len, med saadanne Kvarterer, at han deraf kan recrutere sit Regiment; c) af Stæderne, navnlig Aarhus og Nyborg, at skaffe et Par 100 Baadsmænd. Utterslev. 28 August 1658.
36. Befaler at indberette, hvorvidt Oberst Seher, fra hvem han ikke længe har hørt, har hævet Recruiteringspenge af sine Kvarterer og anvendt dem til sit Regiments Forstærkning. Utterslev for Kjøbenhavn. 31 August 1658.

37. a) Efterat han i en tidligere Skrivelse har befalet, at de i Jylland staaende Regimenter, paa Grund af Østerrigernes og Brandenburgernes Marche til Holsten, skulle trække sig til Frederiksodde, føjer han nu dertil, b) at de i Jylland udskrevne Knegte skulle til Fyn, og c) at Magasinerne i Frederiksodde og Middelfart skulle forsynes. Helsingør. 8 September 1658.
38. Befaler for visse Aarsagers Skyld indtil videre at slukke Skagens Fyr, samt fjerne alle til atter at antænde det fornødne Materialier. Ibstrup. 19 September 1658.
39. Befaler at skaffe sikker Underretning om, a) hvilke adelige Godser der findes i Jylland; b) deres Værd og Beskaffenhed; c) paa hvilke af dem Adelsmændene og Ejerne ere tilstede; eller d) hvor de ellers opholde sig. Kronborg 25 September 1658.
40. Befaler af de 10,000 Rdr., som Odense skulde betale, at lade Skibsmajor Ugglæ faae 500. Landskrone 17 November 1658.
41. Befaler at drage Omsorg for at, i Overensstemmelse med tidligere Bevilling, Hannibal Sehestedts Svigermoders Godser paa Fyn *) holdes frie for al Besværing, og paa det Bedste for al Vold og Krænkelser conserveres. Nyborg. 16 December 1658.
42. a) Meddeler, at han har tilskrevet Rigsraad og Rigsadmiral Wrangel om i Hast at forsyne Frederiksodde tilstrækkeligt med Levnetsmidler, og ligeledes alle Rytterregimenterne i Stridsodde og Middelfart for 14 Dage eller 3 Uger; b) befaler, at der skal bidrages hertil uden Hensyn til, hvem Kvartererne tilhøre. Brønshøj 13 Januar 1659.

*) See Nr. 25 ovenfor.

43. Meddeler, at han har bevilget, at den afdøde Markgreve af Badens Folk og Heste maa beholde de hidtil havde Kvarterer i Fyn til deres Underhold. Lejren for Kjøbenhavn. 16 Februar 1659.
44. Befaler, at Generalmajor Weyher, uagtet tidligere Ordre om Inddragelse af de fynske Kvarterer, indtil videre skal beholde sit Kvarter i Fyn. Kronborg. 20 Marts 1658.
45. Befaler a) at skaffe de omtrent 4 Compagnier danske Ryttere, som befinde sig paa Langeland, til Oberst Planting, der af dem skal danne endnu 1 Eskadron foruden den alt bestaaende skaanske Eskadron, som Oberst Frølich før commanderede, samt b) da Øen skal være temmelig stærk paa Mandskab, at udskrive 400 Knegte der og tildele Oberst Roth, som da yderligere kan completere sit Regiment paa Falster og Møen, medens Oberst Stegeman vil faae tilstrækkelige Recruter fra Fyn. Kronborg 25 Marts 1659.
46. Meddeler, a) at dersom Forholdene tillade, at General Grev Waldeck afgaaer med de til Preussen bestemte Tropper, vil han forinden kalde denne til sig og medgive ham Markgrevens Regiment som Livregiment; b) at det med Hensyn til de fynske Kvarterer bliver ved det tidligere befalede, samt at han derfor agter at drage Hull, Duwahl og Seher fra Fyn over til sig, medens det Darmstadtske Regiment bliver der; c) at Major La Roche for de mod Siltman brugte Trusler er sat i Arrest, og at Oberst Peter heller ikke skal blive ustraffet. Kronborg. 27 Marts 1659.
47. Meddeler a) at han har bevilget afdøde Fru Christines samtlige Arvinger*) at maatte frit udføre saamange Oxer, som de have paa deres Godser i Siælland

*) Jfr. Nr. 25 og 41 ovenfor.

- og Fyn og sælge dem til de Bremer Kjøbmænd Jørgen Borckhausen og Hinrich Kimming, og at han derfor maa lade disse udskibe Oxerne i «Königsfahrstädt» til Lybek mod almindelig Told; b) at samme Arvinger ogsaa maa udskibe Korn. Kronborg. 30 Marts 1659.
48. Befaler at anvise Oberst Schwengel, som er sendt fra Korsør til Langeland for at bygge paa Befæstninger, Kvarter der til sit Underhold. Kronborg. 31 Marts 1659.
49. I Anledning af Klage fra Hannibal Sehested over at man har paalagt hans afdøde Svigermoders Arvingers Godser store Contributioner, tildeles Siltman en Irettesættelse, eftersom disse Godser ved gjentagne Mandater ere eximerede *). Kronborg. 10 April 1659.
50. Befaler, at Borger Hans Hansen i Odense skal være fri for al Contribution og Krigsbesværing imod at have Oberkrigscommissair Johan von Buso i Kvarter og forpleje ham med Folk og Heste. Kronborg. 18 April 1659.
51. Da man, uagtet den Hannibal Sehested og hans Medarvinger for deres Godser gjentagent givne Exemption **), har frataget dem endel Oxer og Korn, som udskibedes til Salg, indskjærpes det at lade Godserne ubesværede og at erstatte Oxerne og Kornet fuldstændig m. m. Korsør. 21 April 1659.
52. Befaler, paa Begjæring af Commissar Guttheimb, at anvise ham nogle af de i Fyn værende Proviantbetjente. Nykjøbing paa Falster. 30 April 1659.
53. Befaler snarest muligt at skaffe Proviant til Flaaden m. m. Nykjøbing Slot. 3 Maj 1659.

*) See Nr. 25, 41 og 47 ovenfor.

***) See Nr. 25, 41, 47 og 49 ovenfor.

54. Befaler at iværksætte Udskrivningen af Knegte paa Langeland, og at undergive dem Oberst Roth indtil nærmere Ordre. Kronborg. 8 Maj 1659.
55. Befaler, a) at de paa Langeland udskrevne Knegte af Oberst Roth skulle formeres til 1 Eskadron; b) at Oberstlieutnant Berncke paa Falster skal samle en anden Eskadron; c) at man paa Langeland ogsaa skal udskrive Præsterne, Fogederne og Sognefolkene og overgive dem til Oberstlieutenant Lindwurm, for at han af dem kan danne 2 Compagnier foruden de alt i Fyn dannede 4 Compagnier. Kronborg. 9 Maj 1659.
56. Befaler at afhjælpe den Nød, Regimenterne, især det Arendsoiske og Darmstadtske, lide for Underhold, og hvor Kvartererne ej strække til, tage hvor det er at finde, uden Hensyn til eximerede Godser, dog mod sammes Betaling enten med Korn paa Sjælland eller paa anden Maade, efter Overenskomst med Ejerne. Landskrone. 21 Maj 1659.
57. Befaler at gjøre sig al Flid for, paa Credit, mod Løfte om Erstatning fra Laaland og Falster eller Betaling efter Overenskomst, at tilvejebringe det nødvendige Korn til Milicen i Fyn. Kronborg. 27 Maj 1659.
58. Befaler a) at lade i Fyn forfærdige et Parti Sko og Strømper til det der staaende Infanteri, der paa denne Aarstid ikke kan undvære saadanne, b) samt snarest indberette, hvilket Forraad der er for Haanden deraf. Stubbekjøbing. 16 September 1659.
59. Befaler at drage Omsorg for, at den til Pommern beordrede Oberst Jacob Johan Wulffens Folk og Baggage, som blive tilbage i Fyn, beholde til Underhold deres hidtil havde Kvarter, nemlig Gaarden Enggaard. Stubbekjøbing. 16 September 1659.
60. Da det under nærværende Omstændigheder — da

Fienden allerede har taget Stilling paa Øen, — fremfor Alt er nødvendigt, at det sig der befindende Forraad af Korn, Fourage og Levnetsmidler hurtigst muligt bringes til Nyborg, saa befales, at alle slige Forraad, uden Hensyn til om de tilhøre Officerer, Adelsmænd eller Borgere, bringes til Nyborg, og at Siltman derved skal understøtte Pfalzgreven og det øvrige Generalitet, idet han dog optegner hvad der tilhører Officerer, for at det siden kan blive erstattet.
Korsør. 3 November 1659.

XIII.

Instruction for General-Commissariatet af 1677.

Nærværende Instruction slutter sig supplerende til den store, men langt fra fuldstændige Samling af Instructioner fra Enevoldsmagtens første Tid, der er meddelt i Geheimearchivets Aarsberetningers 2det Bind, hvor man Side 229, i Oberzahlmesterens Instruction af 1680, vil finde dette Generalcommissariat omtalt som hævet. Den er her trykt efter Originalen, der findes som Bilag ved en Concept til en Instruction for General-Commissariats-Collegiet af 31 Marts 1683, Nr. 15 a. i en Pakke betitlet «Instructioner for Betjentene i Danmark for diverse Aaringer», tilhørende en i Archivet i 1777 optaget «Designation over adskillige Protocoller og diverse Documenter, som fra det danske og norske Kammer-Cancelli-Contoir til Kammer-Archivet i Aaret 1771 ere afleverede».

Instruction oc Anordning, hvorefter Wi Christian dend femte, af Guds Naade Konge til Danmarck oc Norge, de Venders oc Gothers, Hertug udj Slessvig, Holsten, Stormarn oc Dytmersken, Grefve udj Oldenborg oc Delmen-

horst, Allernaadigst ville, at Voris Deputerede ved General Commissariatet dennem udj deris did henhørende forretninger, indtil Vj anderledis tilsigendis vorder, forholde skal.

1.

De skal flitteligen oc j det mindste fire dage om ugen tilsammen komme, for at conferére om hvad som helst deris Bestillinger ved General Commissariatet tilkommer, oc j saa maade til Voris tjeneste oc Land-militiens sambt Søe-statens beste beforderligt være kand; dog saa at Land-militiens sager dend eene dag oc Søestatens dend anden vorder foretaget; Mens skulle fornødenhed det udkrefve, da hafve de begge slags sager paa en tid at foretage.

2.

De hafve alle Voris Ordrer, som Vj kunde foraarsages dennem tid effter anden allernaadigst at gifve, j allerunderdanigste hørsomhed at effterkomme, oc ellers j høyeste maade lade dennem være angelegen, at alt hvis som Voris tienniste oc Voris Land-milities oc Garnisoners, disligeste oc Voris Flodes oc Søestats conservation oc forbedring kand concernere, tilbørligen oc forsiunligen, saaviit muligt er, vorder befordret.

3.

Om hvad som til Voris Krigsfolckes oc Garnisoners beste oc Vedligeholdelse kunde henhøre, hafve de med Voris Generaler at communicere; oc hvis Voris flodes oc Søestats conservation oc forbedring vedkommer, skal de med Voris Admiraler conferére om, paa det alting j saa maade dis rigtigere oc bedre kand tilgaa.

4.

De hafve oc dend anordning at giøre, at Voris Krigs Commissarier, Proviantmestere oc andre saadanne betiente

straxen oc uden ophold under deris hænder forfatter rigtige inventarier ofver alt hvis som udj Voris Festninger j Vort Rige Danmarck, saavelsom j Vore Førstendomme oc Grefskaber oc udj de af os eroberte steder, til dend nest forgangen 1 Martij hafver været, oc dennem indskicker; hvilcket de oc hafve Voris her ved Provianthuset værende Provianskrifver, Commissarierne ved Holmen, Equipagemesteren, Bryggerskrifveren oc andre deslige betiente der ved stedet at anbefale, Nemlig at de uden forsømmelse ofver alt det, som nu er paa Holmen, Provianthuset, Bryggerset, oc andre saadanne steder, rigtige fortegnelser under deris hænder til dennem indlefverer; disligiste hafve de oc at tilholde Voris her værende Tøigmestere, at de uden forsømmelse inventarier ofver hvis der paa dette Voris Tøighuus findes indskicker, paa det af alle saadanne inventarier oc fortegnelser Grundeligen kand fornemmis, j hvad tilstand Voris Festninger til forskrefne tid været hafver, oc Voris Søestat oc bem^{te} Tøighuus til denne tid findes, oc om der nogen mangel enten af it eller andet skulle befindes, hafve de derpaa uden forhaling udj tide at raade bod, oc ellers udj alting derved Voris beste at søge, saaviit muligt oc forsvarligt er.

5.

Skulle der. noget af stor importance forefalde, da hafve de Os det, førend noget derom endeligen sluttes, tillige med deris betenckende allerunderdanigst at tilkiendegifve, oc dennem siden effter Voris derom allernaadigst tagne resolution hørsommeligen at forholde.

6.

Hvad indqvarteringen for Land-militien anbelanger, da hafve Voris deputerede derhen at see, at dend saaledis giøris, som de eragte, at Landene oc Stæderne best kand

taale, oc som til Voris Armées conservation nytteligst er; derforuden hafver de derofver at holde, at underdannerne ofver ordinancen med en eller anden udgift icke vorder besverget eller foru-retted.

7.

Efftersom befindes, at ved Land-militiens marche igiennem provincierne adskillige insolencer til Voris undersatters store besvering begaais, da skal Voris Deputerede j deris marche-router anmelde, at der altiden tilforn vorder forudskicket, at indqvarteringen af Ambtsbetienterne paa Landet oc Borgemestere oc Raad i Kiøbstederne betimeligen kand vorde giort, oc at Officererne sig effter samme Ambtsbetienters oc Borgemestere oc Raads polleter forholde skal, paa det alle saadanne insolencer effter mulighed forhindres oc afvergis kand; Oc hafve de derhos at observere, at ingen fri passer maa udgifves, uden til dennem, som virckelige j Voris tienniste reiser.

8.

Saasom fornemmis, at de til national militien udlagde bøndergaarde tiit oc offte ofver deris med rette tilkommende quantum af Officererne oc Rytterne besvergis, da skal Voris deputerede med største flid lade dennem være angelegen, at slige forurettelser her effter kand forekommes, oc at de, som sig herudj forseer, tilbørligen uden persons anseelse vorder straffet; Oc hafve de ellers altid at giøre allerunderdanigste erindringer, at der ingen mageskifte skeer med Ryttergodset, som Vj allernaadigst hafve besluttet ej hereffter at skee skulle, oc ellers forsvarligen at holde ofver Voris om Ryttergodset udgangne forordning at derimod ei handles, oc at der ingen forandring j nogen, Maade, under hvad prætext det oc være kand, der ved skeer; Oc paa det de dissbedre derofver kand holde, hafve Regiments Skrifverne til dennem at indskicke maanedtlige relationer ofver hvis ved Ryttergodset passérér.

9.

Naar nogen udskrifning skee skal, da hafve de flitteligen at lade tilsee, at dygtig Mandskab vorder udskrefvet, oc at de national Regimenter af Læggene j rette tid completéris,

10.

Oc efftersom Vj hafve for got befundet, at alle penge, som hidindtil til Land-militien oc Søestaten hafve været assignerede, udj cassen ved Voris eget Cammer skal indlefveris, da hafve Voris Deputerede at bære omsorg for, at de fleeste penge som muligt er der vorder lefveret oc indbragt.

11.

Oc som Vi allernaadigst er tilfreds med dend anordning, som Voris forige Deputerede, anlangende contributionerne j Danmarck oc Førstendommene at indsamle, giort hafver, saa skal det hereffter, indtil Vj anderledis tilsigendes vorder, der ved forblifve; Oc hafve Voris Deputerede dend anstalt at giøre, at samme committerede de til Søestaten tilforn destinerede midler tillige med oppeberger, oc med de andre contributioner lader hiid føre, Dog om der noget derved til Voris beste kunde være at forandre, da hafve de Os det allerunderdanigst at erindre.

12.

Oc saasom u-muligt er, at Land-militien oc Garnisonerne, som ere her langt fraværende, af Cassen ved Voris eget Kammer kand betales, da forblifver det derved, at de Commissarier, som derved ere, dennem betaler, Dog skal Voris deputerede dend anordning giøre, at de hver Maanet en rigtig extract indskicker ofver deris indtegter oc udgiffter, oc skal samme extracter Voris Zahlmester til-

stilles, paa det mand egentlig kand vide, hvad der er vorden betalt, oc hvad j behold findes.

13.

Oc saasom undertiden, naar Victualier eller andre Vare skal indkiøbes, med Kiøbmændene kand handles, at de effter leilighed paa en eller anden sted assignationer vil antage, hvorved oc omkostning ved pengene at hiid føre sparis kand, saa skal det staa dennem frit for saadanne assignationer at udstede, Dog at de tilforn af Voris Zahlmester til bog føris, paa det hand kand hafve Viden- skab, hvad paa hver sted er forhaanden.

14.

Oc paa det Vj kand viide, hvad oc hvor meget der baade af ordinaire oc extraordinaire Land- oc Sømidler, saavel som af alle andre til General Commissariatet henlagde intrader, maanetligen oc Aarligen indkommer, hafve Voris Deputerede derofver rigtige extracter straxen at lade opsætte oc os tilstille, oc hvad derved maanetligen kunde tiltage eller afgaa hafve de rigtigen at annotére oc os allerunderdanigst at tilkiende gifve, hvilcket de oc om udgiffterne tilbørligen skal vide j agt at tage; De hafve oc ofver hvad Arméen oc Søestaten, effter dend anordning, som Vi derpaa giort hafve, kand Os aarligen baade Vinter oc Sommer komme til at koste, baade med underholding oc j anden maade, saaviit dennem muligt er, it ofverslag at giøre, oc ellers at være betenckt paa, paa hvad maade saadant best effter tidens tilstand menagéris kand, oc Os det allerunderdanigst at tilkiendegifve, paa det ald fornøden anstalt derom j tide kand giøris.

15.

Oc saasom vel er at befrygte, at indtegten til ud-

giffen ej skal kunde tilstrecke, da hafve de ald flid at anvende, hvorledis saadan mangel paa beste maade kand vorde remedéret.

16.

Voris Deputerede skal hereffter som tilforn j Vore Førstendomme Slessvig oc Holsten contributionerne maanetlig udskrifve, Oc hafve de ellers at erindre, at contributionerne oc de andre Skatter j Vort Rige Danmarck oc Grefskaberne til rette tid blifver udskrefvet oc indfordret.

17.

Oc saasom Voris Zahlmester paa deris anviissninger oc assignationer pengene skal betale, da skal de oc bære omsorg for, at pengene saaviit muligt er blifver mesnagéret, oc at for alting det nødvendigste først vorder betalt.

18.

Eftersom Arméens conservation derudj bestaar, at dend Maanetlig vorder betalt, saa skal de være omhyggelige for, at saadant effter mulighed kand skee, oc at der saa mange penge maanetlig dertil j forraad kunde være; Oc skal det ligesaa med Garnisonerne, saaviit mueligt er, forholdes; de skal oc dend anordning giøre, at der vel gifves agt paa, at Land-militien oc Garnisonerne deris betaling rigtigen bekommer, oc at af Officererne ingen underslef der ved begaais, oc derhen see, at de, som sig derudj forseer, tilbørligen effter Krigs Retten vorder straffet.

19.

Oc som Vi allernaadigst hafver bevilget, at til Regimenterne, tilfods j synderlighed, hver maanet nogle penge avancéris, da skal de derhen see, at saadant vorder verck-

stillingt giort, dog at af de dertil forordnede Commissarier ved hver Maanets udgang effter Voris forordning holdes afregning.

20.

Oc naar samme afregning er giort, oc pengene udj cassen er for haanden, da skal Voris Deputerede under samme afregning til Zahlmesteren ordre skrifve sligt at betale, Dog er derhos j agt at tage, at restancerne, naar der nogle for haanden ere, Regimenterne tilhest særdelis kand anviiises; Mens hvad de gamle Restancer anbelanger, da bør de flitteligen at tilsee, at de vorder saaviit muligt er indkrefvede oc udj Voris cassa indlefverede, oc extracter ofver samme restancer, saavel som ofver hvis deraf indkommer, at lade forfatte oc os tilstille.

21.

Paa det samme rigtighed j festningerne med betalingen kand holdes, da hafve de ved Commissarierne saadan ordre at stille, at de fjorten dage for hver Maanets udgang afregningerne med Garnisonerne hiidsender oc om deris afbetaling ordre forventer, Dog at de Officererne noget, tid effter anden, forstrecker, hvilcket icke er at forstaa om de Festninger, som fra dend ordinaire correspondance ere udelugte.

22.

Saasom adskillige Festninger, som Corsøer, Nachskouf oc desslige, ere Commissarierne saaviit fraliggende, at de icke uden omkostning self med deris Garnisoner kand giøre afregning, saa hafve de saadanne Festningers proviant-Forvaltere dertil at bruge.

23.

Efftersom det skal staa Voris Deputerede frit for at munstre eller lade munstre, Naar de det for nødvendigt eragter, saa skal de dend anordning giøre, at j det ringeste Regimenterne hver qvartal engang blifver munstrede; Oc skal ved munstringen j agt tagis, at ingen gotgiøris, som icke er tilstede eller beviissligt giør, at hand er enten commandéret, siug eller j andre lovlige forfald, oc at ellers ingen underslef derved begaais; dog førend munstringen skeer, skal det Generalerne eller commandanterne først adviséris.

24.

Efftersom betalingen ved Land militien j Generalstabet, Regimenters, Artigleriets oc Festningers betienter, rigtig er afdeelt, da befinde Vj for got, at dereffter afdeelingen ved Søestaten, saaviit practiceris kand, indrettes, nemlig udi Admiralitets-, Holmens-, Tøighuus-, Provi-anthuus- oc Bryggersbetiente, oc dernest Skibene oc Capitainerne under deris Admiraler oc Esquadrer.

25.

Eenhver Skibs Capitain skal ocsaa holde en rigtig rulle paa Aars oc Maanedes Tiennere, som til hans Skib henhøre oc der tilsvare, Til hvilcken ende Skibsskrifvere skal forordnes, som stedse j tienniste skal forblifve; Oc naar hand er paa Landet, da skal hand strax Commissarierne tilkiendegifve, naar en eller anden døer eller afgaar; mens naar hand til Skibs er, skal hand ved dag oc datum sligt rigtig annotére oc det, naar hand j Land kommer, Commissarierne ofverlefvare; Oc skal Barbererne instrueris, at de tillige derpaa rigtige fortegnelser holder.

26.

Oc efftersom Capitainerne oc Skibene j visse Esquadrer fordeelis, da skal Admiralerne oc Vice-Admiralerne inspectionen hafve ofver deris underhafvende Capitainer oc deris ruller, ligesom Obersterne Ved Landmilitien, paa det alting ordentlig oc uden underslef kand tilgaa.

27.

Hvad Skibsfolckenis betaling anbelanger, da skal hver Capitain med sin Skibs-Skrifver, naar pengene skal betales, først med Commissarierne afregning giøre, hvad hannem oc hans folk tilkommer, oc naar samme afregning af Voris Deputerede er underskrefven, oc ordre derom af dennem gifvet, skal Voris Zahlmester pengene til Skibs Skrifveren imod Capitainens qvittering betale, som samme penge straxen udj Admiralens eller Vice Admiralens oc Capitainens nerværelse igien hafver at uddeele.

28.

Ellers skal Voris Deputerede flittig omsorg hafve, at Aarstiennerne oc hvad deraf dependéerer hver kvartal, oc Maanets Tiennerne naar de paa Landet ere, deris Vart- oc kostpenge effter mulighed vorder betalt.

29.

Anlangende Maanets Tiennernis Gage, da bliver dennem dend ej betalt, saalenge de tilsøes ere, mens imidlertid skal de drage omhyggelighed for, at pengene dertil bliver sanckede, paa det de ved deris hjemkomst nogenledis kand vorde fornøyede.

30.

Oc paa det ald underslef kan forekommis, saa skal Voris Deputerede, saa snart Skibene af deris reise hjemkomme oc

sig for Bommen sette, dend anordning giøre, at Folcket derpaa blifver munstrede, paa det siden effter munsterullen afregning baade anlangende penge oc proviant holdes kand.

31.

Hvad sig ellers proviantvæsenet anbelanger, da skal Voris deputerede lade sig j høyeste maade være angelegen, at baade for Voris Armée oc Flode altid herudj magizinet oc Provianthuset kand være god forraad, efftersom saadant endelig til be^{mt} Voris Armées oc Flodes subsistence reqviréris.

32.

Jligemaade skal de befytte sig paa, at alle Voris Festninger med nødvendig proviant oc hvad derunder forstaaes tilbørligen kand vorde forsiunede, til hvilcken ende de hafve Proviant-forvalterne at tilholde, at de hver quartal extracter af deris indtegt oc udgift indsender, oc hafve de ellers derhen at see, at paa Voris Magaziner oc Provianthuse rigtig Vegt oc maal holdes.

33.

Ved alt hvis j saa maade oc ellers til Voris Landmilities oc Søestats fornødenhed skal indkiøbes, hafve de udj agt at tage, at sligt udi rette tid oc for dend nøyeste priis skeer, oc at Voris profit oc fordeel alleeniste derved søgis paa beste maade saaviit muligt er, uden nogen sær interesse oc egen nytte; de maa oc ingen Leverantzere enten ved dennem self eller ved andre, under hvad prætext det end være kunde, giøre eller giøre lade.

37.

Hvad bagningen ångaar, da hafve de at efftersee, om

der enten udj Festningerne eller her j Bagerset noget til Voris tienniste kand forbedris, oc j særdelighed skal de derefter tragte, at her paa Bagerset j det mindste, om icke meere, saa mange pund brød af en tønne Rug som her i Staden vorder lefveret.

35.

Disligeste skal de oc j Voris Bryggers hafve omhyggelighed for, at alting igien j sin forige gode stand kand bringes, oc om de befinde, at noget derudj til Voris tienniste enten j en eller anden maade er at forandre, da hafve de Os det allerunderdanigst at tilkiendegifve.

36.

Hvad Skibenis proviantering belanger, da skal Voris Commissarier paa Holmen effter Skibenis mandtal udregning giøre, hvad effter taxten til it hvert Skib af proviant maanetlig behøves, Paa hvilcken udregning Voris Deputerede deris Ordre til Proviant- og Bryggerskrifveren skal gifve; Oc skal Commissarierne tilsium hafve, at samme proviant rigtig til Skibene blifver lefveret, oc at ingen underslef derved begaais. Paa samme maade skal det forholdes, naar proviant skal Floden effterskickes.

37.

Paa det, naar Skibene hjemkommer, Resten af provianted, som j behold kunde være, til Proviant-huset rigtig igien kand vorde lefveret, skal Commissarierne med Skibs Skrifveren, eller hvem som for udspiisning staar, efter munster-Rullen derom giøre afregning, oc under sin haand gifve beskrefven, hvad af hver Skibs behold paa de vedkommende stæder bør at lefveris; Oc dersom det sig skulle tildrage, at it eller andet slags af provianted skulle blifve forderfvet, saa at det maa kastis ofver borde, da

hafver Skibs-Skrifveren, eller hvem for udspiisning staar, saadant med Capitainens eller dens attest, som Skibet commanderer, et beviise. Herved bør j agt at tagis, at ved Skibenis hjemkomst inted proviant hemmeligen af Skibene vorder bortført.

38.

Hvad spiissningen paa Holmen angaar, da skal de hafve indseende, at enhver effter dend anordning som der nu er blifver spiiset, oc skulle der noget ved samme spiissning eller Kost-uddeeling til Voris tienniste være at forandre, da hafve de Os det allerunderdanigst at tilkiendegifve.

39.

Belangende Ammunitionen oc hvad deraf dependéerer, da vil dermed forholdes som udj de foregaaende puncter om proviantet er meldet, nemlig at altid deraf her udj Staden paa Tøighuset kand være god forraad til Arméens oc Flodens fornødenhed, oc at Festningerne, saaviit som behof giøris, dermed kand vorde forsiunede.

40.

Voris Deputerede skal tilbørlig ordre stille, at hvad Ammunition der til it hvert Skib effter Admiralens opsat kand behøfvis imod qvittering blifver lefveret, oc derimod bære omsorg, at naar Skibene hjemkommer, Ammunitionskammerne af Commissarierne da blifver effterseet, hvormeget j behold være kand.

41.

De hafve ocsaa at være betengt paa, at der altid kand være god forraad saavel af Skibsmaterialier, saasom Hamp, Tierre, Jern, Tømmer oc andet desslige, som

at de materialier, som Ved Land-militien bruges, som Skuller, spader, Øxser, hacker og andet saadant; oc at de derhos observéerer, at alle fornefnede materialier udi tide for dend nøyeste priis indkiøbis, oc det paa de steder, som det bedst er at bekomme, oc at de udj Voris Tøighuse eller udj andre dertil destinerede huse vorde forvarede.

42.

Commissarierne paa Holmen skal ugentlig skiftes til at hafve inspection med handvercks folckene oc Daglønnerne der ved stedet, oc dagligen at antegne, hvor mange af dennem der ere paa Arbeidet oc hvad de giort hafver, hvoreffter betalingen siden skee skal; dersom oc nogle af bem^{te} handvercks-folck oc daglønnere, være sig Mestere eller andre, arbeidet forsømmer eller sig derfra begifver, uden de ved siugdum eller anden u-omgiengelig forfald oc lovlig aarsag kunde være forhindrede, da skal de effter forsømmelsens beskaffenhed noget af deris løn effter Voris Deputeredes kiendelse miste.

43.

Ofver hvert Skib skal holdes it rigtigt inventarium, oc naar Skibene udrystes, skal samme inventarium af Capitainen eller Commendeuren underskrifves, oc naar de hiemkommer, skal samme inventarium af Commissarierne oc Equipagemesteren efftersees oc rigtig udj Capitainens eller Commandeurens nerværelse antegnis, hvad deraf kand fattes oc hvor det er blefven, paa det der kand vides, j hvad tilstand Skibene sig befinder.

44.

Naar nogen transport eller andet saadant skulle foretagis, da skal Voris Deputerede effter mulighed søge desslige at befordre, det være sig enten det ved Voris eget

Fartøig eller ved andres skeep skal, oc for alting hafve henseende til, at inted af Voris eget Fartøig til anden end til Voris egen tienniste brugis.

45.

Anlangende Holmens, Provianthusets, Bryggers- oc Baggers-biugninger, sambt Skipperboderne oc de Ny boder, derom skal de bære omsorg, at de føyeligst oc paa mindste bekostning tid effter anden kand Vorde reparerede oc aarligen vedligeholdne, saa at de ej hereffter forfalder.

46.

Jligemaade skal de hafve omsorg for, at magazinerne oc Provianthusene i alle Voris Festninger tilbørligen vorder vedligeholdne med mindste bekostning muligt er; De hafve oc at lade dennem være angelegen, at hvad brende Veed, som til hof- oc Søe-staten oc Festningerne kand behøvis, aarligen i rette tide paa beste maade oc for billigste priis paa behørige steder vorder henbragt oc leveret.

47.

De skal flitteligen gifve agt paa, at ingen blifver forundt i Skipperboderne oc de nye boder at boe, uden Officererne ved søestaten, baadsfolckene, Arckeljmesterne, Bøsseskøtterne oc Aars Tiennerne, som virckelig udj Voris tienniste under Søestaten ere, oc iblant dennem de Eldste oc best meriterede forgang nyder, oc det effter Admirallernis forsvarlige attester.

48.

De skal oc ej tilstede, om det til deris Videnskab kommer, at noget Jern, Tømmer, Master, Tougverck eller andre materialier, af hvad nafn det oc være kand

Os til skade uden Voris sær special ordre til anden brug anvendis, eller til nogen fremmede, ihvem det oc monne være, selgis eller bortlaanes, icke heller at nogen Skibe-romme, store eller smaa (uden Vore egne), hvem de oc tilhøre, enten ved Voris Holm, Tøighuus, Provianthus oc Bryggers anligger, der at kølhale, fortømre, reparére eller equipére.

49.

De skal oc høligen lade sig vere angelegen, at de siuge oc qveste baade af Land- militien oc Søefolcket j de dertil forordnede husse blifver indbragt, oc med spiissing, medicamenter oc anden opvartning saaledis forsiunede, som forsvarligt kand være.

50.

De hafve iligemaade at være omhyggelige for, at naar Arméen er j marcken, dend da fornøden proviant, saaviit muligt er, kand forskaffes, saa at dend j særdeliss-hed ingen mangel af brød hafver, Oc skal de være betengt paa Meel, brendeviin oc Tobak j forraad at hafve, paa det Arméen, naar det behøvis, dermed kand secundéris.

51.

De af Voris Deputerede, som med Arméen j marcken følger, hafve oc dend omsorg at bære, at af Landet, hvorudj Arméen er, oc hvor det ellers deromkring bekommis kand, proviant oc andet, som til Arméens conservation tienligt være kand oc der er at erlange, j tide blifver udskrefvet oc j magazinerne indlefveret eller til Regimenterne assignéret.

52.

Eftersom Vj hafve ocsaa for got befunden, at Krigs-

Commissariatet i Vort Rige Norge af disse Voris Deputerede dirigeris skal, oc til dend ende befaling til de Vedkommende i bem^{te} Vort Rige Norge gifvet hafver, at de om alting Commissariatet angaaende med dennem skal conferére, Da hafve de hos dennem deroppe om dets tilstand at erkyndige, oc dend anstalt at giøre, at Commissarierne, Proviant-forvalterne oc desslige betienter hver quartal extracter af deris indtegt oc udgiffit saavelsom rullerne oc desslige rigtigen nedersender, oc hafve de ellers dend omhyggelighed at drage, at Voris militie oc festninger, der saavelsom her, i god flor oc Velstand, saaviit muligt er, vorder conserveret; oc bør Communication med Generalerne i Vort Rige Norge saavelsom her at holdes.

53.

De hafve at tilholde Voris Commissarier, Proviant-, Ammunition-, oc material-Forvaltere oc Skrifvere, sambt Eqvipage-mesteren oc enhver ved Land-militien oc Søestaten, som under deris direction ere, at de deris bestillinger, oc hvis dennem ellers blifver befalet, med største fliid oc Vindskibelighed effter deris allerunderdanigste pligt forretter; Oc om en eller anden i deris forretninger skulle være forsømmelige, hafve de os det allerunderdanigst at tilkiendegifve, paa det hand tilbørligen kand vorde anseet.

54.

Om hvad som tid effter anden deris bestillinger angaaende passerer bør de Os, naar Vj dertil kand hafve leilighed, allerunderdanigste relation at gjøre, oc hvad som ved deris forretninger forefalder, som forties skal, hafve de i største tausshed at holde, oc det for ingen, ihvem det endoc være kunde, uden for Os self at aabenbare.

55.

Effter forskrevne puncter skal de sig i alle maader

allerunderdanigst rette oc forholde, oc fornemmeligst i agt tage, at hvad som helst det være kand, meerbemelte General Commissariat tilhørende, med største flid oc Vindskibelighed vorder forretted, oc at alting til Voris tienniste oc Voris Land militias oc Søestats conservation paa beste maneer mesnagéris; Dissligeste hafve de alt hvad Ved Land-militien oc Søestaten passérer oc udj denne dennem allernaadigste gifve instruction ommeldis, oc hvad de ellers self eragte at være til Voris tienniste, idelig oc flittig at lade dennem være angelegen, saa kiær dennem Voris Gunst oc Naade er. Ladendis det ingenlunde. Gifvet paa Vort Slot Kjøbenhafn den 19 Martij Anno 1677.

Under Vort Camer-Zignet
Christian.

L. S.

Ad mandatum S.^æ R.^æ M.^{tis} proprium
C. Schøller.

XIV.

Instruction for Kammer-Collegiet af 1680.

Nærværende Instruction slutter sig, ligesom det foregaaende Numer, til den i 2det Bind af Geheimearchivets Aarsberetninger meddelte Samling af Instructioner, og er et nødvendigt Supplement til disse, idet den danner Overgangen mellem de to deri meddelte Instructioner for Kammer-Collegiet af 1670 og 1690. Den er særlig vigtig derved, at den først fastsætter den Organisation af Rentekammeret, som i sine Grundtræk vedblev at bestaae lige til 1841, og endnu har efterladt sig kjendelige Spor i den indre Ordning af mange af Finantsministeriets og Indenrigsministeriets Contoirer. Desuden indeholder den i § 7 og § 8 de nærmere Bestemmelser med Hensyn til Landcommissairerne, der forudsættes i Oberzahlmesterens In-

struction af 1680 i Geheimearchivets Aarsberetninger II, 229, medens der dog sammesteds ikke findes meddelt nogen Instruction for Landcommissairerne før den af 8 Marts 1690. Endelig har den en særlig Betydning for nærværende Archiv, idet den dels i sig selv danner Normen for dettes hele Organisation, og dels direkte i § 6 fastsætter Ordningen af Rentekammer-Archivet («Brevkammeret») saaledes som dette endnu i det væsentlige bestaaer. Den er her trykt efter Originalen, der er paategnet: «Er jndkommen og læst udi Collegio dend 18 Februarij 1681.» og findes som Nr. 10 af den her i Archivet i Aaret 1781 affattede «Designation over adskillige blandt afgangne Hr. Conferentsraad Sevels efterladte Manuskripter forefundne Documenter, som efter Rentekamer-Collegiets Ordre af 10 Februar s. a. udi Kammer-Archivet ere imodtagne» (Diverse Documenter, Designation II, O.).

Instruction oc anordning, hvorefter Vi Christian dend femte, af Guds Naade Konge til Danmarck oc Norge, de Venders oc Gothers, Hertug udj Slesvig, Holsten, Stormarn oc Dytmersken, Grefve udj Oldenborg oc Delmenhorst, allernaadigst ville, at Voris Camer-Collegium skal indrettis, oc med des vedkommende forretninger, indtil Vi anderledis derom tilsigendes vorder, forholdes.

1.

Saasom Vj Voris Geheime oc Camer-Raad, Rentemester og General Krigs Commissarius Oss Elskel. Henrik von Støcken til Pederstrup Inspectionen ofver Rentecammerets sager anbetroet hafver, saa skal hand lade tilsige samtlige tilforordnede udj Camer-Collegio, foruden de ordinaire timer at møde der saa tiit Voris tjeneste det udkrefver, oc da om alle Rente Camerets vedkommende sager flittigen deliberére. Hvis brefve, som under Voris haand af Rente-Cameret expederis, skal af hannem paraphéris, førend de Os til underskrivelse foreleggis,

hvorfori Vj ocsaa allernaadigst hafver anbetroet hannem it Voris kongelig Seigl, til samme af Os underskrefne expeditioner at lade med forseigle.

Derforuden skal han flittig conferére med Voris tilforordnede udj Admiralitets Collegio om Sæe-Etatens, oc med dennem, som Oberhof-Marskallens, Ober Skenckens oc Ober Staldmesterens bestillinger betiener, om hof-Etatens fornødenhed, oc j begyndelsen paa hvert aar ofverslag giøre, hvad det aar dertil uforbigiengeligen kunde behøvis, hvorved hand hafver i agt at tage, at Voris Hof-Etats midler saa viit muligt er ménageris, oc ellers flittigen oc saa tiit fornøden giøris med dennem, saa viit eenhver vedkommer, conferére, hvorledis hver Etats midler best kand administreris oc anvendis. Hand hafver sig oc yderst at beflitte, at hvis hand til Voris hof-États fornødenhed eller udj andre maader paa Vore Vegne udj Kiøb oc Sall, paa Voris videre allernaadigste behag oc resolution, contrahérer oc slutter om, kand skee Os til gafn og fordeel, det meeste muligt er. Med Voris civil biugninger skal hand oc god indseende hafve, at de vel vorder ved magt holden, oc hvis brøstfeldigt derpaa findis ved Voris Biugmestere betimeligen i agt tagen, samt de dertil udkrefvende midler med god forsiun tilbørligen anvendt. Med Myntenn udj begge Vore Riger Danmark og Norge, samt Voris Førstendomme skal hand oc nøye agt paa gifve, at Rigsdaler oc ducater myntes efter deris rette Schrot oc Korn, og at anden mynt, saasom heele oc halfve slette daler, marckstøcker oc smaa Mynt icke slaais uden sær ordre, oc at Os da mynteprofiten, saa viit muligt er, blifver beregnet; særdelis at Voris tiende af sølff berg-Vercket udj Vort Rige Norge, oc forkiøbet paa det tilarbeidet sølf med beste fordeel blifver udmyntet, dog saaledis, at Landet ej med for megen smaa mynt blifver besverget. Toldbøgerne udi Vort Rige Danmarck, samt

i Voris Førstendomme, Grefskaber oc Lande skal af ham paategnis oc forseigles; særdelis skal af ham flitteligen paadrifves, at Tegnebøgerne j Rente Cameret blifver effterseet, oc hvis der udj icke findes liquideret, meddeelt de skyldige self eller deris arfvinger, hvilcke enten sig fornøyeligere derpaa imod Voris Rente Camer hafver at erklære eller oc at betale, saa oc at en rigtig matricul paa Landet vdi begge Voris Kongeriger blifver forfattet; disligeste at alle Regnskaber, de effterstaaende saa vel som tilkommende, udj Voris Kongeriger, Førstendomme, Grefskaber oc Lande blifver strax oc j rette tid j Voris Rente-Camer indleverede, oc at de tillige med dennem, som hos Voris Renteskriverne endnu forefindes, endeligen vorder clarerede; dersom oc af Camer-Collegio befindes udygtighed hos nogen af Voris betjente, saasom enten hos Amptskriverne, Toldere eller andre, som Os Regnskab at giøre pligtige ere, ia endoc hos Renteskriverne self, som nu udi Bestilling ere eller hereffter kommer, hafver hand Os derom allerunderdanigst relation at giøre, paa det dend samme kand blifve suspenderet fra bestillingen, oc stedet med en tienligere person igien forsiunet. Oc som Vj allernaadigst ville, at Voris middeler oc indkomster, (Øresunds Told oc Altonaes Byes afgift undertagen, som Vj self j Voris eget Camer lader annamme), hereffter af Voris Zahl-Camer skal beregnis, saa hafver Voris Rentemester dertil fornøden anstalt ofver alt at giøre, at pengene i rette tide indkommer, hvoraf Vj finder høit fornøden, at militien oc Sæe-Estatens betiente blifver først oc hver qvartal rigtig betalt effter Voris Reglementer; men saa viit Voris civil-, Hof-, Jæger-, Stald- oc deslige betiente er angaaende, ville Vj, at til Os hver qvartal eller half Aar indgifves en rigtig specification paa enhver gage oc pension effter Voris Reglement, paa det om midlerne ej fuldkommen til alles afbetaling kunde

strecke, Vj da videre kunde ordinére, hvilke først skal betalis. Oc saasom Voris indkomster udj Førstendommene og Grefskaberne meestendeel blifver betalte imod det holsteenske omslag, saa ville Vj ligesaa, at aarligen indgifves en specification, hvad de ungeferlig kand beløbe, oc hvad udgifter derimod kand falde, paa det Vii allernaadigst kand ordinére, hvo oc hvorviit betalis skal. Endeligen ville Vj, at tu eller tree Maaneder efter aarets slutning af Voris Oberzahlmester giøris en Balance paa alle Voris indtegte oc udgifter af nest foregaaende aar, paa det Vj Voris gandske Etat oc dens indtegt oc udgift deraf allernaadigst kand erfare. Vj ville oc særdelis hafve dennem afbetalte, som sig med forstreckning j seneste Krigs tider effter deris allerunderdanigste pligt godvillige hafver ladet finde, hvorfor hand oc hafver derhen at tragte, at til deris betaling midler effterhaanden blifver udfunden, oc imidlertid ingen afregninger af Voris Rente-Camer for effterstaaende løn eller anden fordring udstædes, meget mindre Betaling udj Restantz, Jordegods eller andre maader skeer, foruden Voris sær ordre; disligeste skal alle pensioner oc benaadninger, være sig udj penge, Jordegods eller genanter af Møller, Brokorn af Voris egne Broer, Tiender oc desslige, naar de icke ere perpetuérerede til nogen Bestilling eller findis udj Reglementet, aldelis op-høre, oc Jordegodset oc Tienderne igien j Voris Amptsbøger indførís; oc saa som hiidindtil det meeste af Voris Jordegods, hvoraf Voris hof-Etat skulle underholdes, er bortskiødet, oc derfor alting nu med rede penge maa indkiøbis, som ellers deraf beqvemmeligere kunde leverís, saa ville Vj omsorg drage, at samme gods, saa viit muligt er, tiid effter anden blifver indfriet, oc at hereffter icke det ringeste deraf, eller af det, som nu til Voris Ampter ligger, maa sælgís, mageskiffes elles skiødes bort.

2.

Bemelte Voris Geheime Raad oc Rentemester samt Voris Camer Raad oc Assessorer skal møde paa Rente-Cameret hver Tiissdag, Onssdag oc Løfverdage i det mindste, medmindre svaghed eller anden lovlig forfald det forhindrer, oc hvis Vi dennem af Voris eget Camer tilskickendis vorder, deris allerunderdanigst meening om at gifve, med hvis dem videre udj Collegio af dend Vigtighed forekommer, at det Voris egen allernaadigste resolution udkrefver, det altsammen med deris skriftlig relation, under deris hænder, naar de ere eensstemmende, oc ellers enhver à parte sin allerunderdanigste betenckning, til Voris allernaadigste resolution indstille, endoc saa om noget enten udj deris allerunderdanigste indgifne memorialer, hvorpaa Voris allernaadigste resolutioner alt kunde være faldne, eller oc af dend som Voris ordre til Camer Collegium hafde opsat noget derj kunde være forseet, hafver de Os tilbørligen oc i ald underdanighed det at remonstrere oc erindre, efftersom Vj ei letteligen nogen ordre imod Voris interesse skulle ville udgifve, om Vj ellers nøyagteligen oc fuldkommeligen tilforne om alle sagens omstendige beskaffenheder hafde været informeret; derimod dennem, som uden høyvigtige aarsager begierer benaadninger, expectancer, frihed eller afslag paa Skatterne, gamle fordringers betaling eller afkortning, i beste maade at afviise. Oc som Voris Intrader ej bedre kand formeeris end ved Commerciernis forplantelse, ville Vj, at Voris Camer-Collegium flitteligen med Commerce-Collegio confererer oc delibererer, hvorledis samme til Voris nytte oc Voris undersatters fremtarf oc beste kand fortsettis. Bemeldte Voris tilforordnede udj Camer-Collegio skal ocsaa alle Collegialforretninger, være sig resolutioner eller memorialer, underskrive, oc forekommende mangelsposter udj de Regnskaber, som icke af Voris forige Rentemestere ere saa fuldkomne

afhandlede, at de til quittantz strax kand befordris, saa vel som oc de hereffter, som med de Vedkommendis svar paa antegnelserne for dennem indkommer, effter de fleeste vota decidére, dog decisionen af Voris Rentemester, oc i hans fraværelse dend ældste Camer-Raad eller Assessore ved antegnelserne at paaskrifves. Renteskriivernis gjorde antegnelser, effterat Regnskaberne saaledis af dem ere beregnede oc effterlagde, samt beviiserne indnumerérede som de self vil svare til oc undgielde, om nogen misslighed derved maatte nogen tid befindis, skal, naar Voris Rentemester det fornøden eragter, revideris, forandris og forbedris af dend Camer-Raad eller Assessore, til hvilken hand dem lader levere, oc siden under samme Raads eller Assessors nafn meddeelis af enhver Renteskriivver de Vedkommende i hans district til deris erkleringer; oc som Camer-Collegium, formedelst det nu ej som før med indkomsternis udgiffter hafver at bestille, icke saaledis som det forige tilkommer at gjøre aarlig Regnskab for visse Commissarier, da effterdi samtlige tilforordnede udj Collegio anbetrois Voris indtegter rigtigen at til veje bringe, forseer Vj os allernaadigst til deris allerunderdanigste nidkierhed, fid oc troskab udj Voris tiennistes befordring effter deris Eed oc pligt, saaledis som enhver ville være tiltengt i sin tid at svare til oc effter sagens beskaffenhed staa til rette for, om nogen vitterlig effterladenhed, forseelse eller anden utroskab imod ald forhaabning maatte befindes.

3.

Oc skal alle, som Os med Regnskab ere eller blifver forbunden, enten for annammede eller leverede Vare, Korn eller penge, eller oc for nogen forvaltning udj vore Kongeriger, førstendomme, Grefskaber oc Lande, strax indlevere udj Rente-Cameret deris effterstaaende Regnskaber, dog

effterskrefne Regnskaber først at indgifves tu maaneder efter dend tid, de bør at sluttis, nemlig udj Danmarck Voris Ober-Zahlmesters, Land-Commissariers, ammunitions-, material- oc Proviant-forvalteris, Tøighuusskrifvers, materialskrifvers ved Kiøbenhafns fortification, material- oc oc Tømmerskrifveris, Voris Biugnings-, Proviant-, Brøggerss- oc Kiøcken-Skrifveris, Viin-Skiencks, Suckerbagers, Sølfpops oc hof-Bagers; disligeste General Fiscalens oc Fiscalens paa Holmen, Forvalterens oc Controlleurens ofver Voris trøgte papiir, Told-Directeurens af Øresund, Regnskaberne af Mynten oc Børsen, Superintendenternis for Geistlighedens Skatter, Øfrighedernis j Kiøbstederne for Skatterne, Byefogdernis for det uvisse, Toldernis, Toldskrifverniss oc Accisemesternis for Told oc accise, Amptskrifverniss for paabudne Skatter, Jordebogen og det uvisse, hvor ingen Ridefoget er, Huus-, Slots- oc Ridefogders Regnskaber for det uvisse oc Inventarier, Grefverniss oc friherrer-niss fuldmegtiges for deres Gref- oc Friher-skabers oc andet Godsis Skatter, med andre fleere Regnskaber. Udj Norge: Voris Land-Commissariers, ammunitions-, material- oc Proviant-Forvalteris, Mynte oc Bergtiendeskrifvers, Strandfogders, Provincial Procureurers, Superintendenternis for Capitlerniss oc Provsterniss Skatter, Stifftamptskrifverniss tilligemed Fogderniss ofver Ampterne oc Fogderierne for Skatter, Jordebøger oc det uvisse, Øfrighederniss j Kiøbstederne for Byens Skatter, Byefogderniss for det uvisse, Tolderniss, Toldskrifverniss, Accisemesterniss oc andre Regnskaber, ligesom udj Danmarck. Udj Førstendommerne Slesvig oc Holsten, saa oc det Grefskab Pinnenberg: Krigs-Commissariers oc Land-Commissariers, Ampt- oc Landskrifveris Regnskaber, ammunitions-, biugnings-, material- oc Proviant-Regnskaber, Contributions-, Tolds-, Licent-, accise- og det stemplede papiirs Regnskaber. Udj Grefskaberne Oldenborg oc Delmenhorst: Land-Rentemesters, Commissariers, Ampt-

skrifveris oc Fogde-Regnskaber, Told-, Proviant-, ammunition-, Biugnings-, material- oc andre Regnskaber, oc Endeligen i almindelighed Voris ministrers hos fremmede Herrer oc Potentater deris Regninger, samt alle slags contracter. Belangende Studijgaardens, Børne- oc Qvesthusets, hospitalers oc fattiges huses, Dom Kirckers oc andre Kiøbsted Kirckers samt Skolers Regnskaber, som med sær indkomst ere beneficerede, samt Stifft- oc Kirkeskrifvernis for Voris Kirckers indkomster, da naar Regnskaberne paa tilbørlige stæder ere giorde oc reviderede, skal deraf oc af deris beviiser indleveris vidimerede copier paa Voris Rente-Camer til fuldkommen underretning om deris tilstand, naar behøfves.

4.

Naar nogen paa dennem, som staar for Regnskab, eller af os nogen forpagtning nyder, hafver at klage for deris bestillinger oc Voris egne sager, skal de tiltalis for Voris Camer-Collegio, oc sagen der afhandles. For hvis oc nogen Os paa sit Regnskab effter Camer-Collegij decision skyldig blifver, skal hand strax uden videre proces clarére, oc hvor ej nøyagtig borgen er stillet, borge for sig self med person oc goeds, indtil hand betaler; oc hafver de, som til nogen Regnskab bør at svare, hvor det icke skeet er, strax under deris bestillingers fortabelse at skaffe nøyagtig forlofver for en viss summa, effter indtegtens importance af it fierding aar, forpligtendis sig oc sine arfvinger een for alle oc alle for een udj cautions brevvet, med saadanne vilkor oc omstendigheder, som Voris Camer-Collegium j slige tilfelde videre fornøden eragter; hvis der oc er mēer end een Forlofver, at de da obligerer sig sær oc samptlig for dem oc deris arfvinger een for alle oc alle for een, hvilcke cautions brevve nøye af Secreteren skal forvaris, Registeris oc Land-Commissarierne

vidimerede copier deraf til effterretning meddeelis, som ocsaa skal hafve nøye tilseende, at hofvetmandens, som icke hafver giort fulkommen Regnskab, saa vel som Forlofverens Boe, naar nogen af dem ved døden afgaar, icke blifver forrygt, eller skifte holden, førend Vj vorder fornøede, med mindre de andre arfvinger ere saa vederhefftige, at de til Voris pretensioner kand svare, hvor Os da bør prioritet j hofvetmandens eller dend skyldiges oc Forlofverens boe frem for alle andre creditorer, oc hvor ej rede penge findes, da beste Løssøre oc Jordegods icke anderledis os at tilvurderis end det strax kand sælgis for rede penge, hvorfor ocsaa ingen enten hofvetmand eller Forlofver maa bevilges af Landstinget gode Mænd til opbud, førend attest fra Voris Camer-Collegio fremviises, at de Os til fulde hafver svaret for hvis de enten for sig self eller som forlofver vaare Os pligtige; hvis Vj oc nogen befrier fra caution ved Voris eget bref, skal det icke gielde videre end det første aar hand bestillingen tiltræder, siden forsiuner hand sig med behørig caution, om hand dend agter at beholde.

5.

Secretarius Collegij, som oc tillige med nu er Assessor j Camer-Collegio, skal med største fiid ofver alle de udj Collegio forefaldne forretninger oc Collegial consultationer protocol holde, oc deraf icke nogen, som ej er membrum Collegij, skriftlig eller mundtlig underretning gifve, uden Voris Rentemesters ordre, oc naar vota falder stridige, enhvers votum optegne, oc førend hand det i Protocollen indfører, dend Vedkommende forelæse, om hans rette meening saaledis har været; hand skal oc i pennen forfatte til Camer-Collegii approbation alt hvis af Voris Rente Camer bør at expederis oc Os til underskrivelse forestilles; Jligemaader skal hand ofver alle collegial erklæringer,

memorialer, ordres, Skrifvelser, svar paa nedsendte supplicationer oc indgifne memorialer, saa vel som oc ofver Voris ordres til Camer-Collegium, rigtige Registranter holde, oc ellers sig flittig oc ufortrøden paa Rente Cameret lade finde, oc forrette hvis hand tid effter anden til Voris tiennistes befordring af Vores Rentemester bliver beordret til udj Pennen at forfatte.

6.

Oc som Vj Voris Bref-Camers indrettelse høinødvendig eragter paa dend maade at skeep, at alle Regnskaber, særdelis de siden Anno 1648, med deris bilager oc beviiser, Item andre Rente Cameret vedkommende forretninger, Bøger, brefve oc documenter, være sig Protocoller, Dombøger, Registranter, bestallings-, cautions-, contract-, assignments-, ordres-, missive-, extract-, Restantz-, Tegne-, afregnings- oc Qvittantzbøger, naar nogen nye af de vedkommende forfattes, Item Jordebøger, Ampternis oc Kiøbstedernis matriculer med hvis deraf dependerer, Bøger paa Mageskifter, afhændede oc benaadede Gods, med tilhørende documenter, Voris indfrieede obligationer, Skiøder og Pantebrefve, saa oc andres Skiøder til Os udgifne, med alle diden hørende documenter, oc til det af Os oc Voris høyløfflige Forfædre, Konger i Danmarck oc Norge, alienerede, eller igien til Os oc dennem henfaldne Goeds, samt alle Voris fordringer oc prætensioner, alt udj visse ordener henleggis, oc rigtige bøger derofver holdes, saa at alting kand være til gode rede oc uden forhaling findes, naar effterspørgis, saa ville Vi oc, at samme Voris bref-Camer hereffter af en af Assessorerne forestaais, oc derfor nu tilbetroer Voris Assessor udj Camer-Collegio og Vice Procureur General Oss Elskelig Niels Bendsen det, til hvilken Ende hand skal giøre sin største fliid, at icke aleene de opkomne Regnskaber rigtigen bliver registrerede oc or-

dentligen henlagde, men endoc arbeide paa, at alt forskrefne, saavel som oc de hos Renteskriverne beliggende oc qvitterede Regnskaber, (tillige med saadanne deciderede oc til extract bragte Regnskaber, hvorpaa Os intet skyldig blifver, oc for Hofvetmandens døds skyld ingen qvittantz søgis), rigtigen oc fuldkommeligen opkommer; til hvilket at facilitére oc hans dissbedre underretning om alle Regnskaber, som for qvitteris, (hvilcke Vj self hereffter lige saa vel af Voris Kongeriger ville qvittere for, som det hiidindtil er skeet for dennem, som af Voris Førstendomme ere indkomne), ville Vj, at Voris Kongelige qvittantzer hannem af Secretereren skal leveris, oc af ham igien til Renteskriverne extraderis, imod Regnskabernis indlevering, med behørige documenter, antegnelser oc extracter. Hvis oc noget af Bref Cameret udlaanis, være sig udj sær commissioner, Rente Camerets sager angaaende, eller til nogen af Collegio, eller oc til nogen af Renteskriverne for Regnskabernis conferering, hafver hand de vedkommendes beviis derpaa at annamme oc med forderligste igien at indfordre, oc til ingen anden noget af Rente Camerets sager at lade være følgagtig, eller underretning om at gifve, foruden Voris Rentemesters foregaaende Viden-skab oc samtycke.

7.

Det hafver oc allernaadigst behaget Os, til Voris intraders nermere oc rigtigere beopagtning, at beskicke visse Land-Commissarier udj Vore Riger Danmarck oc Norge, nemlig Een udj Sielland, Møen oc Boringholm, Een udj Lolland oc Falster, Een udj Fyen oc Langeland, tvende udj Jylland, Een udj Norge Syndenfields oc Een udj Norge Nordenfields oc ofver Iissland, Færøe, Vestman-oc Vespenø, oc saaledis enhver af dem sit visse district at betro, udj hvilket hand skal hafve god indseende med

Ryttergodset; militien oc Festningernis betiente, naar befalis, imod rigtige ruller oc extracter munstre; oc rigtig afregning effter Voris Forpflegnings ordonnance, som allerede udgangen er eller hereffter udgifvet vorder, indsende; flittig inquirére om alle betienternis fiid og troskab, som Vores intrader ere betroede, at de dennem retteligen, oc ej noget derofver, af undersatterne oppebærer, Restantzerne tilbørligen indkrefver, oc midlerne ej til egen brug indeholder, men directe til visse oc forordnede tider til hannem leverer; saa oc Toldstæderne udj hans district uadvaret besøge, Toldbøgerne. efftersee, om Tolderne derudj dagligen indskrifver hvad som forefalder oc dennem tilkommer. Vrag oc Strandrettigheds indkomster, samt ulovlige ind- oc udskibninger nøye udforske, oc beflitte sig paa at giøre nyttige forslag til Voris intraders forbedring samt matriculens rigtighed oc det øde godsbesættelse; saa oc giøre Voris Camer-Collegium udførlig relation om districtets tilstand, særdelis om betienternes forhold, saafremt hand ej self vil staa tilrette, om hand icke deres forsømmelse oc utroskab j rette tide for Camer-Collegio angifver; hand skal oc Toldernis oc de andre betienters Regnskaber, naar de aarligen ere sluttede, imod een specificeret attest paa documenterne annamme, oc dennem med sine anmærkninger saa vel som sit eget Regnskab til Rente-Cameret indsende, oc de derfra kommende qvittantzer til de vedkommende igien extradére; Endeligen hafver hand med Voris Camer Collegio flittigen at correspondére, hvorforre Vj oc ville, at Voris Camer-Collegium hannem derom viitløfftigere skal instruére, oc tillige flittig agt hafve, at det tilbørligen blifver effterlefvat.

8.

Foruden dette skal Vore Land-Commissarier udj Norge hafve flittig indseende med Toldvæsenet oc Skibsmaalingen

effter oprettede Tractater, Voris ordinancer oc udgifne ordres, oc enhver advisére Voris Rente-Camer hvad udj hans district maa forefalde, angaaende betienternis forhold, saa oc hvorledis Voris intrader kand forbedris oc underslef forekommis; hand skal oc tillige med Stifftbefalingsmændene, det snariste muligt er, liquidere med eenhver, som Os enten med Regnskab eller Contract kand være forbunden, om alt hvis de hafver hafft under hænder; saa oc rigtige Restantz Registerne forfatte oc dennem under Stifftbefalingsmændenis oc hans hænder oc Zigneter Voris Camer-Collegio tilskicke; j lige maade skal hand med Stifftamptskrifverne forfærdige en rigtig oc ret matricul effter Proprietariernis oc Fogdernis udj hvert Fogderj indlefverede oc imod hinanden conferérede Jordebøger oc matriculer; oc hvor Proprietariernis eller Fogdernis underslef befindes, Voris Camer-Collegio det tilkiendegifve, til Provincial-Procureurernis paatale effter sagens beskaffenhed; disligeste een Krigs Jordebog ofver alle de til militien udlagde gaarde; oc tillige med Stifftbefalingsmændene, Amptmændene oc Fogderne god indseende hafve, at de ej ilde medhandlis; hand skal oc effter Voris Forplegnings ordinance udj Vort Rige Norge, oc Voris Ober Commissarij quartalfortegnelse, som skal approberis af Voris Statholder j bemelte Vort Rige Norge, naar hand tilstede er, betale militiens beløb til dend officierer, som Regimentet commanderer, oc ellers det visse quantum, som til militiens extraordinaire udgifter er forordnet effter Voris Statholders ordre, hvorfor oc ammunitions-, material- oc Proviant-Regnskaberne skal af Voris Statholder, eller af dend hand dertil fuldmagt gifver, attestéris, førend de nedskickes. Med de derfra, samt fra civil betienternis effter Reglementet tillagde løns betalings ofverblefne midler, skal hand følge Voris egen eller de af Voris Rentemester oc Ober Zahlmester gifne ordres oc Assignationer.

9.

Vii ville ocsaa, at Voris Renteskriverne til Regnskabernis oc documenternis bedre forvaring visse Contorer indgifves, hvor Regnskaberne skulle forblifve til de qvitteris, oc dennem ei udj deris huse beholde, uden naar nogen kunde ligge her oc bie effter sit Regnskab, dennem da, for dessnarere at befordre, dend samme allernaadigst maa være tilladt, hans Regnskab oc ej videre hiem med sig at tage til at beregne oc examinére udj de timer, hand fra opvartningen paa Rente-Cameret til ofvers hafver; udj samme Contor skal de sig indstille alle søgnedage om vinteren formiddag Klocken imellem siuf oc otte, men om Sommerdagene imellem sex oc siuf til Klocken er tolf, om efftermiddagen vinter oc Sommer naar Klocken er tu, oc vinterafften til Klocken er sex, men sommerafftenen til Klocken er siuf der forblifve oc forrette hvis dennem af Voris Rentemester oc de andre Voris tilforordnede udj Camer-Collegio blifver befalet; oc som Vj allernaadigst for got hafver befunden at gifve dennem visse districter at betienne, nemlig Een de Regnskaber Voris Kongel. Slot oc Residentz Stad Kiøbenhafn angaaende, Een de Slesvigske, Holstenske, Oldenborgske, Delmenhorstiske oc Pinnebergske, Een de Siellandske, Møenske oc Boringholmske, Een de Fynske, Laalandske, Falsterske oc Langelandske, tu de Jydske, tu udj Vort Rige Norge, Een de sydenfieldske oc een de Nordenfieldske med Iissland, Færøe, Vestman- oc Vespen-øe, saa hafver eenhver af dem at indrette en ny matricul ofver sin district, med derudj beliggende Ampter, Gref- oc Friherskaber Støckviis, oc de alle otte, enhver for sig, rigtig bog holde ofver alt hvis hos hannem, hans district vedkommende, udferdiges, saavel som oc forfatte een fortegnelse paa efterstandende Regnskaber siden dend 1ste Januar 1648, med de allerede indkomne, oc i hvad stand disse findes; de uclarerede

Regnskaber, særdelis de nye oc de som hereffter udj deris district falder, hafver de rigtig oc vel at effterregne med de gamle tegnebøger samt dem, som enhver j sit district hereffter skal holde, oc de hosfølgende indtegts oc udgiffts ordres oc Qvitteringer, beviser oc bilager nøye conferére, oc dermed ej være nogen til Villie, Beviiserne ej allene j Regnskabet med des omstendigheder innumerére, men end- oc særdelis inden udj ad marginem paategne, at de ved andre Regnskaber ej kand brugis; ingen opholde, mens ordentlig foretage, med mindre dennem derom sær ordre gifves; intet af Regnskaberne eller deris tilhør udlaane; icke heller paatage sig Regnskaber at forandre, eller concipére svar paa antegnelser for nogen, under høyeste straf; de urigtige poster, om nogen findes, med ald fiid til de vedkommendes erklering under deris hænder forsvarligen udfærdige, oc naar Erkleringen er paafuldt, dend til Camer Collegii decision præsentére, oc ingens meening udj Collegio, det eller andet anlangende, under bestillingens forbrydelse aabenbare; oc hafver Vj ej alleene allernaadigst villet forbedre deris løn, paa det de sig herudj des flitteligere skal beviise, oc derforuden holde hver en dygtig Karl, som udj deris svaghed eller lovlig forfald kand vide om alting, samme district vedkommende, at gifve fornøden underretning, men endoc Renteskrifvere beskicket, dog med half løn imod de forige, som dennem skal være adjungerede, de gamle Regnskaber at afhandle, hvilcke de andre for de nye indkommende Regnskabers mengde oc anden forretning ej kand afstedkomme, oc videre forrette hvis forefalder, af hvilcke een oc særdelis hafver at afvarte Voris General Krigs Commissarium oc de af hans bestilling dependérende forretninger, oc samme Regnskaber til expedition antage, een anden at assistére dend Renteskrifver, som Voris Førstendommis oc Grefskabers district er betroet.

10.

Hvis nogen af Voris betiente noget af deris indtegt herefter udelucker oc det icke udj følgende aar indfører, oc deris haand siden derfor produceris, skal de betale dobbelt Rente af samme posters beløb, oc derforuden gifve tie pro cento til straf; mens om Manden er død, maa hans Encke eller arfvinger, naar de icke finder fuld rigtighed om hans indtegt, være frj for denne straf, dog med denne condition, at de saasnart de faar kundskab herom, fører samme poster, som kunde være udeladt, til indtegt oc Os derfor rigtig Regnskab giøre; skulle oc nogen sig med falske beviiser ved deris udgifter behielpe, skal hand miste sin bestilling oc derforuden straffes, som dend der hafver begaaet crimen falsi; hvis contra bøger eller accise bøger icke findes at komme ofvereens med Toldernis eller andris Regnskaber, imod hvilcke bog holdes, skal de, hvis brøst derudj findes, være forfaldne udj tu indtil tie Rigsdalers mulct, effter sagens beskaffenhed; de som indesidder med Voris penge oc rede midler, effter dend underretning, som kand hafves af Regnskaberne eller i andre maader, betale deraf dobbelt Rente.

11.

Anlangende Sportulerne af hvis expeditioner, som ved Voris Rente-Camer forefalder, da hafver Vj allernaadigst bevilget at maa annammis saameget til Rente-Camer Gebühr som der tagis for det stemplede papiir, oc derforuden for forseigling Een Rixdaler; Samme Sportuler skal først deelis udj tvende deele, hvoraf Voris Geheime Raad oc Rentemester tilkommer dend halfve deel, af dend anden halfve deel nyder Secretereren de tu tredie deele, oc dend som Voris Bref-Camer forestaar dend øfrige tredie deel. For Regnskabs Qvittantzer, foruden det stemplede papiir oc en half Rixdaler forseiglings penge, gifves udj alt til

Renteskrifverne for Regnskabernis revision oc Qvittantzens opsettelse effter proportion af betienternis tillagde løn i Reglementet, nemlig, naar dend er under It hundred Rixdaler: Een Rixdaler, naar dend er fra It hundred til tu hundred Rixdaler: tree Rixdaler, fra Tu hundrede Rixdaler til tree hundrede Rixdaler: fem Rixdaler, fra tree hundrede til fem hundrede Rixdaler: otte Rixdaler, oc fra fem hundrede Rixdaler oc derofver: sexten Rixdaler oc ej videre; Mens [af] Stifft- oc Kirckeskrifvere, Byefogder oc andre, som icke nyder nogen vis løn effter Reglementet, betalís ej videre for deris qvittantz end saa meget, som det stempede papiir koster.

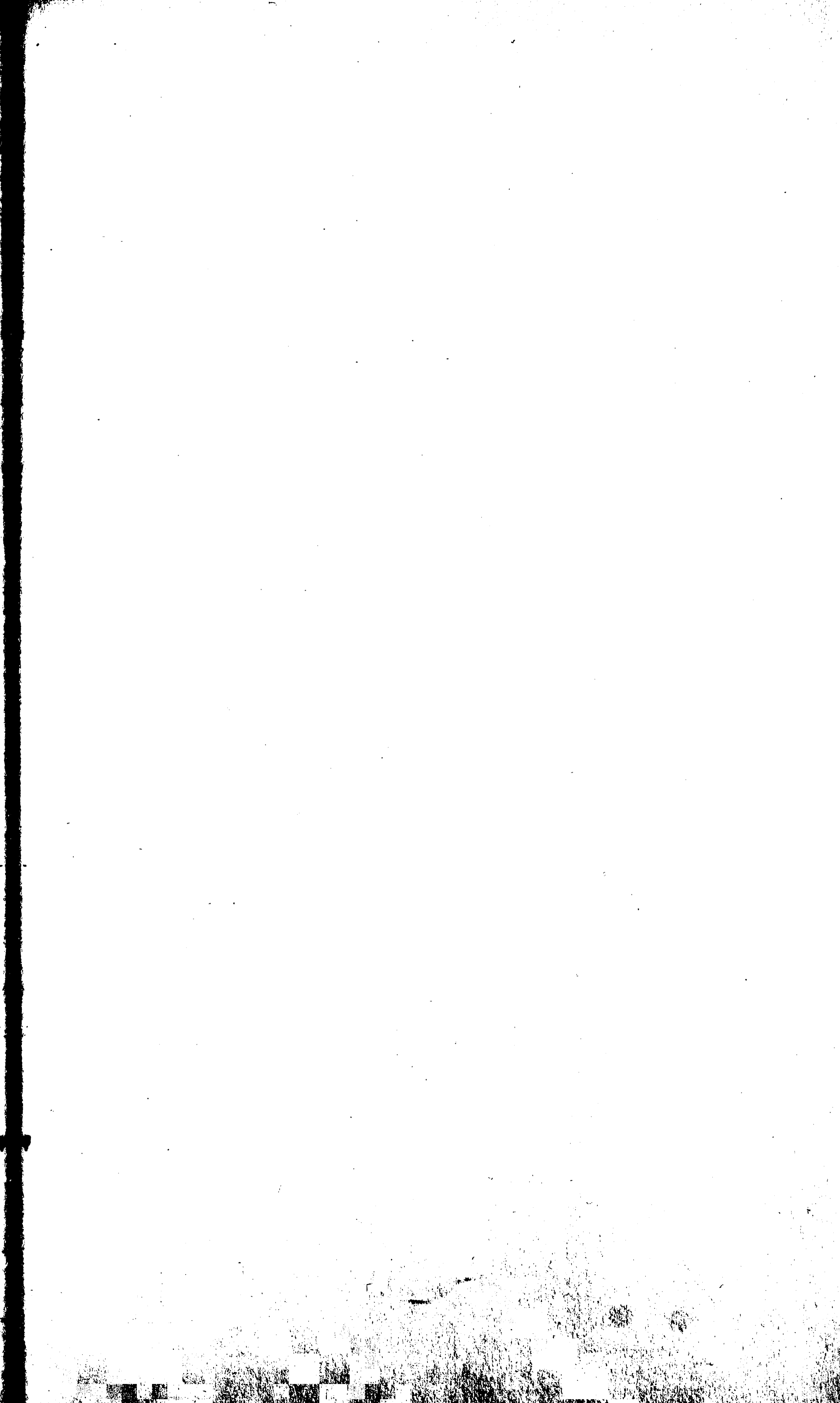
Hvoreffter meerbemt^e Voris Geheime Raad oc Rentemester, samt de andre Voris tilforordnede udj Camer Collegio oc ellers alle andre vedkommende sig allerunderdanigst hafver at rette oc forholde. Ladendis det ingenlunde. Gifvet paa Vort Slot Kiøbenhafn dend 16 Aprilis Anno 1680.

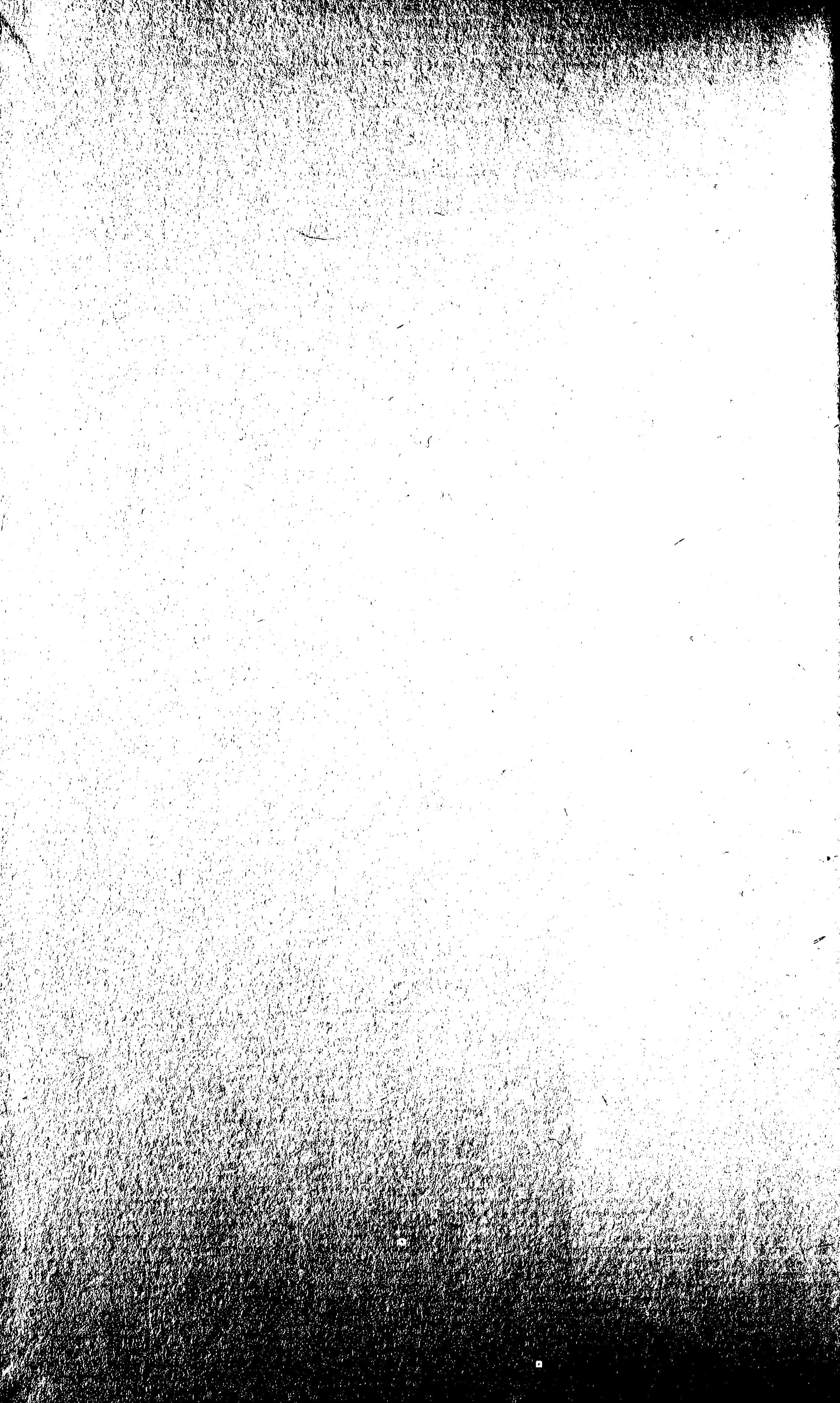
Under vort Camer-Zignet
Christian.

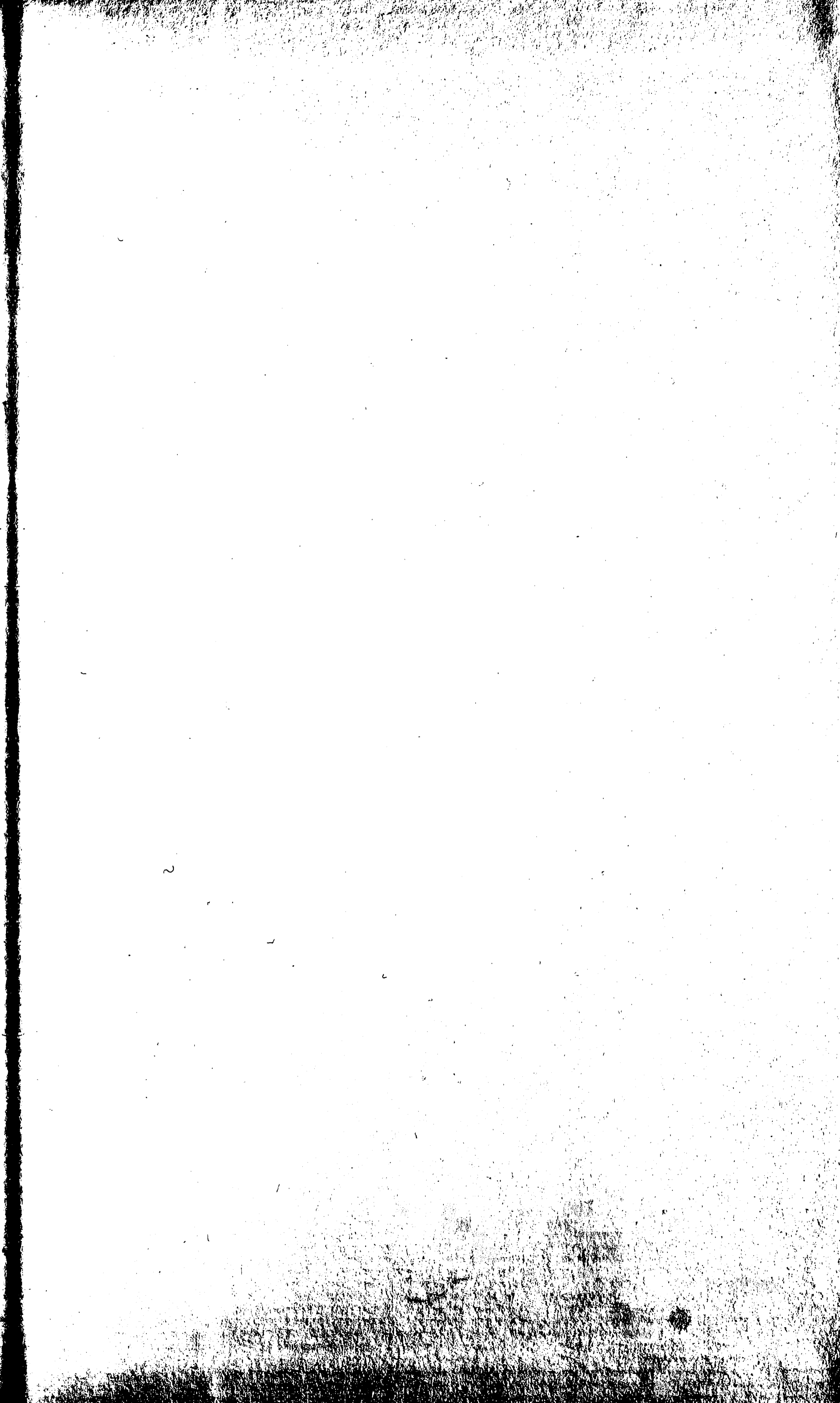
L. S.

C. Schøller.

2

